

Portrety polskich regionów

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

Warszawa 2015

KOMITET REDAKCYJNY
GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

PRZEWODNICZĄCY
Janusz Witkowski

REDAKTOR GŁÓWNY
Halina Dmochowska

CZŁONKOWIE:

Ewa Adach-Stankiewicz, Wojciech Adamczewski, Renata Bielak, Maria Jeznach,
Ewa Kamińska-Gawryluk, Liliana Kursa, Hanna Poławska (sekretarz), Dominika Rogalińska,
Joanna Stańczak, Grażyna Szydłowska, Wanda Tkaczyk, Katarzyna Walkowska,
Halina Woźniak, Agnieszka Zgierska, Małgorzata Żyra

Prace merytoryczne – Wydział Analiz i Opracowań Regionalnych
w DEPARTAMENCIE BADAŃ REGIONALNYCH I ŚRODOWISKA w składzie:
Elżbieta Grobicka, Joanna Hausman-Czerwińska, Anna Patejuk, Krystyna Przepióra,
Anna Sławińska, Ewelina Taratuta, Marta Tomasiak
kierujący
Joanna Poświata, Wiesława Domańska

W publikacji wykorzystano zdjęcia z zasobów urzędów statystycznych

ZAKŁAD WYDAWNICTW STATYSTYCZNYCH:

Skład
kierujący
Jolanta Mossakowska

Korekta
kierujący
Bożena Gorczyca

Opracowanie graficzne i wykresy
Lidia Motrenko-Makuch, Robert Chmielewski, Halina Sztrantowicz

Projekt okładki
Lidia Motrenko-Makuch

ISBN 978-83-7027-593-8

ZAKŁAD WYDAWNICTW STATYSTYCZNYCH,
00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208.
Zam. 138.

PRZEDMOWA

Przekazujemy Państwu trzecią edycję, opracowywanej w cyklu pięcioletnim, publikacji *Portrety polskich regionów*. Wydawnictwo zawiera bogaty zestaw informacji statystycznych w przekroju województw, charakteryzujących stan i ochronę środowiska, procesy demograficzne, rynek pracy, dochody ludności, stan gospodarki oraz wybrane usługi społeczne.

Prezentowane informacje z badań statystycznych zostały dobrane pod kątem przydatności do porównań i analiz regionalnego zróżnicowania zjawisk. Wybrane kategorie ekonomiczne przedstawiono w ujęciu dynamicznym, a także w relacji do przeciętnych wielkości dla kraju. Każde województwo zaprezentowane zostało w możliwie ujednolicony sposób, z uwzględnieniem jego specyfiki i charakterystycznych cech.

Przy zachowaniu niezmiennego układu tematycznego publikacji, w nowym ujęciu zaprezentowano informacje dotyczące m.in.:

- rachunków regionalnych – według Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA 2010), który zastąpił Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995),
- prognozy ludności za lata 2015–2050, z uwzględnieniem zmian granic wieku emerytalnego,
- przepływów ludności związanych z zatrudnieniem w 2011 r.

Ponadto w porównaniu z poprzednią edycją tematykę publikacji uzupełniono o informacje dotyczące m.in.:

- podmiotów gospodarki narodowej nowo zarejestrowanych oraz wyrejestrowanych z rejestru REGON,
- wartości całkowitej projektów oraz ich dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

Przekazując do rąk Państwa *Portrety polskich regionów*, składam wszystkim osobom i instytucjom serdeczne podziękowanie za współpracę i przekazane materiały. Wyrażam nadzieję, że publikacja okaże się cennym i przydatnym źródłem informacji o województwach.

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

prof. dr hab. Janusz Witkowski

Warszawa, maj 2015 r.

PREFACE

I am pleased to present the third edition of the "Portraits of Polish Regions", prepared in a five-year cycle. The publication presents a broad set of statistical information by voivodships, characterizing environmental protection, demographic processes, labour market, population income, state of the economy and selected social services.

The information of statistical surveys was selected according to their usefulness for comparisons and analyses of regional diversity of phenomena. Selected economic categories are presented in a dynamic way as well as in relation to the national averages. Each voivodship was presented in the most possible unified way taking into account its specific and characteristic attributes.

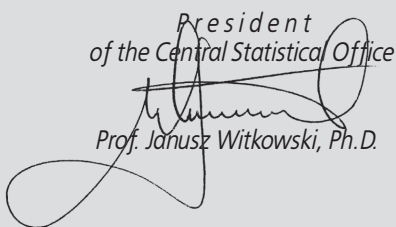
With respect to unchanged topic structure, the content of analysis in current edition of the publication has been enriched with information regarding, among others:

- *regional accounts – according to the European System of National and Regional Accounts in European Union (ESA 2010), which replaced the European System of National and Regional Accounts (ESA 1995),*
- *population projection for 2015–2050, considering the changes in the limit of retirement age,*
- *employment-related population flows in 2011.*

Moreover, compared with the previous edition, the publication was enriched with information regarding, among others:

- *entities of the national economy newly registered and deleted from the REGON register,*
- *total value and co-financing of projects by the European Union resources.*

Presenting the "Portraits of Polish Regions", I would like to thank all the persons and institutions for their cooperation and given materials. I hope this edition will be a valuable source of information about voivodships.

*President
of the Central Statistical Office*

Prof. Janusz Witkowski, Ph.D.

Warsaw, May 2015

SPIS TREŚCI

Przedmowa	3
Uwagi ogólne	7
Ważniejsze skróty	12
Mapa Polski w podziale na regiony (NTS 1), województwa (NTS 2) i podregiony (NTS 3)	13
Województwa	
Dolnośląskie	15
Kujawsko-pomorskie	29
Lubelskie	43
Lubuskie	57
Łódzkie	69
Małopolskie	83
Mazowieckie	97
Opolskie	111
Podkarpackie	123
Podlaskie	137
Pomorskie	149
Śląskie	163
Świętokrzyskie	177
Warmińsko-mazurskie	191
Wielkopolskie	203
Zachodniopomorskie	217

CONTENTS

<i>Preface</i>	4
<i>General notes</i>	7
<i>Major abbreviations</i>	12
<i>Map of Poland in division on regions (NTS 1), voivodships (NTS 2) and subregions (NTS 3)</i>	13
Voivodships	
<i>Dolnośląskie</i>	15
<i>Kujawsko-pomorskie</i>	29
<i>Lubelskie</i>	43
<i>Lubuskie</i>	57
<i>Łódzkie</i>	69
<i>Małopolskie</i>	83
<i>Mazowieckie</i>	97
<i>Opolskie</i>	111
<i>Podkarpackie</i>	123
<i>Podlaskie</i>	137
<i>Pomorskie</i>	149
<i>Śląskie</i>	163
<i>Świętokrzyskie</i>	177
<i>Warmińsko-mazurskie</i>	191
<i>Wielkopolskie</i>	203
<i>Zachodniopomorskie</i>	217

UWAGI OGÓLNE

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w **każdorazowym podziale administracyjnym kraju**.

2. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **2013 r.**

3. Dane prezentowane są w układzie **Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS)**, opracowanej na podstawie wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r.), z późniejszymi zmianami.

4. Prezentowane dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **całej gospodarki narodowej** i są opracowane zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

5. Dane prezentuje się w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007, wprowadzona z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885) z późniejszymi zmianami, zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.

W ramach PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „**Przemysł**” sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych sekcji PKD 2007 opatrzone znakiem „Δ”.

6. Dane w podziale według sekcji PKD 2007 oraz w podziale terytorialnym opracowano – jeśli nie zaznaczono inaczej – tzw. **metodą przedsiębiorstw**.

7. Dane w **cenach bieżących** odpowiadają uzyskanym dochodom, poniesionym wydatkom lub wartości wyrobów, usług itp. W tablicach i wykresach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.

8. **Liczbę względną (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

9. Przy **przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, produkcja) – według stanu w dniu 30 VI.

10. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

11. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Głównego Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.

12. Dane o **emisji zanieczyszczeń** pyłowych i gazowych dotyczą zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza.

13. Dane o **nakładach na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej** prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urządzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia

2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

14. Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

15. Przez **ludność w wieku produkcyjnym** rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet 18–59 lat. Przez **ludność w wieku nieprodukcyjnym** rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej. **Wskaźnik obciążenia ekonomicznego** wyraża liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

16. Dane o **migracjach ludności** opracowano na podstawie informacji o zameldowaniach na pobyt stały. Saldo migracji obliczono jako różnicę między „napływem”, rozumianym jako nowe zameldowania na pobyt stały, a „odpływem” – wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania.

17. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności zameldowanej na pobyt stały (według stanu w dniu 30 VI).

18. Dane o **pracujących** według stanu w dniu 31 XII dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód; do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów, członków spółdzielni produkcji rolniczej, duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Podziału pracujących według województw i podregionów dokonano na podstawie faktycznego (stałego) miejsca pracy i rodzaju działalności.

19. Dane o aktywności ekonomicznej ludności opracowano na podstawie reprezentacyjnego **Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)**, przeprowadzanego w cyklu kwartalnym metodą obserwacji ciągłej, tj. aktywność ekonomiczną bada się w każdym tygodniu w ciągu całego kwartału. Badaniem objęte są **osoby w wieku 15 lat i więcej**.

Dane według BAEL w przekroju województw prezentowane są jako przeciętne roczne.

Do **aktywnych zawodowo** zaliczono osoby pracujące i bezrobotne.

Za **pracujące** uznano osoby, które w badanym tygodniu: wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem; formalnie miały pracę, ale jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych), jeżeli przerwa w pracy wynosiła mniej niż 3 miesiące, jeżeli przerwa w **pracy wynosiła ponad 3 miesiące, dodatkowym kryterium w przypadku pracowników najemnych** (zatrudnieni na podstawie stosunku pracy oraz osoby wykonujące pracę nakładczą) był fakt otrzymywania co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia.

Za **bezrobotne** uznano osoby w wieku 15–74 lata, które spełniały jednocześnie trzy warunki: w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi, w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni tydzień badany) aktywnie poszukiwały pracy, były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym. Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo w liczbie ludności (w wieku 15 lat i więcej) ogółem.

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących w liczbie ludności (w wieku 15 lat i więcej) ogółem.

Za **długotrwale bezrobotne** uważa się osoby poszukujące pracy 13 miesięcy i więcej (z wyjątkiem danych z Eurostatu, w których długotrwale bezrobotni to osoby poszukujące pracy dłużej niż 12 miesięcy).

Stopę bezrobocia obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) do liczby ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy).

20. Badanie dojazdów do pracy w 2011 r. dla ogółu pracujących zostało przeprowadzone na podstawie danych zawartych w rejestrach administracyjnych, pozyskanych przez statystykę publiczną na potrzeby Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 (NSP 2011).

Dane dotyczące osób dojeżdżających do pracy obejmują zbiorowość pracowników najemnych (zatrudnionych).

Pracownicy najemni (zatrudnieni) to osoby, których źródłem przychodu są wynagrodzenia ze stosunku: pracy, służbowego, spółdzielczego, z pracy nakładczej, a także zasiłki pieniężne z ubezpieczenia społecznego wypłacane przez zakład pracy.

Dojeżdżający do pracy to zatrudnieni mieszkający w danej jednostce terytorialnej, których miejsce pracy jest położone w jej granicach lub poza nią.

Wyjeżdżający do pracy to pracownicy najemni (zatrudnieni), którzy wyjeżdżają z gminy zamieszkania do innej gminy, gdzie jest ich miejsce pracy.

Przyjeżdżający do pracy to pracownicy najemni (zatrudnieni), którzy przyjeżdżają z gminy swojego zamieszkania do innej gminy, gdzie jest ich miejsce pracy.

21. Dochód rozporządzalny w badaniu budżetów gospodarstw domowych obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne, bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych płaconych z tytułu dochodów, bez składek na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne płacone przez ubezpieczonego pracownika oraz bez podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek.

22. Rachunki regionalne opracowano zgodnie z zasadami „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 2010)” wprowadzonego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z dnia 21 V 2013 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 174 z 26.06.2013 r.), który zastąpił obowiązujący do 31 VIII 2014 r. „Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”.

23. Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

24. Wartość dodana brutto mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

25. Grupowanie danych w zakresie rachunków regionalnych według województw i podregionów w podziale na rodzaje działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności PKD 2007 zostało dokonane **metodą jednostek lokalnych rodzaju działalności**, tj. według siedziby i podstawowego rodzaju działalności jednostki lokalnej przedsiębiorstwa.

26. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą, tj. produkcyjną i usługową, na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

27. Gospodarstwo rolne to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i **prowadząca działalność rolniczą**. Od 2010 r. w badaniach rolniczych nie ujmuje się posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy poniżej 1 ha użytków rolnych prowadzących działalność rolniczą o małej skali (poniżej określonych progów).

28. Powierzchnia użytków rolnych obejmuje powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej i użytków rolnych pozostałych. Użytki rolne w dobrej kulturze rolnej – utrzymywane zgodnie z normami określonymi w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia

11 III 2010 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. Nr 39, poz. 211) z późniejszymi zmianami – prezentuje się w podziale na: powierzchnię pod zasiewami, grunty ugorowane, uprawy trwałe (w tym sady), ogrody przydomowe, łąki trwałe i pastwiska trwałe. Użytki rolne pozostałe to użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze.

29. Dane za 2010 r. dotyczące gospodarstw rolnych, użytków rolnych, zwierząt gospodarskich oraz zużycia nawozów (pochodzące z Powszechnego Spisu Rolnego) zostały zaprezentowane zgodnie z obowiązującą definicją gospodarstwa rolnego.

30. Gospodarstwo ekologiczne – gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej); dane Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

31. Globalna produkcja rolnicza obejmuje:

- 1) produkcję roślinną**, tj. surowe (nieprzetworzone) produkty pochodzenia roślinnego (zbiory danego roku);
- 2) produkcję zwierzęcą**, tj. produkcję żywca rzeźnego oraz surowych (nieprzetworzonych) produktów pochodzenia zwierzęcego i przyrost pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego), do którego zaliczono: bydło, trzodę chlewną, owce, konie i drób.

Końcowa produkcja rolnicza stanowi sumę wartości: produkcji towarowej, spożycia naturalnego produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, przyrostu zapasów produktów roślinnych i zwierzęcych oraz przyrostu wartości pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego). Produkcja końcowa, w odróżnieniu od produkcji globalnej, nie obejmuje tych produktów pochodzących z własnej produkcji, które zostały zużyte na cele produkcyjne, np. pasz, materiału siewnego, obornika.

Towarowa produkcja rolnicza stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach.

W produkcji rolniczej (globalnej, końcowej i towarowej) prezentowane dane nie uwzględniają płatności uzupełniających do powierzchni upraw (m.in. chmielu, tytoniu, zbóż, oleistych, strączkowych i roślin przeznaczonych na nasiona oraz na paszę).

32. Produkcja sprzedana przemysłu dotyczy całokształtu działalności podmiotu gospodarczego, tj. zarówno działalności przemysłowej, jak i nieprzemysłowej. Produkcję sprzedaną przemysłu prezentuje się w cenach bieżących. Dane opracowano **metodą przedsiębiorstw**.

33. Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. **Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.** Podziału nakładów inwestycyjnych według województw dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

34. Działalność badawcza i rozwojowa (badania naukowe i prace rozwojowe, w skrócie B+R) są to systematycznie prowadzone prace twórcze, podjęte dla zwiększenia zasobu wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie, jak również dla znalezienia nowych zastosowań dla tej wiedzy. Obejmują one badania naukowe (badania podstawowe, badania stosowane i badania przemysłowe) oraz prace rozwojowe. **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową** obejmują w tym opracowaniu **nakłady wewnętrzne**, ujmuje wartość prac badawczych i rozwojowych danej jednostki wykonanych przez własne zaplecze badawcze, niezależnie od źródeł ich finansowania; do nakładów wewnętrznych zalicza się nakłady bieżące poniesione na badania podstawowe, stosowane, przemysłowe i prace rozwojowe oraz nakłady inwestycyjne na środki trwałe związane z działalnością B+R. Dane dotyczące **zatrudnienia** w działalności badawczej i rozwojowej podawane są w **ekwiwalentach pełnego czasu pracy (EPC)**.

35. Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych obejmują nakłady na: prace badawcze i rozwojowe (B+R) wykonane przez własne zaplecze badawcze przedsiębiorstw, jak również nabyte od innych jednostek, zakup wiedzy ze

źródeł zewnętrznych (patenty, wynalazki nieopatentowane, licencje, ujawnienia *know-how*, znaki towarowe itp.), zakup oprogramowania, nakłady inwestycyjne na środki trwałe niezbędne do wprowadzenia innowacji produktowych i procesowych (maszyny, urządzenia techniczne, narzędzia, środki transportu, budynki, budowle oraz grunty), szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną, marketing dotyczący nowych lub istotnie ulepszonych produktów oraz pozostałe nakłady poniesione na wprowadzenie innowacji produktowych i procesowych. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób.

36. Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej (bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów).

37. Dane o długości sieci kanalizacyjnej, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory.

38. Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieskalnych.

39. Dane dotyczące ogólnej długości **linii kolejowych eksploatowanych** w dniu 31 XII ustalono jako sumę długości linii kolejowych normalnotorowych, wąskotorowych i szerokotorowych czynnych w tym dniu.

40. Źródłem danych o długości **dróg publicznych** jest Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad.

41. Prezentowane w publikacji dane obejmują informacje dotyczące **dochodów, wydatków** i wyniku **budżetów jednostek samorządu terytorialnego**, z uwzględnieniem dotacji celowych z budżetu państwa, subwencji ogólnych z budżetu państwa oraz dofinansowania UE.

42. Prezentowane dane z zakresu **edukacji** dotyczą: wychowania przedszkolnego, szkół dla dzieci i młodzieży oraz szkół policealnych – według stanu na początku roku szkolnego oraz szkół wyższych – według stanu w dniu 30 XI.

43. Studenci zostali wykazani według faktycznej lokalizacji uczelni/jednostek zamieszkowych; bez jednostek zamieszkowych polskich uczelni za granicą.

44. Do kierunków matematycznych, przyrodniczych i technicznych przyjęto grupy kierunków kształcenia według ISCED'97 – „Nauka” oraz „Technika, przemysł, budownictwo”.

45. **Współczynnik skolaryzacji netto** jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

46. Dane dotyczące przedstawień oraz **widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych** dotyczą działalności prowadzonej na terenie województwa w ciągu roku, łącznie z imprezami organizowanymi w plenerze.

47. **Stopień wykorzystania miejsc noclegowych lub pokoi** jest to stosunek liczby udzielonych noclegów w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

48. Prezentowane w publikacji dane o **ochronie zdrowia** podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom obrony narodowej i spraw wewnętrznych (za 2010 r. bez ww. jednostek); informacje nie obejmują ochrony zdrowia w zakładach karnych.

49. Dane o szpitalach obejmują placówki medyczne, które w 2010 r. stanowiły filie szpitali.

50. Dane o **łóżkach w szpitalach** oraz pozostałych zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej dotyczą łóżek znajdujących się stale w salach dla pacjentów (z pełnym wyposażeniem), zajętych przez chorych lub przygotowanych na ich przyjęcie. Dane o łóżkach w szpitalach ogólnych wykazano łącznie z łózkami i inkubatorami dla noworodków, bez miejsc dziennego pobytu.

Rozszerzone **wyjaśnienia metodyczne** dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki znajdują się w: *Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, *Roczniku Statystycznym Województw 2014* i innych publikacjach tematycznych GUS.

Ważniejsze skróty

tys.	= tysiąc	hm ³	= hektometr sześcienny
mln	= milion	r.	= rok
mld	= miliard	m.	= miasto
zł	= złoty	m.st.	= miasto stołeczne
szt.	= sztuka	nr (Nr)	= numer
wol.	= wolumin	ok.	= około
kg	= kilogram	poz.	= pozycja
t	= tona	pkt	= punkt
		p.proc.	= punkt procentowy
km	= kilometr	Dz. Urz.	= Dziennik Urzędowy
m ²	= metr kwadratowy	ust.	= ustęp
ha	= hektar	EUROSTAT	= Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich
km ²	= kilometr kwadratowy	UE	= Unia Europejska
l	= litr	PPS	= Standard Siły Nabywczej

REGIONY (NTS 1)
WOJEWÓDZTWA (NTS 2)
PODREGIONY (NTS 3)

STAN W DNIU 31 XII 2013 R.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

Województwo dolnośląskie położone jest w południowo-zachodniej Polsce; obejmuje część Niziny Śląskiej, Przedgórze Sudeckie i Sudetów z Kotliną Jeleniogórską i Kłodzką. Zajmuje obszar 19,9 tys. km² (6,4% powierzchni kraju), który zamieszkuje 2,9 mln mieszkańców. Ośrodkiem administracyjnym Dolnego Śląska jest Wrocław.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
2013						2011				
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Dolnośląskie	146	54,0	47,9	11,3	30,1	42,1	18500	2,1	44,0	53,9

Źródło: Eurostat.

Województwo dolnośląskie ma bardzo korzystne położenie; znajduje się w strefie wpływów dużych ośrodków – od strony zachodniej Drezna i Pragi, a od północy – Poznania. Na długości 434 km graniczy z Czechami, a na długości 80 km – z Niemcami. Prowadzona jest tu owocna współpraca transgraniczna w ramach euroregionów: Neisse-Nisa-Nysa i Glacensis.

Województwo charakteryzuje się dużą ilością dróg wodnych; przez jego

terytorium przepływa żeglowna na całej długości Odra. Dysponuje również dobrymi warunkami glebowymi i klimatycznymi, bogactwem form krajobrazowych oraz obszarami leśnymi o urozmaiconej szacie roślinnej – znajduje się tu największy w Polsce zwartry kompleks leśny – Bory Dolnośląskie – o powierzchni ok. 165 tys. ha.

Ważną rolę w gospodarce województwa odgrywają surowce mineralne. Kopaliny użyteczne o największym

znaczeniu to rudy miedzi, węgiel brunatny, kamienie drogowe i budowlane, surowce ilaste oraz kruszywa naturalne. Na uwagę zasługują surowce unikalne bądź eksploatowane tylko w dolnośląskim, m.in.: granity, bazalty, gabra, amfibolity, kaolin, skalenie, gliny białowypalające się. Bogactwem są liczne źródła wód mineralnych występujące głównie w Sudetach i na obszarze przedsudeckim.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Dolnośląskie
Ludność na 1 km ²	123	146
Stopień urbanizacji w %	60,4	69,4
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	25,4
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	14,8
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	5,1
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	55,8
Pracujący na 1000 ludności	362	350
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	13,1
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3654,57
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	47440
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	119775
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	7092
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,70
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	8,1
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	29,7

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa dolnośląskiego w 2013 r. wynosiła 1994,7 tys. ha, tj. 6,4% ogólnej powierzchni kraju.

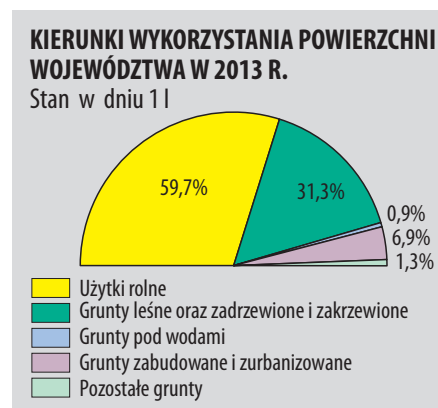
Obszary zdewastowane i zdegradowane związane są głównie z działalnością wydobywczą i przemysłową. Do terenów najbardziej zniszczonych i wymagających rekultywacji należą: Legnicko-Głogowski Okręg Miedziowy

(związany z wydobyciem i przetwarzaniem miedzi), obszar noworudzkowo-wałbrzyski (wydobycie węgla kamiennego) oraz obszar turoszowski (eksploatacja węgla brunatnego). W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 8,3 tys. ha (13,4% tych gruntów w kraju), i w porówna-

niu z 2010 r. wzrosła o 37,5%. W województwie w 2013 r. funkcjonowały 302 oczyszczalnie ścieków (o 13 więcej niż w 2010 r.) – 72 przemysłowe i 230 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba przemysłowych oczyszczalni zmniejszyła się o 9, a komunalnych wzrosła o 22 obiekty. W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 1,8 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały prawie 29% mniej zanieczyszczeń pyłowych i ponad 23% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 371,1 tys. ha, co stanowiło 18,6% powierzchni województwa oraz 3,7% powierzchni gruntów chronionych w kraju (najmniej w kraju). Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 1275 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). W regionie znajdują się dwa parki narodowe: Karkonoski Park

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	243,4	213,2
w tym wymagające oczyszczania	192,0	177,9
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	75,9	77,7
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	5,2	3,7
gazowych (bez dwutlenku węgla)	82,9	63,5
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	33,6	34,6
w tym poddane odzyskowi	23,2	23,3
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	594,4	625,0

a Na terenach własnych zakładów.

Narodowy (5,6 tys. ha) oraz Park Narodowy Gór Stołowych (6,3 tys. ha). Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadł na parki krajobrazowe (195,5 tys. ha, tj. 52,7% powierzchni chronionej województwa) oraz na obszary chronionego krajobrazu (138,6 tys. ha, tj. 37,3%). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 25,2 tys. ha. W regionie było prawie 2,6 tys. pomników przyrody. Ponad 62% powierzchni lasów zostało uznanych za lasy ochronne (367,6 tys. ha). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,2 p.proc.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	605,1	608,0
w tym lasy	589,0	591,8
Lesistość ^a w %	29,5	29,7

^a Stan w dniu 31 XII.

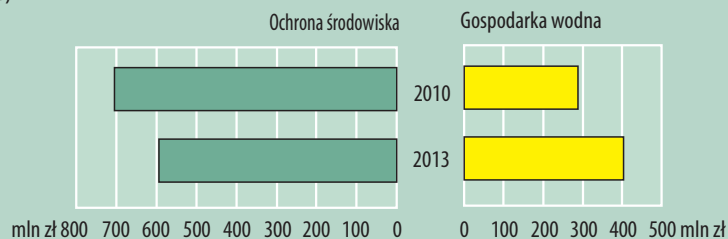
Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 km² powierzchni województwa w 2013 r. wynosiła 1732,3 t i była ponad 4-krotnie większa od średniej krajowej. W 2013 r. w dolnośląskim funkcjonowało 30 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 168,7 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była większa od średniej w kraju (293 kg wobec 246 kg). Prawie połowę odpadów przeznaczono do składowania, 16% do recyklingu, a pozostałą część do kompostowania i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 592,3 mln zł i były o 15,6% niższe niż

Jakuszyce – trasy biegowe (fot. Piotr Sobieralski)

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

w 2010 r. Stanowiły one 5,5% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 6,4%). Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 28% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 203 zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły prawie 401,5 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były wyższe o ponad 39%. Stanowiły one 13,1% krajowych nakładów na ten cel (o 5,0 p.proc. więcej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 138 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną naj-

więcej środków przeznaczono na regulację i zabudowę rzek i potoków.

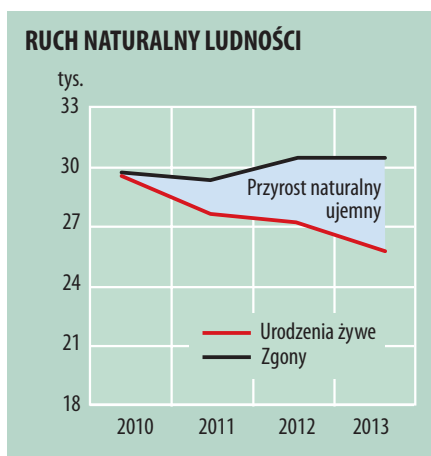
PROCESY DEMOGRAFICZNE

Obszar województwa dolnośląskiego zamieszkuje 2,9 mln osób, co stanowi 7,6% ogółu ludności Polski. Należy on do regionów gęsto zaludnionych (146 osób na 1 km²) i wysoko zurbanizowanych (69,4% ludności mieszka w miastach; 2 miejsce w kraju po województwie śląskim – 77,4% przy średniej krajowej – 60,4%). Spośród znajdujących się w województwie 91 miast

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Dolnośląskie	10,1	8,9	10,2	10,5	−0,1	−1,6
Podregiony:						
jeleniogórski	9,5	8,0	10,4	11,1	−0,9	−3,1
legnicko-głogowski	10,9	9,2	9,1	9,6	1,9	−0,3
wałbrzyski	9,1	7,9	11,6	12,0	−2,5	−4,1
wrocławski	11,1	9,8	9,2	9,0	1,9	0,8
m. Wrocław	10,4	9,6	10,2	10,3	0,2	−0,7

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Dolnośląskie	1579	2391	-194	-2364	0,5	0,0
Podregiony:						
jeleniogórski	-689	-952	-205	-799	-1,5	-3,0
legnicko-głogowski	-956	-774	-79	-289	-2,3	-2,3
wałbrzyski	-1175	-1398	-293	-866	-2,2	-3,3
wrocławski	4115	4093	-26	-364	7,5	6,5
m. Wrocław	284	1422	409	-46	1,1	2,2

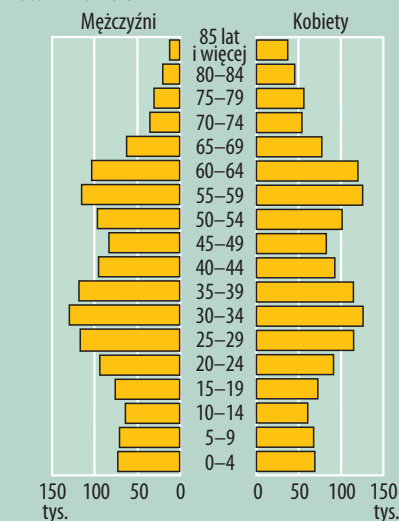
– 20 liczy ponad 20 tys. mieszkańców, a 3 z nich ponad 100 tys. ludności (Wrocław – 632,1 tys., Wałbrzych – 117,9 tys. i Legnica – 102,0 tys.).

W latach 2010–2013 liczba ludności

regionu zmniejszyła się o 7,2 tys. osób, tj. o 0,2%. Współczynnik przyrostu naturalnego obniżył się z minus 0,1‰ w 2010 r. do minus 1,6‰ w 2013 r., przy jednoczesnym spadku salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały z 0,5‰ do 0,0‰. W województwie odnotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały (napływ 36,9 tys., odpływ 34,5 tys. osób), natomiast ujemne saldo migracji zagranicznych na pobyt stały (3,7 tys. osób). Wymeldowania za granicę w woj. dolnośląskim stanowiły 11,4% ogółu wymeldowań za granicę w kraju.

W omawianym okresie w województwie dolnośląskim obserwowany był stopniowy wzrost liczby ludności w wieku powyżej 65 lat (o 11% w sto-

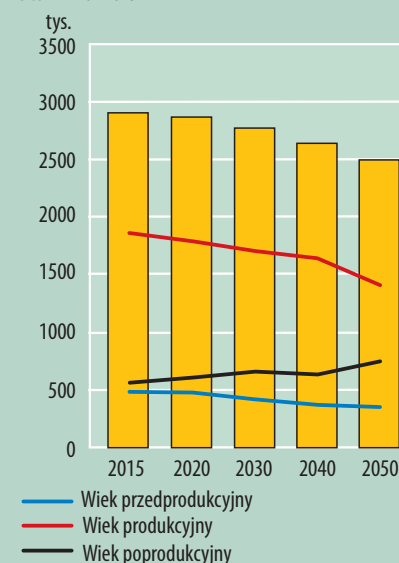
LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R. Stan w dniu 31 XII

sunku do 2010 r.), osiągając w 2013 r. poziom 432,1 tys. osób (co stanowiło – podobnie jak średnio w kraju – 14,8% ogółu ludności województwa). Jednocześnie udział ludności poniżej 25 roku życia w populacji ogółem zmniejszył się w województwie o 1,7 p. proc. i wyniósł 25,4% (najmniejszy udział – obok

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

opolskiego i śląskiego; średnio w kraju – 27,3%).

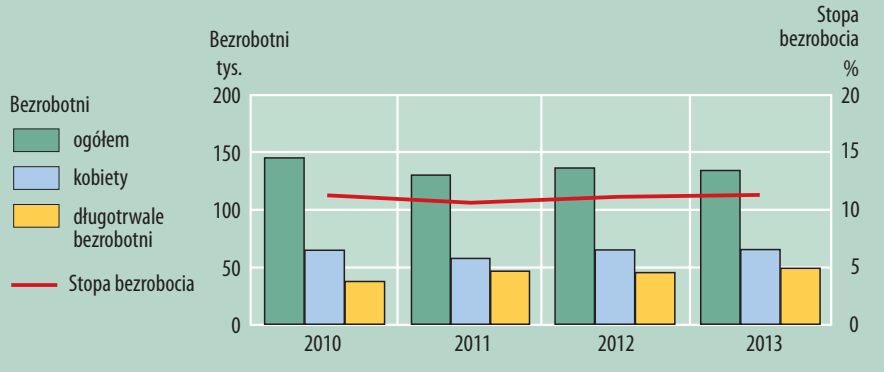
Niekorzystnym zjawiskiem jest sukcesywny spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym, który w 2013 r. wynosił 64,2% (wobec 65,7% w 2010 r.). Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 16,9% ogółu ludności województwa, a osoby w wieku poprodukcyjnym – 19,0%.

W województwie dolnośląskim, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia, jednak średnia długość trwania życia była nadal niższa od średniej w kraju i wynosiła w 2013 r. dla mężczyzn – 72,5 roku, a dla kobiet – 80,9 roku.

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. w województwie pracowało 1018,2 tys. osób, co stanowiło 7,3% ogółu pracujących w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 350 pracujących (w kraju – 362). Blisko 61% pracujących związanych było z sektorem usług. Duże zróżnicowanie sektorowej struk-

BEZROBOTNIE WEDŁUG BAEI (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Wrocław – miasto	65219	Wrocław – miasto	14278
Kobierzyce – gmina wiejska	13651	Lubin – miasto	7256
Polkowice – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	11831	Głogów – miasto	6810
Legnica – miasto	10181	Legnica – miasto	5328
Wałbrzych – miasto	8688	Wałbrzych – miasto	4597
Lubin – miasto	7752	Świdnica – miasto	4551
Świdnica – miasto	5951	Jelenia Góra – miasto	3484
Jelenia Góra – miasto	5435	Bielawa – miasto	3472
Dzierżoniów – miasto	4350	Oleśnica – miasto	3388
Oława – miasto	4195	Oława – miasto	3210

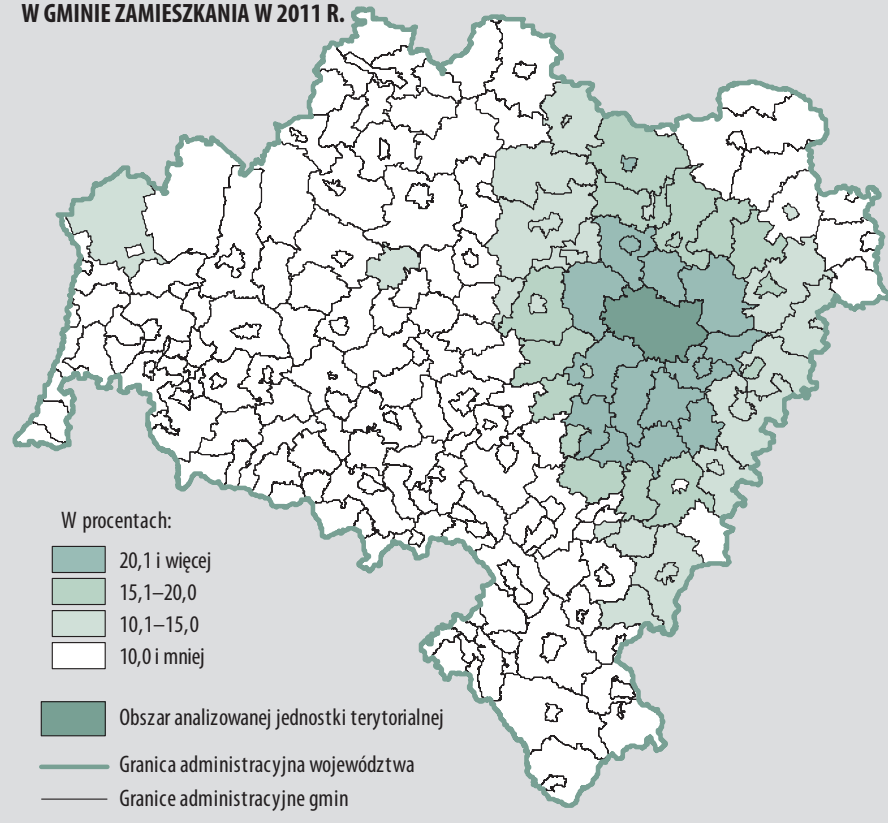
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	997,0	1018,2
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8,8	8,7
przemysł i budownictwo	31,6	30,5
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	25,4	25,2
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	4,4	4,3
pozostałe usługi	29,8	31,3

Stadion Miejski we Wrocławiu (fot. Paweł Ostrowski)

MIASTO WROCŁAW
UDZIAŁ PRZYJEŹDZAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

(54,0%), jak i wskaźnik zatrudnienia (47,9%) były niższe od średnich krajowych (wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wyniosła 134 tys. osób, tj. 7,5% ogólnej liczby w kraju. Stopa bezrobocia – wyższa od przeciętnej krajowej – utrzymała się na poziomie z 2010 r. i wyniosła 11,3%. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło kobiet oraz ludności wiejskiej, gdzie stopa bezrobocia, mimo spadku na przestrzeni lat, wyniosła odpowiednio 12,2% i 11,8% (w kraju odpowiednio 11,1% i 10,4%).

W 2011 r. w województwie dolnośląskim 237,3 tys. mieszkańców dojeżdżało do pracy do gminy innej niż gmina zamieszkania, co stanowiło 7,6% ogółu dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat utrzymuje się na nieco niższym poziomie niż średnia krajowa. W 2013 r. wyniosło 3654,57 zł (tj. 99,9% średniej krajowej). Płace w województwie były niższe niż przeciętnie w kraju w działalności usługowej, w tym najniższe w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i ga-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	3211,80	3654,57	99,6	99,9
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3475,32	4190,54	105,2	105,5
przemysł i budownictwo	3473,40	3959,81	110,2	109,3
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2565,53	2948,92	88,9	90,0
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	4337,34	5257,30	91,9	97,6
pozostałe usługi	3171,00	3560,99	94,2	94,7

tury pracujących utrzymało się w podziale na podregiony. Sektor usług nadal dominował w podregionie m. Wrocław, podczas gdy w podregionie wrocławskim największy udział pracujących związany był z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. wyniosła 1190 tys., co stanowiło 6,9% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej

Zakład Narodowy im. Ossolińskich
 we Wrocławiu (fot. Paweł Ostrowski)

stronomii oraz informacji i komunikacji (o 10,0%), natomiast wyższe w przemyśle i budownictwie (o 9,3%) oraz rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (o 5,5%).

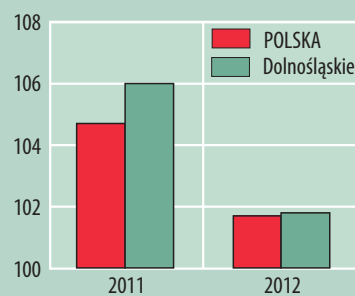
W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa wyniósł 1345 zł, a przeciętne miesięczne wydatki – 1125 zł, tj. więcej niż średnio w kraju odpowiednio o 3,5% i 6,0%.

GOSPODARKA

Województwo dolnośląskie w 2012 r. należało do grupy województw mających jeden z większych udziałów w wytwarzaniu produktu krajowego brutto – 8,6% (4 lokata po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim). W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wyniósł 47,4 tys. zł (wobec 41,9 tys. zł w kraju), co sytuowało województwo na 2 miejscu po województwie mazowieckim.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
jeleniogórski	14,4	15,0	71,8	75,2
legnicko-głogowski	24,7	23,4	158,5	150,3
wałbrzyski	15,6	15,1	66,4	64,5
wrocławski	15,5	16,8	80,8	86,2
m. Wrocław	29,7	29,7	137,6	137,2

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA
(rok poprzedni=100, ceny stałe)

Pomiędzy podregionami województwa występowało duże zróżnicowanie w udziale wytworzonego PKB – podregion m. Wrocław wytwarzał blisko

dwukrotnie więcej niż sąsiadujący z nim podregion wrocławski. Poziomy PKB na 1 mieszkańca w podregionach legnicko-głogowskim i m. Wrocławiu były jednymi z najwyższych w kraju (3 i 4 lokata), przekraczając wartość wskaźnika krajowego odpowiednio o 70,1% i o 55,2%. Pozostałe podregiony plasowały się poniżej średniej krajowej. Najniższy poziom PKB na mieszkańca w województwie odnotowano w podregionie wałbrzyskim – 73,0% średniej krajowej.

W 2012 r. odnotowano największy w Polsce udział przemysłu w tworzeniu wartości dodanej brutto województwa dolnośląskiego, przy jednoczesnym najmniejszym w kraju udziale usług i jednym z mniejszych udziałów rolnictwa. Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego była w 2012 r. o ponad 16% wyższa niż średnio w kraju.

W końcu 2013 r. w województwie dolnośląskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 347,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 8,5% ogółu podmiotów w kraju, w tym 95,5% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (o 5,2%).

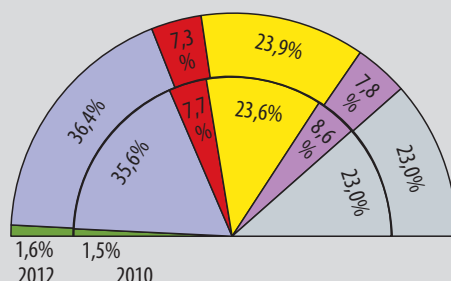
Spośród 112,1 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	122539	138298
Polska=100	8,5	8,6
na 1 mieszkańca:		
w złotych	42015	47440
Polska=100	112,6	113,1
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	107922	122548
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1,5	1,6
przemysł	35,6	36,4
budownictwo	7,7	7,3
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	23,6	23,9
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	8,6	7,8
pozostałe usługi	23,0	23,0

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^a; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^a; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^a
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Dolnośląskie	1135	1194	114	113	66	76
Podregiony:						
jeleniogórski	1035	1116	114	143	71	78
legnicko-głogowski	962	968	92	81	58	67
wałbrzyski	1058	1090	109	89	61	71
wrocławski	944	1002	106	95	56	67
m. Wrocław	1608	1714	144	151	80	95

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

stanowiły niemalże 28%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 5,2% większa niż średnia krajowa, a w podregionie m. Wrocław wyniosła 1118 i była jedną z największych spośród wszystkich podregionów (miast) w Polsce (po podregionie m. Warszawa – 1267, m. Poznań – 1266, m. Szczecin – 1162).

Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że znaczna część ulokowanego w woj. dolnośląskim kapitału zagranicznego pochodziła m.in. z: Niemiec, Holandii, Belgii i Francji.

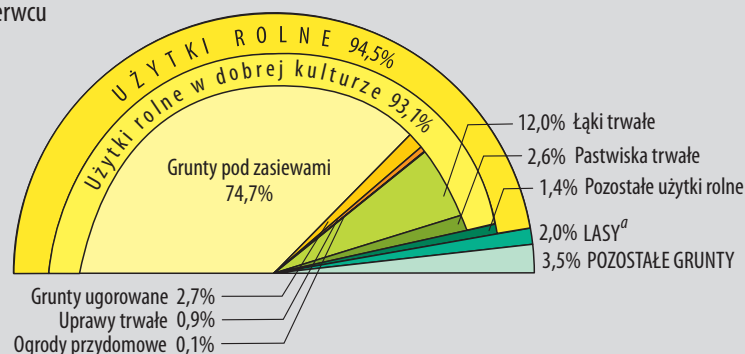
Dolnośląskie charakteryzuje się korzystnymi dla rozwoju rolnictwa warunkami klimatycznymi – Nizina Śląska należy do najcieplejszych i najwilgotniejszych regionów Polski a okres wegeta-

rolnych od 2,00 ha do 4,99 ha (28,1%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 16,40 ha (w kraju – 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 3,5 tys. ha (tj. o 0,4%) i wynosiła 922,9 tys. ha.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 729,7 tys. ha, tj. 7,1% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów niezmiennie największy areał zajmowała pszenica – 36,0% (12,3% krajowych zasiewów; 2 lokata w kraju po województwie lubelskim) oraz rzepak i rzepik – 18,6% (14,7%; 1 lokata). Uzyskane w 2013 r. w województwie zbiory pszenicy oraz rzepaku i rzepiku były największe w kraju i stanowiły odpowiednio 13,4% i 14,0% zbiorów ogólnopolskich. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 102,7 tys. szt. (1,8% pogłowa w kraju),

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

cyjny należy do najdłuższych w kraju. Przeważają gleby urodzajne, głównie czarne ziemie i gleby brunatne, w dolinach rzek – mady. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 59,5 tys., tj. o 3,7% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków

a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 208,5 tys. szt. (1,9%).

W regionie w 2013 r. funkcjonowało 1009 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 180 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 37,5 tys. ha (w 2010 r. – 39,7 tys. ha).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	919,5	922,9
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	97,6	98,5
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	59,9	58,0
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	12,21	13,18
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	11,9	11,1
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	32,7	22,6
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	107,3	97,8
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	187	205
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	147,1	160,3

a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

Województwo dolnośląskie w 2013 r. wytworzyło 4,8% krajowej produkcji globalnej rolnictwa i 4,9% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 89,4% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętnie w kraju (o 23,1%) i wyniosła 4084 zł.

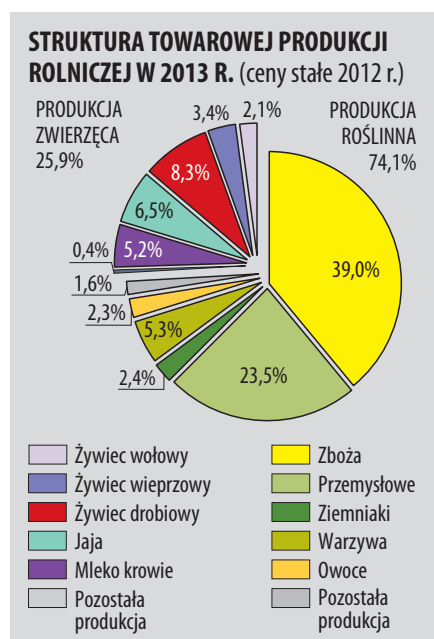
Produkcja sprzedana przemysłu województwa dolnośląskiego w 2013 r. wyniosła 106,0 mld zł, co stanowiło 9,0% produkcji przemysłowej Polski (4 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 36,4 tys. zł co również należało do jednej z wyższych wartości w kraju.

Najwyższą sprzedaż zanotowano w produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (20,0% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu), pro-

dukcji komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (9,5%), produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (7,1%) oraz produkcji wyrobów z metali (6,1%).

Kluczową rolę w gospodarce regionu ma Legnicko-Głogowski Okręg Miedziowy, gdzie odbywa się eksploatacja rud miedzi i srebra. Prowadząca ją spółka KGHM „Polska Miedź” S.A. jest jednym ze światowych liderów w produkcji miedzi elektrolitycznej i srebra. Oprócz tych dwóch podstawowych surowców przedsiębiorstwo produkuje również ren, złoto, molibden, nikiel, ołów i platynowce. KGHM dysponuje nie tylko własnym złożem rud miedzi, ale również własną zintegrowaną strukturą produkcyjną, w której skład wchodzi m.in. trzy kopalnie i trzy huty miedzi.

Również pod względem wydobycia węgla brunatnego województwo dolnośląskie plasuje się na wysokiej pozycji dzięki wydobyciu tego surowca w kopalni „Turów” w gminie Bogatynia. Dolnośląskie to także potentat w wydobyciu kamieni drogowych i budowlanych

Pałac w Borku Strzelińskim (fot. Paweł Ostrowski)

(kamienie łamane i bloczne), glin ogniotrwałych oraz kruszyw naturalnych.

Nakłady inwestycyjne w 2013 r. poniesione w województwie dolnośląskim (20,6 mld zł) stanowiły 8,9% nakładów kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 7092 zł, o 18,1% więcej od średniej krajowej, co plasowało województwo na 2 miejscu w kraju (po woj. mazowieckim). Najwięcej nakładów inwestycyjnych przeznaczono na przemysł i budownictwo – 53,0% (najwyższy udział w kraju); na usługi – 45,1%, a na rolnictwo jedynie – 1,9%.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w 2013 r. stanowiły 6,3% nakładów na działalność B+R w Polsce. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były o 16,8% niższe od średniej krajowej (312 zł, wobec 375 zł). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 8,7% zatrudnionych w tej działalności w kraju. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 6,8 (dla kraju 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 15,4% nakładów krajowych, więcej na te cele przeznaczono tylko w mazowieckim. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był wyższy od średniej w kraju (32%, wobec 29,6%).

W 2013 r. w województwie dolnośląskim oddano do użytkowania 16,5 tys. mieszkań. Znajdujące się tu zasoby mieszkaniowe (1110,6 tys. mieszkań) stanowiły 8,0% zasobów w kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 72,0 m² (w kraju 73,1 m²), a na 1 osobę przypadało 27,5 m².

W 2013 r. długość rozdzielczej sieci wodociągowej wyniosła 15,1 tys. km, a kanalizacyjnej 9,6 tys. km. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost zarówno długości sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej – odpowiednio o 4,8% i o 16,9%. W instalację wodociągową wyposażonych było 99,4% mieszkań w miastach i 95,8% mieszkań na wsi.

Długość sieci gazowej wyniosła ponad 8,8 tys. km (wzrost w stosunku do 2010 r. o 8,6%). W gaz z sieci wyposażonych było 83,0% mieszkań w miastach i jedynie 12,9% mieszkań na wsi.

W dolnośląskim w 2013 r. eksploatowanych było 1763 km linii kolejowych, a ich gęstość, wynosząca 8,8 km na 100 km² powierzchni ogółem, należała do największych w kraju.

W województwie istnieje dobrze rozwinięta sieć dróg. Znajduje się tu blisko 15% (najwięcej w kraju) dróg o statusie autostrad (221,9 km). W 2013 r. długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wyniosła 18,9 tys. km; gęś-

tość sieci drogowej wyniosła 94,5 km na 100 km² powierzchni województwa (w kraju 91,2 km na 100 km² powierzchni kraju).

We Wrocławiu znajduje się lotnisko o randze międzynarodowej. W 2013 r. liczba pasażerów portu lotniczego (przyloty i odloty) wyniosła 1876,7 tys. osób, w tym prawie 86% stanowili pasażerowie w ruchu międzynarodowym.

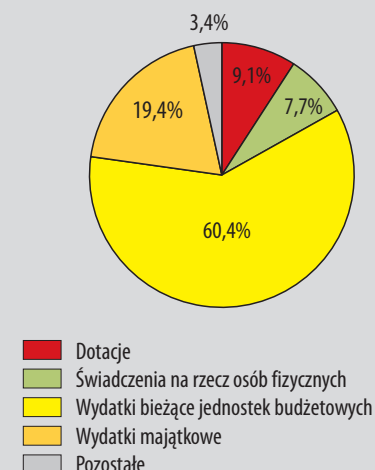
W województwie działało 611 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługiwała 4,8 tys. osób, wobec 4,9 tys. średnio w kraju. Liczba głównych łączny na 1000 ludności telefonii przewodowej wynosiła 167,3, co sytuowało województwo na 2 miejscu po województwie mazowieckim (212).

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2013 r. wyniosły 14853,9 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 5103 zł (o 7,1% więcej od średniej krajowej), co ulokowało województwo na 2 miejscu w kraju (po woj. mazowieckim).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1769	1763
na 100 km ² w km	8,9	8,8
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	18426	18857
w tym: o nawierzchni ulepszonej	17223	17688
ekspresowe	13,0	59,4
autostrady	199,2	221,2
Telefoniczne łącza główne ^{a,b} na 1000 ludności	232,4	167,3
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4502	4763

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

W strukturze dochodów 57,3% stanowiły dochody własne, 22,1% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 11,8% – dotacje celowe z budżetu państwa.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 14645,1 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 5031 zł (o 5,4% więcej od średniej krajowej).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie dolnośląskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 37042,1 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków

Karkonosze – Kocioł Małego Stawu (fot. Piotr Sobieralski)

Unii Europejskiej stanowiło 19340,3 mln zł, tj. 6631 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 8,2% mniej niż średnia krajowa).

Realizowane projekty o największej wartości związane są głównie z trans-

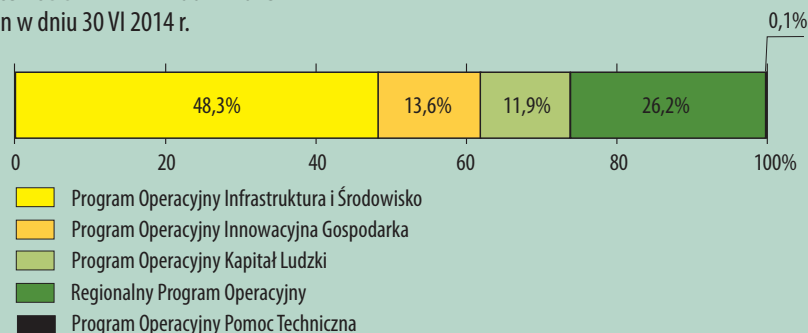
portem, m.in. z: budową autostradowej obwodnicy Wrocławia A8, modernizacją linii kolejowej E59 na odcinku Wrocław–Poznań, budową drogi ekspresowej S8 na odcinku Wrocław (Psie Pole)–Syców, drogi S5 – odcinek Kądzko–Korzeńsko, zakupem elektrycznych zespołów trakcyjnych i odnowa taboru PKP Intercity S.A., odtworzenie zabytkowego historycznego kompleksu dworca Wrocław Główny z przebudową infrastruktury, rozbudową i modernizacją portu lotniczego we Wrocławiu. Z dziedziny bezpieczeństwa projektem o dużej wartości jest modernizacja wrocławskiego węzła wodnego w zakresie obiektów ochrony przed powodzią, natomiast z energetyki: budowa podziemnego magazynu gazu Wierzchowice oraz farm wiatrowych na terenie województwa. Projekty wspierające badania, rozwój i innowacje to m.in. uruchomienie produkcji nowej generacji silnika diesla przez Volkswagen Motor Polska, utworzenie innowacyjnych usług w centrum usług wspólnych IBM we Wrocławiu czy projekty realizowane przez

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	37042,1	7,4	12701	98,3
Dofinansowanie z UE	19340,3	6,9	6631	91,8

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

Wrocławskie Centrum Badań EIT+, tj. tworzenie infrastruktury badawczej (Dolnośląskie Centrum Materiałów i Biomateriałów), wykorzystanie nanotechnologii w nowoczesnych materiałach, biotechnologie i zaawansowane technologie medyczne.

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 będą kontynuowane m.in. dalsze inwestycje w infrastrukturę, działania służące ochronie środowiska, rozwój Internetu, wsparcie działalności badawczo-rozwojowej.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie dolnośląskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 94,3 tys. dzieci, w tym 23,7% w wieku 6 lat oraz 30,5% w wieku 5 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była nieco wyższa niż średnio w kraju i wyniosła 754. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 1436 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 45,5% stanowiły przedszkola.

Do 787 szkół podstawowych i 494 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio: 147,5 tys. oraz 76,4 tys. uczniów. W szkołach

ponadgimnazjalnych uczyło się 85,8% młodzieży, przy czym 84,4% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 191 szkołach policealnych kształciło się 20,8 tys. osób.

Województwo dolnośląskie to także znaczący ośrodek akademicki. W roku akademickim 2013/14 funkcjonowało tu 35 szkół wyższych (większość we Wrocławiu). Liczba studentów ogółem wyniosła 141,7 tys. (56,2% stanowiły kobiety), tj. 9,1% ogółu studentów w kraju. Udział studentów na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych był wyższy niż średnio w kraju.

Wrocław jest ważnym ośrodkiem akademickim w Polsce, a także największym w województwie. Swoją siedzibę mają tu m.in.: Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet

Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu. Oprócz licznych placówek państwowych istnieje również wiele uczelni prywatnych i ośrodków badawczych.

W województwie istnieją bogate i różnorodne złoża wód mineralnych i leczniczych, pozwalające na funkcjonowanie licznych placówek lecznictwa uzdrowiskowego. Znajduje się tu 11 obszarów uzdrowiskowych: Cieplice Śląskie-Zdrój, Czerniawa-Zdrój, Długopole-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Łądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Przerzeczn-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Świeradów-Zdrój. Na terenach uzdrowiskowych w 2013 r. mieściło się najwięcej w kraju placówek lecznictwa uzdrowiskowego (21 szpitali i 33 sanatoria), a udział kuracjuszy lecznictwa stacjonarnego przebywających w placów-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	639	611
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3411	3215
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	172	169
Teatry i instytucje muzyczne ^a	17	16
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	331	304
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	1132	1184

^a Stan w dniu 31 XII.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Dolnośląskie	91,8	76,7	15,7	92,9	90,6	85,4	5,9

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

kach (14,4% ogółu kuracjuszy w kraju) usytuował województwo na 3 miejscu w kraju (po zachodniopomorskim i kujawsko-pomorskim).

W 2013 r. na terenie województwa funkcjonowało 80 szpitali ogólnych (8,3% działających w kraju), dysponujących 15,1 tys. łóżek. Dostępność do usług medycznych w szpitalach poprawiła się w porównaniu z 2010 r. – liczba

ludności na 1 łóżko zmniejszyła się z 207 do 193 (4 lokata w kraju). Dostępność ambulatoryjnej opieki zdrowotnej pozostała na poziomie zbliżonym do 2010 r. W 2013 r. zapewniała ją mieszkańcom 1346 przychodni i 568 praktyk lekarskich; na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało 1520 osób (w 2010 r. – 1535).

Województwo dolnośląskie jest jednym z większych ośrodków kulturalnych w kraju. Znajdują się tutaj liczne placówki kulturalne: opera, operetka i filharmonia we Wrocławiu, filharmonie w Wałbrzychu i Jeleniej Górze, teatry i muzea, a także kilkadziesiąt kin i kilkadziesiąt bibliotek.

Pod względem liczby działających teatrów i instytucji muzycznych województwo zajmuje 4 miejsce w kraju (po woj. mazowieckim oraz małopolskim i śląskim). W teatrach i instytucjach muzycznych w 2013 r. odbyło się 5,4 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło ponad 880 tys. widzów i słuchaczy. Na terenie województwa organizowane są liczne festiwale, m.in.: Przegląd Piosenki Aktorskiej we Wrocławiu (jeden z najstarszych i najważniejszych polskich festiwali artystycznych), Festiwal Teatrów Ulicznych w Jeleniej Górze (w którym udział biorą zespoły polskie i zagraniczne), Festiwal Kina Amatorskiego Niezależnego KAN we Wrocławiu (konkursowy przegląd filmowej twórczości amator-

skiej i niezależnej zarówno fabularnej jak i dokumentalnej o międzynarodowym charakterze). Do znanych w kraju i za granicą imprez kulturalnych zaliczyć można festiwale muzyczne, m.in.: Międzynarodowy Festiwal Chopinowski w Dusznikach Zdroju (najstarszy nieprzerwanie działający festiwal pianistyczny na świecie, a także najstarszy polski festiwal muzyczny), Międzynarodowy Festiwal Wratislavia Cantans we Wrocławiu (jeden z najważniejszych festiwali muzyki klasycznej w Europie), Wrocławski Festiwal Jazzowy „Jazz nad Odrą” (jeden z najstarszych polskich festiwali jazzowych).

W województwie dolnośląskim znajdują się 62 muzea i oddziały muzealne, wśród których na pierwszym miejscu należy wymienić Muzeum Narodowe we Wrocławiu wraz z dwoma oddziałami – Panoramą Racławicką i Muzeum Etnograficznym. W ciągu 2013 r. muzea zwiedziło ponad 2,1 mln osób.

Na uwagę zasługuje również znajdująca się we Wrocławiu Hala Stulecia (uznawana za jedno z najważniejszych dzieł w architekturze światowej XX wieku), w której odbywają się liczne imprezy kulturalne, sportowe, jak również targi o krajowym i międzynarodowym znaczeniu. Od 2006 r. Hala Stulecia jest na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Województwo słynie również z bardzo dużej liczby zamków i pałaców.

Walory krajobrazowe, klimatyczne i uzdrowiskowe Dolnego Śląska decydują o niezwyklej atrakcyjności turystyczno-wypoczynkowej tego regionu. W 2013 r. baza noclegowa turystyki województwa liczyła 909 turystycznych obiektów noclegowych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (4 lokata), co stanowiło 9,3% obiektów ogółem w kraju. Ponad 50% turystycznych obiektów noclegowych województwa zlokalizowanych było w podregionie jeleniogórskim. W ciągu roku udzielono ogółem 5921,1 tys. noclegów (w tym 18,7% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki skorzystało w 2013 r. blisko 2,2 mln osób, tj. 754 osoby na 1000 ludności (4 lokata po województwach: zachodniopomorskim, mazowieckim i pomorskim).

Baza hotelowa koncentruje się głównie we Wrocławiu (20,3%). Znajdują się tu 43 hotele dysponujące 7,3 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało ok. 660 tys. osób, w tym 35,1% turystów zagranicznych.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Dolnośląskie	28,7	29,5	38,0	38,1

a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

Góry Stołowe – formacje skalne
(fot. Joanna Poświata)

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO- POMORSKIE

Podregiony (NTS 3)	–	3
Powiaty (NTS 4)	–	19
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	4
Miasta ogółem (NTS 5)	–	52
Gminy (NTS 5)	–	144

Województwo kujawsko-pomorskie usytuowane jest w środkowo-północnej części Polski, w obrębie dwóch podstawowych jednostek geograficznych – Pasa Wielkich Dolin i Pasa Pojezierzy. Sąsiaduje z województwami: pomorskim, warmińsko-mazurskim, mazowieckim, łódzkim i wielkopolskim. Przez jego teren przechodzą drogi tranzytowe łączące kraje bałtyckie i Rosję z Europą Zachodnią i Skandynawię z Europą Południową. Zajmuje obszar 18 tys. km² (5,8% powierzchni kraju) i liczy 2,1 mln mieszkańców (5,4% ogółu ludności kraju).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
	2013						2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Kujawsko-pomorskie	117	55,8	48,9	12,4	32,3	40,2	13400	5,8	34,8	59,4

Źródło: Eurostat.

Siedzibami władz wojewódzkich są Bydgoszcz (władze rządowe) i Toruń (władze samorządowe). Bydgoszcz i Toruń, wraz z powiatami bydgoskim i toruńskim, tworzą Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny (16% powierzchni województwa).

Region wyróżnia się unikalnymi w skali kraju warunkami hydrograficznymi, przebiega tu główny dział wodny Polski Wisła-Odra. Nad Wisłą, która wraz z jej dopływami tworzy oś regionu, leżą największe miasta: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek i Grudziądz. Dorzecze

Wisły z dopływami (m.in. Brdą, Wdą, Drwęcą i Osą) obejmuje południowo-wschodnią część województwa, a dorzecze Noteci – zachodnią i południowo-zachodnią. Obydwa dorzecza łączą kanały Bydgoski i Bachorze. Teren województwa obfituje w liczne połodowcowe jeziora. Największe jezioro – Gopło (21,5 km²) – to dziesiąte pod względem powierzchni jezioro w kraju, zaś Zbiornik Włocławski (na Wiśle) to zdecydowanie największy sztuczny akwen w Polsce pod względem powierzchni przy maksymalnym piętrzeniu (75,0 km²).

Ważnymi akwenami wodnymi są także Zalew Koronowski (na Brdzie) i Tleński (na Wdzie). Pod względem udziału terenów pod wodami powierzchniowymi województwo znajduje się na 4 miejscu w kraju.

Największe kompleksy leśne, o dużych walorach przyrodniczych i rekreacyjnych, znajdują się w północnej części, na nizinach sandrowych (Bory Tucholskie, Pojezierze Brodnickie) oraz w dolinach rzecznych (Puszcza Bydgoska).

Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz i Inowrocław to ważne ośrodki

przemysłowe, reprezentujące przemysł: chemiczny, elektromaszynowy, spożywczy, tekstylny, celulozowy, mineralny i poligraficzny.

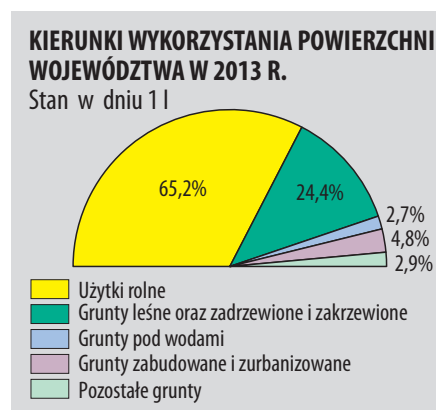
Region jest zasobny w surowce naturalne. Powszechnie wykorzystywane i eksploatowane są tu: wapień jurajski, sól kamienna, kruszywa, ropy oraz wody mineralne. Ważnym zasobem jest energia cieplna zawarta w wodach geotermalnych.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Kujawsko-pomorskie
Ludność na 1 km ²	123	116
Stopień urbanizacji w %	60,4	60,0
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	27,9
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	14,1
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,4
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	57,0
Pracujący na 1000 ludności	362	324
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	18,2
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3163,57
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	34095
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	91956
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	4434
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,43
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	2,8
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	23,4

^a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa kujawsko-pomorskiego w 2013 r. wynosiła 1797,1 tys. ha, tj. 5,8% ogólnej powierzchni kraju.

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 0,3%. W województwie w 2013 r. funkcjonowało 185 oczyszczalni ścieków – 45 przemysłowych i 140 komunalnych (tj. mniej niż w 2010 r. o 5 przemysłowych i 1 komunalną). W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 1,0 p.proc.

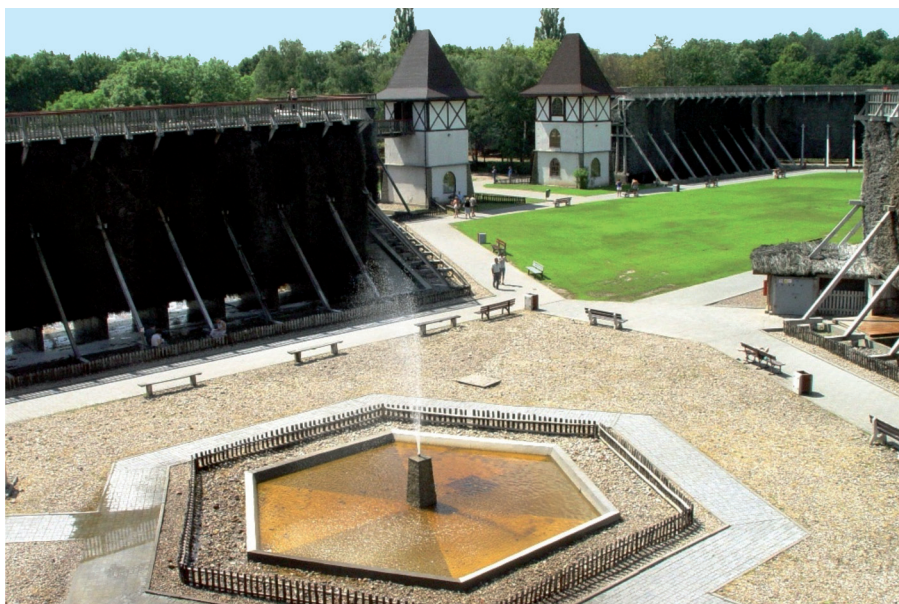
W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały prawie 21% mniej zanieczyszczeń pyłowych i ponad 9% mniej gazowych (bez CO₂).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 571,4 tys. ha, co stanowiło 31,8% powierzchni województwa oraz 5,6% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2730 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadają na obszary chronionego krajobrazu (329,8 tys. ha, tj. 57,7% powierzchni

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wynosiła 4,4 tys. ha (7,1%

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	127,7	130,3
w tym wymagające oczyszczania	117,3	125,2
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	69,8	70,8
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	4,3	3,4
gazowych (bez dwutlenku węgla)	57,1	51,9
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	2,3	4,6
w tym poddane odzyskowi	1,7	2,1
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	17,3	19,6

^a Na terenach własnych zakładów.

Inowrocław – tężnie solankowe (fot. Wioletta Szalkiewicz)

chronionej województwa) oraz na parki krajobrazowe (223,6 tys. ha, tj. 39,1%). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 18,0 tys. ha. W regionie było prawie 2,7 tys. pomników przyrody. Unikatowe wartości środowiska sprawiły, że część (33 gminy) województwa kujawsko-pomorskiego należy do ekoregionu „Zielone Płuca Polski”.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	429,6	431,0
w tym lasy	419,6	421,1
Lesistość ^a w %	23,3	23,4

^a Stan w dniu 31 XII.

Lasy ochronne obejmowały powierzchnię 185,1 tys. ha (44,0% powierzchni lasów ogółem). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,1 p.proc.

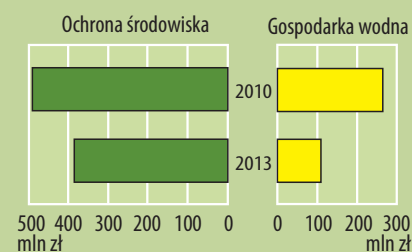
Ilość wytworzonych w ciągu roku odpadów (z wyłączeniem komunalnych)

w przeliczeniu na 1 km² powierzchni województwa w 2013 r. wynosiła 256,3 t i była prawie 40% mniejsza od średniej krajowej. W 2013 r. w regionie funkcjonowały 32 czynne składowiska odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 168,0 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była na poziomie średnim w kraju (246 kg). Prawie 61% odpadów komunalnych przeznaczono do składowania, ponad 27% do kompostowania lub fermentacji, a pozostałą część do recyklingu i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska stanowiły 3,5% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 4,5%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu były one o 34,8% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 184 zł. Najwięcej nakładów przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej stanowiły 3,5% krajowych nakładów na ten cel (o 3,9 p.proc. mniej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca były

o 34,2% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 52 zł. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na budowę ujęć i doprowadzenia wody.

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Obszar województwa kujawsko-pomorskiego w końcu 2013 r. zamieszkiwało blisko 2,1 mln osób, tj. 5,4% ogółu ludności Polski. W miastach mieszkało 1256,3 tys. osób (5,4% miejskiej ludności kraju), a na wsi 836,3 tys. (5,5% ogółu ludności wiejskiej). Gęstość zaludnienia w regionie wynosiła 116 osób na km² i była niższa niż przeciętnie w kraju (123 osoby na 1 km²). Spośród 52 miast – 44 liczyły do 20 tys. mieszkańców. Największe miasta to Bydgoszcz (359,4 tys. osób) i Toruń (203,4 tys. osób) – skupiały ok. 45% ludności miejskiej województwa. Do innych znaczących miast regionu należy zaliczyć Włocławek i Grudziądz (odpowiednio: 114,9 tys. osób i 97,7 tys. osób).

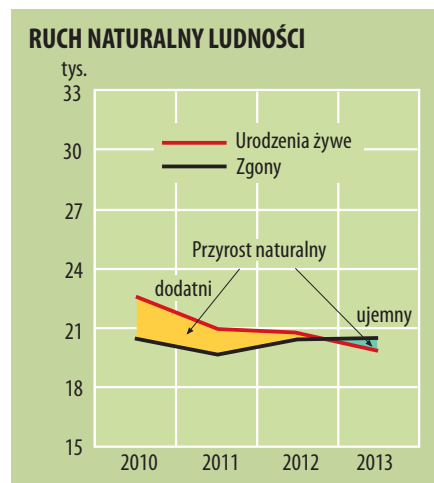
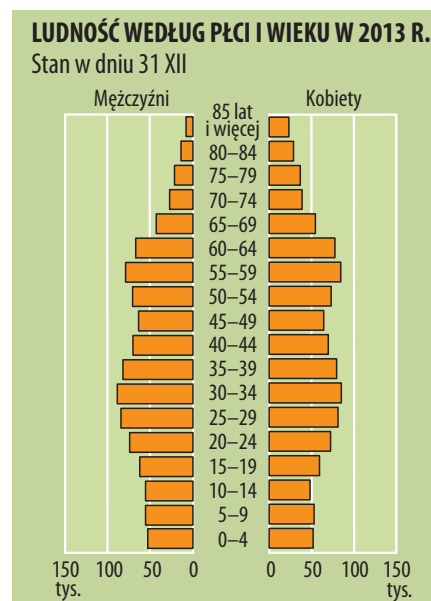
Od kilku lat w regionie obserwowany jest spadek udziału ludności mieszkającej w miastach – współczynnik urbanizacji zmniejszył się z 60,6% w 2010 r. do 60,0% w 2013 r. Jednocześnie odnotowano wzrost liczby ludności miesz-

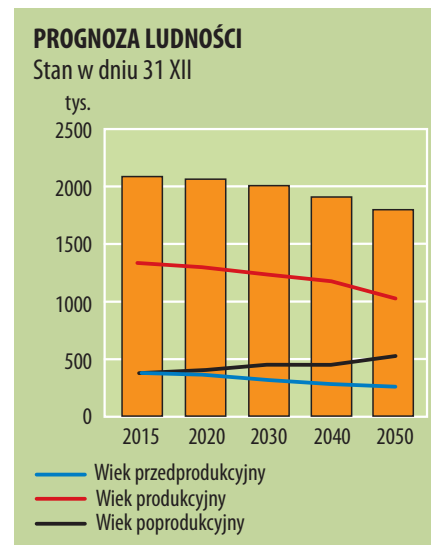
kającej na wsi o 1,1%. Kobiety stanowią 51,5% ogółu ludności województwa, a na 100 mężczyzn przypada ich 106. W 2013 r. statystyczny mieszkaniec regionu miał przeciętnie 38,8 roku (w Polsce 39,1 roku).

obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia, przy czym występuje duża różnica między trwaniem życia mężczyzn i kobiet. W 2013 r. przeciętne trwanie życia w regionie było niższe od średniego w kraju i wynosiło dla męż-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Kujawsko-pomorskie	10,8	9,5	9,8	9,8	1,0	−0,3
Podregiony:						
bydgosko-toruński	10,3	9,2	9,4	9,5	1,0	−0,3
grudziądzki	11,6	10,2	9,6	9,7	2,0	0,5
włocławski	10,6	9,3	10,2	10,2	0,4	−0,9

czyzn – 72,9 roku, a dla kobiet – 80,5 roku. W porównaniu z 2010 r. zmniejszył się udział osób poniżej 25 roku życia w populacji ogółem i wynosił 27,9% (w kraju – 27,3%), natomiast odsetek osób w wieku powyżej 65 lat wzrósł do poziomu 14,1% (w kraju – 14,7%). Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 63,7% ludności województwa. Osób w wieku przedprodukcyjnym było 18,5%, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 17,8%. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 57 osób w wieku nieprodukcyjnym (w 2010 r. – 55 osób).

W 2013 r. w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały liczba ludności regionu w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 6,1 tys. osób, tj. o 0,3%. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 ludności, przy dużym spadku urodzeń żywych i liczbie zgonów zbliżonej do poziomu notowanego w 2010 r., w analizowanym okresie obniżył się o 1,3 pkt. W regionie, podobnie jak w całym kraju,

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Kujawsko-pomorskie	-1443	-1619	-240	-1026	-0,8	-1,3
Podregiony:						
bydgosko-toruński	603	860	-149	-381	0,6	0,6
grudziądzki	-669	-704	-119	-398	-1,5	-2,0
włocławski	-1377	-1775	28	-247	-1,7	-2,6

RYNEK PRACY. DOCHODY

W województwie kujawsko-pomorskim w 2013 r. liczba pracujących wynio-

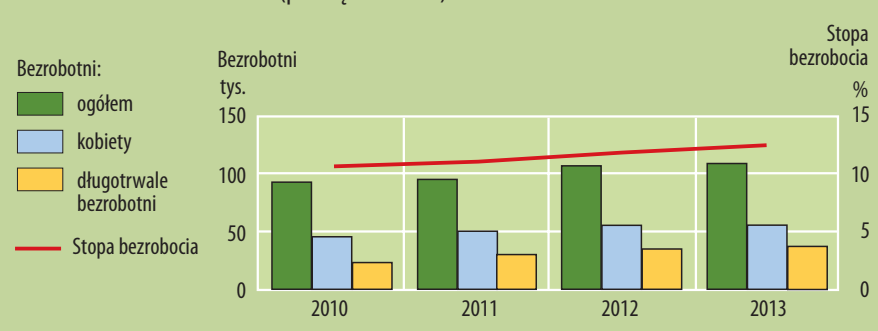
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	680,2	677,0
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	15,8	15,9
przemysł i budownictwo	30,0	28,8
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	23,8	23,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,8	4,0
pozostałe usługi	26,6	28,0

sła 677,0 tys., co stanowiło 4,9% ogółu pracujących w kraju. Na 1000 ludności przypadało 324 pracujących, wobec 362 średnio w kraju. W strukturze pracujących największą grupę stanowili pracujący w usługach – 55,3%. W przemyśle i budownictwie znalazło zatrudnienie 28,8%, a w rolnictwie 15,9% pracujących. Podregion bydgosko-toruński skupiał ponad 43% pracujących w wo-

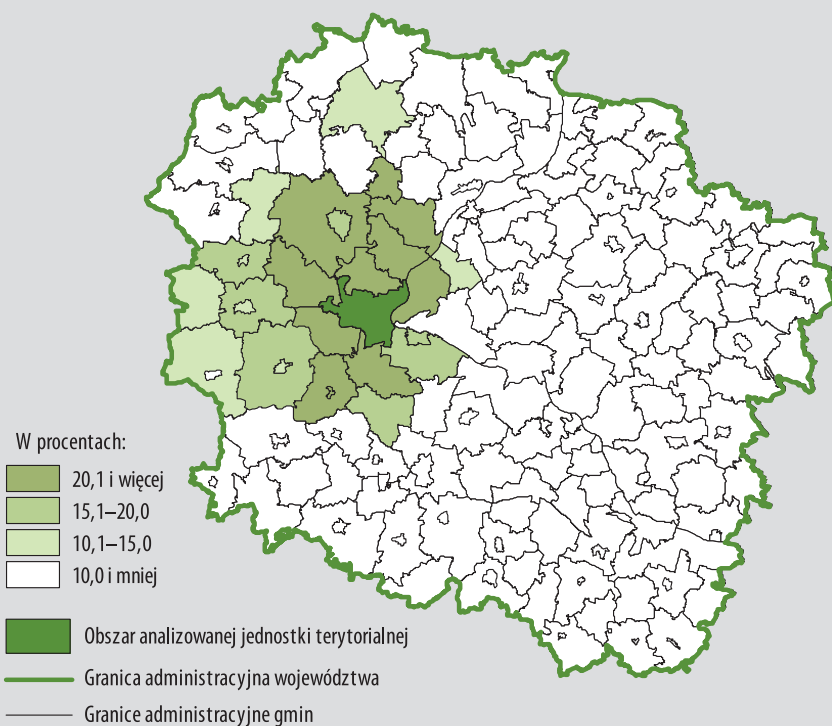
jewództwie. W sektorowej strukturze pracujących charakter rolniczy wykazywał podregion włocławski, natomiast usługi dominowały w podregionie bydgosko-toruńskim.

Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wykazało, że przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. liczyła 869 tys. osób, co stanowiło 5,0% lud-

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

MIASTO BYDGOSZCZ
UDZIAŁ PRZYEJĘDZAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

ności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej regionu wyniósł 55,8% i był niż-

Bydgoszcz – Wenecja Bydgoska
 (fot. Paulina Olbrys)

szy od średniego w kraju o 0,1 p. proc., a wskaźnik zatrudnienia – 48,8% – niższy o 1,4 p.proc. Przeciętna liczba osób bezrobotnych w województwie wy-

niała 108 tys. (6,0% ogólnej ich liczby w kraju). Stopa bezrobocia – wyższa od przeciętnej w kraju o 2,1 p.proc. – wzrosła z 10,6% w 2010 r. do 12,4%

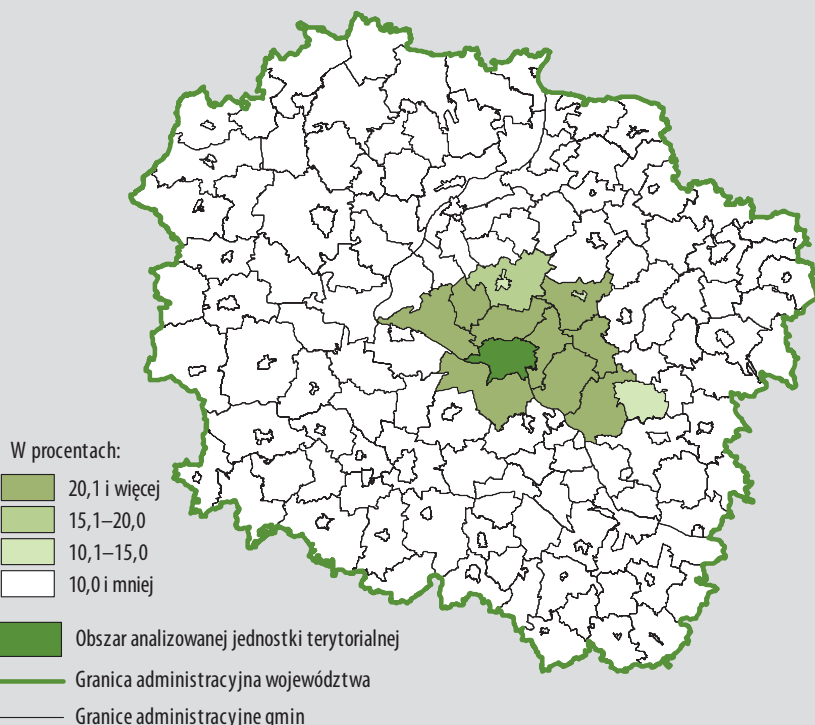
w 2013 r. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludności wiejskiej, gdzie stopa bezrobocia wyniosła 12,9% (o 0,8 p.proc. wyższa niż w mieście). W trudniejszej sytuacji na rynku pracy były kobiety, dla których stopa bezrobocia wynosiła 14,2% i była o 3,2 p.proc. wyższa niż dla mężczyzn. Stopa bezrobocia osób w wieku 50 lat i więcej była najwyższa w kraju (9,3%).

W 2011 r. w województwie kujawsko-pomorskim 141,9 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 4,5% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Kujawsko-pomorskie należy do województw, w których od lat przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto kształtuje się poniżej średniego wynagrodzenia w Polsce. W 2013 r. wyniosło 3164 zł i było o 13,5% niższe niż średnio w kraju. Niższy poziom płac dotyczył wszystkich rodzajów działalności.

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Bydgoszcz – miasto	29930	Bydgoszcz – miasto	10194
Toruń – miasto	16289	Toruń – miasto	7222
Włocławek – miasto	5987	Grudziądz – miasto	3888
Inowrocław – miasto	5797	Inowrocław – miasto	3726
Brodnica – miasto	3875	Włocławek – miasto	3336
Grudziądz – miasto	3729	Lubicz – gmina wiejska	2421
Białe Błota – gmina wiejska	3370	Białe Błota – gmina wiejska	2226
Łysomice – gmina wiejska	3175	Nakło nad Notecią – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1956
Świecie – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2853	Szubin – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1916
Nakło nad Notecią – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1624	Nakło nad Notecią – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1894

MIASTO TORUŃ **UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH** **W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.**

Toruń – pomnik Mikołaja Kopernika
(fot. Wioletta Zwara)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2759,68	3163,57	85,6	86,5
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3069,29	3674,48	92,9	92,5
przemysł i budownictwo	2674,00	3079,81	84,8	85,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospo- darka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2261,10	2569,50	78,3	78,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nierucho- mości ^Δ	3542,58	4302,57	75,1	79,9
pozostałe usługi	3097,96	3483,83	92,0	92,7

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa wyniósł 1169 zł, a przeciętne miesięczne wydatki 992 zł, tj. mniej niż średnio w kraju, odpowiednio o 10,0% i 6,6%.

GOSPODARKA

W 2012 r. województwo kujawsko-pomorskie wytworzyło 4,4% PKB o wartości 71,5 mld zł, co w przelicze-

niu na 1 mieszkańca wyniosło 34,1 tys. zł (81,3% średniej krajowej).

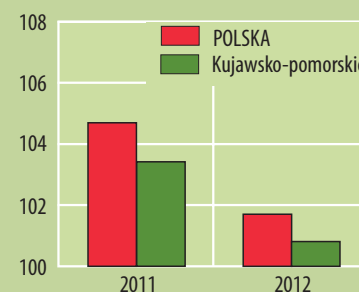
W podregionach województwa występuje duże zróżnicowanie w udziale

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
bydgosko-toruński	47,4	47,9	128,7	129,6
grudziądzki	20,5	21,3	79,9	82,9
włocławski	32,1	30,8	85,6	82,5

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	65035	71526
Polska=100	4,5	4,4
na 1 mieszkańca:		
w złotych	30987	34095
Polska=100	83,0	81,3
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	57277	63380
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4,3	4,6
przemysł	26,2	27,2
budownictwo	8,5	8,1
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	28,5	28,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	8,5	7,4
pozostałe usługi	24,1	24,3

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

wytworzonego PKB – podregion bydgosko-toruński wytwarza prawie tyle, ile pozostałe dwa podregiony łącznie. Produkt krajowy brutto w przeliczeniu

na 1 mieszkańca w podregionie bydgosko-toruńskim przekroczył przeciętną wartość dla kraju (o 5,4%), a w podregionach grudziądzkim i włocławskim był znacznie niższy i stanowił odpowiednio 67,4% i 67,1% średniej krajowej.

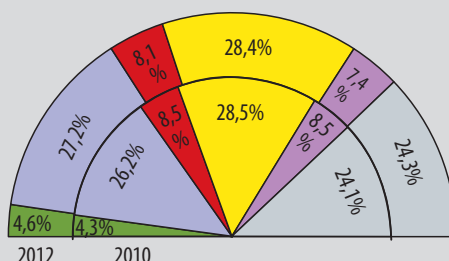
Wydajność pracy, mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego, w 2012 r. wyniosła 92,0 tys. zł i była niższa o 10,7% od średniej w kraju.

W końcu 2013 r. w województwie w rejestrze REGON zarejestrowanych było 191,3 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 4,7% ogółu podmiotów w kraju, w tym 96,9% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^a; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^a; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^a
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Kujawsko-pomorskie	886	914	93	88	74	72
Podregiony:						
bydgosko-toruński	1111	1157	111	109	71	88
grudziądzki	715	736	81	72	71	56
włocławski	782	796	83	78	78	66

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

Spośród 48,1 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły ponad 28%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności wynosiła 684 i była o 11,1% mniejsza niż średnia krajowa.

Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału

zagranicznego wynika, że ulokowany tu kapitał zagraniczny pochodził m.in. z Niemiec, Holandii i Francji.

Województwo kujawsko-pomorskie jest znaczącym w skali kraju regionem produkcji rolniczej, dysponującym urodzajnymi glebami i dobrym zapleczem technicznym. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 65,1 tys., tj. o 4,4% mniej niż w 2010 r. W struk-

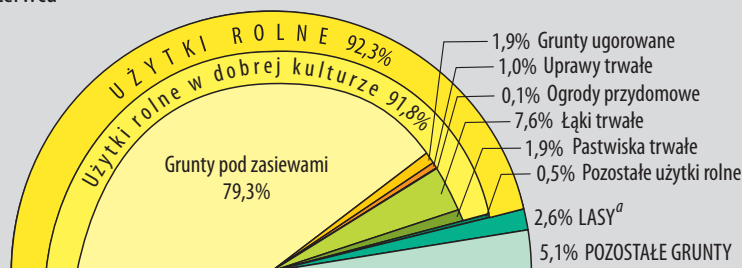
turze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 5,00 do 9,99 ha (22,6%). Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wynosiła 17,51 ha (w kraju 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 26,5 tys. ha (tj. o 2,5%) i wynosiła 1052,3 tys. ha.

Region jest dużym producentem zboża, buraków cukrowych oraz rzepaku i rzepiku. W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 903,9 tys. ha, tj. 8,8% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areał zajmowała pszenica – 21,9% (9,3% krajowych zasiewów; 3 lokata w kraju po lubelskim i dolnośląskim) oraz rzepak i rzepik – 11,7% (11,5%; 3 lokata). W 2013 r. udział województwa w krajowych zbiorach buraków cukrowych wyniósł 20,0% (2 lokata), rzepaku i rzepiku – 12,6% (3 lokata), jęczmienia – 10,9% (3 lokata w kraju), pszenicy – 10,2% (4 lokata). W produkcji zwierzęcej najbardziej rozwinięty jest chów trzody chlewnej (2 miejsce w kraju po województwie wielkopolskim). Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 489,6 tys. szt. (8,4% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 1249,0 tys. szt. (11,2%). W produkcji żywca rzeźnego, w przeliczeniu na mięso, region zajmuje 3 pozycję w kraju (8,7% produkcji krajowej), a w produkcji mleka – 6 pozycję (7,1% produkcji krajowej).

W regionie w 2013 r. funkcjonowało 341 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 74 w okresie przedstawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 11,2 tys. ha (w 2010 r. – 7,7 tys. ha).

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

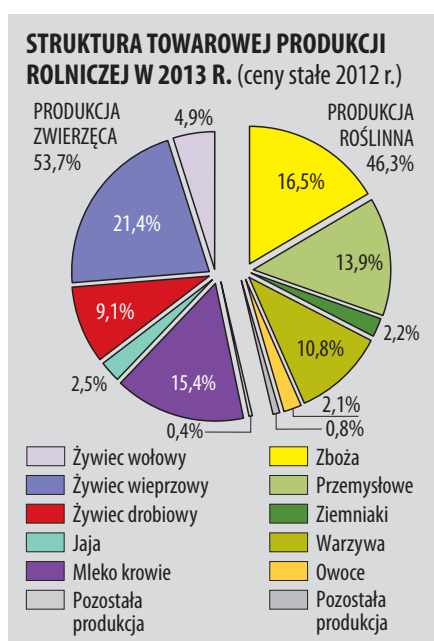

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	1078,8	1052,3
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	98,9	99,5
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	66,8	63,7
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	14,07	14,86
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	43,2	46,5
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	165,9	118,7
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	299,6	321,2
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	805	828
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	155,7	174,3

a, b Stan w: a – czerwc, b – końcu lipca. c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

W 2013 r. województwo kujawsko-pomorskie wytworzyło 8,1% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 8,2% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wynosił 91,2% (średnio w kraju 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie 6024 zł, wobec 5312 zł w kraju.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2013 r. wyniosła 49,9 mld zł, co stanowiło 4,2% produkcji przemysłowej Polski (8 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 23,8 tys. zł i była o 22,5% niższa niż przeciętnie w kraju. Najwyższą sprzedaż zanotowano w produkcji artykułów spożywczych (27,7% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu), produkcji papieru i wyrobów z papieru (13,2%) oraz produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych (10,8%). Województwo ma znaczący udział w krajowej produkcji wyrobów z grupy „masła i pozostałe tłuszcze do smarowania otrzymywane z mleka” – w 2013 r. wyniósł 18,0%, jak również w produkcji żakietów damskich i dziewczęcych – 16,3%.

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. wyniosły 9285,9 mln zł, co stanowiło 4,0% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 4434 zł, tj. o 26,1% mniej od średniej krajowej. W województwie 38,2% nakładów inwestycyjnych przeznaczono na przemysł i budownictwo, 57,4% na usługi, a 4,4% na rolnictwo.

Nakłady na działalność badawczo-

-rozwojową stanowiły 1,6% nakładów na te cele w kraju, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca były prawie 3,5 razy mniejsze niż średnio w kraju (109 zł, wobec 375 zł). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 3,1% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 3,3 (w kraju 5,4). Nakłady poniesione w województwie na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 4,2% nakładów w kraju na tę działalność. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był niższy od średniej w kraju.

W 2013 r. oddano do użytkowania 6,7 tys. mieszkań (14,9% więcej niż w 2010 r.). Zasoby mieszkaniowe w końcu 2013 r. wyniosły 721,2 tys. mieszkań, tj. 5,2% zasobów w kraju. Na 1000 ludności przypadało 345 mieszkań (wobec 360 w kraju). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 69,2 m², a na 1 osobę przypadało 23,8 m² (najmniej w kraju po województwie warmińsko-mazurskim). Poprawie uległy wskaźniki charakteryzujące warunki mieszkaniowe ludności. Nastąpił rozwój infrastruktury komunalnej; w porównaniu z 2010 r. szczególnie wzrosła długość sieci kanalizacyjnej (o 16,0%).

Region posiada dobrze rozwiniętą sieć kolejowo-drogową, zarówno w kierunku północ-południe, jak i wschód-zachód. Bydgoszcz jest jednym z ważniejszych węzłów kolejowych w tej części kraju. Gęstość sieci kolejowej w kujawsko-pomorskim (liczona na 100 km²) jest wyższa od średniej krajowej (6,6 km, wobec 6,2 km). Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wynosiła

16,7 tys. km, w tym o nawierzchni twardej ulepszonej 14,7 tys. km. W województwie w 2013 r. znajdowało się 144,3 km dróg o statusie autostrady (tj. 9,7% autostrad w kraju). Oprócz połączeń drogowych i kolejowych region jest także dostępny w komunikacji lotniczej. W Bydgoszczy znajduje się lotnisko przystosowane do obsługi ruchu międzynarodowego. W 2013 r. liczba pasażerów (przybyłych i odprawionych) wyniosła 343,3 tys., w tym ponad 93% stanowili pasażerowie portów zagranicznych.

W 2013 r. na terenie województwa można było korzystać z 414 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługiwała przeciętnie w województwie 5,1 tys. mieszkańców (w kraju 4,9 tys.). Liczba głównych łączy telefonii przewodowej na 1000 ludności była niższa niż średnio w kraju (123,0, wobec 151,4).

W 2013 r. dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa kujawsko-pomorskiego wyniosły 9605,4 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca były niższe niż średnio w kraju (4587 zł, wobec 4765 zł).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1259	1195
na 100 km ² w km	7,0	6,6
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	15639	16701
w tym: o nawierzchni ulepszonej	13749	14745
ekspresowe	45,0	35,0
autostrady	23,5	144,3
Telefoniczne łączy główne ^{ab} na 1000 ludności	180,8	123,0
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4504	5055

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

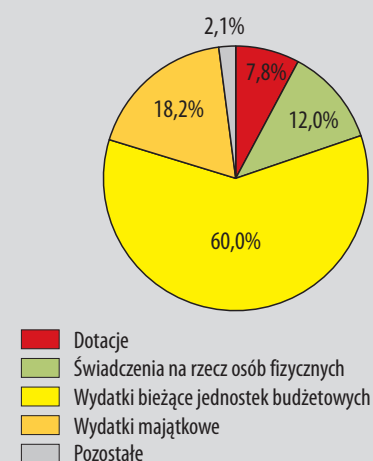

Golub-Dobrzyń – Zamek Krzyżacki (fot. Wioletta Zwara)

W strukturze dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa 45,5% stanowiły dochody własne, 31,8% – subwencja ogólna z budżetu państwa, 15,7% – dotacje celowe z budżetu państwa.

Wydatki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 9700,7 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca były niższe niż średnio w kraju (4632 zł, wobec 4775 zł).

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie kujawsko-pomorskim (stan w dniu 30 VI 2014 r.) wyniosła 19901,9 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej

stanowiło 10614,3 mln zł, tj. 5057 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (najmniej w kraju – o 30,0% mniej niż średnia krajowa). Realizowane projekty o największej wartości związane są głównie z transportem, m.in. z: budową mostu drogowego w Toruniu wraz z drogami dojazdowymi, budową linii tramwajowej do dzielnicy Fordon z przebudową układu drogowego w Bydgoszczy, integracją systemu transportu miejskiego wraz z zakupem taboru tramwajowego w Toruniu, budową autostrady A-1, odcinka Toruń–Stryków (projekt na terenie trzech województw). Z dziedziny ochrony środowiska dofinansowane były m.in.: budowa Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego, gospodarka wodno-ściekowa na terenie aglomeracji Toruń, modernizacja składowiska odpadów w Zakurzewie koło Grudziądza.

Panorama Grudziądza (fot. Maciej Sigierski)

Projekty wspierające badania, rozwój i innowacje to m.in.: budowa Interdyscyplinarnego Centrum Nowoczesnych Technologii UMK w Toruniu, wdrożenie koncepcyjnej technologii produkcji w sektorze hutnictwa szkła, a z zakresu nauki i edukacji m.in. budowa Bibliote-

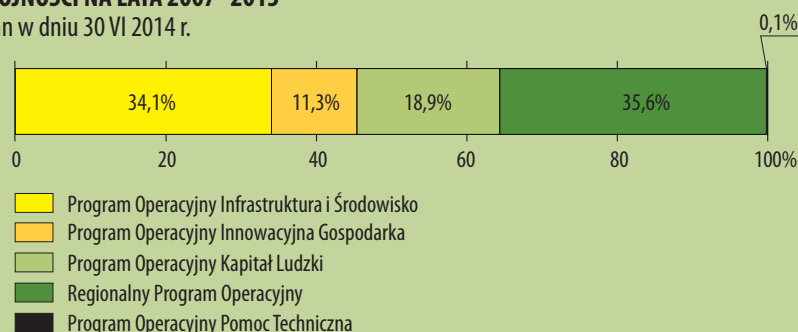
ki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, rozbudowa Wydziału Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej UMK w Toruniu – utworzenie Centrum Optyki Kwantowej (zastosowania w naukach przyrodniczych i biomedycznych).

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	19901,9	4,0	9483	73,4
Dofinansowanie z UE	10614,3	3,8	5057	70,0

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie kujawsko-pomorskim w roku szkolnym 2013/14 funkcjonowało 1049 placówek wychowania przedszkolnego, z czego 40,0% stanowiły przedszkola. Wychowaniem przedszkolnym objętych było 65,7 tys. dzieci, w tym 33,5% w wieku 5 lat oraz 25,7% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat należała, po województwie warmińsko-mazurskim, do najniższych w kraju (692, wobec 753).

Do 680 szkół podstawowych i 403 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio – 119,7 tys. i 62,9 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 72,0 tys. mło-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gimnazjach w wieku 13–15 lat	ponadgimnazjalnych w wieku 16–18 lat	policealnych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Kujawsko-pomorskie	91,3	75,1	17,8	93,5	90,7	86,3	6,0

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

dzieży. Prawie 81% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych pobierało naukę w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości. W 165 szkołach policealnych kształciło się prawie 16,0 tys. osób.

W województwie znajdują się 22 szkoły wyższe, w tym największe uczelnie to: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. J. J. Śniadeckich w Bydgoszczy. W roku akademickim 2013/14 na terenie województwa studiowało 69,5 tys. studentów (61,8% stanowiły kobiety), tj. 4,5% ogółu studentów w kraju. W strukturze kształcenia udziałem niższym niż przeciętnie w kraju charakteryzowały się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne.

W 2013 r. funkcjonowały 42 szpitale ogólne (4,3% szpitali działających w kraju), dysponujące 9,6 tys. łóżek. Opiekę ambulatoryjną zapewniało mieszkańcom regionu 758 przychodni oraz 375 praktyk lekarskich, a na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało 1847 osób (w kraju 1506). W województwie znajdują się znane w kraju dwa duże ośrodki realizujące świadczenia z zakresu leczenia uzdrowiskowego – Ciechocinek (ze słynnymi

tężniami) i Inowrocław, a także mniejszy ośrodek w Wieńcu Zdroju. W 2013 r. w 9 szpitalach uzdrowiskowych i 24 sanatoriach leczyło się 122,1 tys. kuracjuszy.

W 2013 r. w województwie funkcjonowało 9 teatrów i instytucji muzycznych, 21 kin (w tym 4 multiplexy), 29 muzeów i oddziałów muzealnych, 13 galerii sztuki, 425 bibliotek (z filiami). W teatrach i instytucjach muzycznych odbyło się 3,3 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 635,3 tys. widzów i słuchaczy. W województwie organizowane są liczne imprezy kulturalne, często o długoletniej tradycji i międzynarodowym znaczeniu. Do znanych nie tylko w kraju, ale także za granicą można zaliczyć m.in. Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Ignacego Jana Paderewskiego, Mię-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	443	425
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3626	3512
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	145	136
Teatry i instytucje muzyczne ^a	9	9
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	316	303
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	840	857

^a Stan w dniu 31 XII.

Toruń – Teatr „Baj Pomorski” (fot. Małgorzata Rybak)

dzynarodowy Konkurs Młodych Pianistów „Artur Rubinstein in Memoriam”, Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich „Probalтика”, festiwal CoCArt Music Festival, łączący nowe trendy we współczesnej muzyce awangardowej i eksperymentalnej, Międzynarodowy Festiwal Plakatu i Typografii „Plaster”, Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Camerimage, Bydgoski Festiwal Operowy.

Na terenie województwa znajduje się wiele obiektów o historycznej wartości, w tym kilkanaście o szczególnej randze nie tylko krajowej, ale i międzynarodowej. Są wśród nich: gotycki zespół staromiejski Torunia wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, stare Chełmno nad Wisłą, rezerwat archeologiczny w Biskupinie, zamek w Golubiu-Dobrzyniu, zabytki związane z początkami państwowości polskiej na Szlaku Piastowskim, zabudowa secesyjna Bydgoszczy, krajobraz

kulturowy Borów Tucholskich. Wysokie walory krajobrazowe, przyrodnicze, rekreacyjno-uzdrowiskowe, zabytki związane z najdawniejszymi dziejami Polski oraz zabytki kultury czynią region bardzo atrakcyjnym turystycznie. Sprzyja to rozwojowi turystyki pobytowej, pieszej, rowerowej i wodnej (głównie kajakowej).

W 2013 r. bazę noclegową turystyki stanowiło 331 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (3,4% obiektów w kraju). Blisko 39% turystycznych obiektów noclegowych województwa

zlokalizowanych było w podregionie włocławskim. W ciągu roku udzielono ogółem 3,2 mln noclegów (w tym 5,6% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki skorzystało 866,7 tys. osób. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej regionu wyniósł 42,5% i był wyższy niż średnio w kraju. W 2013 r. najwięcej hoteli mieściło się w Toruniu (23) i Bydgoszczy (18). Dysponowały one ponad 4,0 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało 324,4 tys. osób (20,5% stanowili turyści zagraniczni).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Kujawsko-pomorskie	41,7	42,5	37,1	36,9

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Podregiony (NTS 3)	– 4
Powiaty (NTS 4)	– 20
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	– 4
Miasta ogółem (NTS 5)	– 42
Gminy (NTS 5)	– 213

Województwo lubelskie jest trzecim co do wielkości regionem w Polsce. Zajmuje obszar 25,1 tys. km², co stanowi 8,0% powierzchni kraju. Województwo zamieszkuje 2,2 mln osób, tj. 5,6% ludności Polski. Usytuowane jest w południowo-wschodniej części kraju i sąsiaduje z czterema województwami – podlaskim, mazowieckim, świętokrzyskim i podkarpackim. Wschodnia granica województwa stanowi granicę państwową z Białorusią i Ukrainą i jednocześnie wyznacza wschodnią granicę Unii Europejskiej.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
	2013						2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Lubelskie	86	56,6	50,8	10,3	31,0	41,4	11100	8,7	27,3	64,0

Źródło: Eurostat.

Stolicą regionu jest Lublin, który wraz ze Świdnikiem stanowi trzon Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego, największego zurbanizowanego obszaru we wschodniej Polsce.

Przez terytorium województwa przebiegają naturalne granice regionów geograficznych o bardzo różnicowanych cechach środowiska przyrodniczego. Zachodnią granicę stanowi Wisła, a wschodnią Bug. Obszar północno-zachodni położony jest na Nizinie Po-

łudniowopodlaskiej. Północno-wschodnią część województwa zajmuje Polesie Zachodnie, środkową i zachodnią – Wyżyna Lubelska, a część południowo-wschodnią – Rostocze. Głównymi rzekami województwa są: Wisła, Bug, Wieprz oraz Bystrzyca.

Pokrywę glebową regionów wyżynnych tworzą, zaliczane do gleb bardzo dobrych i dobrych, wytworzone na lasach czarnoziemy, gleby płowe i brunatne oraz urodzajne rędziny.

Zasoby naturalne stanowią złoża surowców mineralnych, głównie węgla kamiennego, ropy naftowej, gazu ziemnego oraz surowce węglanowe (margle, kreda, wapienne i opoki), ilaste (lessy, gliny i iły), kruszywa (piaski) i torfy.

Województwo należy do najsłabiej zalesionych obszarów w Polsce, lasy stanowią 23,1% ogólnej powierzchni (w kraju – 29,4%). Do największych kompleksów leśnych należy Puszcza Solska, Lasy Janowskie, Parczewskie i Włodawskie.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Lubelskie
Ludność na 1 km ²	123	86
Stopień urbanizacji w %	60,4	46,2
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	28,0
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	15,4
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,6
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	59,4
Pracujący na 1000 ludności	362	371
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	14,4
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3306,12
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	29479
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	74707
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	4509
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	1,02
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	1,9
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	23,1

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa lubelskiego w 2013 r. wynosiła 2512,2 tys. ha, tj. 8,0% ogólnej powierzchni kraju.

Głównymi przyczynami degradacji gruntów w województwie lubelskim są eksploatacje kopalin, za-

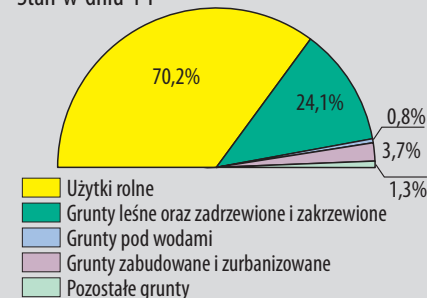
nieczyszczenia przemysłowe i komunikacyjne oraz melioracje odwadniające. W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 3,1 tys. ha (5,0% tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 2,1%. W 2013 r. w województwie funkcjonowało 351 oczyszczalni ścieków (286 ko-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	150,0	158,9
w tym wymagające oczyszczania	72,7	71,3
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	53,0	55,5
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	2,8	2,1
gazowych (bez dwutlenku węgla)	33,0	26,1
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	4,9	6,8
w tym poddane odzyskowi	3,9	3,6
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	18,4	25,9

a Na terenach własnych zakładów.

KIERUNKI WYKORZYSTANIA POWIERZCHNI WOJEWÓDZTWA W 2013 R.

Stan w dniu 1 I

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

munalnych i 65 przemysłowych). W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 2,5 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały o 25% mniej zanieczyszczeń pyłowych i ponad 20% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Województwo lubelskie posiada ogromne walory przyrodnicze i krajozrazowe. Znajduje się tu wiele obszarów i obiektów prawnie chronionych tworzących system ochrony przyrody. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 570,1 tys. ha, co stanowiło 22,7% powierzchni województwa. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2644 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). Najważniejsze w regionie obszary prawnie chronione to: Roztoczański Park Narodowy (8,5 tys. ha) – z cennymi lasami, zróżnicowanymi pod względem składu gatunkowego (wspañiałe drzewostany bukowo-jodłowe) i fauną z licznymi gatunkami chronionymi oraz Poleski Park Narodowy (9,8 tys. ha), obejmujący tereny wod-

Wąwóz lessowy w Kazimierzu Dolnym (fot. Piotr Koszewski)

no-torfowiskowe Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, wchodzącego w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie” (rozciągającego się również na część Ukrainy i Białorusi). Osobliwością parku jest żółw błotny, którego poleska populacja jest najliczniejsza w Polsce.

Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadają na obszary chronionego krajobrazu (299,2 tys. ha, tj. 52,5%) oraz na parki krajobrazowe (233,2 tys. ha, tj. 40,9% powierzchni chronionej województwa). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i stanowiska dokumentacyjne) zajmowały 19,5 tys. ha. W regionie było ponad 1,5 tys. pomników przyrody.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	585,8	587,9
w tym lasy	577,3	579,4
Lesistość ^a w %	23,0	23,1

^a Stan w dniu 31 XII.

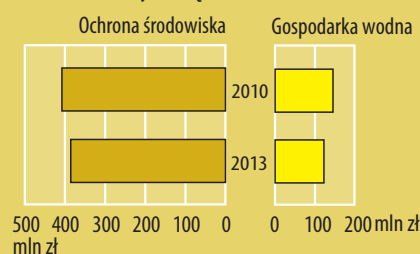
Lasy ochronne obejmowały powierzchnię 127,3 tys. ha (22,0% powierzchni lasów ogółem). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,1 p.proc.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 km² powierzchni województwa w 2013 r. wynosiła 271,8 t (w kraju średnio 417,7 t na 1 km²). W 2013 r. w województwie lubelskim funkcjonowało 56 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 122,4 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była mniejsza od średniej w kraju (161 kg wobec 246 kg). Prawie 70% odpadów przeznaczono do składowania, a pozostałą część do przekształcenia termicznego, recyklingu oraz kompostowania lub fermentacji.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 385,2 mln zł i były o 5,4% niższe niż w 2010 r. Stanowiły one 3,5% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 36,9% niższe niż śred-

nio w kraju i wynosiły 178 zł. Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły prawie 122,3 mln zł i stanowiły 4,0% krajowych nakładów na ten cel. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 57 zł (wobec 79 zł średnio w kraju). Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na ujęcia i doprowadzenia wody.

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

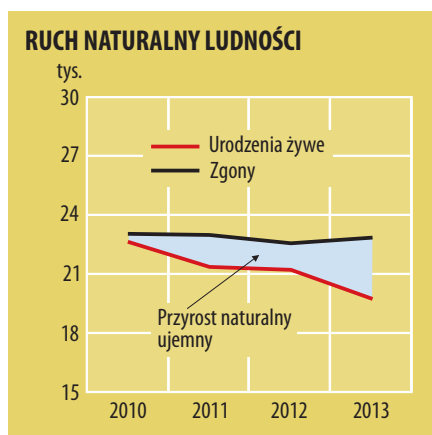

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Województwo lubelskie jest jednym z najstabilniej zaludnionych i zurbanizowanych regionów w Polsce. W 2013 r. mieszkało tu 2,2 mln osób. Gęstość zaludnienia wyniosła 86 osób na 1 km² (w kraju 123 osoby). Najniższy wskaźnik występuje w północnej części województwa (podregion bialski – 51 osób na 1 km²), natomiast najwyższy w podregionie lubelskim – 169 osób na 1 km². Lubelskie należy do grupy czterech województw, w których ponad połowa ludności mieszka na wsi. Wskaźnik urbanizacji (46,2%) stawia województwo na odległym 14 miejscu w kraju. Spośród 42 miast regionu – 32 liczyło do 20 tys. mieszkańców. Największe miasto regionu – Lublin (343,6 tys. osób) – skupia ok. 34% ludności miejskiej woje-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Lubelskie	10,4	9,1	10,6	10,6	-0,2	-1,4
Podregiony:						
bialski	11,0	9,5	10,8	11,1	0,2	-1,5
chełmsko-zamojski	9,7	8,5	11,1	11,2	-1,4	-2,7
lubelski	10,5	9,5	9,7	9,6	0,8	-0,1
puławski	10,7	9,1	10,9	10,9	-0,2	-1,7

wództwa. Do innych znaczących miast woj. lubelskiego należy zaliczyć Chełm i Zamość (odpowiednio: 65,5 tys. osób i 65,3 tys. osób).

W latach 2010–2013 liczba ludności regionu zmniejszyła się o 22,5 tys. osób, tj. o 1,0%. Współczynnik przyrostu naturalnego obniżył się z minus 0,2‰ w 2010 r. do minus 1,4‰ w 2013 r., przy jednoczesnym spadku salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały z minus 2,2‰ do minus 2,6‰. W 2013 r. ujemne było zarówno saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały (napływ 20,2 tys. osób, odpływ 25,2 tys. osób), jak i migracji zagranicznych (imi-gracja – 316 osób, emigracja – 989 osób).

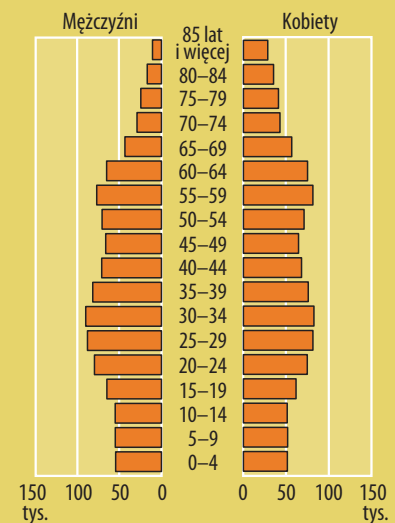
W omawianym okresie obserwowany był stopniowy wzrost liczby ludności w wieku powyżej 65 lat i w 2013 r. osiągnął poziom 332,3 tys. osób (o 6,1%

więcej niż w 2010 r.), co stanowiło 15,4% ogółu ludności województwa (średnia w kraju wyniosła 14,7%). Jednocześnie udział ludności poniżej 25 roku życia w populacji ogółem województwa zmniejszył się o 1,8 p.proc. i wyniósł 28,0% (w kraju – 27,3%).

Niekorzystnym zjawiskiem jest sukcesywny spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym, który w 2013 r. wyniósł 62,7%. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 18,3% ogółu ludności województwa, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł 18,9%.

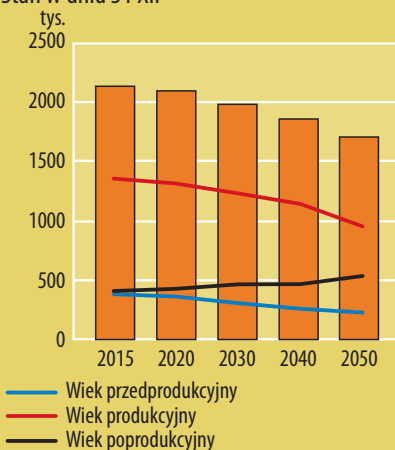
W województwie lubelskim, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużanie przeciętnego okresu trwania życia, średnia długość trwania życia kobiet była wyższa od średniej w kraju i wyniosła 81,6 roku, natomiast mężczyzn niższa – 72,7 roku.

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R. Stan w dniu 31 XII

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Lubelskie	-4867	-4954	-38	-673	-2,2	-2,6
Podregiony:						
bialski	-907	-1071	21	-93	-2,8	-3,8
chełmsko-zamojski	-1969	-2018	-1	-211	-3,0	-3,5
lubelski	-342	-144	-59	-218	-0,6	-0,5
puławski	-1649	-1721	1	-151	-3,3	-3,8

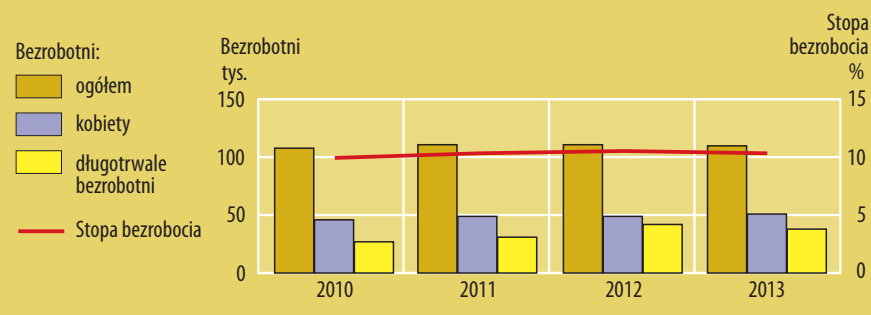
RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. liczba pracujących w woj. lubelskim wyniosła 799,8 tys. osób, co stanowiło 5,7% ogółu pracujących w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 371 pracujących, tj. więcej niż przeciętnie w kraju (362). W strukturze pracujących w gospodarce narodowej najczęściej pracujących znalazło zatrudnienie w usługach (44,3%). W regionie, mimo tendencji spadkowej, notuje się największy w kraju (ponad dwukrotnie wyższy niż przeciętnie) udział pracujących w rolnictwie. W sektorowej strukturze pracujących wyraźny charakter rolniczy wykazuje podregion chełmsko-zamojski oraz puławski. Natomiast w podregionie lubelskim dominują pracujący w usługach. Podregion bialski charakteryzuje się najmniejszą liczbą pracujących w województwie.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) w 2013 r. przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w województwie lubelskim wyniosła 1068 tys., co stanowiło 6,2% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczyn-

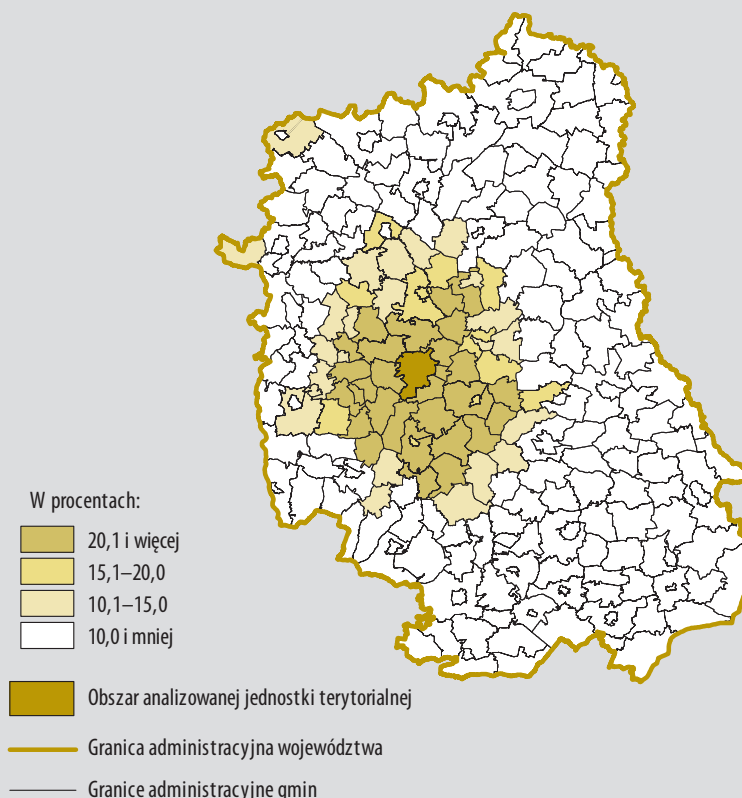
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	794,1	799,8
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	38,8	38,5
przemysł i budownictwo	17,5	17,2
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^a ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^a ; informacja i komunikacja	17,9	17,7
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^a	2,6	2,6
pozostałe usługi	23,2	24,0

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

nik aktywności zawodowej (56,6%), jak i wskaźnik zatrudnienia (50,8%) były wyższe od średnich krajowych (wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wyniosła 110 tys. osób, tj. 6,1% ogólnej ich liczby w kraju. Stopa bezrobocia była o 0,4 p.proc. wyższa

niż w 2010 r. i wyniosła 10,3% (co odpowiada poziomowi średniej krajowej). Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludności miast, dla których stopa bezrobocia osiągnęła wartość 11,7% (o 2,6 p. proc. więcej niż na wsi). Stopa bezrobocia kobiet była o 0,5 p.proc. wyższa niż mężczyzn i wyniosła 10,6%.

MIASTO LUBLIN
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Lublin – miasto	40226	Lublin – miasto	10168
Zamość – miasto	6622	Łęczna – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	3821
Puchaczów – gmina wiejska	4486	Świdnik – miasto	3784
Biłgoraj – miasto	4466	Zamość – miasto	2663
Puławy – miasto	4366	Zamość – gmina wiejska	2577
Biała Podlaska – miasto	3038	Chełm – miasto	2481
Łuków – miasto	2926	Puławy – miasto	2459
Kraśnik – miasto	2690	Niemce – gmina wiejska	2149
Lubartów – miasto	2573	Biała Podlaska – miasto	2128
Chełm – miasto	2472	Łuków – gmina wiejska	2071

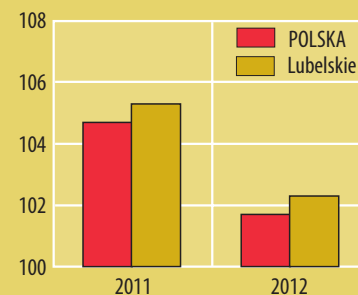
GOSPODARKA

W 2012 r. województwo lubelskie wytworzyło 4,0% produktu krajowego brutto (9 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wyniósł 29,5 tys. (wobec 41,9 tys. zł w kraju), co sytuowało województwo na 15 pozycji).

Największy udział w tworzeniu PKB miał podregion lubelski (43,4%), natomiast najniższy – bialski (12,3%). Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca we

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2922,60	3306,12	90,6	90,3
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3389,07	4156,71	102,6	104,7
przemysł i budownictwo	2919,26	3361,35	92,6	92,8
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	2158,44	2468,09	74,8	75,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	3623,51	4085,59	76,8	75,9
pozostałe usługi	3271,07	3643,65	97,2	96,9

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (rok poprzedni=100, ceny stałe)

W 2011 r. w województwie lubelskim 144 tys. mieszkańców dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania, co stanowiło 4,6% ogółu dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat utrzymuje się na niższym poziomie niż średnio w kraju. W 2013 r. wyniosło 3306 zł (tj. o 9,7% mniej niż średnio w kraju). Niższy poziom płac dotyczył właściwie wszystkich (poza rolnictwem) rodzajów działalności.

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu wyniósł 1106 zł, a przeciętnie miesięczne wydatki – 929 zł, tj. mniej niż średnio w kraju odpowiednio o 14,9% i 12,5%.

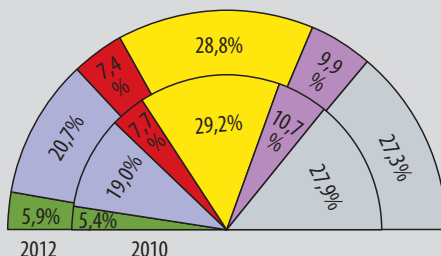
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	56374	63929
Polska=100	3,9	4,0
na 1 mieszkańca:		
w złotych	25840	29479
Polska=100	69,2	70,3
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	49649	56648
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	5,4	5,9
przemysł	19,0	20,7
budownictwo	7,7	7,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	29,2	28,8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	10,7	9,9
pozostałe usługi	27,9	27,3

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
białski	12,5	12,3	87,4	86,2
chełmsko-zamojski	25,5	23,9	85,2	80,1
lubelski	42,5	43,4	129,2	131,3
puławski	19,5	20,4	85,2	89,3

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI

(ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

wszystkich podregionach był niższy od średniej krajowej; największą wartość tego miernika odnotowano w podregionie lubelskim (92,3%), a najmniejszą – w podregionie chełmsko-zamojskim (56,3%).

Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego w 2012 r. wyniosła 74,7 tys. zł, tj. o 27,5% mniej niż średnio w kraju.

W końcu grudnia 2013 r. w województwie lubelskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 169,8 tys. podmiotów gospodarki narodowej (4,2% wszystkich podmiotów w kraju), w tym 96,6% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano nieco większy niż przeciętnie w kraju wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Pośród 40,9 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemają-

cych osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły 26,1%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2013 r. wyniosła 598 osób i była mniejsza niż przeciętnie w kraju (769).

Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że znaczna część ulokowanego na terenie wojewódz-

twa kapitału zagranicznego pochodziła m.in. z Holandii, Luksemburga i Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Województwo lubelskie to region o charakterze rolniczym, mający dobre warunki glebowo-klimatyczne do rozwoju rolnictwa. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 178,1 tys., tj. o 5,4% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 2,00 ha do 4,99 ha (35,6%). Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 4,7% i wynosiła 8,89 ha (w kraju 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 7,5 tys. ha (tj. o 0,5%) i wynosiła 1375,7 tys. ha.

Lubelskie jest krajowym liderem wielu upraw rolniczych i sadowniczych. W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 1022,7 tys. ha, tj. 9,9% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów w województwie największy areal zajmowała pszenica – 26,6% (12,7% krajowych zasiewów; 1 lokata). Również powierzchnia zasiewów owsa i jęczmienia stanowiła znaczny udział w kraju – odpowiednio 14,4% i 13,0% zasiewów w Polsce. Użyte w 2013 r. w województwie zbiory buraków cukrowych, jak również owsa,

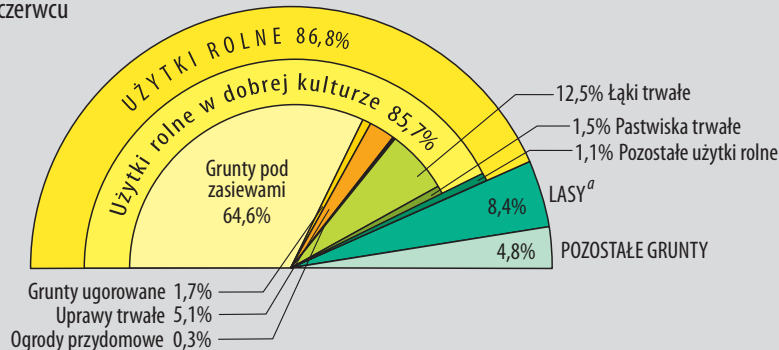
WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^Δ w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Lubelskie	753	787	81	72	46	53
Podregiony:						
białski	646	683	69	62	39	44
chełmsko-zamojski	684	701	66	60	39	47
lubelski	906	963	102	94	55	66
puławski	690	710	79	60	45	45

^Δ Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

jęczmienia i pszenicy były jednymi z największych w kraju i stanowiły odpowiednio: 16,5%, 14,2%, 11,7% i 10,5% zbiorów ogólnopolskich. Specyfiką rolnictwa regionu jest uprawa chmielu, tytoniu oraz roślin strączkowych jadalnych i uprawianych na ziarno. Ważną rolę odgrywają również uprawy trwałe, obejmujące plantacje drzew i krzewów owocowych. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 357,0 tys. szt. (6,1% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 569,6 tys. szt. (5,1%).

Rozwojowym kierunkiem gospodarki rolnej regionu jest rolnictwo eko-

logiczne; produkcja rolnicza najbardziej przyjazna środowisku jest coraz częściej poszukiwana przez konsumentów. Województwo lubelskie mające wysokiej klasy gleby posiada dobre warunki do produkcji zdrowej żywności. W 2013 r. w województwie funkcjonowało 1711 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 418 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 40,8 tys. ha (w 2010 r. – 34,9 tys. ha).

Województwo lubelskie w 2013 r. wytworzyło 8,6% krajowej globalnej

produkcji rolniczej i 8,2% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 91,6% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętnie w kraju (o 12,5%) i wyniosła 4649 zł.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa lubelskiego w 2013 r. stanowiła 2,7% produkcji krajowej i wyniosła 31,8 mld zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 14,7 tys. zł.

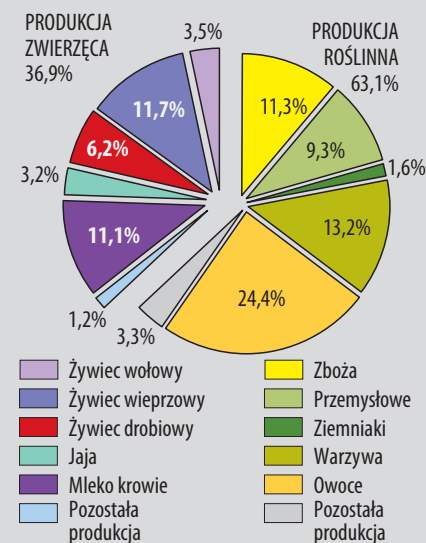
Najliczniejszą grupę zakładów przemysłowych w województwie stanowią przetwórcze rolno-spożywcze, takie jak młyny i wytwórnie mąk, kasz, makaronów, spółdzielnie mleczarskie, masarnie, cukrownie, chłodnie i zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego. Ponadto znajdują się tu liczące się na rynku zakłady spirytusowe, tytoniowe, browarnicze, zielarskie i pszczelarskie.

Województwo lubelskie to nie tylko rolnictwo i związany z nim przemysł przetwórczy. Ważną rolę odgrywa eksploatacja surowców mineralnych. W Lu-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	1383,1	1375,7
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	97,5	98,7
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	185,6	173,2
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	7,2	7,7
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	28,0	25,9
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	72,1	41,4
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	170,5	163,4
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	537	511
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	106,0	133,6

^{a, b} Stan w: ^a – czerwcu, ^b – końcu lipca. ^c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

Kazimierz Dolny – Rynek (fot. Wojciech Adamczewski)

lubelskim Zagłębiu Węglowym prowadzone jest wydobywanie węgla kamiennego przez jedną kopalnię – Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. – która jest jednym z liderów rynku producentów tego węgla w Polsce. W przemyśle regionu ważną rolę odgrywają też sektory: budowlany – bazujący na lokalnych złożach wapienia, kredy, margla i piasku; drzewny i meblarski – wykorzystujący towarowe drzewostany lasów państwowych oraz maszynowy – z produkcją śmigłowców (Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL Świdnik S.A.). Największym zakładem produkcyjnym i eksporterem w regionie jest Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. (powstała w 2013 r. z połączenia Grupy Azoty i Zakładów Azotowych „Puławy” S.A.) będąca czołowym producentem nawozów sztucznych dla rolnictwa. Jest to jedyny na polskim rynku i największy w Europie producent melaminy i saletry potasowej.

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. w województwie lubelskim (9,7 mld zł) stanowiły 4,2% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 4509 zł, o 24,9% mniej od

średniej krajowej. Najwięcej nakładów inwestycyjnych w regionie przeznaczono na usługi – 65,7%. Na rolnictwo przeznaczono więcej niż średnio w kraju (4,2% wobec 2,6%).

W 2013 r. na działalność badawczo-rozwojową woj. lubelskiego przeznaczono 2,8% nakładów na te cele w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były one ponad dwukrotnie mniejsze niż przeciętnie (186 zł wobec 375 zł). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 3,9% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 3,4 (wobec 5,4 dla kraju). Nakłady na działalność

innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 2,3% nakładów krajowych. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był wyższy niż przeciętnie.

W 2013 r. w województwie lubelskim oddano do użytkowania 7,0 tys. mieszkań. Znajdujące się w województwie lubelskim zasoby mieszkaniowe (751,1 tys. mieszkań) stanowiły 5,4% zasobów w kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 76,5 m² (w kraju 73,1 m²), a na 1 osobę przypadało 26,6 m².

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w 2013 r. wyniosła 20,6 tys. km, a kanalizacyjnej 5,5 tys. km. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost zarówno długości sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej – odpowiednio o 6,1% i 25,0%. Wskaźniki określające zagęszczenie sieci na 100 km² powierzchni były jednak poniżej średnich wielkości dla kraju. W instalację wodociągową wyposażonych było 98,1% mieszkań w miastach i 84,5% mieszkań na wsi.

Długość sieci gazowej wyniosła 7,3 tys. km (wzrost w stosunku do 2010 r. o 4,5%). W gaz z sieci wyposażonych było 71,1% mieszkań w miastach i jedynie 13,5% mieszkań na wsi.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1039	1027
na 100 km ² w km	4,1	4,1
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	20217	21224
w tym: o nawierzchni ulepszonej	19229	20225
ekspresowe	4,2	47,2
autostrady	–	–
Telefoniczne łącza główne ^{a,b} na 1000 ludności	176,0	124,1
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	3686	4053

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

Ruiny Zamku w Janowcu nad Wisłą (fot. Aneta Olszewska-Welman)

Jednym z większych problemów województwa jest słaba dostępność komunikacyjna regionu. W 2013 r. na 100 km² powierzchni województwa przypadało 84,5 km dróg publicznych o twardej nawierzchni (w kraju 91,2 km). Gęstość sieci kolejowej (liczona na 100 km²) wyniosła 4,1 km i była jedną z najniższych w kraju.

W 2012 r., w odpowiedzi na wzrost zapotrzebowania na usługi transportu lotniczego, umożliwiającego szybkie i sprawne kontakty regionu z innymi obszarami i ośrodkami na terenie Polski i Europy, otworzono lotnisko w Świdniku koła Lublina. W 2013 r. liczba pasażerów Portu Lotniczego Lublin (przyloty i odloty) wyniosła 189,3 tys. osób, w tym 97,1% stanowili pasażerowie w ruchu międzynarodowym.

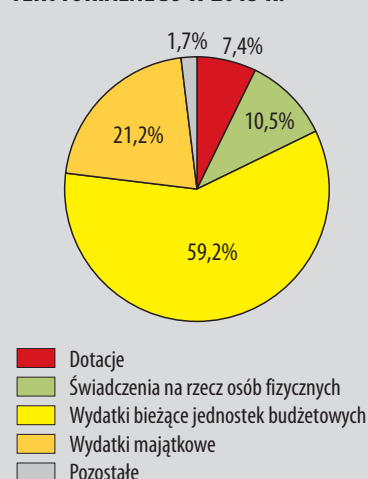
W województwie działały 532 placówki pocztowe. Jedna placówka obsługuje 4,1 tys. osób, wobec 4,9 tys. średnio w kraju. Ilość głównych łączów telefonii przewodowej na 1000 ludności wynosi 124,1 (w kraju – 151,4).

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w woje-

wództwie lubelskim w 2013 r. wyniosły 9745,3 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4511 zł (o 5,3% mniej od średniej krajowej). W strukturze dochodów 35,0% stanowiły dochody własne, natomiast z budżetu państwa – 36,0% to subwencja ogólna, a 15,6% – dotacje celowe.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

w 2013 r. wyniosły 9752,6 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4514 zł (o 5,5% mniej od średniej w kraju).

Rozwój społeczno-gospodarczy województwa odbywa się przy wsparciu finansowym z Unii Europejskiej. W ramach funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie lubelskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 24743,7 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 15144,4 mln zł, tj. 6942 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 3,9% mniej niż średnia krajowa).

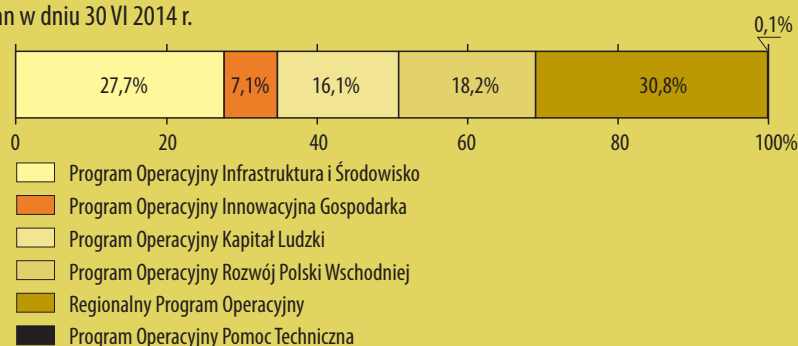
Realizowane projekty o największej wartości koncentrują się przede wszystkim wokół infrastruktury drogowej i technicznej. Środki przeznaczono m.in. na budowę bądź rozbudowę dróg (najwięcej na budowę drogi ekspresowej S17, odcinek Kurów–Lublin–Piasiki), na zakup elektrycznych zespołów trakcyjnych oraz lokomotyw spalinowych, na modernizację linii kolejowej E20/CE20 na odcinku Siedlce–Terespól czy na budowę lotniska pasażerskiego w Świdniku koła Lublina. Na uwagę zasługuje projekt rozbudowy sieci trakcji trolejbusowej oraz zakup nowego taboru dla Lublina, w którym funkcjonuje jedna z trzech (obok Gdyni i Tychów) czynnych sieci trolejbusowych w Polsce. Przedsięwzięciem teleinformatycznym o dużej wartości jest powstanie na terenach województwa lubelskiego nowoczesnej infrastruktury ICT w ramach projektu „Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej”. Ponadto pozyskane fundusze

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	24743,7	5,0	11342	87,8
Dofinansowanie z UE	15144,4	5,4	6942	96,1

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

pozwoły na realizację projektów m.in. z ochrony środowiska (np. rozbudowa i modernizacja systemu zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w Lublinie) czy wspierających badania, rozwój i innowacje (np. budowa i wyposażenie kompleksu laboratoriów Centrum Analityczno-Programowego dla Zaawansowanych Technologii Przyjaznych Środowisku ECOTECH-COMPLEX, w ramach projektu konsolidacji potencjału badawczego, edukacyjnego i przemysłowego południowo-wschodniej Polski, pod kierownictwem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie czy projekt budowy i wyposażenia Interdyscyplinarnego Centrum Badań Naukowych KUL).

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 będą kontynuowane m.in. dalsze inwestycje w infrastrukturę, działania służące ochronie środowiska,

rozwój Internetu, wsparcie działalności badawczo-rozwojowej czy inicjatywy dotyczące zatrudnienia.

Pałac Zamojskich w Kozłowie (fot. Elżbieta Michna)

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie lubelskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 68,5 tys. dzieci, w tym 31,3% w wieku 5 lat oraz 26,0% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat wyniosła 741 i była niższa niż średnio w kraju. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 1412 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 36,5% stanowiły przedszkola.

Do 981 szkół podstawowych i 472 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio 121,1 tys. oraz 66,4 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 79,3 tys. młodzieży, przy czym 88,1% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 163 szkołach policealnych kształciło się 20,5 tys. osób.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{a,b}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Lubelskie	92,4	80,9	12,5	94,2	93,5	92,0	8,4

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

Województwo lubelskie jest ważnym ośrodkiem naukowym. W roku akademickim 2013/14 w województwie funkcjonowało 19 szkół wyższych. Liczba studentów ogółem wyniosła 85,9 tys. (tj. 5,5% ogółu studentów w kraju), z czego 59,6% stanowiły kobiety. W strukturze kształcenia niższym, niż przeciętnie w kraju udziałem charakteryzowały się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne.

Stolica województwa – Lublin – jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej Polsce. Z ogólnej liczby studentów województwa blisko 84% kształci się w Lublinie, co stanowi 4,6%

studiujących w kraju. Uczelnie wiodące to Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (najstarsza uczelnia Lublina). Do ważniejszych jednostek należą też Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska i Uniwersytet Przyrodniczy. Uczelnią z długą tradycją w regionie jest również Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie – znana na świecie jako dębska „Szkoła Orłąt”. Oprócz licznych placówek państwowych istnieje również wiele uczelni prywatnych, wśród których znaczącą rolę pełnią m.in. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lubli-

nie i Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.

W 2013 r. na terenie województwa funkcjonowało 58 szpitali ogólnych (6,0% działających w kraju), dysponujących 11,5 tys. łóżek. Dostępność do usług medycznych w szpitalach poprawiła się w porównaniu z 2010 r. – liczba ludności na 1 łóżko zmniejszyła się z 193 do 187 (3 lokata w kraju). Ambulatoryjną opiekę zdrowotną w województwie w 2013 r. zapewniało mieszkańcom ponad 1,1 tys. przychodni i około 0,4 tys. praktyk lekarskich; na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało mniej osób niż w 2010 r. (1417 osób wobec 1506).

Ważnym elementem ochrony zdrowia w województwie lubelskim jest leczenie w zakładach uzdrowiskowych. W województwie znajduje się 7 sanatoriów i 3 szpitale uzdrowiskowe, z których łącznie w 2013 r. skorzystało 20,3 tys. kuracjuszy (z czego 15,4 tys. osób przebywało w sanatoriach). Infrastruktura leczenia uzdrowiskowego zlokalizowana jest głównie w Nałęczowie – specjalizującym się w leczeniu chorób serca i układu krążenia; oraz w Krasnobrodzie – obecnie wyspecjalizowanym przede wszystkim w leczeniu i rehabilitacji dzieci.

Uczestnictwo w kulturze na terenie województwa lubelskiego zapewniają różnorodne instytucje kulturalne. Znajduje się tu 29 kin (w tym 2 multiplexy) oraz 7 teatrów i instytucji muzycznych, w tym jeden z najstarszych teatrów w Polsce im. J. Osterwy oraz Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie. W 2012 r., po ponad 30 latach przerwy, swoją działalność w Lublinie wznowił Teatr Stary, odrestaurowany dzięki funduszom unijnym. Lublin jest gospodarzem wielu imprez teatralnych, m.in.

Zamość – Rynek Wielki (fot. Aneta Olszewska-Welman)

Międzynarodowego Festiwalu Konfrontacje Teatralne i Międzynarodowych Lubelskich Spotkań Teatrów Tańca.

Na terenie województwa funkcjonuje kilkaset bibliotek. Ponadto działają 44 muzea i oddziały muzealne, wśród których należy wymienić Państwowe Muzeum na Majdanku, Muzeum Lubelskie, Muzeum Zamoyskich w Kozłowie, które poza unikalnymi w skali Polski oryginalnymi wnętrzami magnackiej siedziby słynie z Galerii Sztuki Socrealizmu, a ponadto Muzeum Zamojskie słynne z najbogatszego w kraju zbioru archeologicznych zabytków Gotów, Muzeum Nadwiślańskie oraz Muzeum Chełmskie. Wiele niepowtarzalnych przykładów budownictwa ludowego chronionych i eksponowanych jest w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie oraz mniejszych skansenach w Holi, Guciowie, Biłgoraju czy Zaborku koło Janowa Podlaskiego.

Tradycje ludowej kultury i obrzędowości kultywowane są w wielu miejscowościach regionu, np. w rejonie Krzczonowa, Urzędowa, Biłgoraja. W Lublinie od lat działają znane na całym świecie zespoły pieśni i tańca. Popularyzacji kultury ludowej służą festiwale i przeglądy, w tym Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych oraz Targi Sztuki Ludowej w Kazimierzu Dolnym, Międzynarodowe Poleskie Lato z Folklorem we Włodawie czy Ogólnopolskie Targi Sztuki Kowalskiej w Wojciechowie.

Wieża Trynitska – Stare Miasto w Lublinie (fot. Anna Sławińska)

Województwo lubelskie to obszar atrakcyjny dla turystów lubiących aktywne formy wypoczynku, do którego zachęcają tysiące kilometrów szlaków pieszych, rowerowych, konnych oraz liczne ścieżki przyrodnicze w parkach narodowych i krajobrazowych. Wypoczynek w bliskim kontakcie z naturą gwarantują także gospodarstwa agroturystyczne, specjalizujące się w wyrobie tradycyjnych produktów, regionalnej kuchni, prowadzące szkółki jeździeckie, łowiska wędkarskie, organizujące spływy kajakowe czy rajdy rowerowe.

Województwo, poza bogactwem przyrody, przyciąga turystów licznymi obiektami i zespołami zabytkowymi, należąc pod tym względem do najzobowiązniejszych regionów w kraju. Odwiedzając województwo lubelskie warto wybrać się na Stare Miasto w Lublinie – jedno z najlepiej zachowanych zabytkowych zespołów urbanistycznych w Polsce, do Kazimierza Dolnego – osobliwego miasteczka nad Wisłą o unikatowym zabytkowym rozplanowaniu urbanistycznym i renesansowej zabudowie oraz do Zamościa – zwanego Północą, będącego arcydziełem renesansowej architektury, wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Ponadto obiektem z listy UNESCO, który warto zobaczyć, jest Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim. Jest to jeden z najcenniejszych zabytków sztuki średniowiecznej w Polsce. O jego wartości świadczą bizantyjsko-ruskie freski z początku XV wieku pokrywające niemal całą powierzchnię sklepień i ścian.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	597	585
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	2902	2846
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	175	177
Teatry i instytucje muzyczne ^a	6	7
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	107	87
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	508	524

^a Stan w dniu 31 XII.

Lubelskie, mimo że jest zaliczane do atrakcyjnych turystycznie regionów, w skali kraju zajmuje dopiero 11 lokatę pod względem posiadanej bazy noclegowej. W 2013 r. turystyczne obiekty noclegowe, posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych, stanowiły 3,5% obiektów ogółem w kraju. W ciągu roku w obiektach tych udzielono 1593,9 tys. noclegów, z których skorzystało 727,3 tys. osób (w tym 15,8% turystów zagranicznych). Pod względem rozmieszczenia turystycznych obiektów noclegowych przoduje podregion chełmsko-zamojski,

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Lubelskie	30,4	30,3	34,7	36,1

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

który skupia 29,7 % obiektów noclegowych województwa.

Baza hotelowa skoncentrowana jest przede wszystkim w Lublinie. Znajduje się tu 16 hoteli (21,1% wszystkich obiektów

tego typu w województwie) dysponujących 1,5 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało ok. 158 tys. osób, w tym 30,0% stanowili turyści zagraniczni.

WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

Podregiony (NTS 3)	–	2
Powiaty (NTS 4)	–	12
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	2
Miasta ogółem (NTS 5)	–	42
Gminy (NTS 5)	–	83

Województwo lubuskie leży w środkowo-zachodniej części Polski. Jest jednym z mniejszych regionów – zajmuje obszar blisko 14,0 tys. km², co stanowi 4,5% powierzchni ogółem (13 lokata). Województwo zamieszkuje niewiele ponad 1 mln osób – 2,7% ogółu ludności Polski. Na zachodzie graniczy z Niemcami (Brandenburgią i Saksonią); sąsiaduje z województwami: zachodniopomorskim, wielkopolskim i dolnośląskim. Funkcje administracyjne pełnią w regionie miasta Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra. Pierwsze jest siedzibą władz rządowych, drugie – samorządowych. Zielona Góra jest w większym stopniu ośrodkiem kulturalno-naukowym, Gorzów Wielkopolski koncentruje znaczną część przemysłu województwa lubuskiego.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
2013							2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Lubuskie	73	54,4	49,1	9,7	27,8	27,1	13500	4,9	38,1	57,1

Źródło: Eurostat.

W gospodarce województwa ważną rolę odgrywają surowce skalne (gliny, żwiry, iły) oraz energetyczne (ropa, gaz, węgiel brunatny), które stwarzają możliwości rozbudowy potencjału produkcyjnego. Bogactwem naturalnym re-

gionu są lasy (m.in. Puszcza Rzepińska, Bory Zielonogórskie), które zajmują prawie połowę powierzchni województwa i pełnią funkcję ekologiczną (ochronną) oraz mają istotny wpływ na regulowanie klimatu, obiegu wody i osłabienie

erozji gleb. Bogactwem województwa jest także sieć żeglownych dróg rzecznych. Szlak Odry łączy Śląsk z zespołem portowym Szczecin-Świnoujście, a szlak Warty i Noteci łączy północną część województwa z Bydgoszczą i Gdańskiem.

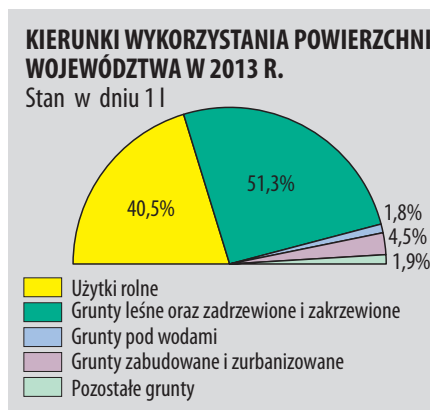
WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Lubuskie
Ludność na 1 km ²	123	73
Stopień urbanizacji w %	60,4	63,1
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	27,5
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	13,4
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	5,6
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	55,4
Pracujący na 1000 ludności	362	314
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	15,7
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3114,69
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	34862
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	97429
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	5168
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,20
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	7,2
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	49,2

^a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa lubuskiego w 2013 r. wynosiła 1398,8 tys. ha, tj. 4,5% ogólnej powierzchni kraju.

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 1,5 tys. ha (najmniej w kraju) i w porównaniu z 2010 r. spadła o 1,8%. W województwie w 2013 r. funkcjonowały 142 oczyszczalnie ścieków (o 10 więcej niż w 2010 r.) – 32 przemysłowe i 110 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba komunal-

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

nych oczyszczalni wzrosła o 12, a przemysłowych spadła o 2 obiekty. Zwiększył się odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków o 3,9 p.proc.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	35,4	35,8
w tym wymagające oczyszczania	35,0	35,5
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	67,5	71,4
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	1,4	1,1
gazowych (bez dwutlenku węgla)	28,1	23,7
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	0,9	1,1
w tym poddane odzyskowi	0,7	1,0
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	2,7	2,7

^a Na terenach własnych zakładów.

W omawianym okresie zarówno ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód lub do ziemi, jak i wymagających oczyszczania była najmniejsza w kraju.

Lubuskie znajduje się w grupie województw o najniższej emisji zanieczyszczeń powietrza, zarówno pyłowych jak i gazowych. W 2013 r. wielkość emisji pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych wyniosła 1,1 tys. t, a emisja gazów (bez dwutlenku węgla) 23,7 tys. t. W okresie 2010–2013 nastąpił spadek emisji zanieczyszczeń zarówno pyłowych, jak i gazowych (odpowiednio o ponad 20% i prawie 16%).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 543,3 tys. ha, co stanowiło 38,8% powierzchni województwa oraz 5,3% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 5318 m² powierzchni prawnie chronionej (ponad 2-krotnie więcej niż w kraju). W regionie znajdują się 2 parki narodowe – Park Narodowy „Ujście Warty” i Drawieński Park Narodowy oraz 8 parków krajobrazowych. Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadają na obszary chronionego krajobrazu (435,9 tys. ha, tj. 80,2%). Pozostałe formy ochrony przyrody to: rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. W regionie było ponad 1,3 tys. pomników przyrody. Prawie 35% powierzchni lasów

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	706,2	708,6
w tym lasy	685,1	687,7
Lesistość ^a w %	49,0	49,2

^a Stan w dniu 31 XII.

Park Krajobrazowy Łuk Mużakowa (fot. Krystyna Motyl)

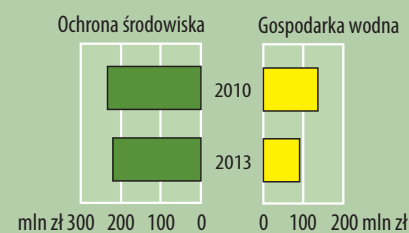
zostało uznanych za lasy ochronne (239,9 tys. ha). W latach 2010–2013 leśność zwiększyła się o 0,2 p.proc.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² w 2013 r. wynosiła 75,1 t (najmniej po warmińsko-mazurskim) i była ponad 5-krotnie niższa od średniej krajowej. W 2013 r. w lubuskim funkcjonowało 14 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 80,0 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była większa od średniej w kraju (306 kg wobec 246 kg). Ponad połowę odpadów przeznaczono do składowania, 21% do recyklingu, a pozostałą część do kompostowania i przekształcenia termicznego.

Zapobieganie zanieczyszczeniom i degradacji środowiska wymaga nakładów na ekologiczne przedsięwzięcia inwestycyjne. W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 218,6 mln zł (najmniej w kraju) i były o 6,0% niższe niż w 2010 r. Stanowiły one 2,0% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. –

2,1%). Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 24,1% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 214 zł. Nakłady na środki trwałe służące go-

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

spodarce wodnej wyniosły 89,0 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były niższe o 35%. Stanowiły one 2,9% krajowych nakładów przeznaczonych na ten cel (o 0,9 p.proc. mniej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 87 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków wydawkowano na stacje pomp na zawałach i obszarach depresyjnych (23%) oraz ujęcia i doprowadzenia wody (22,4%).

PROCESY DEMOGRAFICZNE

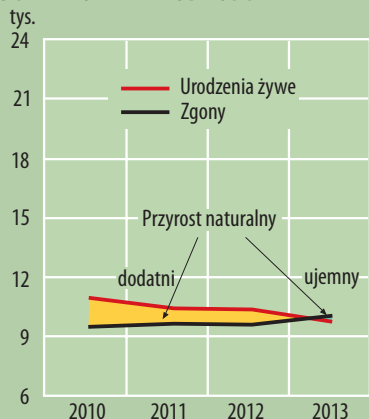
Lubuskie (obok opolskiego) jest najmniejszym pod względem liczby ludności województwem Polski – zamieszkuje tutaj ponad 1,0 mln osób, tj. 2,7% ludności kraju. Jest także jednym z najsłabiej zaludnionych – 73 osoby na km². Stopień urbanizacji województwa jest wyższy niż średnio w kraju. W miastach mieszka 63,1% mieszkańców (w kraju – 60,4%). W grupie 42 miast województwa najwięcej (24) liczy do 10 tys. mieszkańców. Stolicami regionu są Gorzów Wielkopolski (124,3 tys. mieszkańców), który jest siedzibą wojewody lubuskiego oraz Zielona Góra (118,4 tys. mieszkańców), gdzie swą siedzibę ma sejmik województwa.

W latach 2010–2013 zanotowano spadek liczby ludności regionu (o 1,7 tys. osób), a 2013 r. był pierwszym, w którym wystąpił ujemny przyrost naturalny.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Lubuskie	10,7	9,5	9,3	9,8	1,4	-0,3
Podregiony:						
gorzowski	10,8	9,7	9,0	9,6	1,7	0,1
zielonogórski	10,6	9,4	9,4	9,9	1,2	-0,3

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

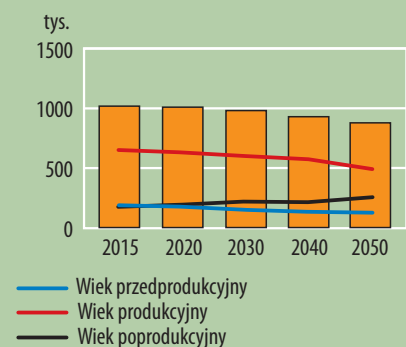

Istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę ludności regionu jest migracja, zarówno wewnętrzna jak i zagraniczna. W omawianym okresie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności było ujemne i w 2013 r. wyniosło minus 1,3. Zarówno w podregionie gorzowskim, jak i zielonogórskim wystąpił duży odpływ ludności za granicę na pobyt stały.

Ludność województwa jest stosunkowo młoda. W 2013 r. udział osób poniżej 25 roku życia w populacji ogółem

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Lubuskie	-474	-743	-	-635	-0,5	-1,3
Podregiony:						
gorzowski	-184	-297	35	-278	-0,4	-1,5
zielonogórski	-290	-446	-35	-357	-0,5	-1,3

W przeliczeniu na 1000 ludności był on na poziomie minus 0,3 (w kraju – minus 0,5).

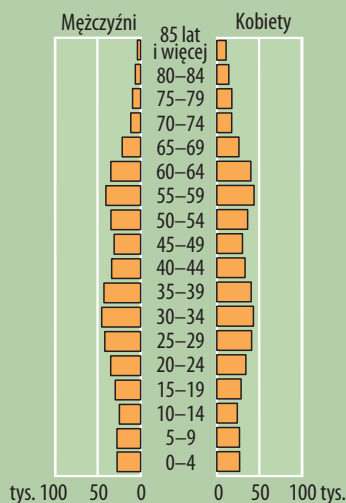
wynosił 27,5% i był na poziomie średniej krajowej (27,3%); odsetek ludzi po 65 roku życia był najniższy w kraju (po woj. warmińsko-mazurskim) i wynosił 13,4% (w kraju – 14,7%). W latach 2010–2013 odsetek ludności w wieku poniżej 25 lat obniżył się o 1,7 p.proc., natomiast

udział ludności w wieku 65 lat i więcej wzrósł o 1,7 p.proc.

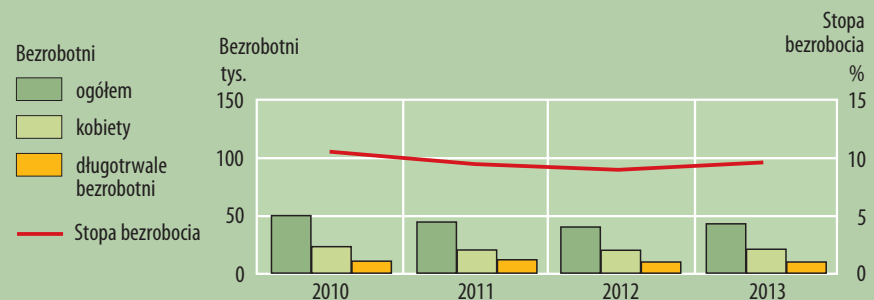
W województwie lubuskim zmniejsza się potencjał zasobów ludności w wieku produkcyjnym. W 2013 r. ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 64,4% ludności województwa (w 2010 r. – 65,8%). Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 18,4%, a w wieku poprodukcyjnym – 17,2%. W 2013 r. w stosunku do 2010 r. przeciętne trwanie życia mężczyzn wydłużyło się o prawie rok, natomiast kobiet pozostało na tym samym poziomie. Średnia długość trwania życia była nadal niższa od średniej w kraju i wyniosła dla mężczyzn – 72,2 roku, zaś dla kobiet – 80,1 roku.

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.

Stan w dniu 31 XII

BEZROBOTNIE WEDŁUG BAEI (przeciętne roczne)

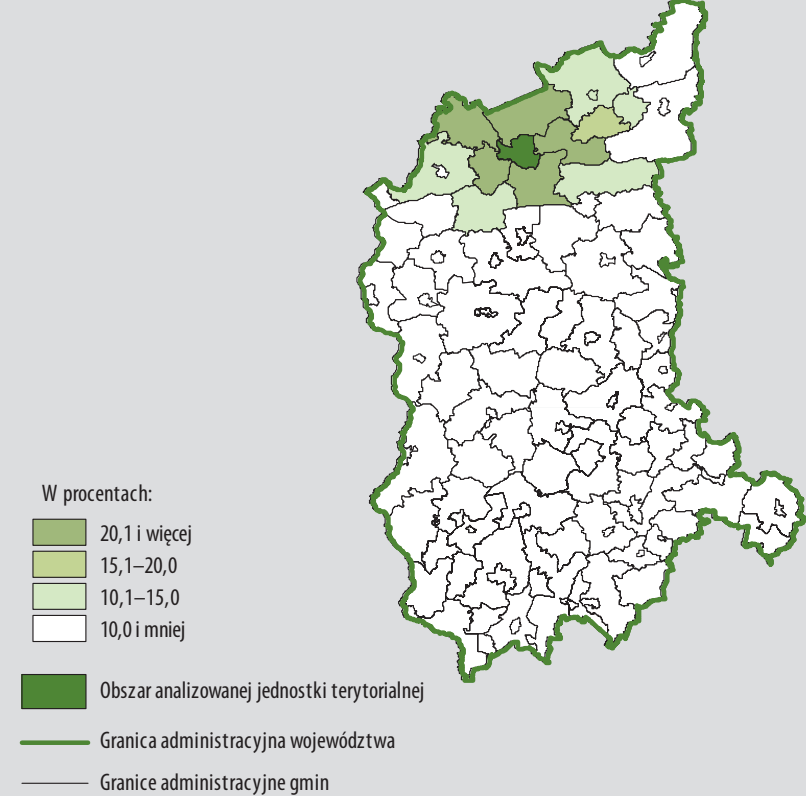

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. liczba pracujących województwa lubuskiego wyniosła 320,3 tys. osób, co stanowiło 2,3% pracujących w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 314 pracujących (w kraju – 362). W strukturze pracujących największą grupę stanowili pracujący w usługach – 57,6%, w przemyśle i budownictwie znalazło zatrudnienie 31,0%, a w rolnictwie – 11,4%.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Pracujący (stan w dniu 31 XII): w tysiącach	323,0	320,3	Zielona Góra – miasto	17341	Zielona Góra – miasto	4846
w %:			Gorzów Wielkopolski – miasto	6938	Zielona Góra – gmina wiejska	3289
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	11,3	11,4	Żary – miasto	3898	Gorzów Wielkopolski – miasto	2822
przemysł i budownictwo	32,3	31,0	Świebodzin – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	3815	Nowa Sól – miasto	2382
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	25,4	25,4	Nowa Sól – miasto	2745	Sulechów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej ...	2164
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,3	3,2	Krosno Odrzańskie – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2088	Żagań – miasto	1859
pozostałe usługi	27,7	29,0	Międzyrzecz – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1568	Żary – gmina wiejska	1756
			Sulechów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1509	Żary – miasto	1708
			Żagań – miasto	1460	Świebodzin – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1442
			Zielona Góra – gmina wiejska	1396	Świebodzin – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1272

MIASTO GORZÓW WIELKOPOLSKI
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wykazało, że przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej wyniosła 448 tys., co stanowiło 2,6% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik za-

Dom winiarza (fot. Edyta Leśniarek)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2755,38	3114,69	85,5	85,1
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3337,57	4104,73	101,0	103,4
przemysł i budownictwo	2698,52	3078,28	85,6	85,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospo- darka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2143,60	2458,20	74,3	75,0
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nierucho- mości ^Δ	3285,35	3724,03	69,6	69,2
pozostałe usługi	3092,64	3407,14	91,9	90,6

trudnienia były poniżej średniej krajowej i wyniosły odpowiednio 54,4% i 49,2%. Populacja bezrobotnych liczyła 43 tys. osób, tj. 2,4% ich liczby w kraju. W przeciwieństwie do tendencji obserwowanej w kraju, w lubuskim stopa bezrobocia była niższa o 0,9 p.proc. niż w 2010 r.

i wyniosła 9,6%. Spadek odnotowano zarówno w mieście, jak i na wsi, przy czym głębszy spadek wystąpił na wsi, gdzie stopa bezrobocia wyniosła 9,0% i była niższa niż w mieście (9,9%). Bezrobocie w 2013 r. w większym stopniu dotyczyło kobiet, dla których stopa bez-

robocia wyniosła 10,5% (wobec 8,9% dla mężczyzn).

W 2011 r. w woj. lubuskim 83 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 2,6% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Lubuskie należy do województw, w których od lat przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto kształtuje się poniżej średniego wynagrodzenia w Polsce. W 2013 r. wyniosło 3115 zł i było o 14,9% niższe niż średnio w kraju.

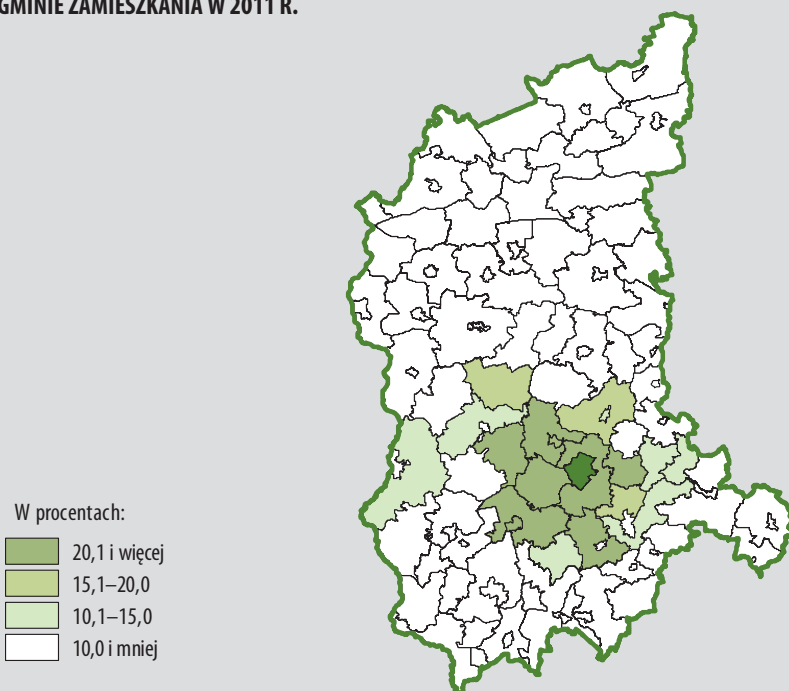
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych wynosił 1238 zł (o 4,7% mniej niż średnio w kraju), a przeciętne miesięczne wydatki – 1005 zł (o 5,3% mniej niż średnio w kraju).

GOSPODARKA

Lubuskie znajduje się w grupie województw o stosunkowo niewielkim udziale w tworzeniu produktu krajowego brutto, w 2012 r. kształtującym się na poziomie 2,2%. PKB na 1 mieszkańca wynosiło 34,9 tys. zł, co stanowiło 83,1% średniej krajowej.

W latach 2010–2012 w tworzeniu wartości dodanej brutto obserwuje się wzrost udziału przemysłu oraz rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa,

MIASTO ZIELONA GÓRA UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

Obszar analizowanej jednostki terytorialnej
Granica administracyjna województwa
Granice administracyjne gmin

Lubuskie lasy – borowik szlachetny
(fot. Edyta Leśniarek)

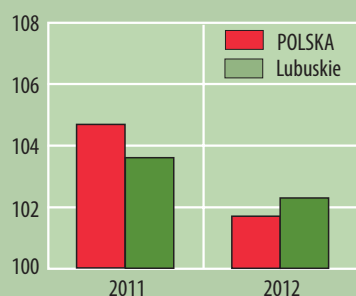
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	32328	35667
Polska=100	2,2	2,2
na 1 mieszkańca:		
w złotych	31604	34862
Polska=100	84,7	83,1
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	28472	31605
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3,5	4,1
przemysł	30,3	31,9
budownictwo	7,6	7,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	26,6	26,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	8,2	7,6
pozostałe usługi	23,7	23,2

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
gorzowski	38,8	38,3	102,8	101,3
zielonogórski	61,2	61,7	98,3	99,2

natomiast zmniejszyła się udział budownictwa i usług.

Pomiędzy podregionami województwa występowało duże zróżnicowanie w udziale wytworzonego PKB. Jednak w obu podregionach poziom PKB na 1 mieszkańca był znacznie niższy od średniej krajowej (w gorzowskim o 15,8%, w zielonogórskim o 17,5%).

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (rok poprzedni=100, ceny stałe)

Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego wynosiła 97,4 tys. zł i była niższa o 5,4% od średniej krajowej.

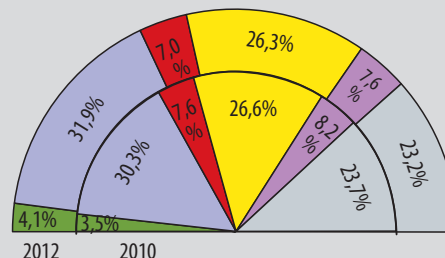
W końcu 2013 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było około 109,8 tys. podmiotów gospodarki narodowej z województwa lubuskiego, co stanowiło 2,7% wszystkich podmiotów w kraju. Wśród około 32 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, liczba spółek handlowych wyniosła 8,9 tys. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły 71,3% ogółu podmiotów województwa. W strukturze zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według rodzajów działalności dominowały usługi (75,8%) oraz przemysł i budownictwo (20,8%). Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagra-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Lubuskie	1037	1075	115	98	70	76
Podregiony:						
gorzowski	1136	1149	122	97	75	82
zielonogórski	977	1030	111	98	66	72

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

nicznego wyniku, że znaczna część za-inwestowanego kapitału zagranicznego pochodziła z krajów Unii Europejskiej, m.in. z Niemiec, Danii i Włoch.

W lubuskim przeważają gleby średniej i słabej jakości. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 21,3 tys., tj. o 4,0% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 2,00 ha do 4,99 ha (26,7%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego była prawie dwa razy większa niż w kraju i wynosiła 21,49 ha (w kraju – 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 29,7 tys. ha (tj. o 6,8%) i wynosiła 407,9 tys. ha.

Ogólna powierzchnia zasiewów (275,0 tys. ha) stanowiła 2,7% zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 18,7% oraz żyto – 15,5%. W 2013 r. plony zbóż podstawowych oraz ziemniaków, buraków, rzepaku i rzepiku były wyższe niż średnio w kraju, w tym plony pszenżyta były najwyższe w kraju (44,5 dt z 1 ha), natomiast uzyskiwane zbiory, ze względu na mały areal, miały niewielki udział w produkcji krajowej.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	437,7	407,9
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	92,5	98,9
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	21,3	20,4
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	15,30	16,67
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	16,0	19,2
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	37,5	35,7
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg	240,6	269,9
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	248	265
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	98,7	188,5

a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 78,3 tys. szt. (1,3% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 145,8 tys. szt. (1,3%).

W lubuskim z roku na rok przybywa gospodarstw prowadzących uprawę metodami ekologicznymi. W porównaniu z 2010 r. przybyło ich ponad 70% (2 lokata po warmińsko-mazurskim). W 2013 r. funkcjonowały 923 gospodarstwa ekologiczne posiadające certyfikat oraz 499 w okresie przestawiania. Zwiększyła się również powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi. W 2013 r. powierzchnia wyniosła 54,7 tys. ha (w 2010 r. – 35,8 tys. ha).

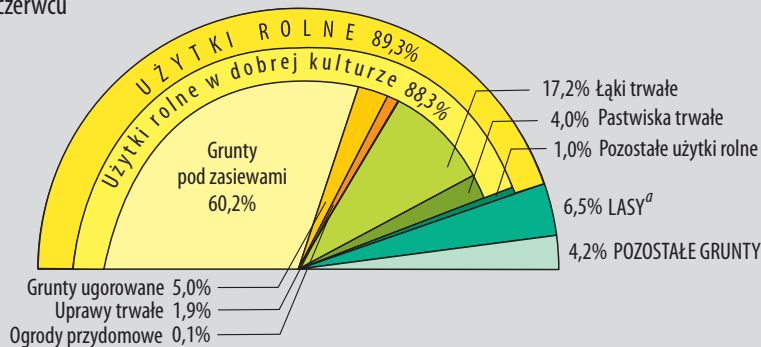
W 2013 r. udział województwa w krajowej globalnej produkcji rolniczej

oraz towarowej produkcji rolniczej był na poziomie 2,4%. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 96% wobec 91,4% średnio w kraju. Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie 4582 zł wobec 5312 zł w kraju.

Pod względem potencjału przemysłowego województwo zalicza się do regionów średnio zindustrializowanych. Przemysł skoncentrowany jest głównie w dużych miastach: Gorzowie Wielkopolskim, Zielonej Górze, Żarach, Nowej

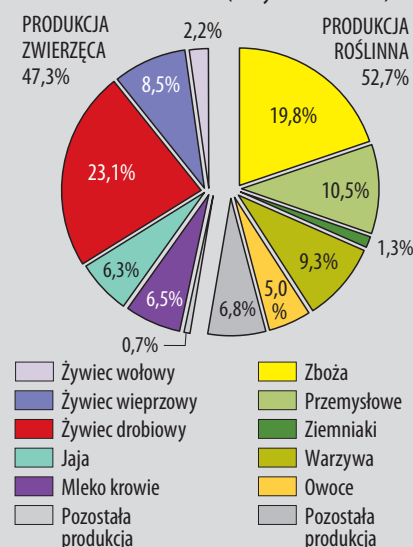
UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

Winnice w okolicach Zielonej Góry
(fot. Edyta Leśniarek)

Soli oraz w Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Najlepiej rozwija się współpraca gospodarcza z Niemcami, a do równie znaczących partnerów regionu można zaliczyć także: Francję, Włochy, Czechy, Holandię, Belgię oraz Danię. Przemysł chemiczny, drzewny, spożywczy oraz materiałów budowlanych wykorzystuje naturalną bazę surowcową regionu. Znaczącą pozycję mają firmy produkujące wyroby z drewna (w tym meble), obuwiu oraz wyroby z metali. Istotną rolę w produkcji przemysłowej mają firmy produkujące wyroby elektroniczne.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa lubuskiego w 2013 r. wyniosła 26,5 mld zł, co stanowiło 2,2% produkcji przemysłowej Polski (jeden z mniejszych udziałów w kraju). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 25,9 tys. zł i była o 15,6% niższa niż średnio w kraju.

W strukturze produkcji przemysłowej dominuje produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (16,9% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu), wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (12,9%) oraz artykułów spożywczych (10,3%). W 2013 r. znaczący udział w produkcji krajowej osiągnęła produkcja mięsa

z indyków (21,9%) oraz tworzyw sztucznych (14,5%).

Nakłady inwestycyjne poniesione w województwie lubuskim w 2013 r. wyniosły 5,3 mld zł, a ich udział w kraju obniżył się z 3,5% w 2010 r. do 2,3% w 2013 r. Wielkość nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosła 5168 zł i była o 13,9% mniejsza niż średnio w kraju. Niewielkie były również nakłady na działalność badawczo-rozwojową (15 lokata). W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady te w 2013 r. wyniosły zaledwie 93 zł wobec 375 zł w kraju. Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej stanowili jedynie 0,9% ogółu zatrudnionych w tej działalności w Polsce (16 lokata).

Ważnym czynnikiem określającym warunki bytowe w regionie jest wielkość i standard zasobów mieszkaniowych. Na koniec 2013 r. w zasobach mieszkaniowych województwa było 359,5 tys. mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła (podobnie jak w kraju) 73 m². Do użytkowania oddano 3,2 tys. mieszkań, a wskaźnik ilości oddanych do użytkowania mieszkań na 1000 ludności (3,1) był niższy od średniej krajowej (3,8). W wodociąg wyposażonych było prawie 100% mieszkań w miastach i 96% na wsi. Z centralnego ogrzewania korzystało ponad 80% mieszkańców.

Inwestycje w zakresie infrastruktury technicznej znacznie wpłynęły na zwiększenie dostępu ludności do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej, zwłaszcza na terenach wiejskich. W latach 2010–2013 nastąpił dalszy rozwój infrastruktury komunalnej. Najbardziej wzrosła długość sieci kanalizacyjnej (o 22,4%), nieco mniej gazowej (o 9,2%) i wodociągowej (o 4,2%). W województwie występują duże dysproporcje pomiędzy długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Wskaźniki określające zagęszczenie sieci na 100 km² powierzchni były w 2013 r. nadal niższe niż średnio w kraju.

Przez obszar województwa przebiegają dwie ważne osie tranzytowe. Pierwszą z nich jest najważniejsza dla Polski część transeuropejskiego połączenia zachód-wschód, a drugą (na południu województwa) trasa Berlin–Wrocław–Kraków–Ukraina. Region ma duże znaczenie dla powiązań gospodarczych Polski z pozostałymi krajami Unii Europejskiej. Sprawne przemieszczanie się zapewniają drogi międzynarodowe E30 (A2), E65 (A3) i E28 oraz linia kolejowa Paryż–Berlin–Warszawa–Moskwa. W województwie znajduje się 8476 km dróg o twardej nawierzchni, w tym ponad 88% to drogi o nawierzchni ulepszonej. Pod względem gęstości dróg lubuskie znajduje się poniżej średniej dla kraju. Na 100 km² powierzchni przy-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	967	920
na 100 km ² w km	6,9	6,6
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	8166	8476
w tym: o nawierzchni ulepszonej	7270	7476
ekspresowe	59,4	105,1
autostrady	–	89,2
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	202,9	157,7
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	3628	4053

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

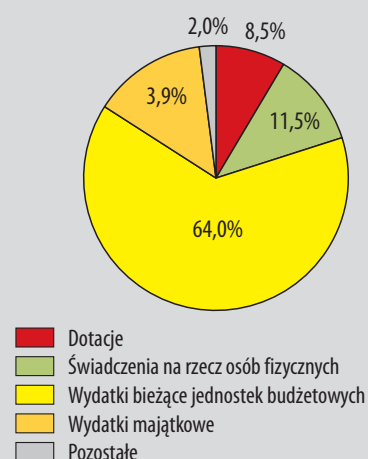

padało ich 60,6 km (przeciętnie w kraju – 91,2 km). Stosunkowo dobrze rozwinięta jest sieć połączeń kolejowych. W 2013 r. eksploatowanych było 920 km linii kolejowych. Wskaźnik gęstości czynnej sieci kolejowej na 100 km² powierzchni województwa wyniósł 6,6 km (w kraju – 6,2 km). Około 36% czynnych linii kolejowych jest zelektryfikowanych.

Połączenia lotnicze krajowe i międzynarodowe zapewnia lotnisko w Babinosie, położone 34 km od centrum Zielonej Góry. Lotnisko oprócz transportu pasażerskiego spełnia wymogi lotów cargo i lotów szkolnych.

W końcu 2013 r. ludność województwa lubuskiego korzystała z 252 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługiwała przeciętnie 4,1 tys. osób. Liczba łączy głównych telefonii przewodowej na 1000 ludności (157,7) była wyższa niż średnia w kraju o 4,2%. W porównaniu z 2010 r. spadła ilość placówek pocztowych. Pogorszył się również wskaźnik liczby osób przypadających na 1 placówkę (z 3,6 tys. w 2010 r. do 4,1 tys. w 2013 r.).

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

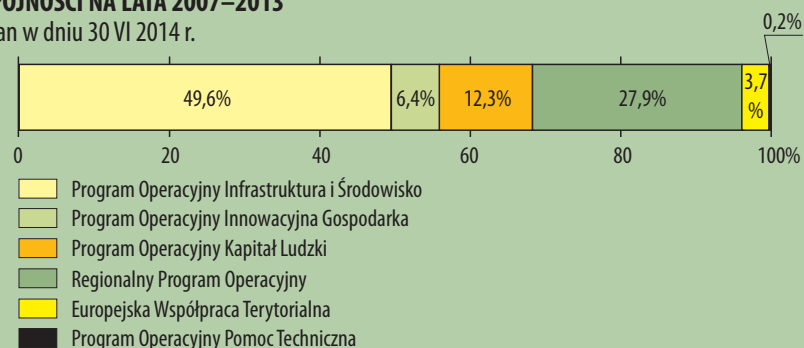

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	11876,9	2,4	11611	89,9
Dofinansowanie z UE	6941,2	2,5	6786	93,9

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

W 2013 r. dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 4738,4 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4635 zł. W strukturze dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa 45,4% stanowiły dochody własne, 28,9% subwencja ogólna z budżetu państwa, a 18,8% dotacje celowe z budżetu państwa. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 4617,2 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4517 zł (w kraju – 4775 zł).

Możliwości inwestycyjne regionu znacząco zwiększyły dofinansowania z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013. Region

pozyskał środki z UE na ważne inwestycje, m.in. rozbudowę i modernizację kanalizacji, unowocześnienie transportu miejskiego oraz remont szkół. Dzięki dofinansowaniu możliwa była m.in. budowa drogi ekspresowej S3 na odcinku Szczecin–Gorzów Wielkopolski, realizacja budowy obwodnicy wraz z infrastrukturą towarzyszącą do terenów przemysłowych w Nowej Soli oraz modernizacja linii kolejowej E20 łączącej Poznań z Warszawą i odcinka do granicy z Niemcami. W ramach projektów wspierających ochronę środowiska zrealizowano m.in. rozbudowę i modernizację Zakładu Utylizacji Odpadów w Gorzowie Wielkopolskim i Zielonej Górze. Dofinansowanie z UE pozwoliło na rewitalizację Starówki w Żarach, Nowym Miasteczku i we Wschowie oraz budowę Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie lubuskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 35,2 tys. dzieci, w tym 31,1% w wieku 5 lat oraz 25,7% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była nieco niższa niż średnio w kraju i wyniosła 745. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 511 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego ponad połowę stanowiły przedszkola.

Do 335 szkół podstawowych i 181 gimnazjów dla dzieci i młodzieży, uczęszczało odpowiednio 56,8 tys. oraz 29,8 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 33,2 tys. młodzieży, przy czym największą popularnością cieszyły się szkoły, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W szkołach tych pobierało naukę 82,2% uczniów szkół

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Lubuskie	91,8	79,9	12,3	92,9	90,1	83,4	4,7

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

ponadgimnazjalnych. W 54 szkołach policealnych kształciło się 6,0 tys. osób.

W roku akademickim 2013/14 funkcjonowało 8 szkół wyższych o zróżnicowanym profilu kształcenia, w których studiowało 17,3 tys. studentów, poza tym w filii i jednostkach zamiejscowych uczelni spoza województwa kształciło się 1,7 tys. studentów. Udział studentów na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych był niższy niż średnio w kraju. Najważniejszym ośrodkiem naukowym w regionie jest Zielona Góra, gdzie swoją

siedzibę ma Uniwersytet Zielonogórski (powstały z połączenia dwóch uczelni – Politechniki Zielonogórskiej i Wyższej Szkoły Pedagogicznej). Ważną pozycję w regionie ma placówka dydaktyczno-naukowa Collegium Polonicum w Ślubicach. Głównym zadaniem uczelni jest działanie na rzecz naukowej i kulturalnej współpracy między Polską a Niemcami.

W 2013 r. dostępność ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w województwie zapewniało mieszkańcom 529 przychodni (w tym 111 na wsi) i 248 praktyk lekarskich (w tym 44 na wsi). Na terenie województwa funkcjonowało 25 szpitali ogólnych z 4,5 tys. łóżek. Opiekę lekarską zapewniało 2,0 tys. lekarzy różnych specjalizacji oraz 4,9 tys. pielęgniarek i 0,6 tys. położnych. Sieć placówek służby zdrowia uzupełniało 313 aptek (w tym 17 na wsi) oraz 46 punktów aptecznych.

Mieszkańcy województwa mają możliwość korzystania z 4 teatrów i instytucji muzycznych oraz z 253 bibliotek publicznych (łącznie z filiami). Na terenie województwa funkcjonuje 12 kin oraz 17 muzeów. Dwa ważne ośrodki kultury województwa lubuskiego to Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski. W Zielonej Górze działa filharmonia, teatr, liczne kluby muzyczne i kina. Jedną

Zamek Joannitów w Łagowie (fot. Edyta Leśniarek)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (łącznie z filiami) ^a	258	253
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3745	3660
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	176	161
Teatry i instytucje muzyczne ^a	3	4
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	353	523
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	863	803

^a Stan w dniu 31 XII.

z najstarszych i największych instytucji muzealnych jest Muzeum Ziemi Lubuskiej. Co roku odbywa się kilka festiwali muzycznych i kulturalnych, m.in. Międzynarodowy Festiwal Folkloru, Festiwal Kabaretu oraz Międzynarodowe Spotkania Muzyczne „Wschód–Zachód”. Znaną w całym kraju imprezą kulturalną Zielonej Góry jest Winobranie – coroczna duża impreza plenerowa.

Spośród licznych placówek kulturalnych Gorzowa Wielkopolskiego należy wymienić Muzeum Lubuskie, będące najstarszym muzeum w województwie. Od 2011 r. działa w mieście Filharmonia Gorzowska. Jej otwarcie jest pierwszym etapem projektu budowy

Centrum Edukacji Artystycznej, w skład którego wejdzie także Zespół Szkół Artystycznych.

Lubuskie posiada korzystne warunki do wzbogacenia bazy i infrastruktury turystycznej. Szczególną rolę odgrywa sieć ponad pół tysiąca jezior. Zajmują one

niecały procent powierzchni województwa, a 26 z nich ma powyżej 100 ha. Ważną rolę w turystyce i rekreacji odgrywają też tereny leśne zidentyfikowane w obszarze Natura 2000, które stanowią 7,7% powierzchni lasów województwa. W 2013 r. bazę turystyczną stanowiły 302 obiekty noclegowe posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych (w tym 64 hotele) z 19,1 tys. miejsc noclegowych, w których udzielono 1195,6 tys. noclegów. Bogactwo przyrodnicze regionu stwarza korzystne warunki do uprawiania turystyki krajoznawczej, ekoturystyki oraz czynnego wypoczynku w ścisłym kontakcie z przyrodą.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Lubuskie	26,5	25,2	33,6	32,7

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

Podregiony (NTS 3)	– 5
Powiaty (NTS 4)	– 21
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	– 3
Miasta ogółem (NTS 5)	– 44
Gminy (NTS 5)	– 177

Województwo łódzkie leży w centralnej części Polski, zajmuje obszar 18,2 tys. km² (5,8% powierzchni Polski) oraz liczy 2,5 mln mieszkańców. Region położony jest w znacznej mierze na obszarze Niziny Środkowopolskiej. Przeważa nizinne ukształtowanie terenu; jedynie w południowej części występuje wąski pas wyżynny zaliczany do Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Wyżyny Małopolskiej. Doliny głównych rzek tego regionu – Pilicy i Warty – tworzą malownicze przełomy.

Centralne położenie w strukturze przestrzennej kraju ma odzwierciedlenie w przebiegu głównych pasm komunikacji i infrastruktury technicznej (rurociągów, linii energetycznych), gdzie występują bądź są planowane krajowe i międzynarodowe węzły komunikacyjne.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktywno- ści zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
	2013						2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Łódzkie	139	57,6	51,2	11,1	23,8	48,1	15200	5,2	36,3	58,5

Źródło: Eurostat.

Największym ośrodkiem miejskim jest Łódź – wielka aglomeracja z licznymi uczelniami, przemysłem włókienniczym i odzieżowym oraz elektromaszynowym.

Do głównych surowców naturalnych występujących na terenie województwa zaliczyć należy: węgiel brunatny, piaski szklarskie i formierskie, skały polodowcowe wykorzystywane przez drogow-

nictwo i budownictwo, wapienie, sól kamienną, surowce ilaste dla ceramiki budowlanej. Dzięki bogatym zasobom surowców mineralnych rozwinął się tu przemysł wydobywczy i energetyczny. Duże znaczenie dla gospodarki regionu mają także wody geotermalne w okolicach Poddębic, Uniejowa i Skierniewic. Lasy, naturalne bogactwo regionu, zaj-

mują 21,3% jego ogólnej powierzchni (przy średniej krajowej – 29,4%). Na terenie województwa łódzkiego znaczny obszar zajmują Lasy Spalsko-Rogowskie z cennym drzewostanem. Stolica regionu – Łódź posiada na swym terenie największy w Europie obszar leśny w granicach administracyjnych miasta – Las Łagiewnicki.

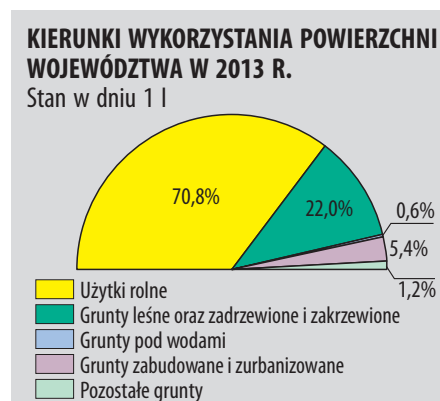
WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Łódzkie
Ludność na 1 km ²	123	138
Stopień urbanizacji w %	60,4	63,4
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	25,6
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	16,6
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,7
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	60,2
Pracujący na 1000 ludności	362	368
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	14,1
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3315,58
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	39080
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	93386
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	6680
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,77
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	4,3
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	21,3

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa łódzkiego w 2013 r. wynosiła 1821,9 tys. ha, tj. 5,8% ogólnej powierzchni kraju.

Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania w 2013 r. wyniosła 4,9 tys. ha (7,9% tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 9,2%.

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

W końcu 2013 r. w województwie funkcjonowało 265 oczyszczalni ścieków (o 25 więcej niż w 2010 r.) – 65 przemysłowych i 200 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni komunalnych wzrosła o 40,

a przemysłowych zmniejszyła się o 15 obiektów. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w 2013 r. był mniejszy niż średnio w kraju i wynosił 68,0% (wobec 70,3% w kraju), a w stosunku do 2010 r. wzrósł o 2,0 p.proc., podczas gdy w kraju zanotowano wzrost o 5,6 p.proc.

Systematycznie zmniejszała się emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. W porównaniu z rokiem 2010 było około 25% mniej zanieczyszczeń pyłowych i prawie 12% mniej zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla). Prawie 81% emisji zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) i prawie 58% emisji zanieczyszczeń pyłowych było generowanych przez zakłady szczególnie uciążliwe w podregionie piotrkowskim.

W 2013 r. powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona obejmowała 357,8 tys. ha, co stanowiło 19,6% powierzchni województwa. W regionie znajdowało się 87 rezerwatów przyrody oraz 3311 pomników przyrody (3 lokata). Występuje tu

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	131,2	112,5
w tym wymagające oczyszczania	130,7	111,9
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	66,0	68,0
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	4,2	3,2
gazowych (bez dwutlenku węgla)	166,3	146,6
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	6,2	9,1
w tym poddane odzyskowi	0,9	1,7
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	58,1	78,3

a Na terenach własnych zakładów.

wiele cennych przyrodniczo terenów. Na szczególną uwagę zasługuje leżący w dolinie rzeki Pilicy, w południowo-wschodniej części Tomaszowa Mazowieckiego, krajobrazowy rezerwat przyrody Niebieskie Źródła, obejmujący krasowe źródła – wywieryska. Jest to także obszar ochrony ptaków wodnych. Enklawą Kampinoskiego Parku Narodowego jest Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach, który leży w strefie ochronnej Spalskiego Parku Krajobrazowego. Największy udział w powierzchni objętej ochroną przyrody przypadał na obszary chronionego krajobrazu (prawie 240,9 tys. ha, co stanowi ponad 67% powierzchni chronionej województwa).

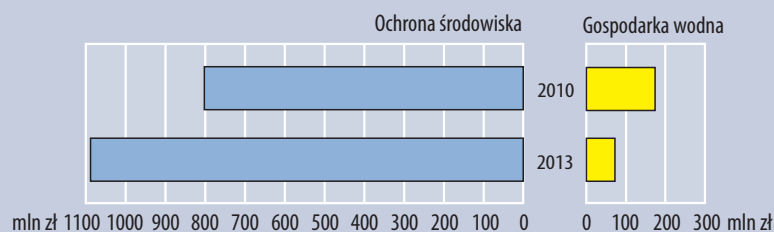
W 2013 r. pod względem lesistości (21,3% wobec 29,4% średnio w kraju) województwo zajmowało ostatnie miejsce w kraju. W stosunku do 2010 r. wskaźnik lesistości wzrósł o 0,2 p.proc. Powierzchnia lasów ochronnych wynosiła 130,4 tys. ha, co stanowi 33,6% powierzchni lasów w regionie.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	391,5	394,8
w tym lasy	384,1	387,5
Lesistość ^a w %	21,1	21,3

^a Stan w dniu 31 XII.

W 2013 r. ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 km² województwa wynosiła prawie 500 t i była o 19,7% większa od średniej krajowej. W 2013 r. w łódzkim funkcjonowały 23 czynne składowiska odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 113,6 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była mniejsza od

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ
(ceny bieżące)

średniej w kraju (229 kg wobec 246 kg). 72,2% odpadów przeznaczono do składowania, 11,4% do kompostowania, a pozostałą część do recyklingu i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 1088,1 mln zł i w porównaniu z 2010 r. (801,1 mln zł) wzrosły o 35,8%, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosły z 315 zł do 432 zł. Stanowiły one 10% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 7,3%). Najwięcej środków

przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód – 411,4 mln zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły prawie 72,2 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były niższe o ponad 58%. Stanowiły one 2,4% krajowych nakładów na ten cel (o 2,5 p.proc. mniej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 29 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na ujęcia i doprowadzenie wody.

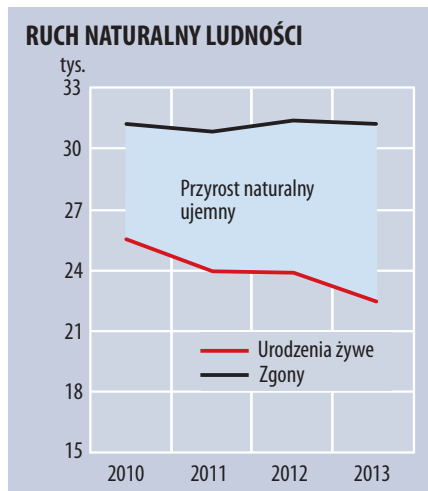

Lofty „U Scheiblera” w Łodzi (fot. Witold Garbień)

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Na obszarze województwa łódzkiego w 2013 r. mieszkało 2,5 mln osób, tj. 6,5% ogółu ludności Polski. Pod względem wskaźnika urbanizacji (63,4%) oraz gęstości zaludnienia (138 osób na km²) region zajmował odpowiednio 6 i 5 miejsce w kraju. Wśród 44 miast województwa przeważały małe miasta do 5 tys. mieszkańców (13 miast). Największym miastem jest Łódź (711,3 tys. mieszkańców), która koncentrowała prawie 44,7% ludności miejskiej i 28,3% ogółu mieszkańców województwa. Do innych znaczących ośrodków miejskich należy zaliczyć:

Piotrków Trybunalski (75,9 tys. mieszkańców), Pabianice (67,7 tys.), Tomaszów Mazowiecki (64,9 tys.), Bełchatów (59,6 tys.) i Zgierz (57,5 tys.).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Łódzkie	10,0	8,9	12,3	12,4	-2,2	-3,5
Podregiony:						
łódzki	9,9	8,7	11,9	11,9	-1,9	-3,2
m. Łódź	8,9	8,0	13,9	14,4	-4,9	-6,5
piotrkowski	10,9	9,4	11,4	11,3	-0,5	-1,8
sieradzki	10,6	9,4	11,2	11,4	-0,6	-2,0
skierniewicki	10,2	9,4	12,2	12,1	-2,0	-2,6

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Łódzkie	-1757	-2104	-23	-574	-0,7	-1,1
Podregiony:						
łódzki	1910	1613	21	-50	5,0	4,1
m. Łódź	-1563	-1304	-106	-294	-2,3	-2,2
piotrkowski	-1002	-1107	43	-57	-1,6	-2,0
sieradzki	-470	-566	6	-108	-1,0	-1,5
skierniewicki	-632	-740	13	-65	-1,7	-2,2

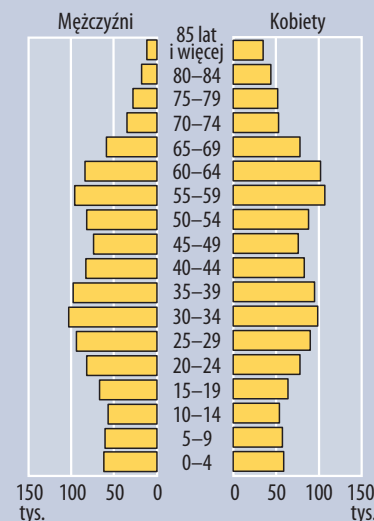
Systematycznie spadała liczba ludności w województwie. W 2013 r., w stosunku do 2010 r., liczba ludności zmniejszyła się o 29,3 tys. osób, tj. o 1,2%. W ostatnich latach liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń, powodując naturalny ubytek ludności. Wskaźnik zgonów na 1000 ludności wyniósł 12,4 i był najwyższy w kraju. Przyrost naturalny na 1000 ludności był najniższy w kraju i wyniósł minus 3,5, podczas gdy średnia krajowa wynosiła minus 0,5.

Ze względu na rosnące bezrobocie oraz spadek atrakcyjności regionu jako miejsca stałego zamieszkania, pogłębił się odpływ ludności do innych województw i za granicę. W 2013 r. saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności wyniosło minus 1,1, wobec minus 0,5 w kraju.

Pod względem wieku populacja województwa łódzkiego, w porównaniu z innymi województwami, wyróżniała się bardzo niskim udziałem dzieci i młodzieży oraz najwyższym w kraju odsetkiem osób powyżej 65 roku życia.

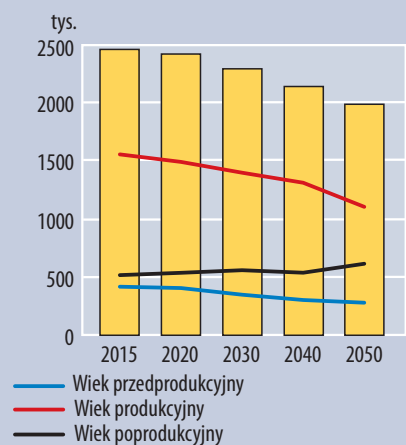
LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.

Stan w dniu 31 XII

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

Udział ludności w wieku poniżej 25 lat obniżył się o 1,2 p.proc., a ludności w wieku 65 lat i więcej wzrósł o 1,6 p.proc. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2013 r. stanowiła 17,0% ludności województwa, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym był najwyższy w kraju i wyniósł 20,6%. Średnia długość trwania życia była niższa od średniej w kraju i wynosiła dla mężczyzn – 70,7 roku, zaś dla kobiet – 80,1 roku.

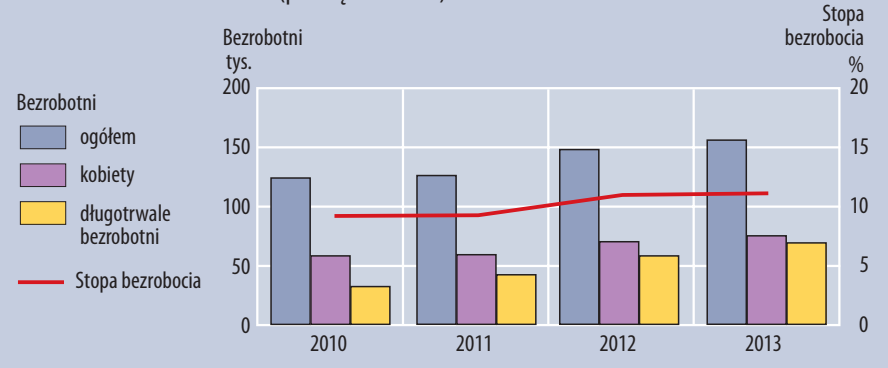
RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. liczba pracujących w województwie łódzkim wyniosła 925,3 tys. osób, co stanowiło 6,6% ogółu pracujących w Polsce. W przeliczeniu na 1000 ludności przypadało 368 pracujących (przy średniej krajowej – 362). W strukturze pracujących w gospodarce narodowej największą grupę stanowili pracujący w usługach – 53,2%, w przemyśle i budownictwie znalazło zatrudnienie 27,4%, a w rolnictwie – 19,4% osób pracujących. Sektor usług oraz przemysłu i budownictwa dominował w podregionie miasto Łódź, natomiast najwięcej pracujących w rolnictwie było w podregionie sieradzkim.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. wyniosła 1404 tys. osób, co stanowiło 8,1% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej (57,6%), jak i wskaźnik zatrudnienia (51,2%) były wyższe od średnich w kraju (wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wyniosła 156 tys., tj. 8,7% ogólnej jej liczby w kraju. Stopa bezrobocia – wyższa od przeciętnej w kraju – systematycznie wzrastała – z 9,2% w 2010 r. do

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	943,2	925,3
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	19,0	19,4
przemysł i budownictwo	29,0	27,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	22,9	22,9
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,4	3,4
pozostałe usługi	25,7	26,9

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą dojeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Łódź – miasto	49206	Łódź – miasto	19407
Kleszczów – gmina wiejska	13795	Bełchatów – miasto	9283
Piotrków Trybunalski – miasto	8033	Zgierz – miasto	6119
Wieluń – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	4995	Pabianice – miasto	4836
Zduńska Wola – miasto	3639	Piotrków Trybunalski – miasto	4519
Sieradz – miasto	3616	Skierniewice – miasto	4269
Pabianice – miasto	3606	Tomaszów Mazowiecki – miasto	3495
Skierniewice – miasto	2990	Zduńska Wola – miasto	2708
Tomaszów Mazowiecki – miasto	2984	Sieradz – miasto	2637
Opoczno – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2969	Aleksandrów Łódzki – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2619

11,1% w 2013 r. Wskaźnik ten w większym stopniu dotyczył kobiet oraz ludności miejskiej, gdzie stopa bezrobocia wyniosła odpowiednio 11,7% i 12,1% (w kraju odpowiednio 11,1% i 10,3%).

W 2011 r. w woj. łódzkim 192,4 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 6,1% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie łódzkim kształtuje się poniżej średniego wynagrodzenia w Polsce. W 2013 r. wynosiło 3316 zł i było o 9,4% niższe niż średnio w kraju. Płace w województwie były niższe niż przeciętnie w większości rodzajów działalności, w tym najniższe w działalności finansowej i ubezpieczeniowej, obsłudze rynku nieruchomości (o 21,4%). Wyższy niż przeciętnie w kraju poziom płac dotyczył wynagrodzeń w rolnictwie (2,7%).

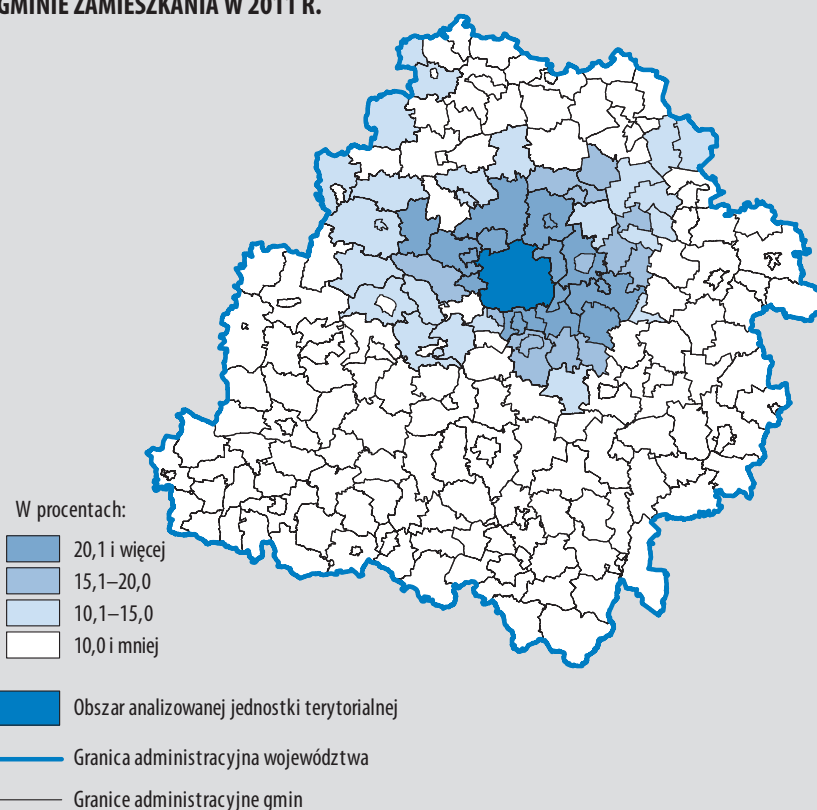
W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu wyniósł 1296 zł (o 0,2% mniej niż średnio w kraju), a przeciętne miesięczne wydatki – 1132 zł i były o 6,6% wyższe niż średnio w kraju.

GOSPODARKA

Udział województwa w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2012 r. wyniósł 6,1% (6 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtował się na poziomie 39,1 tys. zł i był niższy od przeciętnego w kraju o 6,8%.

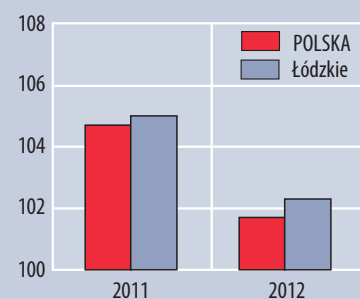
Produkt krajowy brutto był najwyższy w podregionie miasto Łódź (37,4%

MIASTO ŁÓDŹ UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2877,62	3315,58	89,3	90,6
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3411,53	4079,42	103,2	102,7
przemysł i budownictwo	2855,14	3350,47	90,6	92,5
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2391,17	2802,54	82,8	85,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3675,47	4230,92	77,9	78,6
pozostałe usługi	3100,10	3477,82	92,1	92,5

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (rok poprzedni=100, ceny stałe)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	88202	98819
Polska=100	6,1	6,1
na 1 mieszkańca:		
w złotych	34636	39080
Polska=100	92,8	93,2
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	77681	87565
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3,7	3,7
przemysł	29,2	29,8
budownictwo	7,3	6,6
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	26,8	27,7
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	9,2	8,7
pozostałe usługi	23,8	23,6

PKB województwa), a najniższy w podregionie skierniewickim (11,3%).

W 2012 r. wydajność pracy, mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego, wyniosła 93,4 tys. zł i była o 9,4% niższa niż średnia w kraju.

Pałac Heinza – Urząd Miasta w Łodzi
(fot. Witold Garbień)

W końcu 2013 r. w województwie łódzkim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 237,9 tys. podmiotów

gospodarki narodowej, tj. 5,8% wszystkich podmiotów w kraju, w tym 97,2% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Spśród 57,1 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły nieco ponad 30%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 6,4% mniejsza niż średnia krajowa.

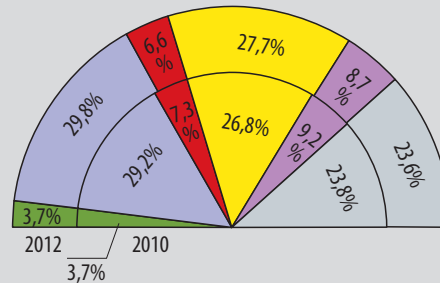
Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że znaczna część ulokowanego tu kapitału zagranicznego pochodziła z Unii Europejskiej, m.in. z Holandii, Włoch i Niemiec.

Warunki przyrodnicze i glebowe w województwie są bardzo zróżnicowane. Gleby należą do przeciętnych, a ich

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
łódzki	13,5	13,5	89,6	88,5
m. Łódź	38,8	37,4	134,6	131,0
piotrkowski	24,0	24,8	101,9	105,0
sieradzki	12,6	13,0	70,4	72,5
skierniewicki	11,1	11,3	75,8	77,2

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

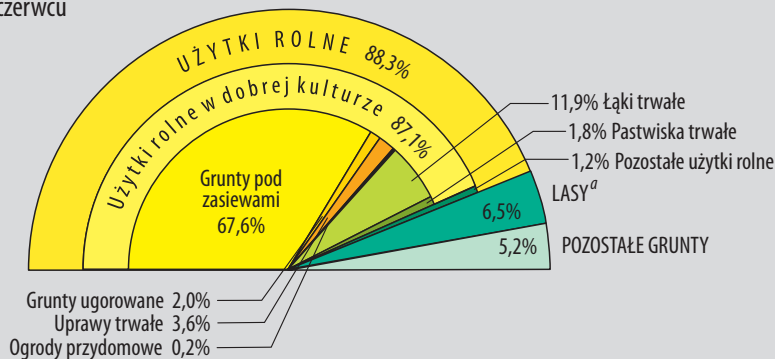
WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Łódzkie	908	947	99	86	60	69
Podregiony:						
łódzki	947	996	107	92	68	76
m. Łódź	1202	1276	123	114	74	90
piotrkowski	724	745	87	73	51	58
sieradzki	776	798	86	72	50	59
skierniewicki	750	767	76	63	49	52

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

ogólnej powierzchni zasiewów w województwie), spośród których największy areal zajmowało żyto – 20,7%, pszenżyto – 14,6% i pszenica – 13,8%. Powierzchnia uprawy ziemniaków w województwie stanowiła 11,3% krajowej powierzchni uprawy (2 lokata po województwie mazowieckim). W 2013 r. udział województwa łódzkiego w krajowych zbiorach żyta wyniósł 11,2% (3 lokata), pszenżyta – 8,7% (4 lokata), a ziemniaków – 10,3% (3 lokata).

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

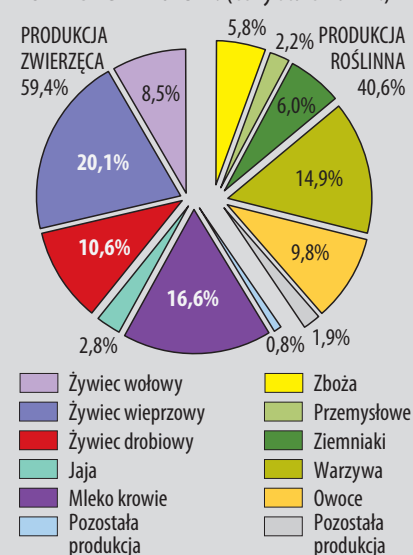
przydatność dla rolnictwa obniża wysoki stopień zakwaszenia spowodowany czynnikami naturalnymi i antropogenicznymi. Najkorzystniejsze warunki do produkcji roślinnej występują w północnej części regionu (w powiatach łęczyckim, kutnowskim i łowickim).

W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 128,3 tys., tj. o 1,8% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 2,00 do 4,99 ha (31,7%). Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 1,2% i wynosiła 8,67 ha (w kraju – 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zwiększyła

się o 2,8 tys. ha (tj. o 0,3%) i wyniosła 982,5 tys. ha.

W strukturze zasiewów przeważały zboża podstawowe (ponad 60%

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	979,7	982,5
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	97,6	98,7
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	129,0	125,7
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	7,42	7,68
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	46,3	45,8
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	133,5	98,8
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	325,3	329,8
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	984	965
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	122,9	166,7

^{a, b} Stan w: ^a – czerwcu, ^b – końcu lipca. ^c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 450,4 tys. szt. (7,7% pogłowa w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 970,6 tys. szt. (8,7%, 3 lokata w kraju).

W regionie w 2013 r. funkcjonowało 396 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 132 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 10,3 tys. ha (w 2010 r. – 7,7 tys. ha).

Województwo łódzkie w 2013 r. wytworzyło po 7,4% krajowej globalnej produkcji rolniczej i towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 94,6% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie wyższym niż przeciętnie w kraju (o 9,3%) i wyniosła 5808 zł.

Województwo charakteryzuje się wysokim poziomem industrializacji. Przemysł skupiony jest w największych ośrodkach miejskich, głównie w aglomeracji łódzkiej i w Bełchatowskim

Okręgu Przemysłowym, gdzie znajduje się największa kopalnia odkrywkowa w Polsce – Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów oraz największa w Europie elektrownia ciepła, tj. Elektrownia Bełchatów, spalająca węgiel brunatny.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa łódzkiego w 2013 r. wyniosła 69,3 mld zł, co stanowiło 5,9% produkcji przemysłowej Polski. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 27,5 tys. zł. Przeważający udział w produkcji sprzedanej przemysłu ma przetwórstwo przemysłowe – 77,2% ogólnej wartości, w tym największą część zajmuje produkcja artykułów spożywczych (22,5%), produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (7,4%) i produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (6,2%). Region ma znaczny udział w produkcji rajstop i rajtuzów (88,6% produkcji krajowej) a ponadto tkanin bawełnianych, odzieży damskiej oraz płytek ceramicznych i płyt chodnikowych.

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. w województwie łódzkim wy-

niosły 16,8 mld zł, co stanowiło 7,3% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 6680 zł, tj. o 11,3% więcej od średniej krajowej. W strukturze nakładów inwestycyjnych w województwie w porównaniu z 2010 r. znacznie wzrósł udział nakładów na handel; naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową; zakwaterowanie i gastronomię; informację i komunikację do 40,2% (1 lokata), zmalały natomiast inwestycje na przemysł i budownictwo (37,1%).

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową stanowiły 4,7% nakładów na te cele w kraju, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 269 zł (w kraju – 375 zł). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 5,5% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 3,7 (dla kraju – 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 8,0% nakładów krajowych na te cele. Udział przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle wyniósł 30,4% i był wyższy od średniej w kraju o 0,8 p.proc.

W woj. łódzkim w 2013 r. oddano do użytkowania 6 tys. mieszkań, co stanowiło 4,1% oddanych mieszkań w kraju. Zasoby mieszkaniowe wyniosły 992,4 tys. mieszkań i były o 1,7% większe niż w 2010 r. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wyniosła 68,1 m² (w kraju – 73,1 m²), a na 1 osobę przypadło 26,9 m².

W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost długości sieci wodociągowej (z 21,8 tys. km do 22,4 tys. km), jak i kanalizacyjnej (z 4,8 tys. km do 6,0 tys. km) – odpowiednio o 3,1% i 25,1%.

Parowozownia – Muzeum Kolejnictwa w Skierniewicach (fot. Jacek Sitkiewicz)

W instalację wodociągową wyposażonych było 97,1% mieszkań w miastach i 88,7% mieszkań na wsi.

Długość sieci gazowej wyniosła ponad 3,5 tys. km (wzrost w stosunku do 2010 r. o 11,2%). W gaz z sieci wyposażonych było 62,5% mieszkań w miastach i jedynie 4,2% mieszkań na wsi.

Ze względu na centralne położenie region posiada stosunkowo gęstą sieć dróg o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Na jego obszarze spotykają się szlaki komunikacyjne oraz odbywa się nasilony ruch tranzytowy. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wyniosła 19,4 tys. km, na 100 km² powierzchni przypadało ich 106,3 km (w kraju – 91,2 km). Silną stroną regionu jest sieć autostrad i dróg ekspresowych. W 2013 r. ich długość wynosiła odpowiednio 177,4 km i 115,5 km. Na obszarze województwa znajdują się ważne węzły kolejowe: Karsznice, Kutno i Koluszki. Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe obejmowały ogółem 1058 km (5,5% zasobu krajowego). W przeliczeniu na 100 km² wskaźnik ten wyniósł 5,8 km i był niższy od krajowe-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1063	1058
na 100 km ² w km	5,8	5,8
Drogi publiczne o twardej nawierzchni w km	18648	19373
w tym: o nawierzchni ulepszonej	16829	17744
ekspresowe	–	115,5
autostrady	77,2	177,4
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	207,2	141,2
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	5479	5139

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

go o 0,4 p.proc. Miasto Łódź posiada pasażerski port lotniczy – Lublinek. Ze względu na jego standard nie ma na nim regularnych połączeń.

Na terenie województwa w 2013 r. mieściło się 489 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługiwała przeciętnie 5,1 tys. mieszkańców (w kraju – 4,9 tys.). Ilość głównych łączy telefonii przewodowej na 1000 ludności wynosi 141,2 (w kraju – 151,4) i w stosunku do 2010 r. zmalała o 32%.

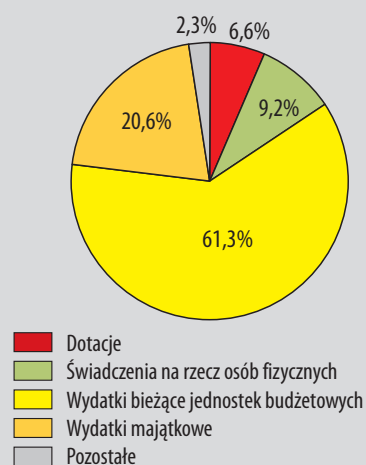
Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie łódzkim w 2013 r. wyniosły 11507,8 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4571 zł, tj. o 4,1% mniej od średniej krajowej. W strukturze dochodów budżetu województwa 53,5% stanowiły dochody własne, 25,9% subwencja ogólna z budżetu państwa, a 12,4% dotacje celowe z budżetu państwa.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 11650,1 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4627 zł (w kraju 4775 zł).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z funduszy strukturalnych (Europejski

Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013, realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie łódzkim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 33241,4 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 17565,6 mln zł, tj. 6898 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 4,5% mniej niż średnia krajowa).

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

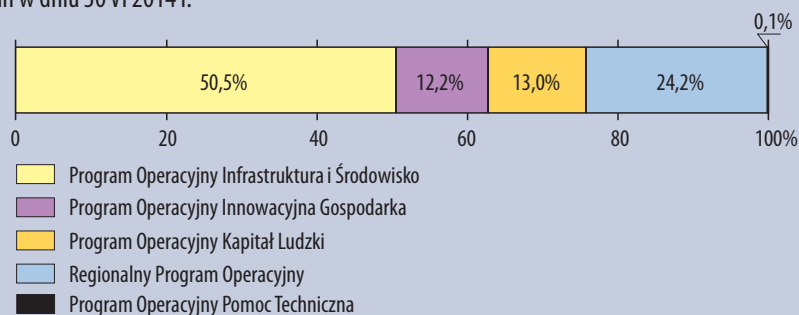
Pomnik Wokulskiego na zabytkowym dworcu w Skierniewicach (fot. Jacek Sitkiewicz)

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	33241,4	6,7	13054	101,0
Dofinansowanie z UE	17565,6	6,3	6898	95,5

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

Realizowane projekty o największej wartości wiążą się głównie z transportem. Są to m.in.: budowa autostrady A-1 na odcinku Toruń–Stryków, budowa drogi ekspresowej S8 na odcinkach Walichnowy–Łódź i Syców–Kępno–Wieruszów–Walichnowy oraz przebudowa na odcinku Rawa Mazowiecka–Radziejowice, modernizacja linii kolejowej na odcinku Warszawa Zachodnia–Miedniewice (Skierniewice), zakup taboru i elektrycznych zespołów trakcyjnych dla PKP Intercity S.A., rozbudowa i modernizacja trasy tramwaju relacji Wschód–Zachód w Łodzi. Z dziedziny ochrona środowiska projektami o dużej wartości są m.in.: budowa instalacji odsiarczania spalin w PGE Elektrownia Bełchatów S.A., modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Piotrkowie Trybunalskim, budowa i modernizacja

systemu sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie miasta Bełchatowa oraz budowa Regionalnego Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w miejscowości Piaski Bankowe. Istotnym projektem wspierającym rozwój firm jest powstanie w Łodzi BioNanoParku, instytucji zajmującej się kompleksowymi badaniami produktów na każdym etapie

wprowadzania ich na rynek. Projektami dotyczącymi nauki i edukacji są m.in. budowa i modernizacja Wydziałów Biologii, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Łódzkiego oraz powstanie Centrum Dydaktycznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

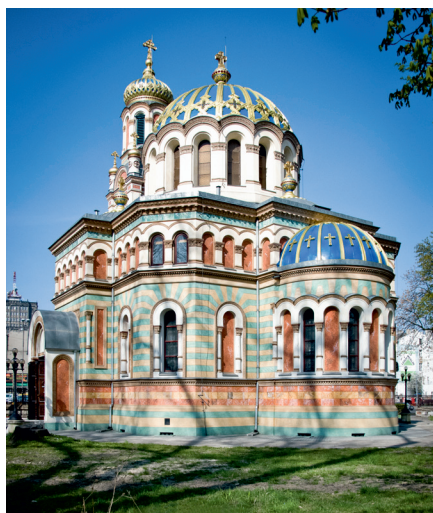
WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie łódzkim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 79,9 tys. dzieci, w tym 30,7% w wieku 5 lat oraz 24,9% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była wyższa niż średnio w kraju i wyniosła 770, wobec 753. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 1288 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 47,7% stanowiły przedszkola.

Do 842 szkół podstawowych i 427 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio 132,0 tys. oraz 69,2 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 79,1 tys. młodzieży, przy czym 86,6% – w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 178 szkołach policealnych kształciło się 20,7 tys. osób.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gimnazjach w wieku 13–15 lat	ponadgimnazjalnych w wieku 16–18 lat	policealnych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Łódzkie	94,3	81,9	14,2	95,4	93,9	89,1	7,1

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

Cerkiew Aleksandra Newskiego w Łodzi
(fot. Witold Garbień)

W roku akademickim 2013/14 w województwie funkcjonowało 29 szkół wyższych, w tym 22 uczelnie niepubliczne. Liczba studentów ogółem wyniosła 92,2 tys. (6,0% studentów w kraju). Udział studentów na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych był niższy niż przeciętnie w kraju.

Największym ośrodkiem akademickim regionu jest Łódź. Mieści się tu Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna. Ponadto znajduje się tu Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Łódzka, Akademia Sztuk Pięknych i Akademia Muzyczna.

Na terenie województwa łódzkiego w 2013 r. działały 74 szpitale ogólne, dysponujące 13,4 tys. łóżek. Dostępność usług medycznych w szpitalach pozostała na poziomie zbliżonym do notowanego w 2010 r. – na 1 łóżko przypadało 187 osób (wobec 188 w 2010 r.), co lokowało województwo na 2 pozycji w kraju (po województwie śląskim). W omawianym okresie nastąpiła poprawa dostępności ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Zapewniały ją w regionie 1493 przychodnie i 210 prak-

tyk lekarskich. Nad stanem zdrowia mieszkańców czuwało 6,3 tys. lekarzy różnych specjalizacji oraz 13,0 tys. pielęgniarek i 1,6 tys. położnych. Sieć placówek służby zdrowia uzupełniały 863 apteki. Liczba aptek w łódzkim – jako jedynym w kraju – zmalała w porównaniu z 2010 r.; liczba ludności na jedną aptekę była – po województwie lubelskim – najwyższa w kraju. Z jednego w województwie sanatorium, znajdującego się w Uniejowie, skorzystało w 2013 r. 1,6 tys. kuracjuszy.

Region łódzki jest ważnym ośrodkiem kulturalnym. W 2013 r. znajdowało się tu: 10 teatrów i instytucji muzycznych, 23 kina (w tym 2 multiplexy i 1 kino ruchome), 47 muzeów i oddziałów muzealnych oraz 548 bibliotek publicznych (łącznie z filiami). Duże placówki kulturalne mieszczą się głównie w Łodzi i znane są w całym kraju, wśród nich np.: Teatr Wielki, Teatr im. Stefana Jaracza, Teatr Nowy, Muzeum Sztuki (słynie z bogatych zbiorów malarstwa polskich impresjonistów i sztuki współczesnej), Muzeum Kine-

matografii, Muzeum Włókiennictwa, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne oraz Filharmonia im. A. Rubinsteina. W stolicy regionu corocznie organizowanych jest ponad 20 imprez kulturalnych o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym, np.: Festiwal Dialogu Czterech Kultur, Camerimage – Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych, ReAnimacja – Międzynarodowy Festiwal Animacji i Łódzkie Spotkania Baletowe. Na terenie województwa w kilku rejonach etnograficznych do dziś kultywowany jest folklor i sztuka ludowa (Opoczno, Łowicz, Lipce Reymontowskie).

Pomimo braku naturalnych obszarów górskich i jezior oraz wybrzeża morskiego, województwo łódzkie dysponuje szeregiem walorów turystycznych (szlaki turystyczne, obiekty zabytkowe, malownicze tereny, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody). Największe rze-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	559	548
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3520	3471
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	162	158
Teatry i instytucje muzyczne ^a	11	10
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	237	243
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	842	812

^a Stan w dniu 31 XII.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Łódzkie	29,2	26,8	37,4	33,6

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

ki województwa – Pilica i Warta – oraz zbiorniki wodne, szczególnie Sulejowski i Jeziorsko, zachęcają do aktywnego wypoczynku, np. uprawiania kajakarstwa, żeglowania, pływania na łodziach i rowerach wodnych.

Stolica regionu słynie z architektury eklektycznej. Z okresu wielkiego rozwoju przemysłu pochodzą monumentalne fabryki oraz przepiękne pałace i rezydencje willowe łódzkich fabrykantów.

Dużą atrakcją dla turystów stanowią zamki w Oporowie, Uniejowie, Łęczycy, Piotrkowie Trybunalskim i Rawie Mazowieckiej, pałace magnackie Nieborów i Walewice oraz pałace biskupów w Skierniewicach i Wolborzu.

Turystykę i wypoczynek umożliwia baza noclegowa, która w 2013 r. liczyła 357 turystycznych obiektów, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (3,7% obiektów w kraju). W ciągu roku

udzielono ogółem 2035,6 tys. noclegów (w tym 14,8% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki skorzystało w 2013 r. blisko 1,1 mln osób. Baza hotelowa regionu koncentrowała się głównie w Łodzi (27,7%). Znajdowało się tu 31 hoteli dysponujących 5,1 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało prawie 350 tys. osób (w tym 19,7% turystów zagranicznych).

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

Województwo małopolskie, położone w południowo-wschodniej części Polski, zajmuje obszar 15,2 tys. km² (4,9% powierzchni kraju), który zamieszkuje 3,4 mln mieszkańców. Graniczy z województwem śląskim, podkarpackim, świętokrzyskim, a od południa – ze Słowacją. Kraków – stolica i największe miasto w województwie – jest ważnym ośrodkiem gospodarczym, naukowym, kulturalnym i turystycznym.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
2013							2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Małopolskie	221	55,8	49,7	10,9	30,9	47,2	14100	2,2	33,4	64,4

Źródło: Eurostat.

Województwo charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem wysokości terenu z przewagą charakteru górskiego i wyżynnego. Na jego terenie znajduje się najatrakcyjniejszy w Polsce masyw o charakterze wysokogórskim – Tatry, z najwyższym punktem Polski – szczytem Rysy (2499 m n.p.m.). Znajdująca się w województwie małopolskim Pustynia Błędowska – najwięk-

szy tego typu obszar w Polsce – objęta jest programem ochrony Natura 2000. Położona na wschód od Krakowa Puszcza Niepołomska jest reliktem średniowiecznych puszczy pokrywających północne Podkarpacie i całą południową część województwa.

Na terenie województwa występują złoża węgla kamiennego, metanu w pokładach węgla, ropy naftowej,

gazu ziemnego, torfu, soli kamiennej, mineralizacji siarkowej oraz solanek jodowo-bromowych, złoża rud cynku i ołowiu oraz surowców skalnych. Ponadto w województwie znajdują się wody lecznicze i termalne, znaczenie tych ostatnich może wzrastać wraz z rozwojem wykorzystania czystych i odnawialnych źródeł energii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Małopolskie
Ludność na 1 km ²	123	221
Stopień urbanizacji w %	60,4	48,7
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	28,8
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	14,5
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	3,8
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	58,5
Pracujący na 1000 ludności	362	375
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	11,5
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3372,60
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	36961
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	89704
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	5231
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	1,32
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	4,9
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	28,6

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa małopolskiego w 2013 r. wynosiła 1518,3 tys. ha, tj. 4,9% ogólnej powierzchni kraju.

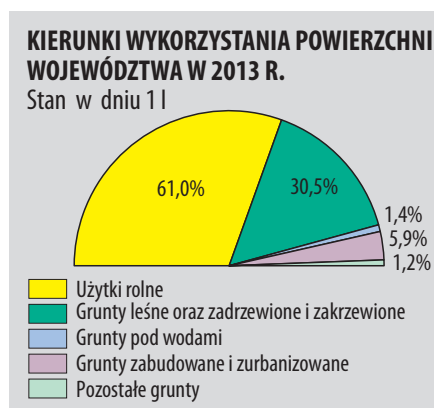
W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 1,8 tys. ha (2,9% tych gruntów w kraju) i w po-

równaniu z 2010 r. nieznacznie się zmniejszyła (o 0,3%). W województwie w 2013 r. funkcjonowało 312 oczyszczalni ścieków (o 4 mniej niż w 2010 r.) – 69 przemysłowych i 243 komunalne. W porównaniu z 2010 r. liczba komunalnych oczyszczalni wzrosła o 9 obiektów, a przemysłowych – zmniejszyła się o 13. Odsetek ludności korzystającej

z oczyszczalni ścieków wynosił 59,6% i zwiększył się w stosunku do 2010 r. o 4,2 p.proc.

Na niektórych obszarach w województwie występuje problem w dotrzymaniu standardów jakości powietrza, normy dopuszczalnych zanieczyszczeń są przekraczane, szczególnie w Krakowie. Jednak w regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały ponad 8% mniej zanieczyszczeń pyłowych i ponad 17% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla). Zanieczyszczenia pyłowe prawie w całości zostały zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń (99,5%) i tylko 54,9% zanieczyszczeń gazowych.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 790,8 tys. ha, co stanowiło aż 52,1% powierzchni województwa (2 lokata po województwie świętokrzyskim) oraz 7,8% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2353 m²

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	557,3	556,5
w tym wymagające oczyszczania	305,7	267,1
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	55,4	59,6
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	3,9	3,6
gazowych (bez dwutlenku węgla)	131,2	108,6
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	6,1	6,4
w tym poddane odzyskowi	5,5	5,9
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	143,2	114,5

a Na terenach własnych zakładów.

powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). W regionie znajdują się następujące parki narodowe o łącznej powierzchni 38,0 tys. ha: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski (park na terenie województw małopolskiego i podkarpackiego). Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadają na obszary chronionego krajobrazu (572,2 tys. ha, tj. 72,4%) oraz parki krajobrazowe (175,8 tys. ha, tj. 22,2% powierzchni chronionej województwa). W regionie było 2,2 tys. pomników przyrody. Ponad 46,8% powierzchni lasów zostało uznanych za lasy ochronne (203,3 tys. ha).

Dolina Pięciu Stawów Polskich (fot. Anna Siadek)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	438,9	440,1
w tym lasy	433,5	434,9
Lesistość ^a w %	28,6	28,6

^a Stan w dniu 31 XII.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² w 2013 r. wynosiła 423,6 t (o 5,6% więcej niż w 2010 r.) i była wyższa od średniej krajowej (417,7 t).

W 2013 r. w małopolskim funkcjonowały 23 czynne składowiska odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 84,5 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była mniejsza od średniej w kraju (209 kg, wobec 246 kg). Aż 74,3% odpadów przeznaczono do składowania i był to jeden z najgorszych udziałów wśród województw, 16,6% oddano do recyklingu, a pozostałą część do kompostowania i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły

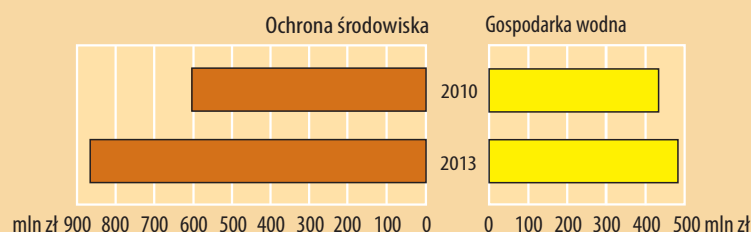
865,6 mln zł i były o 43,6% wyższe niż w 2010 r. Stanowiły one 8,0% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce. Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 8,5% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 258 zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły 482,6 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były wyższe o 11,3%. Stanowiły one 15,8% krajowych nakładów na ten cel (o 3,6 p.proc. więcej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 144 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę

wodną najwięcej środków przeznaczono na zbiorniki i stopnie wodne oraz ujęcia i doprowadzanie wody.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Na koniec 2013 r. ludność województwa małopolskiego liczyła 3360,6 tys. osób, co stanowiło 8,7% ludności kraju i plasowało województwo na 4 miejscu. Gęstość zaludnienia wynosiła 221 osób na km² i była jedną z największych w Polsce (po województwie śląskim). Wskaźnik urbanizacji wyniósł 48,7% i był znacznie niższy niż średnia dla kra-

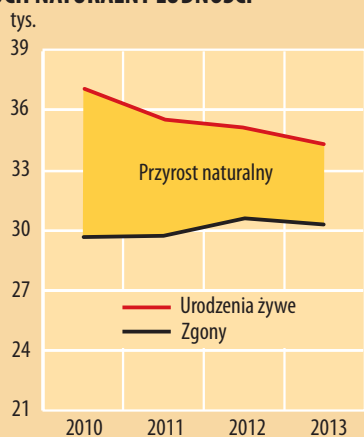
NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

ju – 60,4%. Spośród 61 miast – 47 to miasta z liczbą mieszkańców poniżej 20 tys., w 11 miastach liczba mieszkańców wyniosła od 20 tys. do 50 tys., natomiast 3 największe miasta to stolica województwa i zarazem największe miasto w regionie Kraków z 759,0 tys. mieszkańców, Tarnów – 112,1 tys. oraz Nowy Sącz – 83,9 tys.

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

W latach 2010–2013 liczba ludności regionu wzrosła o 23,9 tys. osób, tj. o 0,7%. Było to efektem zarówno dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. W 2013 r. wskaźnik przyrostu naturalne-

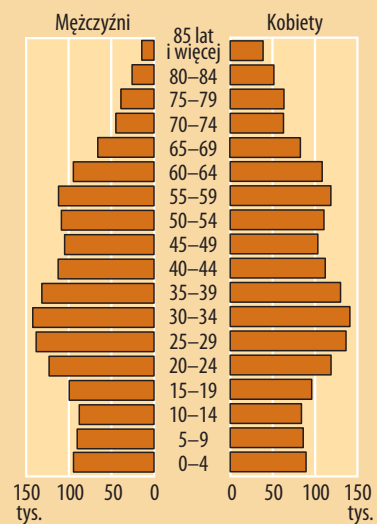
WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Małopolskie	11,1	10,2	8,9	9,0	2,2	1,2
Podregiony:						
krakowski	11,2	10,5	9,2	9,1	2,0	1,4
m. Kraków	10,4	9,7	9,4	9,5	1,0	0,3
nowosądecki	12,5	11,3	7,9	8,2	4,6	3,1
oświęcimski	10,8	9,7	9,4	9,8	1,4	−0,1
tarnowski	10,3	9,7	8,6	8,6	1,7	1,0

go wyniósł 1,2‰ (w kraju minus 0,5‰). W województwie odnotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały (napływ – 33,6 tys., odpływ – 29,8 tys.). Natomiast dane administracyjne wskazują na ujemne saldo migracji z zagranicy – więcej osób wymeldowało się za granicą – 2,5 tys., niż się zameldowało z zagranicy – 1,6 tys.

W omawianym okresie obserwowany był stopniowy wzrost liczby ludności w wieku powyżej 65 lat (o 7,5% wobec 2010 r.), którzy w 2013 r. stanowili 14,5% społeczeństwa (średnia krajowa 14,7%). Udział ludności poniżej 25 roku życia w populacji ogółem był jednym z najwyższych w kraju pomimo spadku o 1,8 p.proc. w porównaniu z 2010 r. i wyniósł 28,8% (większy udział odnotowano je-

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.

Stan w dniu 31 XII

dynie w województwie podkarpackim – 29,3%; średnio w kraju – 27,3%).

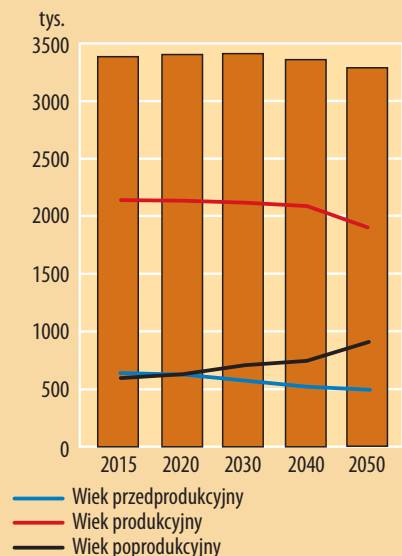
Niekorzystnym zjawiskiem był spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym, w 2010 r. ich udział wyniósł 63,6%, a w 2013 r. spadł do 63,1%. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 19,2% ogółu ludności województwa, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł 17,7%.

W województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia, średnia długość trwania życia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Małopolskie	3673	3775	735	–951	1,3	0,8
Podregiony:						
krakowski	4372	3945	97	–116	6,5	5,4
m. Kraków	110	1046	306	–37	0,5	1,3
nowosądecki	–454	–682	190	–196	–0,3	–1,1
oświęcimski	–171	–269	37	–222	–0,2	–0,8
tarnowski	–184	–265	105	–380	–0,2	–1,4

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

jest wyższa niż średnia w kraju i wynosiła dla mężczyzn – 74,8 roku, a dla kobiet – 82,0 roku (w Polsce odpowiednio 73,1 roku i 81,1 roku).

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. w województwie małopolskim pracowało 1260,0 tys. osób, co stanowiło 9,1% ogółu pracujących

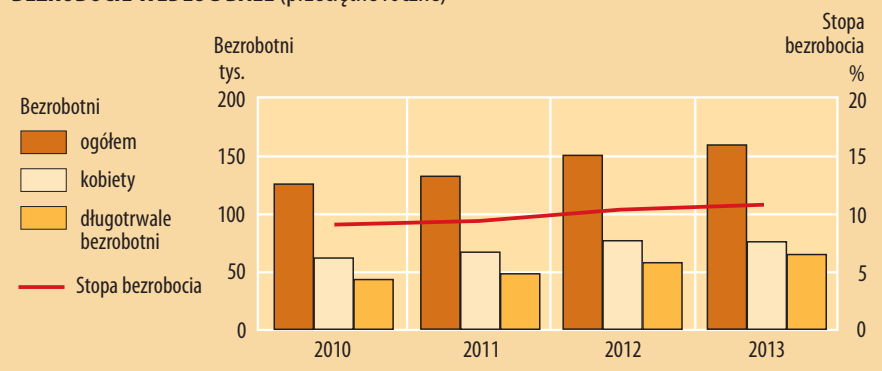
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	1225,2	1260,0
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	22,3	21,7
przemysł i budownictwo	24,6	23,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	23,7	24,0
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,0	3,2
pozostałe usługi	26,4	27,7

w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 375 pracujących (w kraju – 362). Prawie 55% pracujących związanych było z sektorem usług i zjawisko to, w porównaniu z 2010 r., miało tendencję wzrostową. Duże zróżnicowanie sektorowej struktury pracujących utrzymało się w podziale na podregiony. W trzech podregionach: nowosądeckim, tarnowskim i krakowskim około jedna trzecia to pracujący w sektorze rolniczym, co jest znacznie powyżej średniej krajowej (17%), natomiast w Krakowie domino-

wały usługi (79%), co jest charakterystyczne dla dużych miast.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) w 2013 r., przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej wyniosła 1475 tys., co stanowiło 8,5% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej (55,8%), jak i wskaźnik zatrudnienia (49,7%) był nieco niższy niż średnia krajowa (wynosząca odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym Wierchu (fot. Anna Siadek)

Bazylika katedralna w Tarnobrzegu
(fot. Anna Siadek)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Kraków – miasto	96540	Kraków – miasto	30823
Tarnobrzeg – miasto	16167	Wieliczka – obszar wiejski w gminie miejsko- -wiejskiej	5926
Nowy Sącz – miasto	10668	Olkusz – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	4793
Brzeszcze – miasto w gminie miejsko- -wiejskiej	6323	Tarnobrzeg – miasto	4637
Wadowice – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	6191	Oświęcim – miasto	4601
Zabierzów – gmina wiejska	5687	Chrzanów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej ..	4583
Skawina – miasto w gminie miejsko- -wiejskiej	5481	Andrychów – obszar wiejski w gminie miejsko- -wiejskiej	4191
Gorlice – miasto	5289	Myslenice – obszar wiejski w gminie miejsko- -wiejskiej	3909
Chrzanów – miasto w gminie miejsko- -wiejskiej	5179	Oświęcim – gmina wiejska	3870
Bochnia – miasto	4917	Krzeszowice – obszar wiejski w gminie miejsko- -wiejskiej	3588

liczba bezrobotnych w województwie
wyniosła 160 tys. osób, tj. 8,9% ogół-

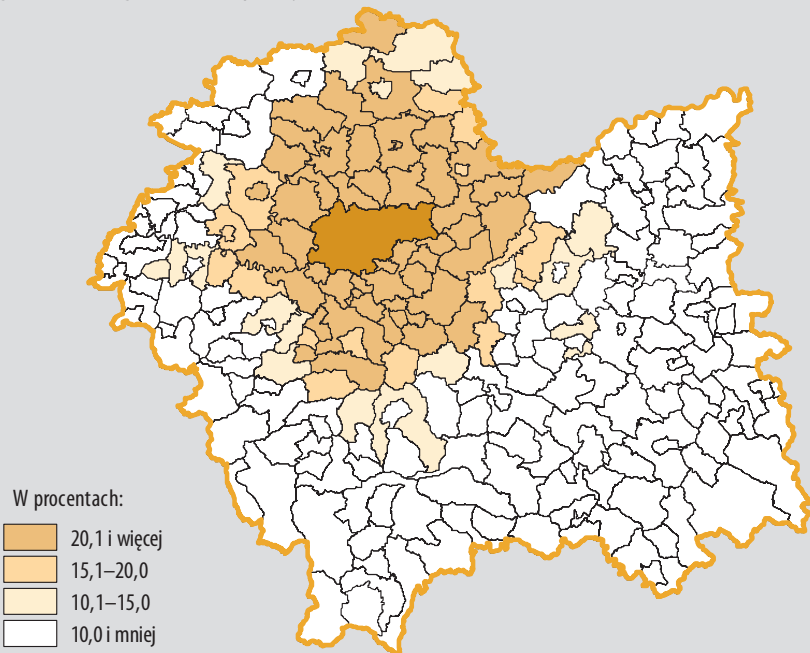
nej liczby w kraju. Stopa bezrobocia
w 2013 r. była wyższa od przeciętnej
w kraju i wzrosła w porównaniu z 2010 r.
z 9,1% do 10,8%. Wskaźnik ten był
wyższy dla kobiet niż mężczyzn (11,5%,
wobec 10,3%) oraz w mieście niż na wsi
(11,2%, wobec 10,5%).

W 2011 r. w województwie małopolskim 311,4 tys. mieszkańców dojeżdżało
do pracy do gminy innej niż gmina za-
mieszkania, czyli 9,9% ogółu dojeżdża-
jących w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodze-
nie brutto w województwie od lat utrzy-
muje się na niższym poziomie niż śred-
nia krajowa. W 2013 r. wyniosło 3373 zł
(tj. 92,2% średniej krajowej). Płace
w województwie były niższe niż prze-
cięcie we wszystkich rodzajach działal-
ności gospodarczej, a najniższe w han-
dlu, naprawie pojazdów samocho-
dowych, transporcie i gospodarce magazy-
nowej, zakwaterowaniu i gastronomii,
informacji i komunikacji – 85,6% śred-
niej krajowej.

W 2013 r. przeciętny miesięczny
dochód rozporządzalny na 1 osobę
w gospodarstwach domowych woje-

MIASTO KRAKÓW UDZIAŁ PRYJEŻDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIIONYCH W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

Obszar analizowanej jednostki terytorialnej
Granica administracyjna województwa
Granice administracyjne gmin

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2973,79	3372,60	92,2	92,2
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3236,33	3897,98	97,9	98,2
przemysł i budownictwo	2881,12	3311,72	91,4	91,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospo- darka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	2464,22	2803,31	85,4	85,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nierucho- mości ^A	4219,88	4708,15	89,5	87,4
pozostałe usługi	3329,82	3729,83	98,9	99,2

m.st. Warszawa), a jego udział w PKB województwa wynosił prawie 40%. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca jedynie w podregionie m. Kraków przewyższał średnią krajową (o 54,5%); w pozostałych podregionach kształtował się na poziomie znacznie poniżej przeciętnej wartości – od 60,3% średniej krajowej w podregionie nowosądeckim do 75,5% w oświęcimskim.

Wydajność pracy, mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego,

wództwa wyniósł 1228 zł, a przeciętne miesięczne wydatki – 1020 zł, tj. mniej niż średnio w kraju odpowiednio o 5,5% i 3,9%.

GOSPODARKA

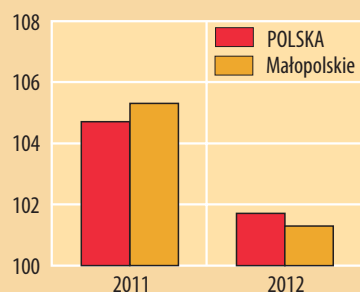
Województwo małopolskie w 2012 r. wytworzyło 7,7% produktu krajowego brutto o wartości 123,8 mld zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB wyniósł 37,0 tys. zł (88,1% średniej krajowej; 7 lokata).

W tworzeniu PKB podregiony województwa mają zróżnicowany udział – pozytywnie wyróżnia się podregion m. Kraków – drugi pod względem wytworzonego PKB podregion w kraju (za

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	109096	123832
Polska=100	7,6	7,7
na 1 mieszkańca:		
w złotych	32752	36961
Polska=100	87,8	88,1
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	96083	109730
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1,6	1,6
przemysł	22,0	22,6
budownictwo	10,4	9,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	29,7	30,2
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	8,7	8,2
pozostałe usługi	27,6	27,4

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

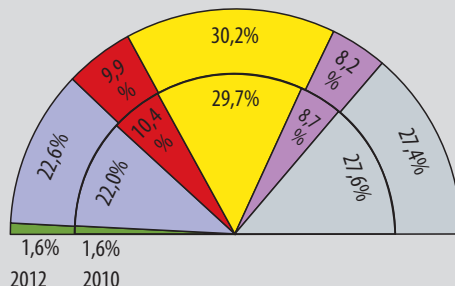

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
krakowski	16,2	16,9	78,4	80,8
m. Kraków	40,2	39,7	177,1	175,3
nowosądecki	16,1	16,1	68,4	68,4
oświęcimski	16,9	16,4	88,2	85,7
tarnowski	10,5	10,9	75,8	79,1

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^α; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^α; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^α
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^α w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Małopolskie	993	1045	109	93	58	70
Podregiony:						
krakowski	898	958	100	86	45	63
m. Kraków	1527	1640	157	142	80	94
nowosądecki	796	829	102	84	60	67
oświęcimski	954	959	93	72	53	64
tarnowski	649	688	80	69	44	52

^α Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

wyniosła w województwie 89,7 tys. zł, tj. 87,1% średniej krajowej.

W końcu 2013 r. w województwie małopolskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 351,1 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 8,6% ogółu podmiotów w kraju, w tym 97,7% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Spośród 89,5 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły prawie 33%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 1,2% większa niż średnia krajowa.

Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału

z zagranicznego wynika, że ulokowany tu kapitał zagraniczny pochodził głównie z Unii Europejskiej, m.in. z Holandii i Niemiec.

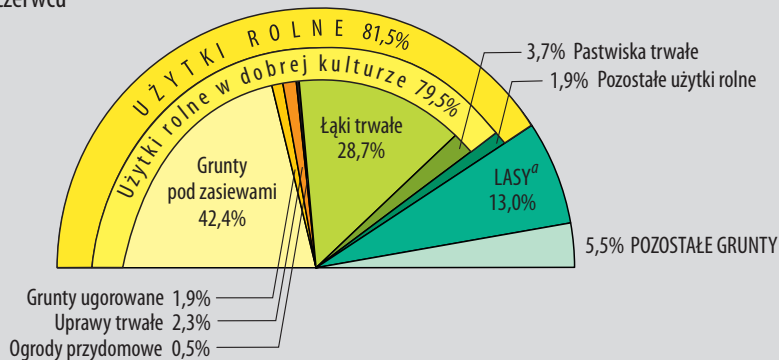
Województwo małopolskie cechuje zróżnicowanie rodzajowe gleb. Na terenach wyżej położonych występują gleby brunatne, w obniżeniach terenu – czarne ziemie, w dolinie Wisły i jej dopływach – mady, a na terenach równinnych i stokach słabo nachylonych – czarnoziemy.

W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 142,9 tys., tj. o 7,1% mniej niż w 2010 r. Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wyniosła 4,80 ha (w kraju 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 6,2% i wyniosła 558,4 tys. ha. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o małej powierzchni użytków rolnych (od 2 do 4,99 ha – 45,6% oraz od 1,01 do 1,99 ha – 32,8%).

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 290,4 tys. ha, tj. 2,8% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 30,3% oraz jęczmień – 12,2%. Zbiory jęczmienia uzyskane w województwie stanowiły 3,8% zbiorów krajowych, pszenicy – 3,1%, a ziemniaków – 6,0%. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 179,6 tys. szt. (3,1% pogłowia w kraju), a trzody

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^α Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	595,0	558,4
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	95,9	97,6
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	150,5	136,7
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	3,80	3,92
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	33,0	32,2
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	59,9	38,0
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	215,9	169,0
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	593	631
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	61,8	68,2

a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

chlewnej (stan w końcu lipca) – 211,9 tys. szt. (1,9%).

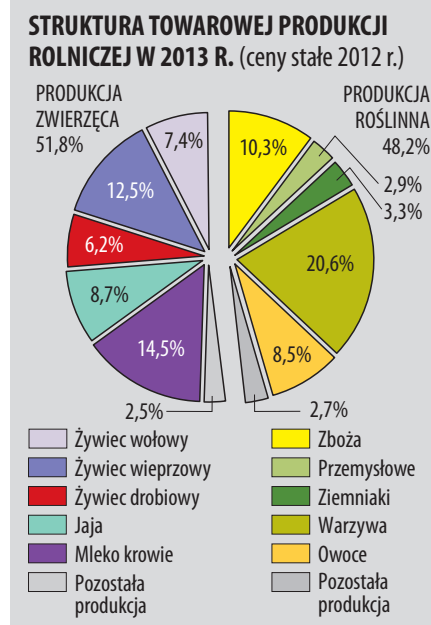
W województwie małopolskim w 2013 r. funkcjonowało 1696 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 142 w okresie przedstawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 17,0 tys. ha i zmniejszyła się w stosunku do roku 2010 r. o 22,6%.

Województwo małopolskie w 2013 r. wytworzyło 3,3% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 2,9% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 87,2% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętnie w kraju (o 23,0%) i wyniosła 4090 zł.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa małopolskiego w 2013 r. wyniosła 77,0 mld zł, co stanowiło 6,5% produkcji przemysłowej Polski (6 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 22,9 tys. zł (wobec 30,7 tys. zł średnio w kraju).

Najwyższą sprzedaż zanotowano w produkcji artykułów spożywczych (15,1% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu), produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (12,3%), produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych (8,5%).

Nakłady inwestycyjne poniesione w województwie małopolskim w 2013 r. stanowiły 7,6% nakładów w kraju i wyniosły 17,6 mld zł. W przeliczeniu na

1 mieszkańca było to 5231 zł, o 12,9% mniej od średniej krajowej. Najwięcej nakładów inwestycyjnych poniesionych w województwie przeznaczono na przemysł i budownictwo – 34,4%, a najmniej na rolnictwo – 1,3%.

Województwo małopolskie charakteryzuje się znaczącym potencjałem naukowym i badawczo-rozwojowym.

Kozice górskie w Tatrach (fot. Anna Siadek)

Sukiennice w Krakowie (fot. Nikolay Karklissiyki)

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w 2013 r. wyniosły 1660,3 mln zł, co stanowiło 11,5% wszystkich środków w kraju (2 miejsce po województwie mazowieckim). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 495 zł i były o 32,0% wyższe od średniej krajowej. Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej stanowili 12,4% zatrudnionych w tej działalności w kraju, a w przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 7,9 (2 lokata po województwie mazowieckim, przy średniej dla kraju 5,4).

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 8,8% nakładów krajowych. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był wyższy od średniej w kraju.

W 2013 r. na terenie województwa oddano do użytkowania 15,5 tys. mieszkań. Znajdujące się w województwie zasoby mieszkaniowe (1117,2 tys.) sta-

nowiły 8,1% zasobów kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 77,3 m² (w kraju 73,1 m²), na 1 osobę przypadało średnio 25,7 m².

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w 2013 r. wyniosła 18,5 tys. km, instalacja doprowadzona była do 99,1% mieszkań w miastach i 93,3% mieszkań na wsiach. Sieć kanalizacyjna miała długość 12,4 tys. km. Długość rozdzielczej sieci gazowej wyniosła 21,1 tys. km i podłączonych do niej było 75,3% mieszkań w miastach i 50,1% na wsiach.

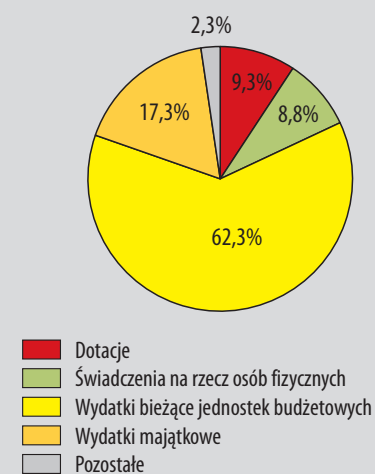
Położenie województwa na szlaku komunikacyjnym: kolejowym, drogowym i lotniczym sprawia, że spełnia on ważną rolę w krajowym, jak i w międzynarodowym systemie komunikacyjnym. Gęstość sieci kolejowych była wyższa od średniej krajowej – 7,4 km na 100 km², wobec 6,2 km w kraju. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wynosiła 24,1 tys. km, czyli 158,9 km na 100 km² (2 lokata), przy średniej krajowej 91,2 km. W podkrakowskich Balicach usytuowany jest Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II, który w 2013 r. obsłużył ponad 3,6 mln pasażerów.

W województwie działało 566 placówek pocztowych, na jedną placówkę przypadało 5,9 tys. osób, wobec 4,9 tys.

średnio w kraju. Ilość głównych łączy na 1000 ludności telefonii przewodowej wynosiła 155, wobec 151 w kraju.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie małopolskim w 2013 r. wyniosły 14811,1 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4412 zł (o 7,4% mniej od średniej krajowej). W strukturze dochodów 47,8% stanowiły dochody własne, 31,9% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 13,4% – dotacje celowe z budżetu państwa.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1127	1121
na 100 km ² w km	7,4	7,4
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ² w km	23651	24131
w tym: o nawierzchni ulepszonej	20960	21802
ekspresowe	21,8	21,8
autostrady	79,5	136,3
Telefoniczne łączy główne ^{ab} na 1000 ludności	203,8	155,0
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	5426	5937

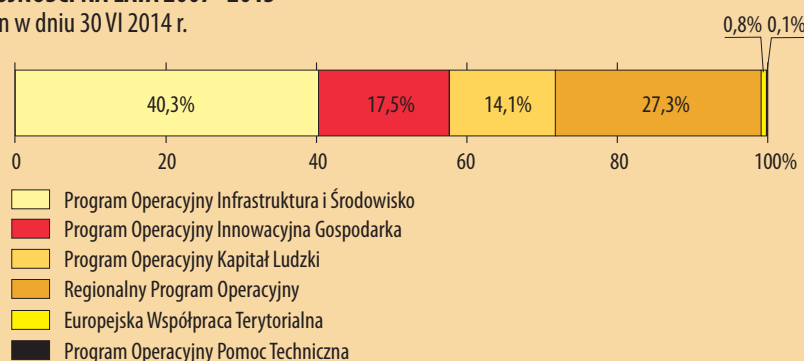
^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	37414,3	7,5	11232	86,9
Dofinansowanie z UE	19391,4	7,0	5822	80,6

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 14725,1 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4387 zł (o 8,1% mniej od średniej krajowej).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013, realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie małopolskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 37414,3 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej

stanowiło 19391,4 mln zł, tj. 5822 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 19,4% mniej niż średnia krajowa).

Realizowane projekty o największej wartości wiążą się głównie z transportem, m.in. budową autostrady A4 (poszczególne odcinki), zakupem taboru kolejowego dla PKP Intercity S.A, modernizacją linii kolejowej E30/C-E30 – odcinek Kraków–Rzeszów. Ponadto pozyskane fundusze pozwoliły na realizację projektów m.in. z ochrony środowiska, tj. program gospodarki odpadami komunalnymi w Krakowie, „Czysta woda dla Krakowa” – uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Myślenice. Projekty wspierające badania, rozwój i innowacje to m.in. wdrożenie innowacyjnej technologii wytwarzania kauczków S-SBR X3 w Synthos Dwory 7 lub Narodowe Centrum Pro-

mieniowania Elektromagnetycznego dla celów badawczych realizowane przez Uniwersytet Jagielloński, z dziedziny telekomunikacji – projekt Małopolska Sieć Szerokopasmowa, a z turystyki – Centrum Kongresowe (Rondo Grunwaldzkie). W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 będą kontynuowane m.in. dalsze inwestycje w infrastrukturę, działania służące ochronie środowiska, rozwój Internetu, wsparcie działalności badawczo-rozwojowej.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 118,3 tys. dzieci, w tym 31,1% w wieku 5 lat oraz 24,9% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat wyniosła 752, wobec 753 w kraju. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 2149 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 52,1% stanowiły przedszkola.

Do 1440 szkół podstawowych i 755 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio – 196,7 tys. oraz 104,8 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 120,8 tys. młodzieży; większość z nich, choć nieco mniej niż średnio w kraju (83,5%, wobec 84,7%) uczęszczała do szkoły, która daje możliwość zdawania egzaminu maturalnego i kontynuowania nauki w szkole wyższej. Do 194 szkół policealnych uczęszczało 21,2 tys. osób.

W roku akademickim 2013/14 funkcjonowały 32 szkoły wyższe. W województwie małopolskim studiowało 189,6 tys. studentów, tj. 12,2% ogółu studentów w kraju. Na kierunkach ma-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Małopolskie	94,0	81,1	13,5	94,9	93,9	91,9	5,9

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

tematycznych, przyrodniczych i technicznych udział studentów był wyższy niż przeciętnie w kraju.

Kraków, miasto uniwersyteckie, to znaczący ośrodek akademicki w kraju z tradycjami i historią, gdzie znajdują się najlepsze uczelnie w Polsce zapewniające wysoką jakość kształcenia. Mieszczą się tu: Uniwersytet Jagielloński (jeden z najstarszych w Europie), Akademia Górniczo-Hutnicza, Uniwersytet Ekonomiczny, Politechnika Krakowska czy Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej.

W województwie małopolskim działały 84 szpitale ogólne posiadające 14,9 tys. łóżek, liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych wyniosła 226 (w kraju 205). W województwie działało 1699 przychodni oraz 219 praktyk lekarskich, liczba ludności na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej wyniosła 1752. W województwie funkcjonowały 1103 apteki – na 1 aptekę przypadało 3047 mieszkańców. Z 44 zakładów uzdrowiskowych na tym terenie skorzystało 82,2 tys. kuracjuszy (tj. 12,0% ogółu kuracjuszy w kraju). Do najsłynniejszych uzdrowisk z leczniczymi właściwościami wód mineralnych należą: Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Muszyna, Rabka-Zdrój – ośrodek uzdrowiskowy dla dzieci oraz Szczawnica i Krościenko nad Dunajcem.

Natomiast kopalnie soli w Wieliczce i w Bochni są wykorzystywane do celów terapeutycznych, gdzie działają podziemne sanatoria.

Obszar województwa małopolskiego to jeden z najważniejszych regionów historycznych, naukowych i kulturalnych w kraju, posiadający dużą liczbę instytucji kultury. W całym województwie działało 18 teatrów i instytucji muzycznych, 49 kin (w tym 5 multipleksów) oraz 119 muzeów i oddziałów muzealnych (1 miejsce wspólnie z województwem mazowieckim). W teatrach i instytucjach muzycznych w 2013 r. odbyło się 4,5 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło ok. 907 tys. widzów i słuchaczy. Muzea i oddziały muzealne odwiedziło 7,7 mln osób, tj. ponad 26% wszystkich zwiedzających w kraju. Do odbywających się w województwie festiwali o międzynarodowej renomie zalicza się m.in. Festiwal Kultury

Żydowskiej na krakowskim Kazimierzu, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem czy Tydzień Kultury Beskidzkiej.

Województwo małopolskie jest jednym z najatrakcyjniejszych turystycznie regionów Polski, przedstawia turystom zróżnicowaną ofertę wypoczynku i zwiedzania. Bogactwo form natury splota się z historycznymi pomnikami działalności człowieka. Ułatwieniem dla zwiedzających jest położenie geograficzne największych atrakcji regionu. Turyści odwiedzający Kraków mają możliwość zwiedzenia, oprócz licznych zabytków miasta (m.in. Sukiennic, Zamku Królewskiego na Wawelu czy byłej dzielnicy żydowskiej Kazimierz), położonych niedaleko unikatowych na skalę światową muzeów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO – Kopalni Soli „Wieliczka” czy Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. Kraków staje się popularnym miastem rozrywki i zakupów również ze względu na ilość pubów, klubów, restauracji i sklepów. Do pobytu w Krakowie turystów z zagranicy zachęcają oferty tanich linii lotniczych. Dodatkowo w województwie warto odwiedzić takie miasta jak: Wadowice – rodzinne miasto Jana Pawła II, Kalwarię Zebrzydowską, ruiny zamków w Czorsztynie, Niedzicy i Ojcowie, zespoły urbanistyczne Starego

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	759	731
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3247	3240
Czytelnice bibliotek publicznych na 1000 ludności	201	200
Teatry i instytucje muzyczne ^a	17	18
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	306	270
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	1112	839

^a Stan w dniu 31 XII.

Sącza i Tarnowa. Jednak nie tylko bogata historia i niepowtarzalne zabytki przyciągają turystów w ten rejon Polski. Małopolskie słynie przede wszystkim z Tatr i Zakopanego, które należą do najbardziej charakterystycznych i najchętniej odwiedzanych miejsc w kraju. Ze względu na zróżnicowane ukształtowanie terenu, a przez to i klimatu, obszar województwa umożliwia aktywne uprawianie wielu form turystyki. Do najpopularniejszych należą: turystyka piesza, rowerowa i wodna, a także narciarstwo, wędkarstwo, wspinaczka skałkowa i wysokogórska. Najlepsze warunki do uprawiania wspomnianych dyscyplin panują na południu regionu. Walory turystyczne wspomaga dobrze rozwinięta baza noclegowa turystyki (2 lokata). W 2013 r. w województwie małopolskim znajdowało się 1397 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc (14,3% obiektów w kraju), oferujących 83,8 tys. miejsc. W ciągu roku udzielono ogółem 9678,9 tys. noclegów (2 lokata, 15,4% udzielonych noclegów w kraju), z czego 28,2% stanowiły osoby przyjeżdżające z zagranicy.

Zamek Królewski na Wawelu (fot. Anna Siadek)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Małopolskie	34,4	35,2	47,2	48,7

a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

Województwo mazowieckie, położone w środkowo-wschodniej części Polski jest największym obszarowo województwem w kraju (11,4% powierzchni ogółem) oraz najbardziej zaludnionym (5,3 mln). Niemal w całości położone jest na obszarze nizin środkowopolskich. Główną rzeką regionu jest Wisła z prawobrzeżnymi dopływami – Narwią i Bugiem. Mazowieckie graniczy z sześcioma innymi województwami (kujawsko-pomorskim, lubelskim, łódzkim, podlaskim, świętokrzyskim oraz warmińsko-mazurskim).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
				2013				2011		
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Mazowieckie	149	59,7	54,9	8,0	19,3	36,7	26700	3,6	22,8	73,6

Źródło: Eurostat.

Warszawa – stolica i największe miasto w Polsce – jest ośrodkiem naukowym, kulturalnym, politycznym oraz gospodarczym na skalę europejską. Mieszczą się tu siedziby Prezydenta, Sejmu i Senatu, Rady Ministrów, Narodowego Banku Polskiego oraz innych instytucji i władz centralnych. Warszawa jest także siedzibą agencji Frontex odpowiedzialnej za bezpieczeństwo granic zewnętrznych Unii Europejskiej.

Mazowsze jest ubogie w tradycyjne bogactwa naturalne. Do najcenniejszych zasobów należy zaliczyć wody artestyckie i powierzchniowe, które coraz bardziej są doceniane jako źródło wody pitnej. Z surowców kopalnych należy wymienić zasoby piasków szklarskich, glin ceramicznych i piasków na cegłę silikatową. Gleby mazowieckie zaliczane są w większości do mało urodzajnych. Powstawały one najczęściej na

piaskach i glinach zwałowych. Gleby żyzniejsze (bielice powstałe na pyłach) są rzadkością, a najlepsze gleby (brunatne, czarnoziemy, czarne ziemie czy mady) występują jedynie sporadycznie. Mazowsze, podobnie jak większość obszaru Polski ma klimat umiarkowany. Latem temperatury sięgają ponad +20°C, a zimą poniżej 0°C.

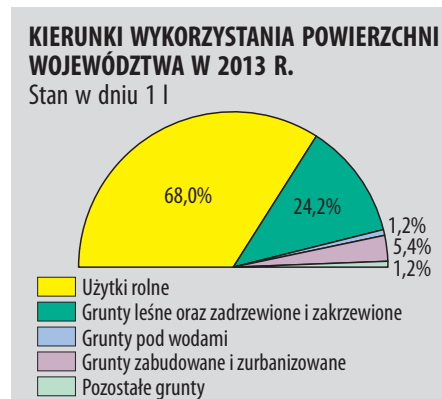
WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Mazowieckie
Ludność na 1 km ²	123	150
Stopień urbanizacji w %	60,4	64,2
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	27,0
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	15,4
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	3,9
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	60,1
Pracujący na 1000 ludności	362	428
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	11,1
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	4514,42
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	66755
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	134770
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	8908
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	1,38
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	19,0
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	23,0

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa mazowieckiego w 2013 r. wynosiła 3555,8 tys. ha, tj. 11,4% ogólnej powierzchni kraju.

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 4,1 tys. ha (6,7% tych gruntów w kraju), tj. o 3,2%

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

więcej w porównaniu z 2010 r. Głównym źródłem zanieczyszczenia i degradacji gruntów oraz zasobów wodnych są ścieki przemysłowe i komunalne. W 2013 r. odprowadzono 2554,4 hm³ ścieków, w tym bezpośrednio z zakładów przemysłowych 92,1%. Ścieki były oczyszczane w 429 oczyszczalniach (120 przemysłowych i 309 komunal-

nych). W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni wzrosła o 21 obiektów. Z oczyszczalni ścieków korzystało 69,5% ludności województwa (wobec 70,3% w kraju). Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w porównaniu z 2010 r. zwiększył się o 16,5 p.proc. (najbardziej w kraju).

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w 2013 r. w stosunku do 2010 r. wyemitowały o ponad 13% mniej zanieczyszczeń pyłowych i ponad 16% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 1055,5 tys. ha (29,7% powierzchni województwa) oraz 10,4% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju (2 lokata po województwie warmińsko-mazurskim). Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 1985 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²).

Znaczący udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przy-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	2637,4	2554,4
w tym wymagające oczyszczania	272,2	251,1
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	53,0	69,5
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	5,2	4,5
gazowych (bez dwutlenku węgla)	175,2	146,5
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	5,6	6,7
w tym poddane odzyskowi	3,3	4,0
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	42,1	43,8

a Na terenach własnych zakładów.

padał na obszary chronionego krajobrazu (822,6 tys. ha, tj. 77,9% powierzchni chronionej województwa), a także na parki krajobrazowe (168,7 tys. ha, tj. 16,0%). Pozostałe formy ochrony przyrody zajmowały 64,2 tys. ha. Przestrzenny system ochrony przyrody tworzą tereny o zróżnicowanym statusie prawnym i różnych funkcjach, m.in. park narodowy, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody oraz użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i stanowiska dokumentacyjne czy obszary Natura 2000. W regionie najważniejsze znaczenie posiada Kampinoski Park Narodowy. To jeden z ważniejszych kompleksów leśnych w Polsce obejmujący całą Puszcę Kampinoską (w całości wpisany na europejską listę rezerwatów biosfery UNESCO). W województwie mazowieckim blisko 21% powierzchni lasów została uznana za lasy ochronne (171,1 tys. ha). Mazowsze należy do regionów o niskiej lesistości (23,0% wobec 29,4% w kraju).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	820,7	829,4
w tym lasy	808,8	817,4
Lesistość ^a w %	22,7	23,0

^a Stan w dniu 31 XII.

Poważne zagrożenie dla środowiska stwarza gospodarka odpadami. W 2013 r. ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² wynosiła 189,3 t (o 21,2% więcej niż w 2010 r.), jednak było to ponad dwukrotnie mniej niż przeciętnie. Udział województwa w ogólnej masie odpadów komunalnych zebranych w kraju był drugim, po województwie śląskim, i wyniósł 14,1%. Wielkość

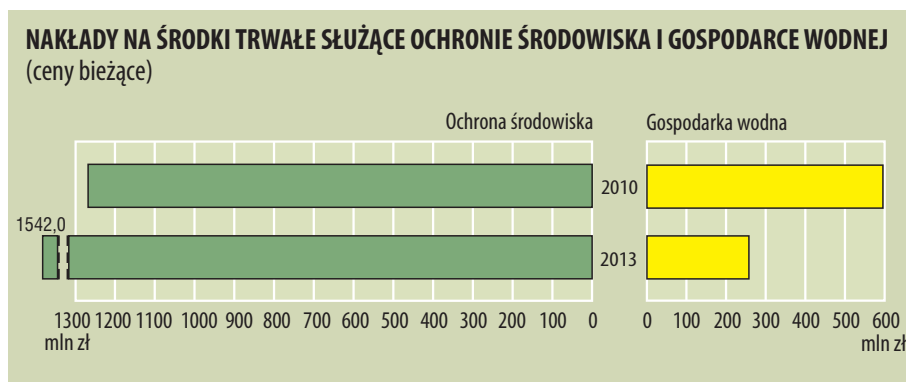
odpadów komunalnych na 1 mieszkańca była o 2,0% wyższa niż średnio w kraju i wyniosła 251 kg. Odpady przeznaczone do składowania stanowiły 57% odpadów komunalnych w województwie, 19% do przekształcenia termicznego, a pozostałą część do recyklingu i kompostowania.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 1542,0 mln zł, były o 21,7% wyższe niż w 2010 r. Stanowiły one 14,2% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 11,6%). Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wynosiły 291 zł i były o 3,2% wyższe niż średnio w kraju. Nakłady na środki trwałe słu-

żące gospodarce wodnej wyniosły 257,2 mln zł, co stanowiło 8,4% krajowych nakładów przeznaczonych na ten cel. W przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady te wyniosły 48 zł wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na ujęcia i doprowadzenia wody.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

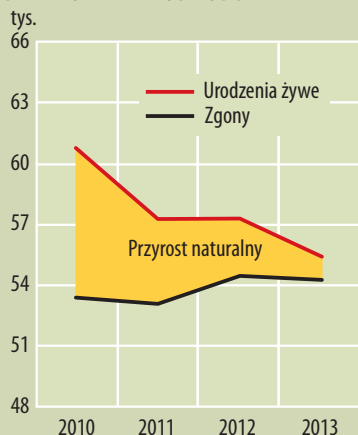
Mazowsze jest regionem o największym w kraju potencjale demograficznym. Województwo zamieszkuje 5,3 mln osób (13,8% ludności kraju). Gęstość zaludnienia, wyższa niż średnio w kraju, wyniosła w 2013 r. 150 osób na 1 km² (3 lokata po województwach śląskim i małopolskim). Wskaźnik urbanizacji

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Mazowieckie	11,6	10,4	10,2	10,2	1,4	0,2
Podregiony:						
ciechanowsko-płocki	10,7	9,6	10,6	10,8	0,1	-1,2
ostrołęcko-siedlecki	11,6	10,4	10,4	10,2	1,2	0,3
radomski	11,1	9,7	10,7	10,8	0,4	-1,1
m.st. Warszawa	11,6	10,7	10,4	10,9	1,2	-0,2
warszawski wschodni	12,5	11,3	9,3	9,1	3,2	2,2
warszawski zachodni	11,6	10,2	9,4	9,1	2,1	1,1

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Było to efektem utrzymującego się od kilku lat dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Wskaźnik przyrostu naturalnego w 2013 r. wyniósł 0,2‰ (wobec minus 0,5‰ w kraju), był jednak niższy od notowanego w 2010 r. (o 1,2 pkt.). Najwyższe w kraju saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności wyniosło 2,5, przy czym napływ ludności obserwowano do m.st. Warszawy oraz do

podregionów warszawskiego zachodniego oraz warszawskiego wschodniego.

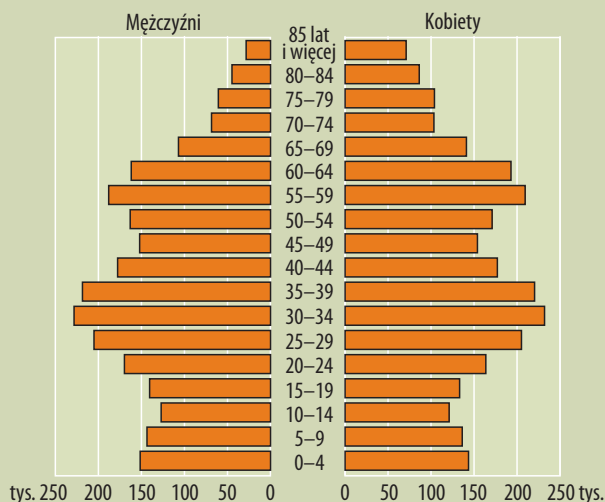
Pogarsza się struktura demograficzna mieszkańców województwa. Udział ludności w grupie poniżej 25 lat w populacji ogółem obniżył się w porównaniu z 2010 r. o 1,2 p.proc. do 27,0% (w kraju o 1,6 p.proc. do 27,3%). Jednocześnie odnotowano wzrost udziału ludności w wieku 65 lat i więcej, który wyniósł 15,4% i był wyższy niż przeciętnie w kraju.

wyniósł 64,2% (5 lokata), przy średnim wskaźniku dla Polski 60,4%. Największe miasto regionu, a zarazem stolica Polski – Warszawa (1,7 mln mieszkańców), skupiało ponad połowę ludności miejskiej województwa. Do znaczących ośrodków miejskich należy zaliczyć również Radom (218,5 tys. mieszkańców), Płock (122,8 tys.), a także Siedlce (76,3 tys.), Ostrołękę (52,9 tys.) i Ciechanów (44,8 tys.). Mazowsze jest również największym w Polsce skupiskiem ludności wiejskiej (1,9 mln mieszkańców).

Liczba ludności województwa mazowieckiego w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 49,8 tys. osób, tj. o 0,9%.

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Mazowieckie	12687	13457	690	-104	2,5	2,5
Podregiony:						
ciechanowsko-płocki	-1172	-1379	38	-39	-1,8	-2,3
ostrołęcko-siedlecki	-1523	-2031	22	-29	-2,0	-2,7
radomski	-1468	-1658	26	-72	-2,3	-2,8
m.st. Warszawa	3492	8189	448	104	2,3	4,8
warszawski wschodni	6216	4370	39	-11	8,1	5,5
warszawski zachodni	7142	5966	117	-57	9,5	7,5

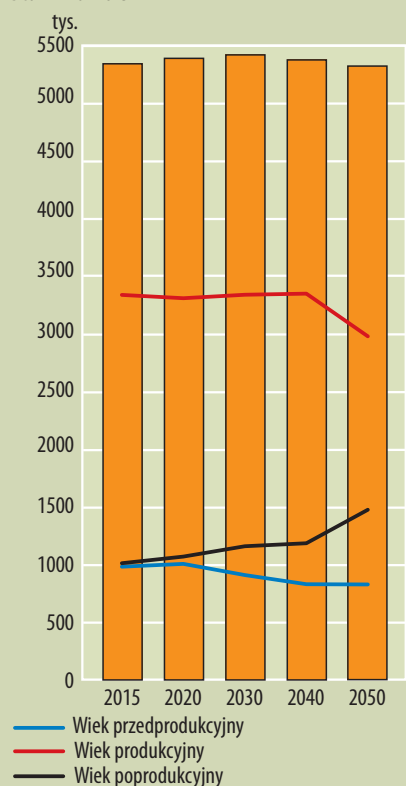
Zamek w Pułtusku
(fot. Agnieszka Ajdyn)

Ludność województwa cechuje niższy niż dla kraju udział osób w wieku produkcyjnym, który w 2013 r. wyniósł 62,4%. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 19,0% ogółu ludności województwa, wobec 18,4% średnio w kraju.

Przeciętne dalsze trwanie życia ludności województwa było dłuższe niż średnio w Polsce i wyniosło dla mężczyzn – 73,4 roku, zaś dla kobiet – 81,6 roku.

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

RYNEK PRACY. DOCHODY

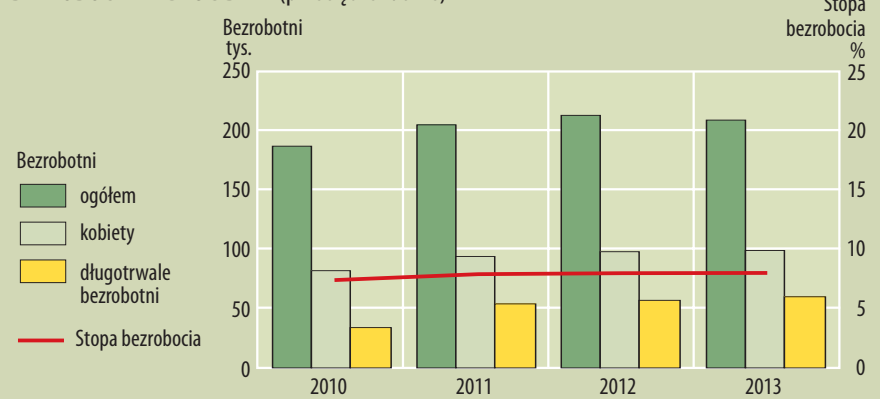
W 2013 r. mazowieckie skupiało 16,3% pracujących w Polsce (1 lokata), a na 1000 ludności przypadało 428 osób pracujących, wobec 362 w kraju. W strukturze pracujących w gospodarce naro-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	2225,6	2274,6
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	13,5	13,2
przemysł i budownictwo	20,0	18,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^a ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^a ; informacja i komunikacja	29,2	29,2
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^a	6,7	6,9
pozostałe usługi	30,6	31,8

dowej najwięcej pracujących znalazło zatrudnienie w usługach (blisko 68%). Udział pracujących w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie był niższy od średniej krajowej. Wśród podregionów województwa zdecydowanym liderem jest m.st. Warszawa, która skupia 47% pracujących w regionie. W sektorowej strukturze pracujących wyraźny charakter rolniczy wykazuje podregion ostrołęcko-siedlecki, natomiast usługi dominują w m.st. Warszawie.

Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wykazało, że przeciętna roczna liczba ludności aktyw-

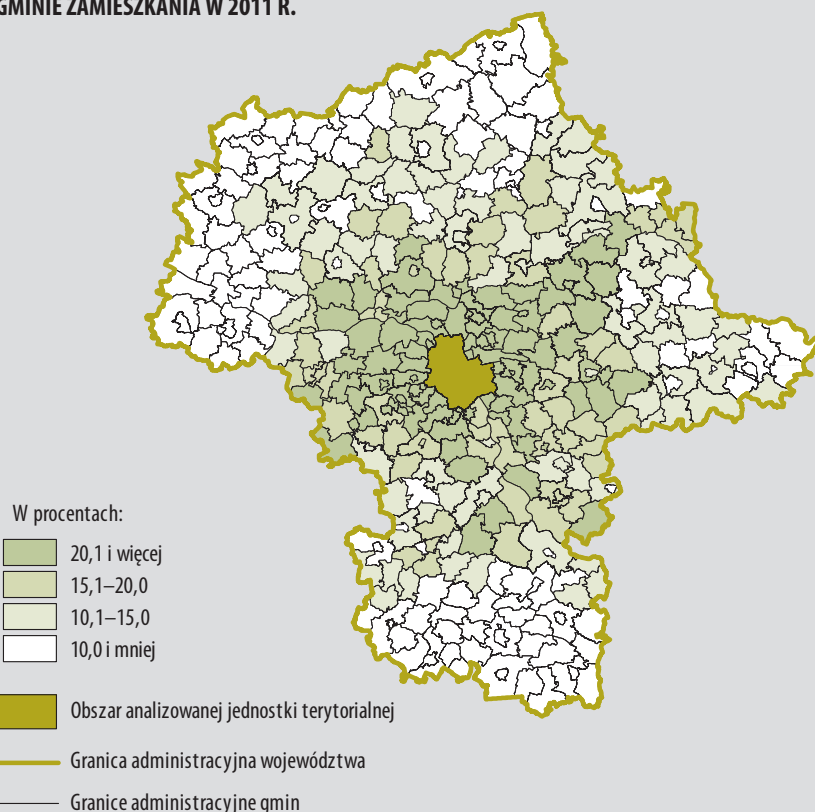
BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Warszawa – miasto	276366	Warszawa – miasto	26299
Płock – miasto	9975	Legionowo – miasto	7883
Radom – miasto	9252	Pruszków – miasto	7666
Piaseczno – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	8000	Radom – miasto	7275
Siedlce – miasto	5600	Żyrardów – miasto	5577
Pruszków – miasto	5478	Wołomin – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	4918
Raszyn – gmina wiejska	4704	Otwock – miasto	4759
Grodzisk Mazowiecki – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	4434	Mińsk Mazowiecki	4602
Mińsk Mazowiecki – miasto	4126	Ząbki – miasto	4457
Lesznowola – gmina wiejska	3800	Płock – miasto	4037

MIASTO ST. WARSZAWA
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

Centrum Warszawy – Plac Bankowy
(fot. Jacek Kadaj)

ści wsi, gdzie stopa bezrobocia była o 2,5 p.proc. wyższa niż w miastach. W trudniejszej sytuacji na rynku pracy były kobiety, dla których stopa bezrobocia wynosiła 8,2% i była wyższa niż dla mężczyzn o 0,4 p.proc.

W 2011 r. w województwie mazowieckim 357 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania, co stanowiło 11,4% ogółu dojeżdżających w kraju. Najwięcej osób w województwie dojeżdżało do pracy do Warszawy. Stolica lokowała się także na pierwszym miejscu w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat kształtuje się na najwyższym poziomie w Polsce. W 2013 r. stanowiło 123,4% średniego wynagrodzenia w kraju. Wyższy niż przeciętnie w kraju poziom płac dotyczył wszystkich rodzajów działalności.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa ma-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	4031,95	4514,42	125,1	123,4
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3594,46	4295,48	108,8	108,2
przemysł i budownictwo	3742,49	4199,89	118,7	115,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	3863,07	4341,41	133,8	132,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	6182,90	6948,40	131,1	129,1
pozostałe usługi	3959,82	4393,50	117,6	116,9

nej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. liczyła 2617 tys. osób, tj. 15,1% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej ludności w województwie wyniósł 59,7% i był najwyższym notowanym w kraju, podobnie jak wskaźnik za-

trudnienia (54,9%). Przeciętna liczba bezrobotnych na Mazowszu wyniosła 209 tys. osób (11,7% ogólnej ich liczby w kraju). Stopa bezrobocia, w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 0,6 p.proc., do poziomu 8,0%. W regionie bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludno-

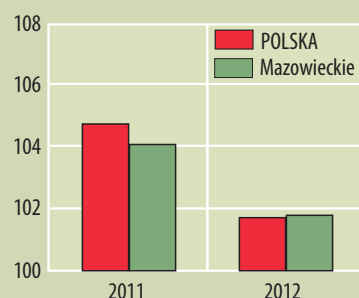
zowieckiego (1690 zł) oraz przeciętne miesięczne wydatki (1331 zł) były wyższe niż średnio w kraju odpowiednio o 30,1% i 25,4%.

GOSPODARKA

Województwo mazowieckie jest najbardziej rozwiniętym gospodarczo regionem w Polsce. Charakteryzuje się najwyższym, spośród województw, udziałem w generowaniu PKB kraju (21,9%). W 2012 r. produkt krajowy

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

odnotowano również w podregionie warszawskim zachodnim i ciechanowsko-płockim (odpowiednio o 25,5% i 20,2%).

W 2012 r. wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego ukształtowała się na najwyższym poziomie w kraju (130,8%) i wyniosła 134770 zł.

Województwo mazowieckie przoduje pod względem liczby podmiotów

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	311278	353348
Polska=100	21,7	21,9
na 1 mieszkańca:		
w złotych	59217	66755
Polska=100	158,7	159,2
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	274148	313108
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2,7	2,8
przemysł	16,2	17,6
budownictwo	7,1	7,1
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	35,4	36,0
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	12,5	11,9
pozostałe usługi	26,0	24,7

Katedra w Radomiu
(fot. Magdalena Kowalska)

brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 66755 zł (1 lokata), przewyższając średnią krajową o 59,2%. Wśród podregionów województwa występuje zróżnicowanie w poziomie PKB. W m.st. Warszawie wytworzono prawie 60% PKB województwa, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca jego wartość wyniosła ponad 290% średniej krajowej (1 lokata). Wysoki poziom PKB na 1 mieszkańca, przekraczający przeciętny w kraju,

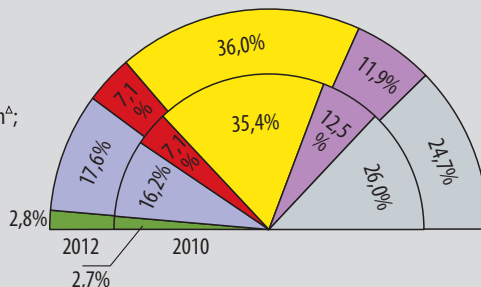
WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
ciechanowsko-płocki	8,8	9,0	72,9	75,5
ostrołęcko-siedlecki	6,8	6,8	47,1	47,8
radomski	5,5	5,4	46,5	45,5
m.st. Warszawa	59,8	59,1	185,2	182,8
warszawski wschodni	7,9	8,1	53,4	54,2
warszawski zachodni	11,2	11,6	77,2	78,9

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI

(ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^a; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^a; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^a
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Mazowieckie	1293	1364	126	123	64	77
Podregiony:						
ciechanowsko-płocki	720	747	88	78	58	61
ostrołęcko-siedlecki	750	779	85	77	46	55
radomski	828	834	88	83	65	70
m.st. Warszawa	2025	2154	175	190	79	98
warszawski-wschodni	1038	1086	117	99	56	73
warszawski zachodni	1319	1384	131	115	60	77

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

gospodarki narodowej. W końcu 2013 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 725,0 tys. podmiotów gospodarki narodowej (17,8% podmiotów ogółem w kraju), w tym 98,2% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców był wyższy niż przeciętnie w kraju.

Spośród 231,7 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej nieco ponad połowę stanowiły spółki handlowe. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 20,7% wyższa niż średnio w kraju, a najwyższy wskaźnik notowany był w Warszawie (1267 wobec 769 w kraju).

Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany tu kapitał zagraniczny pochodził głównie z Francji, Holandii i Niemiec.

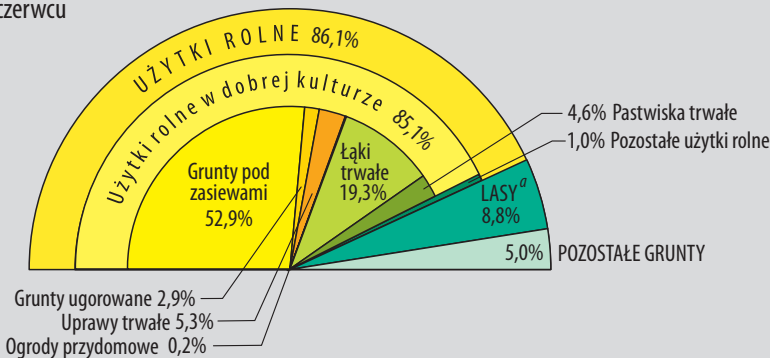
Znaczna część regionu cechuje się wysokim i średnim potencjałem rozwojowym rolnictwa. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 212,2 tys., tj. o 7,3% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych najwięcej było gospodarstw o powierzchni użytków rolnych od 2,00 do 4,99 ha (28,9%) i od 5,00 do 9,99 ha (27,6%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 10,41 ha (w kraju 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 42,3 tys. ha (tj. o 2,2%) i wynosiła 1901,9 tys. ha.

W województwie mazowieckim wykształciły się obszary specjalizacji rolniczej. W północnej części województwa dominuje produkcja mięsna i mleczna, natomiast w środkowej i południowej produkcja owocowo-warzywna.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów województwa wyniosła 1168,6 tys. ha, tj. 11,3% powierzchni zasiewów w kraju (2 lokata po województwie wielkopolskim). W strukturze zasiewów ogółem województwa ponad 55% stanowiły zboża podstawowe. Największy areal zajmowało żyto (16,2%), a w następnej kolejności pszenżyto i pszenica (odpo-

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

wiednio – 15,2% i 12,3%). W zakresie produkcji roślinnej województwo mazowieckie jest znaczącym producentem owsa (16,8% krajowej produkcji), ziemniaków (13,2%), pszenżyta (12,8%), żyta (12,7%), ale również największym producentem siana łukowego (19,3%). Ważną dziedziną mazowieckiego rolnictwa jest chów bydła, którego pogłowie w czerwcu 2013 r. liczyło 1084,3 tys. szt. (18,5% pogłowia w kraju). Województwo jest liderem produkcji mleka. Na jego terenie (według stanu w końcu lipca) znajdowało się 8,5% krajowego pogłowia trzody chlewnej.

Mazowsze jest zagłębiem ogrodnictwa i sadownictwa. Znajduje się tu ponad 30% krajowej powierzchni sadów. W 2013 r. zbiory owoców z drzew stanowiły prawie 46% zbiorów ogółem w kraju. Blisko połowa krajowych zbiorów jabłek pochodzi z tego regionu. Znacząca jest również produkcja truszek oraz warzyw gruntowych.

Rosnący popyt na zdrową żywność jest siłą napędową rolnictwa ekologicznego. Liczba gospodarstw ekologicznych w województwie mazowieckim w porównaniu z 2010 r. wzrosła blisko o 35% i wyniosła 2609 (tj. 9,8% go-

Stacja drugiej linii metra przy Stadionie Narodowym (fot. Robert Chmielewski)

spodarstw tego typu w kraju). Gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat było 1946, a w okresie przedstawiania – 663. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 63,4 tys. ha (72,5% stanowiła powierzchnia gospodarstw z certyfikatem), wobec 46,2 tys. ha w 2010 r.

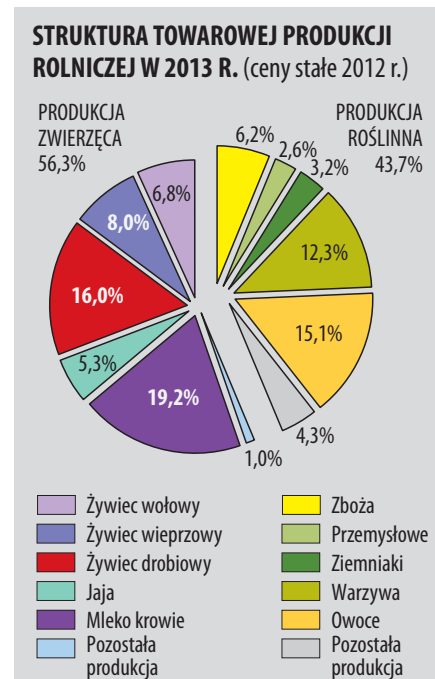
Województwo mazowieckie w 2013 r. wytworzyło 16,3% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 16,8% towarowej

produkcji rolniczej. Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych była o 28,8% wyższa niż średnio w kraju.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa mazowieckiego w 2013 r. wyniosła 251,3 mld zł, co stanowiło 21,2% produkcji przemysłowej Polski

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	1944,2	1901,9
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	97,7	98,8
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	225,7	208,3
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	8,43	8,93
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	54,4	57,0
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	74,0	50,0
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	275,3	330,7
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	1426	1398
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	100,2	92,3

a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

(1 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca również była najwyższa w kraju (47,4 tys. zł). Największą sprzedaż – w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób – zanotowano, m.in. w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (20,4% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu) oraz w produkcji artykułów spożywczych (17,6%), chemikaliów i wyrobów chemicznych (6,4%), urządzeń elektrycznych (3,8%), a także wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (3,5%).

Przemysł województwa mazowieckiego jest bardzo zróżnicowany i obejmuje zarówno przetwórstwo żywności (oparte na lokalnej bazie surowcowej), tradycyjny przemysł, jak i nowoczesną produkcję zaawansowanych technologii. Oprócz przemysłu spożywczego ważną rolę odgrywa przemysł petrochemiczny z największą w Polsce rafinerią ropy naftowej w Płocku. Duże znaczenie ma także przemysł energetyczny, elektromaszynowy oraz produkcja sprzętu transportowego. Przemysł

w regionie nastawiony jest również na produkcję: wyrobów z drewna i papieru, mebli, wyrobów tekstylnych, skórzanym i odzieży.

W 2013 r. nakłady inwestycyjne poniesione w województwie mazowieckim (47,3 mld zł), stanowiły 20,4% nakładów kraju (1 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 8908 zł, przewyższając o 48,4% przeciętne nakłady w kraju. Najwięcej nakładów inwestycyjnych przeznaczono na usługi – 71,3% (największy udział w kraju), a następnie na przemysł i budownictwo – 27,0% (najmniejszy udział w kraju) oraz rolnictwo – 1,7%.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową kształtowały się na poziomie znacznie wyższym niż w pozostałych województwach. W 2013 r. stanowiły 39,4% nakładów poniesionych na te cele w Polsce. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były blisko trzykrotnie wyższe niż średnio w kraju. **Zatrudnieni** w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 31,4% zatrudnionych w tej działalności w kraju. W przelicze-

niu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik wyniósł 11,3 (ponad dwukrotnie wyższy niż przeciętnie). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produkcyjnych i procesowych w przemyśle stanowiły 16,0% nakładów krajowych (1 lokata). Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był wyższy niż przeciętnie i wyniósł 33,8%.

Podstawowymi elementami infrastruktury komunalnej jest sieć: wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa. W województwie mazowieckim w 2013 r. długość sieci wodociągowej rozdzielczej wyniosła 42,3 tys. km, sieci gazowej – 13,4 tys. km oraz 13,1 tys. km sieci kanalizacyjnej. Długość sieci wodociągowej była w regionie ponad trzykrotnie większa niż sieci kanalizacyjnej, przy czym w porównaniu z 2010 r. długość sieci kanalizacyjnej wzrosła w stopniu wyższym niż średnio w kraju. **Pod względem** wyposażenia w sieć wodociągową i gazową w przeliczeniu na 100 km² województwo ulokowało się na 5 miejscu. Wskaźnik gęstości sieci kanalizacyjnej na 100 km² wyniósł 36,8 km² wobec 42,5 km² w kraju.

Zasoby mieszkaniowe Mazowsza w 2013 r. wyniosły 2138,8 tys. i stanowiły 15,4% zasobów ogółem. Na 1000 ludności przypadały 402 mieszkania (wobec 360 w kraju). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w przeliczeniu na 1 osobę była najwyższa w kraju i wyniosła 28,8 m². Budownictwo mieszkaniowe jest mocną stroną regionu, w 2013 r. mieszkania oddane do użytkowania w województwie mazowieckim stanowiły 1/5 ogółu mieszkań wybudowanych w kraju. Mieszkań oddanych do użytkowania na Mazowszu w 2013 r. było 29,2 tys., co oznacza, że wskaźnik na 1000 ludności wyniósł

Ratusz w Siedlcach (fot. Wojciech Kiemczenko)

5,5 (2 lokata po województwie dolnośląskim), wobec 3,8 w kraju.

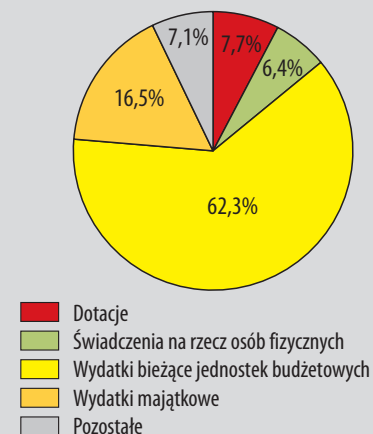
Na obszarze województwa mazowieckiego krzyżują się szlaki handlowe i komunikacyjne łączące wschód i zachód Europy. Sieć transportowa opiera się na liniach drogowych oraz kolejowych, wzrasta również rola transportu lotniczego. Dzięki dofinansowaniu z Unii Europejskiej zrealizowano wiele inwestycji w systemie transportowym województwa. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wzrosła, w porównaniu z 2010 r. o 5,0% i wyniosła 35375 km (1 lokata). Pod względem gęstości dróg województwo uplasowało się na 5 miejscu (po województwach: śląskim, małopolskim, świętokrzyskim i łódzkim). Na 100 km² powierzchni województwa przypadało 99,5 km dróg publicznych o twardej nawierzchni (wobec 91,2 km w kraju). Duże znaczenie dla regionu ma również infrastruktura kolejowa. Województwo cechuje się jednak niską gęstością sieci – na 100 km² powierzchni przypadało 4,8 km linii kolejowych (w Polsce – 6,2 km), co lokuje województwo na odległym 13 miejscu. Dobrze rozbudowaną sieć kolejową posiada Warszawa. Stolica ma połączenia ze wszystkimi ważnymi ośrodkami regionalnymi w Polsce, ze stolicami europejskimi, a także niemal ze wszystkimi

dzielnicami oraz wieloma gminami warszawskiej aglomeracji. Kluczową rolę w krajowym systemie transportowym odgrywa Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina w Warszawie (Warszawa Okęcie). W 2013 r. w porcie tym obsłużono 42,2% zagranicznego ruchu pasażerskiego i 46,7% ruchu krajowego. Ważnym środkiem transportu stolicy jest jedyne w Polsce metro, którego tabor w porównaniu z 2010 r. zwiększył się o 15,0%.

W 2013 r. na terenie województwa mazowieckiego zlokalizowane były 924 placówki pocztowe, tj. o 3,5% więcej niż w 2010 r. Dostępność placówek była gorsza niż przeciętnie w kraju: na 1 placówkę na Mazowszu przypadało 5,8 tys. mieszkańców, wobec 4,9 tys. w Polsce.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego w 2013 r. były najwyższe w kraju i wyniosły 29353,2 mln zł, w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 5531 zł (o 16,1% wyższe niż średnio w kraju). W strukturze dochodów budżetu jednostek samorządu terytorialnego województwa ponad 62% stanowiły dochody własne, natomiast otrzymana z budżetu państwa subwencja ogólna – ponad 22%, a dotacje celowe – ponad 9%.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 29411,4 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były o 16,1% wyższe od średnich wydatków na mieszkańca w kraju.

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013, realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie mazowieckim (według stanu w czerwcu 2014 r.) wyniosła 76470,8 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej kształtowało się na poziomie 40531,3 mln zł (w przeliczeniu na 1 mieszkańca było o 6,7% wyższe niż przeciętnie).

Realizowane projekty o największej wartości wiążą się głównie z transportem, m.in.: budowa II linii metra

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1683	1704
na 100 km ² w km	4,7	4,8
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	33700	35375
w tym: o nawierzchni ulepszonej	31724	33508
ekspresowe	123,5	174,7
autostrady	—	66,4
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	313,7	212,1
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	5898	5754

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

w Warszawie, budowa drogi S2 (węzeł Konotopa–węzeł Puławska wraz z odcinkiem węzeł Lotnisko–węzeł Marynarska S79), budowa drogi ekspresowej S8 (odcinek węzeł Konotopa–węzeł Powązkowska), budowa Trasy Mostu Północnego (od węzła z ul. Pułkową do węzła z ul. Modlińską oraz od węzła z ul. Pułkową do węzła przesiadkowego „Młociny”), a także przebudowa drogi S8 Piotrków Trybunalski–Warszawa (odcinek Rawa Mazowiecka–Radziejowice) czy budowa autostrady A2 na odcinku obwodnicy Mińska Mazowieckiego. Duże nakłady przeznaczono również na: budowę Centrum Nauki Kopernik w Warszawie, Światowe Centrum Słuchu w Kajetanach, poprawę efektywności leczenia chorób płuc w Instytucie Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie, a także na rozbudowę Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego w Płocku, wraz z wyposażeniem.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

Ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest poziom wykształcenia mieszkańców. W województwie mazowieckim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 201,1 tys. dzieci, w tym 30,3% w wieku 5 lat oraz 22,8% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placów-

kach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była wyższa niż średnio w kraju i wyniosła 797 (2 lokata). Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 3390 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego przedszkola stanowiły 49,4%.

Do 1736 szkół podstawowych i 1002 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało w roku szkolnym 2013/14 odpowiednio – 316,2 tys. oraz 153,6 tys.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Mazowieckie	97,6	78,3	20,2	98,0	95,9	91,7	6,0

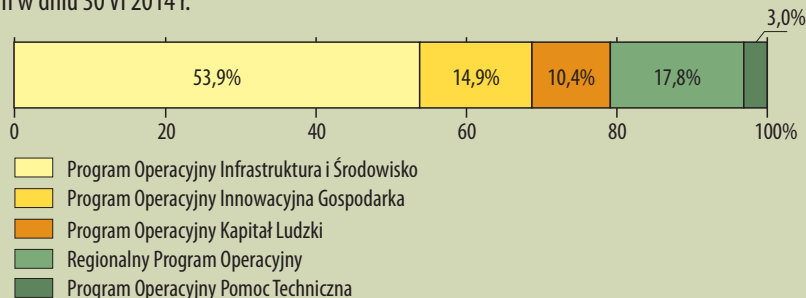
a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. b W roku szkolnym 2013/14.

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	76470,8	15,4	14548	112,6
Dofinansowanie z UE	40531,3	14,6	7711	106,7

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 168,1 tys. młodzieży, przy czym 89,1% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 273 szkołach policealnych kształciło się 32,6 tys. osób.

W województwie mazowieckim funkcjonuje dobrze rozwinięty system szkolnictwa wyższego. Znajduje się tu 107 uczelni, z których większość mieści się w Warszawie. W roku akademickim 2013/14 na terenie województwa studiowało 294,4 tys. studentów (57,1% stanowiły kobiety), tj. 19,0% ogółu studentów w kraju. W strukturze kształcenia niższym niż przeciętnie w kraju udziałem charakteryzowały się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne.

Warszawa jest największym ośrodkiem akademickim w Polsce. W mieście

stołecznym znajduje się większość wyższych uczelni województwa, na których studiuje blisko 87% studentów w regionie. Swoją siedzibę mają tu m.in.: Uniwersytet Warszawski, Politechnika Warszawska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Szkoła Główna Handlowa czy Akademia Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego. Obok Warszawy znaczącymi ośrodkami szkolnictwa wyższego są: Radom, Siedlce, Płock oraz Józefów i Pułusk.

Opiekę zdrowotną w województwie cechuje zróżnicowanie infrastruktury i dostępności. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w Warszawie, a najmniej korzystna – w podregionach sąsiadujących z miastem stołecznym. W 2013 r. w Warszawie na 1 łóżko w szpitalach ogólnych przypadało 138 mieszkańców, a na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej – 1562 mieszkańców (wobec odpowiednio: 293 i 2655 w podregionie warszawskim wschodnim). Na Mazowszu w 2013 r. funkcjonowało 120 szpitali ogólnych (2 lokata po województwie śląskim), 2544 przychodnie (w tym 78,4% w miastach) i 379 praktyk lekarskich (59,1% w miastach). Pomimo największej liczby aptek w regionie (1648, w tym 14,9% na wsi), dostęp do nich był trudniejszy niż w kraju (3226 osób, wobec 3150 osób).

Jedynym uzdrowiskiem na Mazowszu jest Konstancin-Jeziorna, którego głównym atutem jest klimat i tężnia solankowa. W 2013 r. zakłady uzdrowiskowe (szpitale i sanatoria działające na obszarze uzdrowiska) posiadające 151 łóżek przyjęły 1,5 tys. kuracjuszy lecznictwa stacjonarnego.

Uczestnictwo w kulturze zapewniają mieszkańcom Mazowsza wyspecjalizowane instytucje kultury i rozrywki,

a szczególną rolę w tej dziedzinie spełnia Warszawa. Stolica, która dysponuje rozwiniętymi centrami kongresowymi, obiektami kulturalnymi oraz sportowymi jest miejscem międzynarodowych spotkań, kongresów, targów, wystaw, imprez artystycznych i sportowych. Organizuje się tu szereg cyklicznych imprez o charakterze kulturalnym, m.in.: Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień”, Festiwal Muzyki Filmowej Krzysztofa Komedy, Festiwal Warsaw Summer Jazz Days, Koncerty Chopinowskie w Łazienkach, Warszawski Festiwal Filmowy, Warszawskie Spotkania Teatralne, Festiwal Kultury Żydowskiej „Warszawa Singera”.

Na Mazowszu znajduje się również 119 muzeów i oddziałów muzealnych (w większości w Warszawie), wśród których należy wymienić m.in. Muzeum Fryderyka Chopina, Muzeum Narodowe oraz Muzeum Powstania Warszawskiego. W ciągu 2013 r. placówki w regionie

zwiedziło 8,7 mln osób (tj. ponad 30% ogólnej liczby zwiedzających muzea i wystawy w kraju). Województwo mazowieckie przoduje w liczbie teatrów i instytucji muzycznych. Ma tu siedzibę niemal 1/5 wspomnianych instytucji, przy czym znakomita większość mieści się w Warszawie. W teatrach i instytucjach muzycznych w 2013 r. odbyło się 12,4 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 3,2 mln widzów i słuchaczy. Bazę kulturalną tworzą również działające w województwie 63 kina stałe (w tym 10 multiplexów) oraz 54 galerie sztuki. Instytucje kultury uzupełniają biblioteki publiczne; w 2013 r. łącznie z filiami było ich 964, tj. prawie 12% bibliotek w kraju.

Województwo mazowieckie posiada liczne obszary i obiekty o cennych walorach przyrodniczych, m.in. kompleksy leśne, rzeki, jeziora. Szczególnie cenne są te związane z dolinami rzek, przede wszystkim Wisły, Bugu, Narwi, Pilicy i Bzury, a także kompleksami leśnymi stanowiącymi pozostałości daw-

Pałac Krasińskich w Warszawie (fot. Anna Cacko)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	987	964
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3271	3294
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	182	182
Teatry i instytucje muzyczne ^a	41	32
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	541	612
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	1544	1630

^a Stan w dniu 31 XII.

nych puszc. Jednak atrakcyjność turystyczna województwa związana jest z rolą Warszawy jako centrum kulturalnego, handlowego, naukowego oraz gospodarczego Polski. Ważnym atutem miasta jest lokalizacja lotniska międzynarodowego oraz węzła kolejowego skupiającego połączenia międzynarodowe. Znajdują się tu obiekty zabytkowe najwyższej klasy, do których należy Stare Miasto (Starówka wpisana została na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO jako przykład całkowitej rekonstrukcji zespołu historycznego) oraz Trakt Królewski (łączy trzy dawne rezydencje królewskie: Zamek Królewski, Łazienki Królewskie i Muzeum-Pałac w Wilanowie). Do innych atrakcji Warszawy należy Centrum Nauki Kopernik (największe centrum nauki w Polsce)

oraz Stadion Narodowy wybudowany na Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej UEFA Euro 2012.

Również w pozostałej części województwa znajduje się szereg ciekawych zabytków architektonicznych, chętnie zwiedzanych przez turystów krajowych i zagranicznych, m.in. w Płocku, Puławach i Szydłowie. Cenną spuściznę stanowią liczne zabytki sakralne. Znaczącym elementem środowiska kulturo-

wego są zabytkowe cmentarze i miejsca bitew wywoleńczych z różnych okresów historycznych.

W 2013 r. bazę noclegową turystyki w województwie mazowieckim tworzyły 483 obiekty (posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych), oferujące 47,1 tys. miejsc. W ciągu roku zatrzymało się w nich 3,6 mln turystów (1 lokata w kraju), którym udzielono 6,3 mln noclegów (4 lokata). Baza turystyczna województwa nie jest rozmieszczona równomiernie. Ponad 1/4 obiektów i ponad połowa miejsc noclegowych skoncentrowana jest w Warszawie. Większość obiektów zlokalizowanych w stolicy stanowiły hotele. W 2013 r. było ich 68 (w tym 9 hoteli 5-gwiazdkowych) i oferowały 20,1 tys. miejsc noclegowych; z ich oferty skorzystało 2,4 mln turystów, z czego 1,0 mln to obcokrajowcy.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Mazowieckie	38,3	39,8	52,4	54,0

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Podregiony (NTS 3)	–	2
Powiaty (NTS 4)	–	11
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	1
Miasta ogółem (NTS 5)	–	35
Gminy (NTS 5)	–	71

Opolskie zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności jest najmniejszym województwem w Polsce. Na obszarze 9,4 tys. km² mieszka 1,0 mln osób (2,6% ludności kraju). Województwo położone jest w południowo-zachodniej części Polski. Sąsiaduje z województwami: śląskim, łódzkim, wielkopolskim oraz dolnośląskim, a od południa, na odcinku 208 km, graniczy z Czechami. Stolicą województwa jest położone nad Odrą miasto Opole, liczące 120,1 tys. mieszkańców.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
2013						2011				
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Opolskie	108	53,6	48,6	9,4	21,8	35,3	13100	5,7	38,2	56,1

Źródło: Eurostat.

Krajobraz województwa opolskiego kształtuje rozległa dolina Odry z jej dopływami. Północna część regionu położona jest na terenie Niziny Śląskiej, przechodzącej na wschód w pagórkowaty obszar Wyżyny Śląskiej. Na południu rozciągają się tereny o większym zróżnicowaniu wzniesień: Płaskowyż Głubczycki, okolice Góry Chełmskiej

oraz skrawek Sudetów – Góry Opawskie (Biskupia Kopa – 889 m n.p.m.). Województwo posiada zasoby leśne stanowiące 26,6% powierzchni, przy średniej dla kraju 29,4%, o szczególnej wartości gospodarczej, rekreacyjnej i ekologicznej. Największe kompleksy leśne stanowią Bory Niemodlińskie, Stobrawskie, Lasy Lublinieckie i Raciborskie.

Ziemia opolska jest również bogata w zasoby surowców mineralnych wykorzystywanych głównie w przemyśle materiałów budowlanych. Są to m.in.: wapienie, margle, bazalty, granity, marmury, gipsy, dolomity, kruszywa, gliny ceramiczne, łupki filitowe i piaski formierskie.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Opolskie
Ludność na 1 km ²	123	107
Stopień urbanizacji w %	60,4	52,1
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	25,4
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	15,3
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,3
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	54,5
Pracujący na 1000 ludności	362	310
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	14,2
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3281,48
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	33888
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	98321
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	4746
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,19
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	4,9
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	26,6

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa opolskiego wynosiła 941,2 tys. ha, tj. 3,0% ogólnej powierzchni kraju.

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 2,5 tys. ha (4,1% tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. spadła o 24,0%. W województwie w 2013 r.

funkcjonowały 102 oczyszczalnie ścieków (31 przemysłowych i 71 komunalnych). W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni komunalnych nie zmieniła się, a przemysłowych zmniejszyła się o 5 obiektów. W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 4,6 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery

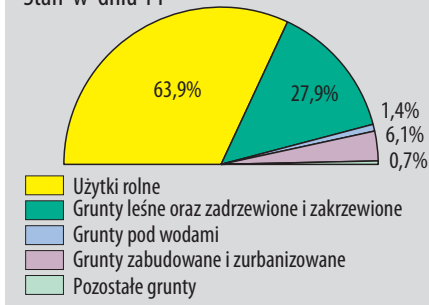
z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały prawie 30% mniej zanieczyszczeń pyłowych i blisko 10% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 256,3 tys. ha, co stanowiło 27,2% powierzchni województwa oraz 2,5% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju (najmniej w kraju). Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2551 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). W regionie znajdują się trzy parki krajobrazowe: górski – Góry Opawskie, wyżynny – Góra św. Anny, nizinny – Stobrawski Park Krajobrazowy.

Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadł na obszary chronionego krajobrazu (189,6 tys. ha, tj. 74,0%) oraz parki krajobrazowe (61,7 tys. ha, tj. 24,1% powierzchni chronionej województwa). W regionie były 682 pomniki przyrody. Ponad 67% powierzchni lasów zostało uznanych za lasy ochronne (167,6

KIERUNKI WYKORZYSTANIA POWIERZCHNI WOJEWÓDZTWA W 2013 R.

Stan w dniu 1 I

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	114,0	63,0
w tym wymagające oczyszczania	111,4	60,8
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	66,1	70,7
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	2,7	1,9
gazowych (bez dwutlenku węgla)	66,2	59,8
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	0,9	1,5
w tym poddane odzyskowi	0,7	1,3
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	22,1	21,8

a Na terenach własnych zakładów.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a w tys. ha	256,4	256,9
w tym lasy	249,3	250,0
Lesistość ^a w %	26,5	26,6

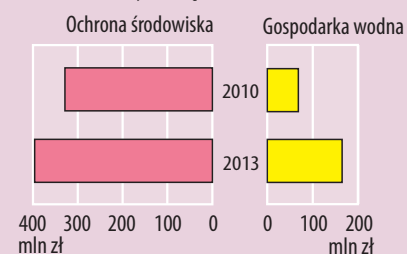
^a Stan w dniu 31 XII.

tys. ha). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,1 p.proc.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 km² w 2013 r. wynosiła 160,9 t i była ponad 2,5-razy niższa od średniej krajowej. W 2013 r. w opolskim funkcjonowało 21 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 128,0 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była równa średniej w kraju i wynosiła 246 kg. Ponad połowę odpadów przeznaczono do składowania, prawie 21% do kompostowania lub fermentacji, a pozostałą część do recyklingu i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wynosiły 399,8 mln zł i były o 21,6% wyższe niż w 2010 r. Stanowiły one 3,7% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 3,0%). Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 40,8% wyższe niż średnio w kraju i wynosiły 397 zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynosiły ponad 163,8 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były prawie 2,5-razy wyższe. Stanowiły one 5,4% krajowych nakładów na ten cel (o 3,5 p.proc. więcej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 163 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

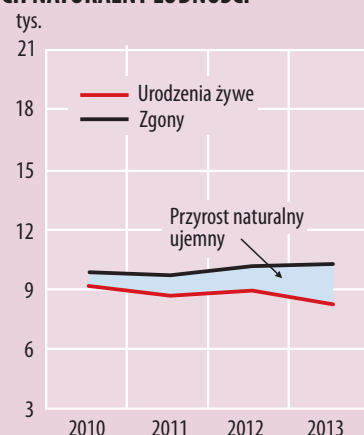

wodną ponad połowę środków przeznaczono na zbiorniki i stopnie wodne.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

W 2013 r. województwo liczyło 1004,4 tys. mieszkańców. W stosunku do 2010 r. odnotowano spadek o 12,8 tys. osób i był to jednocześnie najgłębszy ubytek ludności w kraju (o 1,3%, wobec spadku średnio w kraju o 0,1%). Na 1 km² powierzchni przypadało 107 osób (w kraju – 123 osoby). Ludność

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

miejska stanowiła 52,1% ogółu ludności województwa (w kraju – 60,4%).

Spśród znajdujących się w województwie 35 miast, 6 liczy ponad 20 tys. mieszkańców. Do największych miast regionu należą: Opole (120,1 tys. mieszkańców), Kędzierzyn-Koźle (63,2 tys.), Nysa (44,9 tys.) oraz Brzeg (37,0 tys.).

Spadek liczby ludności w woj. opolskim w latach 2010–2013 spowodowany był zarówno ujemnym saldem migracji,

Ratusz miejski w Paczkowie (fot. własność Urzędu Miejskiego w Paczkowie)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Opolskie	9,0	8,2	9,7	10,2	−0,7	−2,0
Podregiony:						
nyski	9,4	8,0	10,2	10,7	−0,8	−2,7
opolski	8,7	8,3	9,4	9,9	−0,6	−1,6

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Opolskie	-671	-892	-1122	-2439	-1,8	-3,3
Podregiony:						
nyski	-760	-784	-213	-694	-2,4	-3,7
opolski	89	-108	-909	-1745	-1,3	-3,1

jak i ujemnym przyrostem naturalnym. W 2013 r. odnotowano najniższy w kraju współczynnik salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały, który wynosił minus 3,3‰; w kraju –

minus 0,5‰. Przyrost naturalny liczony na 1000 ludności ukształtował się na poziomie minus 2,0, lokując tym samym województwo opolskie na 14 miejscu w kraju.

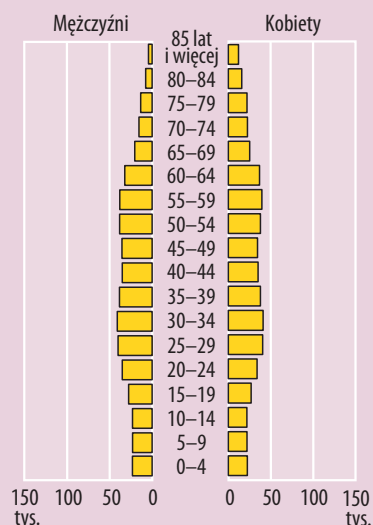
Udział osób poniżej 25 roku życia w populacji ogółem wyniósł 25,4% (najmniejszy odsetek w kraju obok województwa dolnośląskiego i śląskiego),

natomiast odsetek ludzi starszych, tj. 65 lat i więcej, kształtował się na poziomie 15,3% (w kraju – 14,7%). W porównaniu z 2010 r. udział osób młodych zmniejszył się o 2,0 p.proc. (najbardziej w kraju obok województwa podkarpackiego i podlaskiego), a ludności po 65 roku życia wzrósł o 1,1 p.proc. Pod względem odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (16,3%) województwo zajmowało ostatnią lokatę w kraju, a pod względem odsetka ludności w wieku produkcyjnym (64,7%) – pierwsze miejsce w kraju (obok województwa warmińsko-mazurskiego). Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadły 54 osoby w wieku nieprodukcyjnym (średnio w kraju – 58 osób).

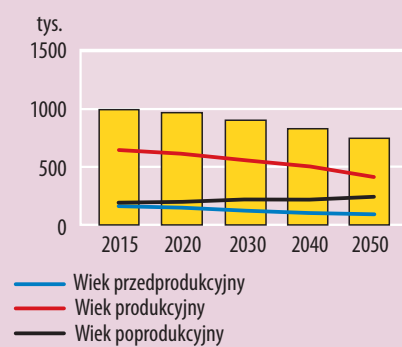
RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. w województwie opolskim pracowało 311,4 tys. osób; na 1000 ludności przypadało 310 pracujących (w kraju – 362). Od kilku lat ponad połowa pracujących związana jest z sektorem usług i zjawisko to ma tendencję

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.
Stan w dniu 31 XII

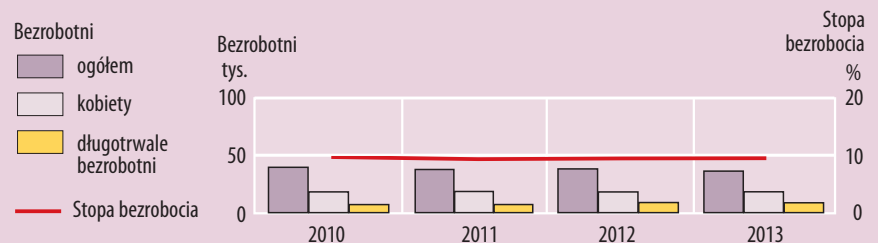
PROGNOZA LUDNOŚCI
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	311,0	311,4
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	16,3	16,2
przemysł i budownictwo	31,2	31,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	21,8	20,9
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	2,8	2,9
pozostałe usługi	27,9	29,0

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Opole – miasto	23370	Opole – miasto	3945
Kędzierzyn-Koźle – miasto	3307	Brzeg – miasto	3592
Nysa – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	3278	Kędzierzyn-Koźle – miasto	2883
Ozimek – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	2903	Nysa – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2318
Krapkowice – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2819	Kluczbork – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1804
Brzeg – miasto	2604	Nysa – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1698
Kluczbork – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2566	Strzelce Opolskie – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1567
Strzelce Opolskie – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2238	Namysłów – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1514
Dobrzeń Wielki – gmina wiejska	2203	Grodzów – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1511
Olesno – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1965	Krapkowice – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1498

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2946,59	3281,48	91,4	89,7
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3157,96	3854,47	95,6	97,1
przemysł i budownictwo	2905,95	3169,53	92,2	87,5
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	2300,57	2635,20	79,7	80,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	3419,91	3806,93	72,5	70,7
pozostałe usługi	3276,06	3623,77	97,3	96,4

wzrostową. W przemyśle i budownictwie udział pracujących wynosił około

31%, przy jednoczesnym spadku udziału liczby pracujących w rolnictwie, leśnic-

twie, łowiectwie i rybactwie. Wszystkie trzy sektory zatrudnienia dominują w podregionie opolskim, który skupia 66,8% ogółu pracujących.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) w 2013 r. przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej wynosiła 382 tys., co stanowiło 2,2% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej (53,6%), jak i wskaźnik zatrudnienia (48,5%) były niższe od średnich krajowych, wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%. Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wynosiła 36 tys. osób, tj. 2,0% ogólnej liczby w kraju. Stopa bezrobocia – niższa od średniej w kraju – zmalała w porównaniu z rokiem 2010 o 0,3 p.proc. i wynosiła 9,4%. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło kobiet oraz ludności miejskiej, gdzie stopa bezrobocia wynosiła odpowiednio 10,7% i 10,2% (w kraju odpowiednio – 11,1% i 10,3%).

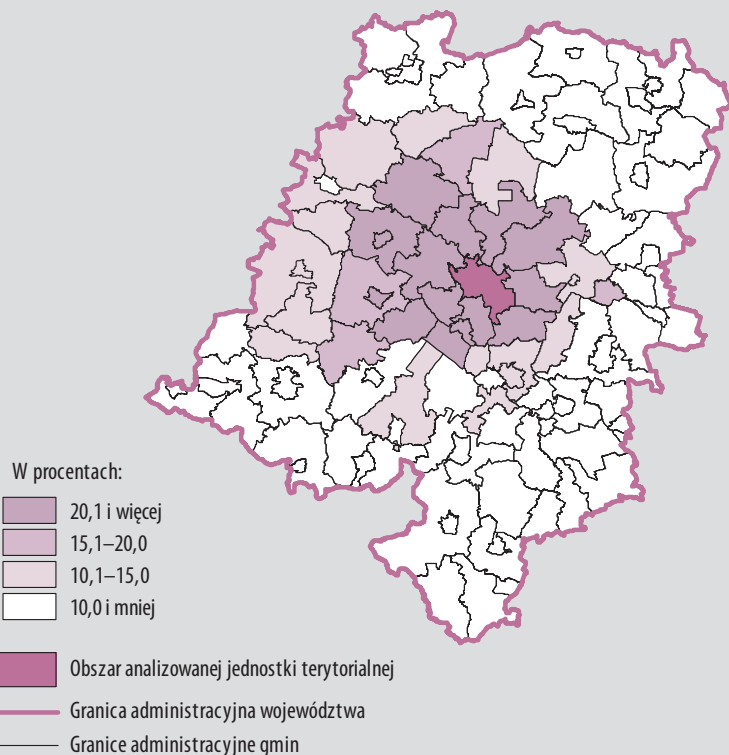
Z przeprowadzonego w ramach NSP 2011 badania dojazdów do pracy wynika, że w województwie opolskim 90,9 tys. osób dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 2,9% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat kształtuje się poniżej średniego wynagrodzenia w Polsce. W 2013 r. stanowiło 89,7% średniego wynagrodzenia w kraju.

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych wynosił 1199 zł (o 7,7% mniej niż średnio w kraju), a przeciętne miesięczne wydatki – 1073 zł (więcej niż średnio w kraju o 1,1%).

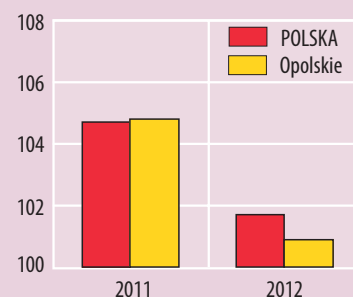

MIASTO OPOLE **UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH** **W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.**

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO **BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA**

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

średnia w Polsce. W tworzeniu wartości dodanej brutto w latach 2010–2012 obserwuje się spadek udziału budownictwa oraz działalności finansowej i ubezpieczeniowej, natomiast zwiększył się udział przemysłu, rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa, a także pozostałych usług.

W końcu 2013 r. w województwie opolskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 100,0 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 2,5% ogółu podmiotów w kraju, w tym 95,8%

GOSPODARKA

W 2012 r. województwo opolskie miało najniższy udział w tworzeniu produktu krajowego brutto – 2,1%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca jego wartość wyniosła 33,9 tys. zł, co stanowiło 80,8% średniej krajowej.

Pomiędzy podregionami województwa występuje duże zróżnicowanie w udziale wytworzonego PKB – podregion opolski wytwarzał 68,8%, a podregion nyski – 31,2%. Również PKB na 1 mieszkańca w podregionach jest wyższy w opolskim niż nyskim – odpowiednio 92,2% i 63,5% średniej krajowej.

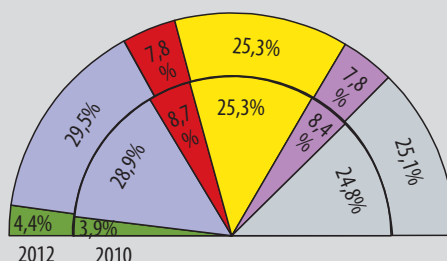
Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego była w 2012 r. o blisko 4,6% niższa niż

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	31237	34305
Polska=100	2,2	2,1
na 1 mieszkańca:		
w złotych	30669	33888
Polska=100	82,2	80,8
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	27511	30398
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3,9	4,4
przemysł	28,9	29,5
budownictwo	8,7	7,8
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	25,3	25,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	8,4	7,8
pozostałe usługi	24,8	25,1

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
nyski	31,1	31,2	78,2	78,6
opolski	68,9	68,8	114,4	114,1

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Pośród 27,6 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły niemalże 23%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 6,2% mniejsza niż średnia krajowa.

Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że znaczna część ulokowanego tu kapitału zagranicznego pochodziła m.in. z Niemiec i Holandii.

Opolskie charakteryzuje się korzystnymi dla rozwoju rolnictwa warunkami klimatycznymi, które umożliwiają intensywną produkcję rolniczą oraz wysokim udziałem nowoczesnych gospodarstw rolnych o dużym potencjale rozwojowym.

W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 26,8 tys., tj. o 5,9% mniej niż

w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospo-

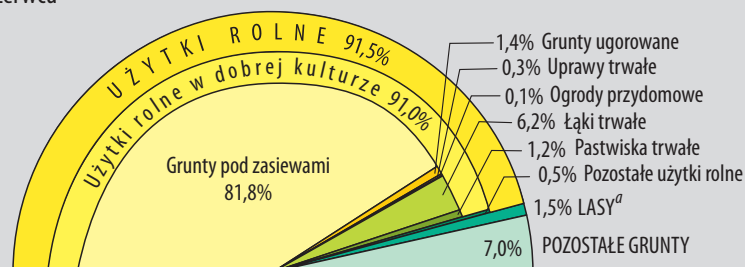
darstwa o powierzchni użytków rolnych od 2,00 do 4,99 ha (26,6%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wyniosła 21,36 ha (w kraju – 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 10,0 tys. ha (tj. o 1,9%) i wyniosła 523,1 tys. ha.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 467,1 tys. ha, tj. 4,5% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areał zajmowały zboża podstawowe, głównie pszenica – 31,3% oraz jęczmień – 12,0%, które w krajowych uprawach zajmowały po 6,8%. Uprawa rzepaku i rzepiku zajmowała 18% powierzchni zasiewów (9,2% w skali kraju). Uzyskane plony z 1 ha zbóż, ziemniaków, rzepaku i rzepiku były najwyższe w kraju. W 2013 r. udział regionu w krajowych zbiorach pszenicy wynosił 8,7% (5 lokata), jęczmienia – 8,1% (4 lokata),

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Opolskie	974	996	84	74	49	60
Podregiony:						
nyski	962	979	84	78	55	63
opolski	983	1007	84	71	45	58

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R. Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	513,1	523,1
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	99,0	99,4
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	27,8	26,0
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	13,24	14,83
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	23,9	21,6
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	117,2	78,2
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	238,5	201,3
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	565	472
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	183,5	223,5

a, b Stan w: a – czerwca, b – końcu lipca. c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

rzepaku i rzepiku – 10,6% (5 lokata w kraju).

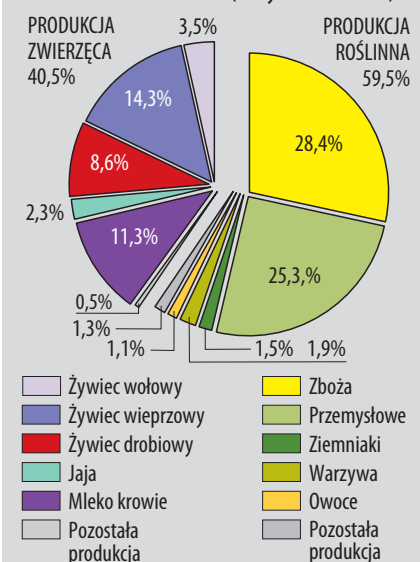
Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 112,9 tys. szt. (1,9% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 409,0 tys. szt. (3,7%).

W regionie w 2013 r. funkcjonowało 88 gospodarstw ekologicznych (o 9 więcej niż w 2010 r.) – 74 posiadające certyfikat i 14 w okresie przedstawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na

których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wynosiła 3,5 tys. ha (w 2010 r. – 3,2 tys. ha).

W 2013 r. województwo opolskie wytworzyło po 3,5% krajowej globalnej produkcji rolniczej i towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wynosił 93,3% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

się na poziomie niższym niż przeciętnie w kraju (o 3,0%) i wyniosła 5155 zł.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa opolskiego w 2013 r. wyniosła 21,2 mld zł, co stanowiło zaledwie 1,8% produkcji przemysłowej Polski (15 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiła 21,0 tys. zł (średnio w kraju – 30,7 tys. zł).

Najwyższą wartość sprzedaży zano-towano w: produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych (16,9% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu), produkcji artykułów spożywczych (14,5%), produkcji wyrobów z metali (13,2%) oraz produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (10,6%).

Nakłady inwestycyjne poniesione w województwie opolskim (4,8 mld zł) stanowiły 2,1% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 4746 zł, tj. o 21,0% mniej od średniej krajowej. Na przemysł i budownictwo przeznaczono 47,2% nakładów inwestycyjnych, na usługi – 48,4%, a na rolnictwo – 4,4%.

Piece wapiennicze w Gogolinie (fot. Mariusz Przygoda)

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową stanowiły 0,5% nakładów na te cele w Polsce. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były o 79,0% niższe od średniej krajowej (16 lokata). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 1,1% zatrudnionych w tej działalności w kraju. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 2,6 (dla kraju – 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 1,6% nakładów krajowych. Udział w przemyśle przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był najwyższy w kraju – 33,3%.

W 2013 r. w województwie opolskim oddano do użytkowania 1745 mieszkań. Znajdujące się tu zasoby mieszkaniowe (348,5 tys. zamieszkałych mieszkań) stanowiły 2,5% zasobów w kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wyniosła 80,1 m² (w kraju – 73,1 m²), a na 1 osobę przypadało 27,8 m², najwięcej po województwie mazowieckim.

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w 2013 r. wyniosła 7,1 tys. km, a kanalizacyjnej – 4,0 tys. km. W instalację wodociągową wyposażonych było 99,5% mieszkań w miastach i 96,4% mieszkań na wsi. Długość rozdziel-

czej sieci gazowej wyniosła 1,6 tys. km, a gęstość sieci (liczona na 100 km²) była ponad 2-krotnie mniejsza niż średnio w kraju.

W województwie opolskim w 2013 r. eksploatowanych było 798 km linii kolejowych, a ich gęstość, wynosząca 8,5 km na 100 km², należała do największych w kraju (3 lokata). Przez Śląsk Opolski przebiegają dwie linie o znaczeniu międzynarodowym, zapewniające połączenie m.in. z: Frankfurtem n. Menem, Monachium, Budapesztem, Kijowem oraz portami bałtyckimi.

Opolskie zalicza się do regionów o dobrze rozwiniętej sieci dróg krajowych i wojewódzkich oraz wysokiej dostępności komunikacyjnej wszystkich jego obszarów. Na 100 km² powierzchni przypadało 90,3 km dróg publicznych o nawierzchni twardej (w kraju – 91,2 km). Ich długość w 2013 r. wyniosła 8,5 tys. km. Istotne znaczenie dla rozwoju regionu ma przebiegająca przez teren województwa autostrada A4 Zgorzelec–Korczowa, będąca częścią szlaku komunikacyjnego łączącego Niemcy z Ukrainą.

W województwie działało 216 placówek pocztowych, a ich dostępność była zbliżona do średniej w Polsce (jedna placówka obsługiwała 4,7 tys. osób, wobec 4,9 tys. średnio w kraju). W 2013 r. ilość

głównych łączy telefonii przewodowej na 1000 ludności wynosiła 139,7 (w kraju – 151,4).

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie opolskim w 2013 r. wyniosły 4369,7 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4339 zł (o 8,9% mniej od średniej krajowej). W strukturze dochodów budżetów jednostek samorządowych 47,7% stanowiły dochody własne, 30,7% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 13,9% – dotacje celowe z budżetu państwa.

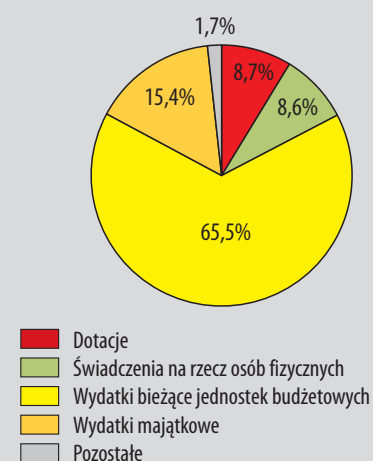
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wynosiły 4329,9 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4300 zł (o 9,9% mniej od średniej krajowej).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	868	798
na 100 km ² w km	9,2	8,5
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	8615	8496
w tym: o nawierzchni ulepszonej	7764	7795
ekspresowe	–	–
autostrady	88,1	88,1
Telefoniczne łączy główne ^{a,b} na 1000 ludności	187,1	139,7
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4102	4650

a Stan w dniu 31 XII. b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie opolskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 9900,4 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 5445,1 mln zł, tj. 5346 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 26,0% mniej niż średnia krajowa).

Dzięki dofinansowaniu możliwa była realizacja wielu projektów ważnych dla województwa opolskiego. W dziedzinie transportu była to odnowa taboru PKP Intercity S.A., budowa nowych rozjazdów kolejowych o podwyższonym standardzie konstrukcyjnym, poprawa stanu technicznego linii kolejowych na odcinkach: Kalety–Kluczbork, Częstochowa–Fosowskie, Kluczbork–Ostrzeszów, Błotnica Strzelecka–Opole Groszowice. W zakresie ochrony środowiska dofinansowano m.in. projekty związane z: budową nowej instalacji techniczne-

Kościół św. Barbary w Kolanowicach (fot. własność Urzędu Gminy Łubniany)

go kwasu azotowego wraz z instalacją neutralizacji ciśnieniowej w Kędzierzynie-Koźlu, ochroną zbiornika wód podziemnych dla aglomeracji Opole, Prószków i Tarnów Opolski, rozwojem

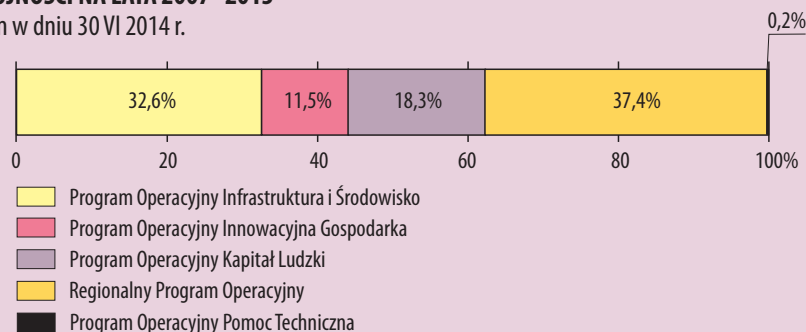
i modernizacją gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Głuchołazy oraz w aglomeracji Strzelce Opolskie. Projekt wspierający badania, rozwój i innowacje to m.in. budowa zakładu w oparciu o innowacyjną technologię płyt wiórowych orientowanych w Strzelcach Opolskich.

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	9900,4	2,0	9720	75,2
Dofinansowanie z UE	5445,1	2,0	5346	74,0

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie opolskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 31,2 tys. dzieci, w tym 28,5% w wieku 5 lat oraz 23,7% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była najwyższa w Polsce i wyniosła 815, wobec 753 średnio w kraju. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 471 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 75,6% stanowiły przedszkola.

Do 395 szkół podstawowych i 171 gimnazjów dla dzieci i młodzieży

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{a,b}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Opolskie	92,2	82,8	10,6	92,5	89,3	85,5	4,5

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

uczęszczało odpowiednio 49,0 tys. oraz 27,0 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 31,2 tys. młodzieży, przy czym 80,9% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 54 szkołach policealnych kształciło się 5,3 tys. osób.

W roku akademickim 2013/14 w województwie funkcjonowało 6 wyższych uczelni. Liczba studentów ogółem wyniosła 31,0 tys. (61,3% stanowiły kobiety), tj. 2,0% ogółu studentów w kraju. Głównym ośrodkiem akademickim regionu jest Opole, gdzie mieszczą się: Uniwersytet Opolski, Politechnika Opolska, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa i Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji. Bazę naukową uzupełniają dwie pozaopolskie uczelnie – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie i niepaństwowa Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Brzegu.

Udział studentów na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych był niższy niż średnio w kraju. Województwo opolskie charakteryzuje się najmniejszą liczbą uczelni wyższych w kraju.

Na terenie województwa w 2013 r. funkcjonowało 28 szpitali ogólnych

(2,9% szpitali działających w kraju), które dysponowały 4,9 tys. łóżek. Dostęp do usług medycznych w szpitalach poprawił się w stosunku do 2010 r. – liczba ludności przypadają-

cej na 1 łóżko w 2013 r. wynosiła 204 (wobec 232 w 2010 r.). W omawianym okresie nastąpiła poprawa dostępności ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Zapewniało ją 797 podmiotów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, a na 1 podmiot przypadało w 2013 r. 1260 osób (w 2010 r. – 1382 osoby). W regionie funkcjonowało 308 aptek ogólnodostępnych, a liczba osób przypadających na 1 aptekę (3261) była wyższa niż średnio w kraju.

Województwo opolskie charakteryzuje się wyjątkowo bogatą i oryginalną tradycją kulturową. Silnie kultywowane są tradycje kultury śląskiej. **Najważniejsze instytucje kulturalne zlokalizowane**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	318	319
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	4023	3961
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	152	161
Teatry i instytucje muzyczne ^a	3	3
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	168	172
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	551	621

^a Stan w dniu 31 XII.

Jezioro Srebrne (fot. własność Urzędu Gminy w Turawie)

są w stolicy województwa (teatry i filharmonia).

Pod względem liczby działających tu teatrów i instytucji muzycznych opolskie, obok województwa podkarpackiego, zajmuje ostatnie miejsce w kraju. W teatrach i instytucjach muzycznych w 2013 r. odbyły się 934 przedstawienia i koncerty, które obejrzało 173,3 tys. widzów i słuchaczy. Do najbardziej znanych instytucji kulturalnych należą: Filharmonia Opolska, Teatr im. Jana Kochanowskiego – miejsce corocznych Konfrontacji Teatralnych „Klasyka Polska”, Teatr Lalki i Aktora – Ogólnopolski Festiwal Teatrów Lalkowych oraz Amfiteatr Tysiąclecia – miejsce corocznego Krajowego Festiwalu Polskiej Piosenki. Wiele cyklicznych imprez kulturalnych odbywa się poza stolicą regionu, m.in.: Muzyczne Święto Kwitnących Azalii (zamek w Mosznej), Festiwal Piosenki Angielskiej oraz Międzynarodowy Najazd Poetów na Zamek Piastów Śląskich w Brzegu, „Gaude Mater Polonia in memoriam Wincenty z Kielczy” czy Międzynarodowy Festiwal Perkusyjny.

W województwie funkcjonuje 16 muzeów i oddziałów muzealnych (najmniej w kraju) i 14 kin. W 2013 r. muzea odwiedziło 196,6 tys. osób (w tym 56,1 tys. to młodzież szkolna), natomiast na 1 kino przypadało 44,6 tys. widzów (wobec 78,0 tys. w kraju).

Województwo opolskie charakteryzuje się zróżnicowanymi uwarunkowaniami rozwoju turystyki. Decydują o tym zarówno walory środowiska przyrodniczego, różnorodność form krajobrazowych, jak i szeroki wachlarz różnych rodzajów wypoczynku oraz duża liczba obiektów zabytkowych. Są tutaj liczne szlaki turystyczne przebiegające głównie w okolicach Gór Opawskich, Góry Świętej Anny oraz Borów

Stobrawskich – tworzących 3 parki krajobrazowe. Na szczególną uwagę zasługują jeziora, które są ulubionymi miejscami wypoczynku, zwłaszcza w Turawie, Osowcu, Nysie oraz Otmuchowie. Do atrakcji turystycznych zalicza się układy urbanistyczne miast średniowiecznych, obiekty sakralne i zabytki kultury materialnej. Wizytówkę województwa może stanowić pomnik historii – Góra św. Anny i unikatowe stanowisko pradinozaura w Krasiejowie. Opolskie należy do najzasobniejszych w Polsce w obiekty zabytkowe. Niestety wiele z nich jest w złym stanie technicznym, co obniża ich atrakcyjność.

Infrastruktura związana z turystyką

nie pozwala również w pełni wykorzystać regionalnych zasobów. W 2013 r. baza noclegowa turystyki województwa liczyła 136 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (najmniej w kraju, tj. 1,4%). Z obiektów tych skorzystało blisko 266,9 tys. osób (w tym 12,2% to turyści zagraniczni), a udzielone noclegi stanowiły 0,9% ogółem udzielonych w kraju.

Baza hotelowa koncentruje się głównie w Opolu (22,0%). Znajduje się tu 9 hoteli dysponujących 567 miejscami noclegowymi, z których w 2013 r. skorzystało ok. 44,3 tys. osób, w tym 27,2% turystów zagranicznych.

Zabytkowy most wiszący w Ozimku (fot. Archiwum UGiM w Ozimku)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Opolskie	26,1	25,9	36,4	34,8

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Województwo podkarpackie to najbardziej wysunięty na południowy wschód region Polski. Od wschodu graniczy z Ukrainą (na odcinku 239 km), a od południa ze Słowacją (na odcinku 134 km). Wschodnia granica jest również zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Sąsiaduje z województwami: lubelskim, świętokrzyskim i małopolskim. Zajmuje obszar 17,8 tys. km² (5,7% powierzchni kraju) i liczy ponad 2,1 mln mieszkańców (5,5% ogółu ludności kraju). Stolicą województwa jest Rzeszów, który stanowi gospodarcze i naukowo-kulturalne centrum regionu.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
	2013						2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Podkarpackie	119	56,2	48,1	14,4	43,5	38,4	11100	2,5	37,0	60,5

Źródło: Eurostat.

Podkarpacie charakteryzuje się dużą różnorodnością warunków przyrodniczych. Zasięgiem obejmuje trzy główne naturalne krainy geograficzne o dużym zróżnicowaniu fizjograficznym: część Karpat, Pogórze Karpackie oraz Kotlinę Sandomierską. Na rzece San znajdują się dwa sztuczne zbiorniki wodne: Solina (największy w Polsce pod względem całkowitej pojemności przy maksymalnym piętrzeniu – 472,0 hm³) oraz zalew

w Myczkowcach. Naturalne bogactwo regionu, duże i zwarte kompleksy leśne znajdują się w południowej i wschodniej części województwa (Beskid Niski, Bieszczady) oraz na północy (fragmenty Puszczy Soliskiej i Puszczy Sandomierskiej).

Na terenie Podkarpacia znajdują się złoża surowców energetycznych, głównie gazu ziemnego. Istotne znaczenie gospodarcze ma surowiec drzewny

na pniu oraz surowce skalne stanowiące bazę dla potrzeb budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych, a także złoża z grupy surowców chemicznych. Niewątpliwym atutem regionu są licznie występujące zasoby wód mineralnych oraz termalnych. Położenie przygraniczne stwarza dogodne warunki do rozwoju współpracy transgranicznej, m.in. w ramach Euroregionu Karpackiego.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Podkarpackie
Ludność na 1 km ²	123	119
Stopień urbanizacji w %	60,4	41,2
Udział ludności <25 lat w %	27,3	29,3
Udział ludności >65 lat w %	14,7	14,0
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,5
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	57,1
Pracujący na 1000 ludności	362	372
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	16,3
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3147,19
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	29333
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	75211
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	5643
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	1,02
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	2,2
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	37,9

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa podkarpackiego w 2013 r. wynosiła 1784,6 tys. ha, tj. 5,7% ogólnej powierzchni kraju.

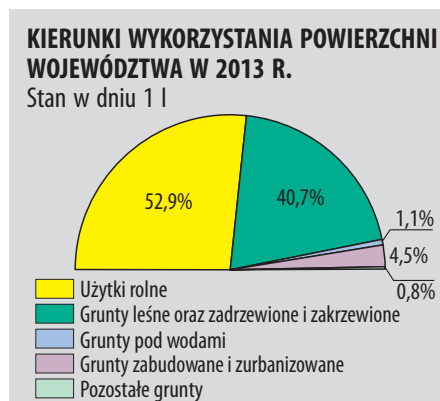
W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 1,7 tys. ha (2,7%

tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 7,5%. W województwie w 2013 r. funkcjonowało 287 oczyszczalni ścieków – 60 przemysłowych i 227 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba przemysłowych oczyszczalni zmniejszyła się o 14, a komunalnych wzrosła o 5 obiektów. W stosunku do 2010 r. odsetek lud-

ności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 6,5 p.proc.

Region jest jednym z najczystszych w kraju. Systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały mniej o 15% zanieczyszczeń pyłowych i prawie o 6% gazowych (bez dwutlenku węgla).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 800,6 tys. ha, co stanowiło 44,9% powierzchni województwa oraz 7,9% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 3760 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). Na terenie województwa znajdują się dwa parki narodowe – Bieszczadzki Park Narodowy (29,2 tys. ha) oraz Magurski Park Narodowy (19,4 tys. ha, z czego prawie 90%, tj. 17,5 tys. ha powierzchni mieści się w województwie podkarpackim, a pozostała część – w małopolskim). Bieszczadzki Park Narodowy oraz parki krajobrazowe: Ciśniańsko-Wetliński i Doliny Sanu,

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	216,3	209,7
w tym wymagające oczyszczania	74,9	70,2
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	63,4	69,9
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	2,0	1,7
gazowych (bez dwutlenku węgla)	21,1	19,9
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	1,0	1,6
w tym poddane odzyskowi	0,8	1,5
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	0,3	0,1

a Na terenach własnych zakładów.

wchodzą w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”, powołanego przez UNESCO w 1992 r., obejmującego obszary przygraniczne Polski, Słowacji i Ukrainy. Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadają na obszary chronionego krajobrazu (464,8 tys. ha, tj. 58,1% powierzchni chronionej województwa) oraz na parki krajobrazowe (275,5 tys. ha, tj. 34,4%). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 13,5 tys. ha. W regionie było prawie 1,5 tys. pomników przyrody.

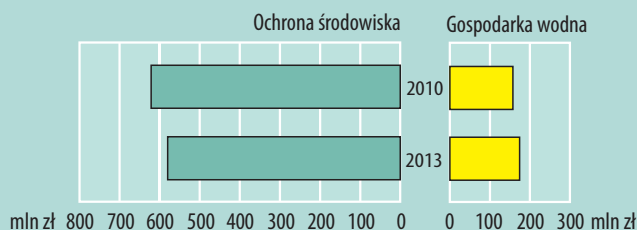
Lasy ochronne obejmowały powierzchnię 406,6 tys. ha (60,2% powierzchni lasów ogółem). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,5 p.proc.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	677,8	685,9
w tym lasy	666,9	675,6
Lesistość ^a w %	37,4	37,9

^a Stan w dniu 31 XII.

Ilość wytworzonych w ciągu roku odpadów (z wyłączeniem komunalnych) w przeliczeniu na 1 km² powierzchni województwa w 2013 r. była ponad 4,5 razy mniejsza od średniej w kraju. W 2013 r. w regionie funkcjonowały 22 czynne składowiska odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 58,9 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była o 31,7% mniejsza od średniej w kraju (168 kg wobec 246 kg). Prawie 58% odpadów przeznaczono do składowania, 28% – do recyklingu, a pozostałą

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

część do kompostowania lub fermentacji i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska stanowiły 5,3% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (o 0,4 p.proc. mniej niż w 2010 r.). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu były one o 3,5% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 272 zł. Najwięcej nakładów przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej stanowiły 5,7% krajowych nakładów na ten cel (o 1,3 p.proc. więcej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na

1 mieszkańca były o 3,8% wyższe niż średnio w kraju i wynosiły 82 zł. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na budowę ujęć i doprowadzenia wody oraz budowę i modernizację stacji uzdatniania wody.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Obszar województwa podkarpackiego w końcu 2013 r. zamieszkiwało ponad 2,1 mln osób, tj. 5,5% ogółu ludności Polski. W miastach mieszkało 878,3 tys. osób (3,8% miejskiej ludności

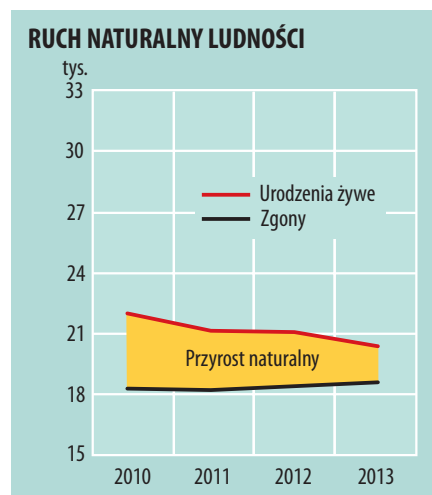
Połonina Caryńska – Bieszczady (fot. Agnieszka Skarbowska)

kraju), a na wsi 1251,0 tys. (8,2% ogółu ludności wiejskiej). Gęstość zaludnienia w regionie wynosiła 119 osób na km² i była niższa niż przeciętnie w kraju. Podkarpacie jest regionem najmniej zurbanizowanym w kraju – w miastach mieszkało 41,2% ludności (w kraju – 60,4%). W grupie 50 miast województwa, najwięcej miast liczyło od 5 tys. do 10 tys. mieszkańców (14). Największym miastem jest Rzeszów (183,1 tys. mieszkańców), który koncentruje prawie 21% ludności miejskiej. Inne większe ośrodki miejskie województwa to: Stalowa Wola (63,7 tys.), Przemyśl (63,6 tys.) i Mielec (61,1 tys.).

W ostatnich latach w regionie obserwowany jest spadek udziału ludności mieszkającej w miastach – stopień urbanizacji zmniejszył się z 41,5% w 2010 r. do 41,2% w 2013 r. Jednocześnie odno-

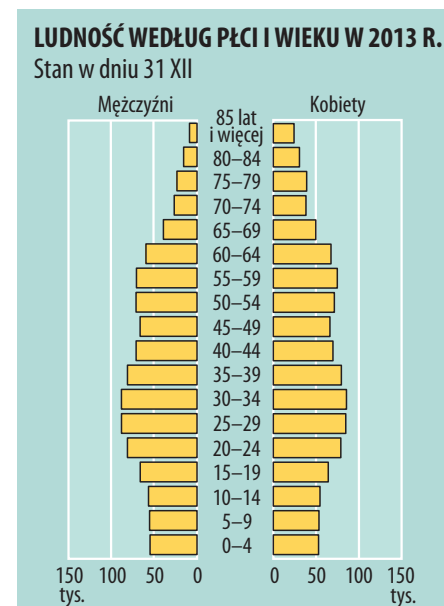
towno wzrost liczby ludności mieszkającej na wsi o 0,4%. Kobiety stanowią 51,0% ogółu ludności województwa, a na 100 mężczyzn przypada ich 104. W 2013 r. statystyczny mieszkaniec regionu miał przeciętnie 37,7 roku (w Polsce 39,1 roku).

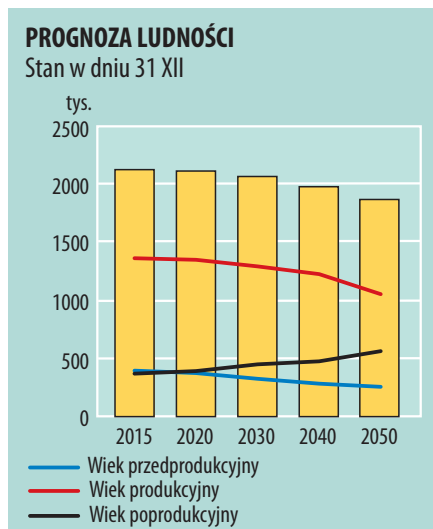
W porównaniu z 2010 r. liczba ludności regionu w 2013 r. zwiększyła się o ponad 1,3 tys. osób. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 ludności w 2013 r. był wyższy niż przeciętnie w kraju (0,8 wobec minus 0,5). Pod względem wieku, populacja województwa w porównaniu z innymi województwami wyróżniała się najwyższym udziałem osób poniżej 25 roku życia w populacji ogółem – 29,3% (w kraju 27,3%). Odsetek osób w wieku powyżej 65 lat kształtował się na poziomie 14,0% (w kraju – 14,7%). Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 19,1% ludności województwa (o 1,2 p.proc. mniej niż w 2010 r.), a na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 57 osób w wieku nieprodukcyjnym. Na Podkarpaciu, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia. W 2013 r. średnia długość trwania życia w regionie była najwyższa w kraju i wynosiła dla mężczyzn – 74,8 roku (podobnie jak w województwie małopolskim), a dla kobiet – 82,4 roku (wobec odpowiednio: 73,1 roku i 81,1 roku w kraju).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Podkarpackie	10,3	9,6	8,6	8,7	1,7	0,8
Podregiony:						
krośnieński	10,6	9,6	8,7	8,8	1,9	0,8
przemyski	10,1	9,3	9,4	9,4	0,7	−0,1
rzeszowski	10,8	10,3	8,3	8,4	2,5	1,9
tarnobrzeski	9,9	8,9	8,3	8,5	1,6	0,4

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Podkarpackie	-1973	-2273	44	-829	-0,9	-1,5
Podregiony:						
krośnieński	-552	-1016	-55	-191	-1,2	-2,5
przemyski	-825	-996	83	-74	-1,9	-2,7
rzeszowski	690	1089	56	-158	1,2	1,5
tarnobrzeski	-1286	-1350	-40	-406	-2,1	-2,8

W latach 2010–2013 notowano w województwie ujemne saldo migracji; w przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji w 2013 r. wyniosło minus 1,5 (w kraju minus 0,5). Dodatkowo saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały odnotowano jedynie w podregionie rzeszowskim.

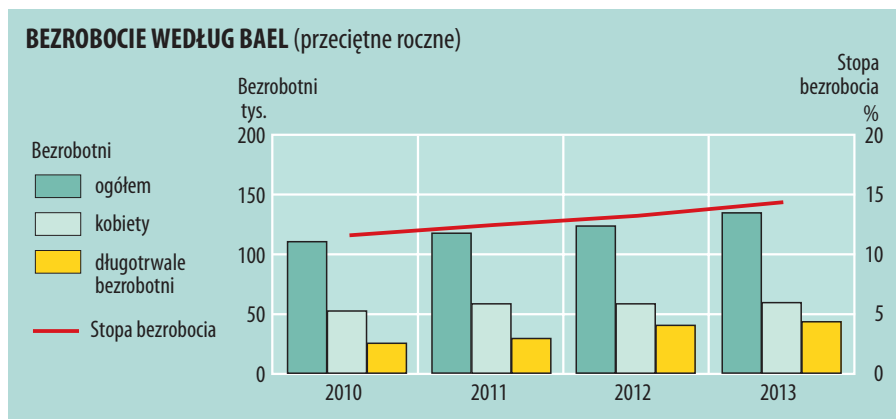
RYNEK PRACY. DOCHODY

W końcu 2013 r. liczba pracujących w województwie podkarpackim wynosiła 792,8 tys. osób, co stanowiło 5,7% ogółu pracujących w kraju. W porównaniu z 2010 r. liczba pracujących wzrosła o 11,0 tys. Na 1000 ludności przypadało 372 pracujących (przy średniej krajowej – 362). W strukturze pracujących największą grupę stanowili pracujący w usługach – 43,0%. Udział pracujących w rolnictwie należał do najwyższych w kraju (po lubelskim i świętokrzyskim) – 32,8% (prawie dwukrotnie wyższy niż przeciętnie w kraju).

Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wykazało, że przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. liczyła

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	781,8	792,8
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	33,2	32,8
przemysł i budownictwo	24,5	24,2
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	18,0	17,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	2,0	2,0
pozostałe usługi	22,3	23,5

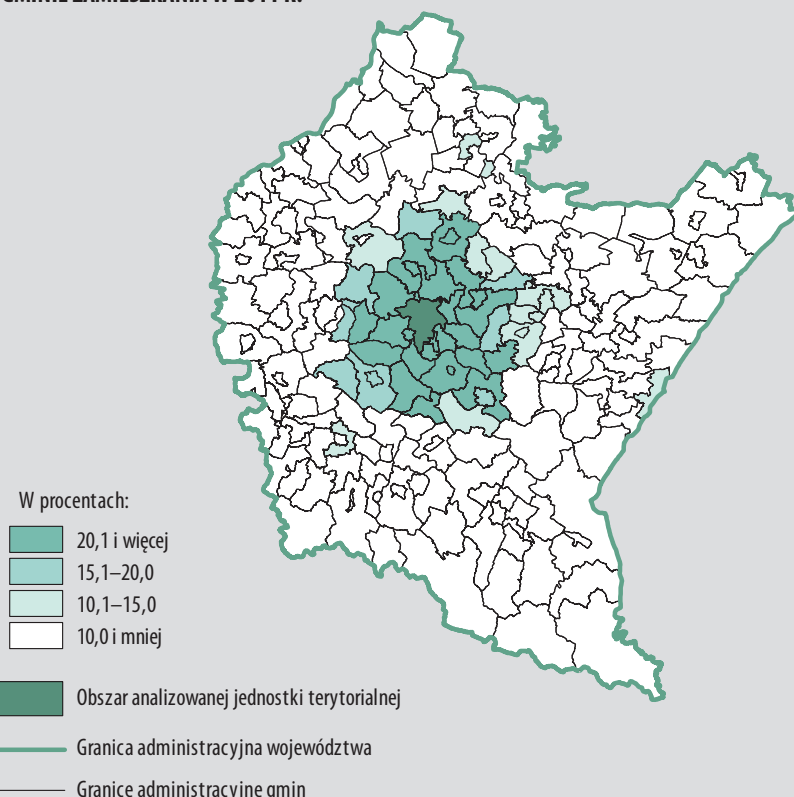
934 tys. osób, co stanowiło 5,4% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej regionu wyniósł 56,2% i był wyższy o 0,3 p.proc. od średniego w kraju, a wskaźnik zatrudnienia kształtował się na poziomie niższym od średniego w kraju (48,1% wobec 50,2%). Przeciętna liczba osób bezrobotnych w województwie wyniosła 134 tys. (7,5% ogólnej ich liczby w kraju). Stopa bezrobocia – najwyższa w kraju – systematycznie rosła z 11,6% w 2010 r. do 14,3% w 2013 r.). Bezrobocie w równym stopniu dotyczyło kobiety i mężczyzn,

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Rzeszów – miasto	45993	Rzeszów – miasto	7641
Krosno – miasto	14620	Łańcut – gmina wiejska	3645
Stalowa Wola – miasto	9443	Trzebownisko – gmina wiejska	3166
Sanok – miasto	8358	Brzozów – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	3034
Mielec – miasto	8215	Dębica – gmina wiejska	2978
Dębica – miasto	7814	Tarnobrzeg – miasto	2818
Jasło – miasto	7110	Dębica – miasto	2807
Przemyśl – miasto	5638	Sanok – gmina wiejska	2755
Jarosław – miasto	5459	Jasło – gmina wiejska	2741
Łańcut – miasto	3855	Krosno – miasto	2604

MIASTO RZESZÓW
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

dla których stopa bezrobocia wynosiła po 14,3%. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludności miejskiej, gdzie stopa bezrobocia wyniosła 15,2% (o 1,3 p.proc. wyższa niż na wsi).

W 2011 r. w województwie podkarpackim 206,6 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 6,6% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Podkarpackie należy do grupy województw, w których od lat przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto utrzymuje się na poziomie niższym niż średnio w kraju. W 2013 r. wyniosło 3147 zł (86,0% średniej krajowej) i było nieco wyższe od wynagrodzeń w województwie lubuskim i warmińsko-mazurskim.

Wyższy poziom płac niż przeciętnie w kraju odnotowano jedynie w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu wyniósł

998 zł, a przeciętne miesięczne wydatki – 875 zł, tj. mniej niż średnio w kraju odpowiednio o 23,2% i 17,6%).

GOSPODARKA

Województwo podkarpackie w latach 2010–2012 zwiększyło swój udział w generowaniu PKB z 3,8% w 2010 r. do 3,9% w 2012 r., uzyskując 10 lokatę w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca produkt krajowy brutto w województwie był najniższy w kraju i wynosił 29,3 tys. zł (o 30,0% mniejszy niż przeciętnie w kraju).

W województwie obserwuje się zróżnicowany udział podregionów w tworzeniu produktu krajowego brutto – najwyższy odnotowano w podregionie rzeszowskim (36,2% PKB województwa), w którym odnotowano także największą wartość w przeliczeniu na mieszkańca – 36,3 tys. zł (86,6% średniej w kraju). Natomiast w podregionie przemyskim poziom produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca był najniższy w kraju – 22,6 tys. zł, co stanowiło 53,9% średniej krajowej.

W tworzeniu wartości dodanej brutto w latach 2010–2012 wystąpił wzrost udziału przemysłu i rolnictwa, przy spadku udziału usług i budownictwa. Wydajność pracy, mierzona wartością

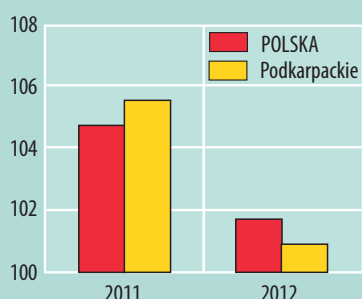
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2753,12	3147,19	85,4	86,0
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3440,84	4107,50	104,1	103,5
przemysł i budownictwo	2662,36	3048,39	84,5	84,2
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2272,18	2625,64	78,7	80,1
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3321,78	3843,64	70,4	71,4
pozostałe usługi	3088,72	3470,76	91,8	92,3

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	55218	62448
Polska=100	3,8	3,9
na 1 mieszkańca:		
w złotych	25958	29333
Polska=100	69,6	70,0
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	48632	55337
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1,8	1,9
przemysł	26,7	28,2
budownictwo	8,2	8,1
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	28,6	28,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	8,9	8,2
pozostałe usługi	25,9	25,1

Spośród 38,7 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły 24,6%, a spółki cywilne 26,5%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności wynosiła 568 i była o 26,1% mniejsza niż średnia krajowa.

W 2013 r. w regionie było 9,5 tys. spółek handlowych, w tym 1,3 tys. spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany w województwie kapitał zagraniczny pochodził głównie ze Stanów Zjednoczonych Ameryki, a następnie z Niemiec oraz Francji.

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (rok poprzedni=100, ceny stałe)

dodaną brutto na 1 pracującego, wyniosła 75,2 tys. zł i była niższa o 27,0% od średniej w kraju.

W końcu 2013 r. w województwie podkarpackim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 159,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 3,9% ogółu podmiotów w kraju, w tym 96,2% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
krośnieński	19,9	19,7	87,0	86,2
przemyski	14,9	14,4	79,2	77,1
rzeszowski	34,8	36,2	119,6	123,8
tarnobrzeski	30,4	29,7	104,0	101,6

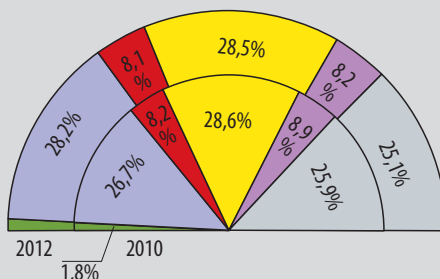

Centrum Rzeszowa (fot. Marek Tomczyk)

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Podkarpackie	717	750	75	72	39	49
Podregiony:						
krośnieński	732	752	79	71	44	55
przemyski	646	655	62	59	35	44
rzeszowski	773	836	84	89	42	53
tarnobrzeski	696	720	70	63	35	45

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami przyrodniczo-glebowymi. Na nizinnych obszarach województwa występują głównie gleby bielcowe, w dolinach rzek – mady, a w rejonie Jarosławia, Przemyśla, Przeworska – czarnoziemy. W południowej części województwa przeważają gleby brunatne i bielcowe. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 132,8 tys., tj. o 5,5% mniej niż w 2010 r. Region charakteryzuje duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych najczęściej było gospodarstw o powierzchni użytków rolnych od 2,00 ha do 4,99 ha (42,8%). Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wynosiła 5,17 ha (w kraju

11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 25,4 tys. ha (4,2%) i wyniosła 584,1 tys. ha.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 307,3 tys. ha, tj. 3,0% powierzchni zasiewów w kraju.

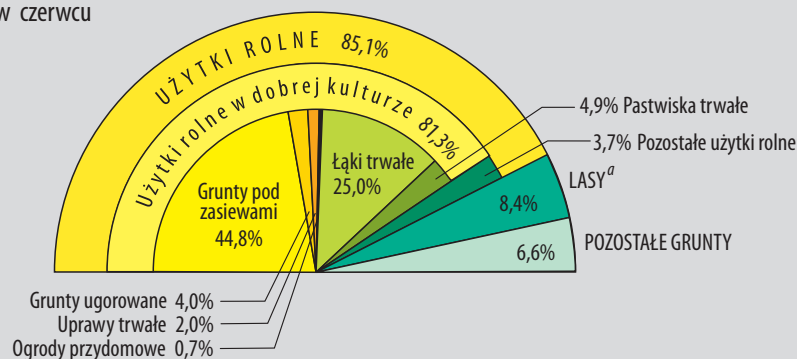
W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 30,3% (4,4% krajowych zasiewów) oraz ziemniaki – 8,4% (7,7%). Zbiory pszenicy uzyskane w województwie stanowiły 3,3% zbiorów krajowych, owsa – 4,8%, ziemniaków – 6,9%. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 96,7 tys. szt. (1,7% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 175,1 tys. szt. (1,6%).

Województwo podkarpackie należy do najczystszych ekologicznie regionów Polski, co stwarza dobre warunki do produkcji zdrowej żywności oraz rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego. W regionie w 2013 r. funkcjonowały 1573 gospodarstwa ekologiczne posiadające certyfikat oraz 177 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wynosiła 29,5 tys. ha (w 2010 r. – 31,9 tys. ha).

W 2013 r. województwo podkarpackie wytworzyło 2,5% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 2,1% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej należał (po województwie świętokrzyskim) do najniższych w kraju (84,2% wobec 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	609,6	584,1
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	92,6	95,6
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	137,8	129,7
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	4,16	4,28
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	18,7	16,6
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	48,6	30,0
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	146,9	140,5
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	446	420
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	65,1	74,9

a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

kształtowała się na poziomie 2750 zł wobec 5312 zł w kraju.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa podkarpackiego w 2013 r. wyniosła 38,2 mld zł, co stanowiło 3,2% produkcji przemysłowej kraju (9 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 17,9 tys. zł i była o 41,6% niższa od średniej krajowej. Najwyższą sprzedaż zanotowano w produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (14,3% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu) oraz produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (11,3%). Region ma znaczny udział w krajowej produkcji okien i drzwi, ościeżnic i progów z drewna – w 2013 r. wyniósł 16,2%.

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. wyniosły 12,0 mld zł, co stanowiło 5,2% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 5643 zł, tj. o 6,0% mniej od średniej krajowej. W województwie 33,6% nakładów inwestycyjnych przeznaczono na przemysł i budownictwo, 64,3% – usługi, 2,1% – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

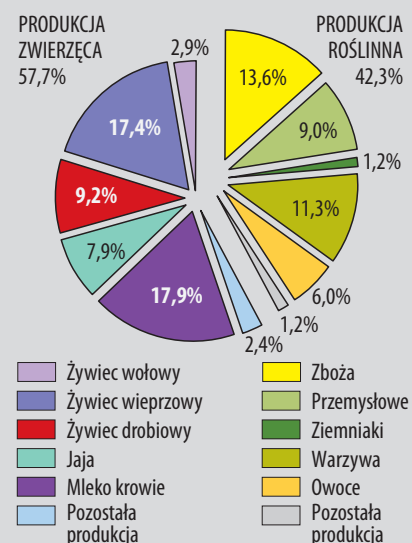
Nakłady na działalność badawczo-

-rozwojową stanowiły 5,5% nakładów na te cele w kraju, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 373 zł (4 lokata). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 4,6% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 4,6 (w kraju 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 5,5% nakładów poniesionych

w kraju na tę działalność. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był wyższy od średniej w kraju.

W 2013 r. oddano do użytkowania 6,2 tys. mieszkań (o 24,8% więcej niż w 2010 r.). Zasoby mieszkaniowe w końcu 2013 r. wyniosły 635,7 tys. mieszkań, tj. 4,6% zasobów w kraju. Na 1000 lud-

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

Widok na Jezioro Solińskie (fot. Agnieszka Skarbowska)

ności przypadało 299 mieszkań (wobec 360 w kraju). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 80,5 m² (najwięcej w kraju), a na 1 osobę przypadały 24 m². Poprawie uległy wskaźniki charakteryzujące warunki mieszkaniowe ludności. Nastąpił rozwój infrastruktury komunalnej; szczególnie wzrosła długość sieci kanalizacyjnej (o 21,4%).

W 2013 r. eksploatowanych było 924 km linii kolejowych, a ich gęstość wynosząca 5,2 km na 100 km² należała do jednych z najniższych w kraju. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wynosiła 15,9 tys. km, w tym o nawierzchni ulepszonej 15,0 tys. km. W województwie w 2013 r. znajdowało się 91,3 km dróg o statusie autostrady (6,2% autostrad w kraju). Oprócz połączeń drogowych i kolejowych, region jest także dostępny w komunikacji lotniczej. W Jasionce k. Rzeszowa znajduje się lotnisko przystosowane do obsługi ruchu międzynarodowego. W 2013 r. liczba pasażerów (przybyłych i odprawionych) wyniosła 589,9 tys., w tym prawie 79% stanowili pasażerowie portów zagranicznych.

W 2013 r. na terenie województwa można było korzystać z 427 placówek pocztowych. Jedna placówka obsłu-

Fontanna multimedialna – Rzeszów (fot. Marek Tomczyk)

giwała przeciętnie w województwie 5,0 tys. mieszkańców (w kraju 4,9 tys.). Ilość głównych łączy telefonii przewodowej na 1000 ludności była niższa niż średnio w kraju (125,6 wobec 151,4).

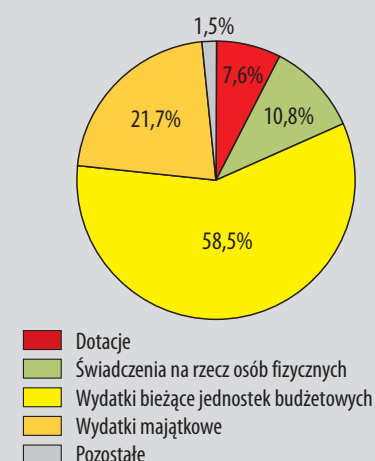
W 2013 r. dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 9848,2 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca były niższe niż średnio w kraju (4626 zł wobec 4765 zł). W strukturze dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa 34,0%

stanowiły dochody własne, 35,9% – subwencja ogólna z budżetu państwa, 15,7% – dotacje celowe z budżetu państwa. Wydatki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego wyniosły 9805,0 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca były niższe niż średnio w kraju (4606 zł wobec 4775 zł).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	981	924
na 100 km ² w km	5,5	5,2
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	15008	15898
w tym: o nawierzchni ulepszonej	13967	14979
ekspresowe	–	11,0
autostrady	–	91,3
Telefoniczne łączy główne ^{ab} na 1000 ludności	169,4	125,6
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4499	4987

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie podkarpackim (stan w dniu 30 VI 2014 r.) wyniosła 33111,6 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 18827,2 mln zł. Województwo podkarpackie jest dynamicznie rozwijającym się regionem o wysokiej absorpcji środków unijnych na jednego mieszkańca, tj. 8851 zł (po województwie warmińsko-mazurskim najwięcej w kraju – o 22,5% więcej niż średnia krajowa).

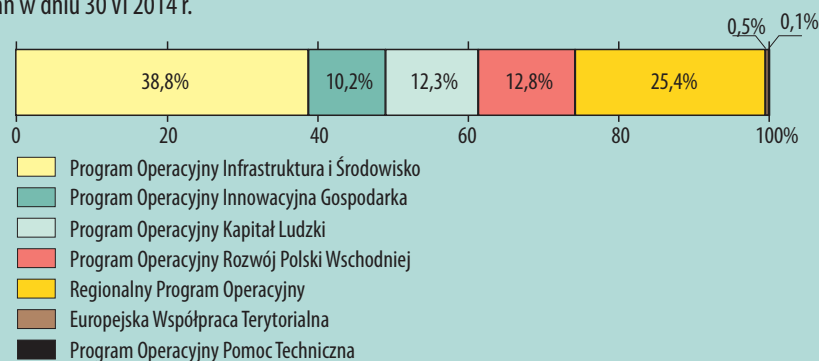
Realizowane projekty o największej wartości wiążą się z transportem, m.in.: przebudowa drogi krajowej nr 4 na odcinku Machowa–Łańcut, budowa obwodnicy Jarosławia, budowa drogi ekspresowej S19, odcinek Stobierna–Rzeszów; w zakresie energetyki – budowa podziemnego magazynu gazu Strachocina (w magazynach gromadzone są zapasy strategiczne paliwa wykorzystywane w sytuacjach awaryjnych, a także rezerwy na okres zimowy, w którym znacznie wzrasta zapotrzebowanie na gaz). Projekty wspierające naukę i edukację to uruchomienie kompleksu naukowo-dydaktycznego ZALESIE – regionalne centra innowacji i transferu technologii produkcji, przetwarzania oraz marketingu w sektorze rolno-spożywczym, a z dziedziny ochrony środowiska – poprawa gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracji Sanok.

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	33111,6	6,7	15566	120,5
Dofinansowanie z UE	18827,2	6,8	8851	122,5

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W regionie w roku szkolnym 2013/14 funkcjonowały 1533 placówki wychowania przedszkolnego, z czego 36,4% stanowiły przedszkola. Wychowaniem przedszkolnym objętych było 67,5 tys. dzieci, w tym 32,1% w wieku 5 lat oraz 27,3% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była niższa niż **średnio w kraju (717 wobec 753)**. Do 1093 szkół podstawowych i 573 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio – 122,1 tys. i 68,3 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 81,9 tys. młodzieży. Ponad 86% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych pobierało naukę w szkołach, które dawały możliwość

uzyskania świadectwa dojrzałości. W 110 szkołach policealnych kształciło się prawie 13,4 tys. osób.

W województwie znajduje się 15 szkół wyższych, w tym największe uczelnie to Uniwersytet Rzeszowski i Politechnika Rzeszowska. W roku akademickim 2013/14 na terenie województwa studiowało 62,7 tys. studentów (56,9% stanowiły kobiety), tj. 4,1% ogółu studentów w kraju. W strukturze kształcenia udziałem wyższym niż przeciętnie w kraju charakteryzowały się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne.

Dzięki wsparciu z funduszy europejskich Uniwersytet Rzeszowski zyskał nowy obiekt – Kompleks Naukowo-Dydaktyczny Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii, w którym znajdują się laboratoria wyposażone w nowo-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{a,b}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych			gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6	6,3
Podkarpackie	91,2	82,4	9,4	92,7	92,6	91,1	5,9

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

czesną aparaturę badawczo-naukową i technologiczną. Z nową bazą naukową uniwersytet ma szansę stać się jednym z najnowocześniejszych ośrodków naukowych w południowo-wschodniej Polsce.

W 2013 r. na terenie województwa funkcjonowało 39 szpitali ogólnych (4,0% działających w kraju) dysponujących 10,2 tys. łóżek. Dostępność do usług medycznych w szpitalach poprawiła się w porównaniu z 2010 r. – liczba ludności na 1 łóżko zmniejszyła się z 223 do 209 (średnio w kraju – 205). Opiekę ambulatoryjną zapewniało mieszkańcom prawie 1,1 tys. przychodni i blisko

0,6 tys. praktyk lekarskich; na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało 1290 osób (w 2010 r. – 1429). W 2013 r. w 3 szpitalach uzdrowiskowych i 22 sanatoriach leczyło się blisko

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	690	677
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	4141	4075
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	168	169
Teatry i instytucje muzyczne ^a	3	3
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	105	106
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	424	519

^a Stan w dniu 31 XII.

58 tys. kuracjuszy. Do najpopularniejszych uzdrowisk w regionie należą: Iwonicz-Zdrój, Rymanów-Zdrój, Polańczyk i Horyniec-Zdrój.

W 2013 r. funkcjonowały 2 teatry i filharmonia, 31 kin (w tym 1 multiplex i 2 miniplexy), 47 muzeów i oddziałów muzealnych, 6 galerii sztuki, 677 bibliotek (z filiami). W teatrach i instytucjach muzycznych odbyło się 1,7 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 224,8 tys. widzów i słuchaczy.

W regionie organizuje się wiele imprez kulturalnych, często o długoletniej tradycji i międzynarodowym znaczeniu. Do znanych nie tylko w kraju, ale także za granicą można zaliczyć m.in.:

Rynek w Rzeszowie (fot. Marek Tomczyk)

Muzyczny Festiwal w Łańcucie, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Bazylice Leżajskiej, Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych w Rzeszowie.

Na terenie województwa znajduje się wiele cennych zabytków, m.in.: renesansowe zespoły zamkowe w Baranowie Sandomierskim i Krasiczynie oraz barokowy w Łańcucie (z unikatową kolekcją pojazdów konnych), późnorenesansowe i barokowe kościoły oraz klasztory (m.in. drewniany kościół w Haczowie, zespół klasztorny Bernardynów w Leżajsku), w Rzeszowie zamek z fortyfikacjami z XVII w., twierdza Przemyśl z fortami z lat 1878–1914 oraz najstarsze na świecie szyby naftowe znajdujące

się w Skansenie – Muzeum Przemysłu Naftowego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce w powiecie krośnieńskim.

Województwo podkarpackie jest atrakcyjne pod względem turystycznym, posiada doskonałe warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz sportów wodnych i powietrznych. W 2013 r. baza noclegowa turystyki województwa liczyła 498 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych, co stanowiło 5,1% obiektów ogółem w kraju. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej regionu wyniósł 30,2% i był niższy niż średnio w kraju. Ponad połowa turystycznych obiektów noclegowych województwa zlokalizowana była w podregionie krośnieńskim. W ciągu roku udzielono ogółem 2,3 mln noclegów (w tym 7,0% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki skorzystało 782,1 tys. osób. W Rzeszowie w 2013 r. funkcjonowało 27 hoteli dysponujących 1,9 tys. miejsc noclegowych, z których skorzystało ok. 146 tys. osób (25,8% stanowili turyści zagraniczni).

Zamek w Kraszczynie (fot. Marek Tomczyk)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Podkarpackie	32,2	30,2	34,4	32,2

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Podregiony (NTS 3)	–	3
Powiaty (NTS 4)	–	14
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	3
Miasta ogółem (NTS 5)	–	40
Gminy (NTS 5)	–	118

Województwo podlaskie jest najbardziej wysuniętym na północny-wschód regionem Polski. Graniczy z dwoma państwami: Białorusią na wschodzie i Litwą na północy. Wschodnia część jego granicy stanowi wewnętrzną (z Litwą) i zewnętrzną (z Białorusią) granicę Unii Europejskiej. Zajmuje obszar 20,2 tys. km², co stanowi 6,5% całkowitej powierzchni kraju. Podlaskie jest jednym z najmniejszych pod względem liczby ludności województwem Polski (1,2 mln).

Stolicą województwa jest Białystok, który pełni rolę gospodarczego i naukowo-kulturalnego centrum północno-wschodniej Polski. Sąsiedztwo z Litwą i Białorusią stwarza dogodne warunki do rozwoju współpracy transgranicznej w ramach Euroregionów „Niemen” oraz „Puszcza Białowieska”.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
2013						2011				
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Podlaskie	59	55,5	49,9	9,9	25,8	45,7	11800	10,9	27,7	61,4

Źródło: Eurostat.

Jest to region nizinny (średnia wysokość to ok. 150 m n.p.m.), niemal w całości położony w dorzeczu Wisły. Głównymi rzekami są Narew, Biebrza i Bug. Ważnymi elementami sieci hydrograficznej, stanowiącej szczególną wartość ekologiczną i rekreacyjną, są kompleksy jezior Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego oraz w rejonie Rajgrodu. Największe z nich to Wigry, Hańcza, Szurpiły i Sajno. Główne kompleksy leśne wy-

stępują w północnej i wschodniej części województwa. Malownicze krajobrazy z bogactwem przyrody zachowanym w zbliżonym do pierwotnego kształcie tworzą **puszcze: Białowieska, Knyszyńska, Augustowska i Kurpiowska**, a także Dolina Biebrzy.

Podlaskie nie należy do obszarów bogatych w surowce mineralne. Zasoby regionu to w większości złoża rud żelaza i pierwiastki ziem rzadkich (położonych

na terenie Suwalskiego Parku Krajo-
brazowego) oraz surowce skalne. Na terenie województwa pozyskiwane są surowce mineralne zaliczane do kopalin pospolitych, stanowiące bazę surowcową dla regionalnego przemysłu, takie jak: kruszywa naturalne, żwiry, surowce ilaste ceramiki budowlanej, piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych i cegły wapienno-piaskowej oraz torfy, kreda piszcząca i jeziorna.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Podlasie
Ludność na 1 km ²	123	59
Stopień urbanizacji w %	60,4	60,4
Udział ludności <25 lat w %	27,3	27,8
Udział ludności >65 lat w %	14,7	15,3
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,6
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	57,3
Pracujący na 1000 ludności	362	335
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	15,1
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3258,66
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	30055
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	80842
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	4610
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,39
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	1,5
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	30,7

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa podlaskiego w 2013 r. wynosiła 2018,7 tys. ha, tj. 6,5% ogólnej powierzchni kraju.

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 2,8 tys. ha (4,5% tych gruntów w kraju) i w porównaniu z 2010 r. zmalała o 3,2%. W województwie funkcjonowało 140 oczyszczalni ścieków – 26 przemysłowych oraz 114 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni przemysłowych

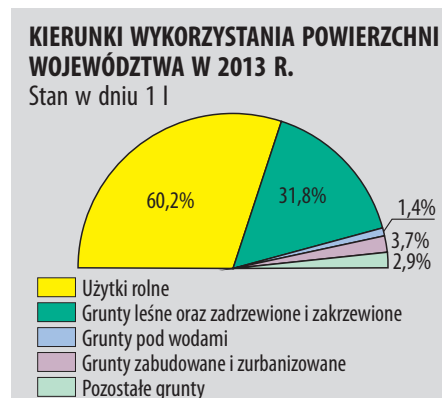
zmniejszyła się o 3, a komunalnych – wzrosła o 3 obiekty. W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków **wśród ogółu** ludności zwiększył się o 3,9 p.proc.

Podlaskie obok warmińsko-mazurskiego charakteryzuje się najniższą emisją zanieczyszczeń powietrza zarówno pyłowych, jak i gazowych. W 2013 r. wielkość emisji pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wyniosła 0,9 tys. ton, a gazów (bez dwutlenku węgla) – 9,8 tys. ton.

W porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się emisja zanieczyszczeń pyłowych (o 20,3%). Polepszeniu uległa również sytuacja w ilości odprowadzonych ścieków przemysłowych i komunalnych, szczególnie wymagających oczyszczania.

Żubr (fot. Edyta Kotik)

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	40,6	39,4
w tym wymagające oczyszczania	40,1	39,1
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	62,5	66,4
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	1,1	0,9
gazowych (bez dwutlenku węgla)	9,2	9,8
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	0,7	1,8
w tym poddane odzyskowi	0,6	1,5
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	2,4	2,4

a Na terenach własnych zakładów.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona stanowi 32,0% powierzchni regionu (646,1 tys. ha), a na 1 mieszkańca przypada jej dwukrotnie więcej niż średnio w kraju (5407 m²). Na terenie województwa istnieją 4 parki narodowe, 3 parki krajobrazowe, 93 rezerваты przyrody oraz 15 obszarów chronionego krajobrazu.

Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadał na obszary chronionego krajobrazu (444,2 tys. ha, tj. 68,8% powierzchni prawnie chronionej województwa), parki narodowe (92,2 tys. ha, tj. 14,3%) oraz parki krajobrazowe (83,5 tys. ha, tj. 12,9%). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 26,2 tys. ha, tj. 4,0% omawianej powierzchni województwa. W regionie zanotowano 2,0 tys. pomników przyrody, a 175,0 tys. ha, tj. 28,3% powierzchni lasów zostało uznanych za lasy ochronne. W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,2 p.proc.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	626,2	629,0
w tym lasy	616,2	619,1
Lesistość ^a w %	30,5	30,7

^a Stan w dniu 31 XII.

W 2013 r. ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² wynosiła 90,5 t i była prawie 5-krotnie mniejsza niż średnio w kraju. W regionie funkcjonowało 15 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 46,6 ha. Ilość odpadów komunalnych zebranych przypadających na 1 mieszkańca była mniejsza od średniej w kraju

(210 kg, wobec 246 kg). Ponad 90% odpadów przeznaczono do składowania, a pozostałą część do recyklingu, kompostowania i przekształcenia termicznego.

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2013 r. wyniosły 242,8 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 28,0% niższe niż średnio w kraju i osiągnęły wartość 203 zł. Najwięcej środków (63,0%) przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły 60,6 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca ukształtowały się poni-

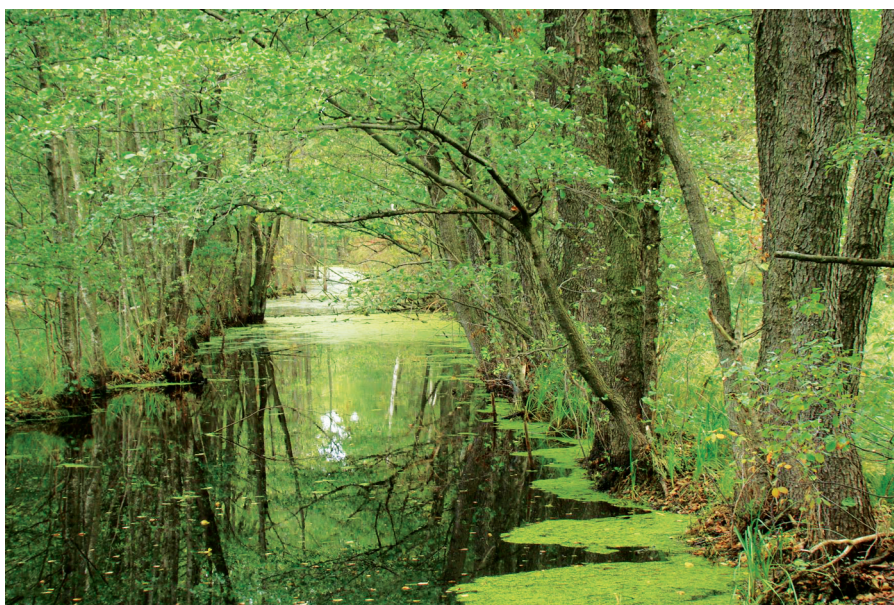
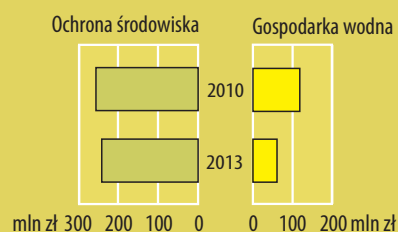
żej średniej dla kraju (odpowiednio 51 zł, wobec 79 zł). Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków (59,5%) przeznaczono na ujęcia i doprowadzenia wody.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

W końcu 2013 r. województwo podlaskie liczyło **1195,0 tys. mieszkańców** (co stanowiło 3,1% ogółu ludności w kraju). Region należy do najślabiej zaludnionych – w omawianym okresie na 1 km² przypadało 59 osób. W miastach mieszkało około 60% ogółu ludności (podobnie jak średnio w kraju). Największym miastem i jednocześnie stolicą województwa jest Białystok, liczący 295,3 tys. mieszkańców. Do pozostałych większych miast regionu należą: Suwałki zamieszkane przez 69,3 tys. osób, Łomża – 62,7 tys. i Augustów – 30,6 tys.

W porównaniu z 2010 r. zanotowano spadek liczby ludności województwa

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

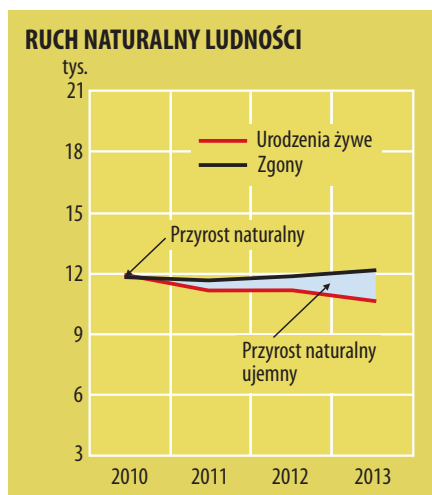

Biebrzański Park Narodowy (fot. Monika Jasińska)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Podlaskie	9,9	8,9	9,8	10,2	0,1	−1,3
Podregiony:						
białostocki	9,9	9,2	9,1	9,3	0,9	−0,2
łomżyński	9,7	8,5	11,0	11,3	−1,3	−2,9
suwalski	10,1	9,0	9,3	10,0	0,8	−1,0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Podlaskie	-1616	-2053	100	-458	-1,3	-2,1
Podregiony:						
białostocki	342	398	181	-204	1,0	0,4
łomżyński	-1331	-1586	-75	-157	-3,4	-4,3
suwalski	-627	-865	-6	-97	-2,3	-3,5

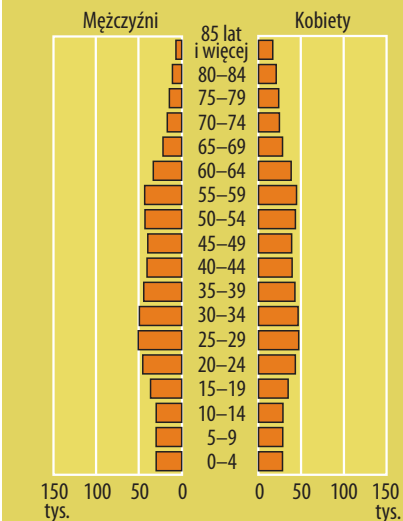

o 8,5 tys. (o 0,7%). Przyczyniły się do tego m.in. systematycznie malejąca liczba urodzeń żywych oraz wzrost liczby zgonów. W omawianym okresie zaobserwowano także pogłębienie ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały.

W 2013 r. odpływ ludności do innych regionów i za granicę (14,1 tys.) przewyższał napływ (11,6 tys.). Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosło minus 2,1. W odniesieniu do 2010 r. zaobserwowano negatywne tendencje w kształtowaniu się tego wskaźnika, świadczące o zwiększeniu się zarówno skali migracji wewnętrznych, jak i zagranicznych.

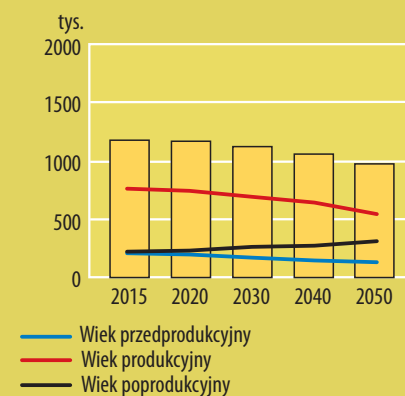
Średnia długość trwania życia wynosiła w 2013 r. dla mężczyzn 73 lata, zaś dla kobiet 82 lata. W porównaniu z 2010 r. odsetek ludności w wieku poniżej 25 lat obniżył się o 2,0 p.proc. i wyniósł 27,8%, natomiast udział ludności w wieku 65 lat i więcej wzrósł o 0,7 p.proc. i ukształtował się na poziomie 15,3%. W analizowanym okresie odsetek osób w wieku produkcyjnym nie uległ zmianie i wyniósł 63,6%.

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R. Stan w dniu 31 XII

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

RYNEK PRACY. DOCHODY

W końcu 2013 r. w województwie podlaskim pracowało 400,1 tys. osób, co stanowiło 2,9% pracujących w Polsce. Liczba pracujących na 1000 ludności wyniosła 335 i była niższa od średniej krajowej, która ukształtowała się na poziomie 362. Podlaskie jest województwem o charakterze rolniczym, o czym świadczy wysoki udział pracujących w tym sektorze – 31,7% (4 loka-

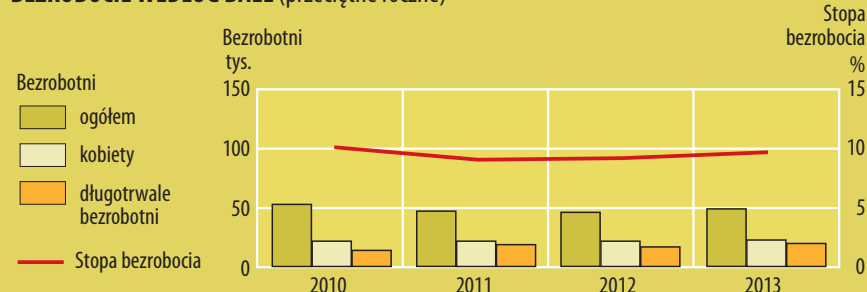
ta w kraju po województwie lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim). W przemyśle i budownictwie zanotowano jedynie 19,7% ogółu pracujących w województwie, zaś najwyższy udział w strukturze pracujących (podobnie jak w kraju) miały usługi – 48,6%.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), zbiorowość ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. liczyła 503 tys. osób, co stanowiło 2,9% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej (55,5%), podobnie jak wskaźnik zatrudnienia (49,9%) były niższe od ogólnokrajowych, które wyniosły odpowiednio 55,9% i 50,2%. Populacja bezrobotnych liczyła 50 tys. osób, tj. 2,8% ogólnej ich liczby w kraju. Stopa bezrobocia według BAEL wynosiła 9,9% (w kraju – 10,3%). Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludności miejskiej (11,9%) niż osób mieszkających na wsi (6,6%). W gorszej sytuacji na rynku pracy były kobiety, dla których stopa bezrobocia osiągnęła 10,2% i przewyższyła o 0,5 p.proc. jej wartość zanotowaną wśród mężczyzn.

Ratusz w Białymstoku (fot. Marzena Bylińska)

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	398,0	400,1
w %:		
rolnictwo, leśnictwo; łowiectwo i rybactwo	31,8	31,7
przemysł i budownictwo	20,4	19,7
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	20,0	19,7
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	2,7	2,7
pozostałe usługi	25,1	26,2

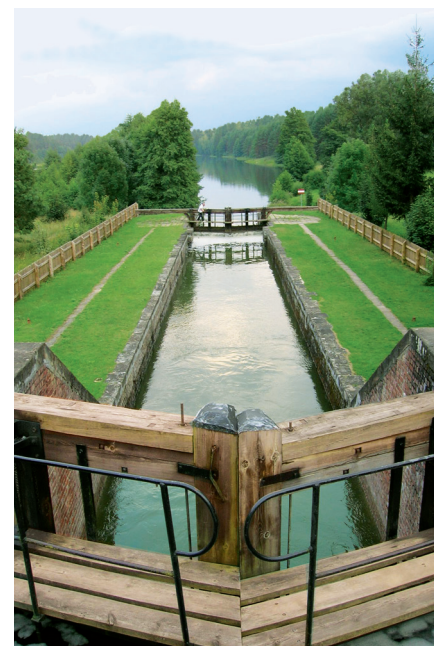
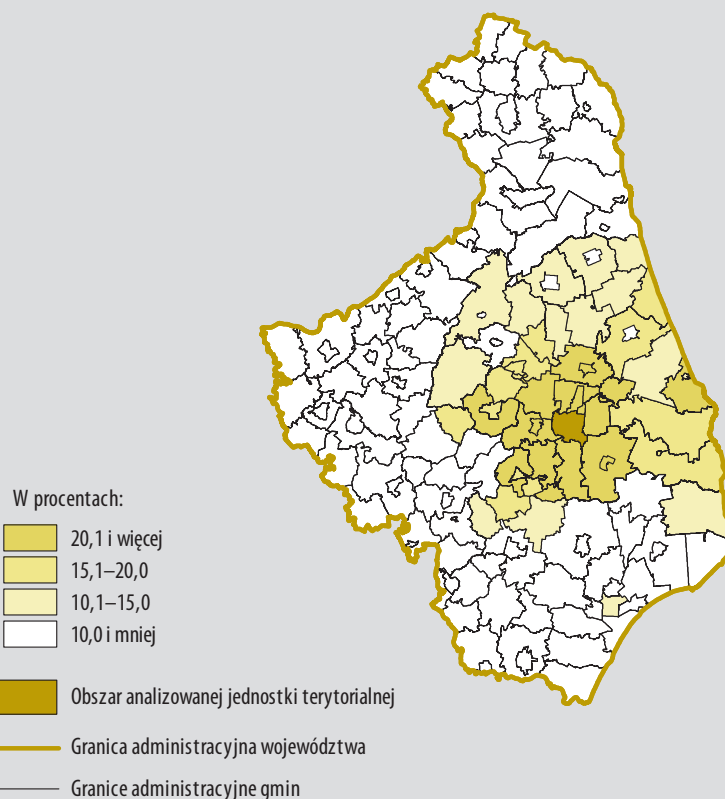
Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Białystok – miasto	16820	Białystok – miasto	8274
Łomża – miasto	2497	Suwałki – miasto	2222
Suwałki – miasto	2152	Łomża – miasto	2091
Juchnowiec Kościelny – gmina wiejska	1491	Juchnowiec Kościelny – gmina wiejska	1701
Narew – gmina wiejska	1204	Hajnówka – miasto	1420
Zambrów – miasto	1175	Łapy – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1190
Supraśl – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1020	Supraśl – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1166
Sokółka – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1005	Wasilków – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1163
Grajewo – miasto	980	Zambrów – miasto	1026
Choroszcz – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	959	Choroszcz – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1010

W 2011 r. w województwie podlaskim blisko 53 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 1,7% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

W 2013 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie (3259 zł) ukształtowało się na poziomie o 11,0% niższym niż średnio w kraju, przy czym w rolnictwie było o 17,6% wyższe od zanotowanego w Polsce.

MIASTO BIAŁYSTOK
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

Śluza Paniewo na Kanale Augustowskim
(fot. Marzena Bylińska)

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych wynosił 1258,18 zł i był nieco niższy od średniej w kraju (1299,07 zł). Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę ukształtowały się na poziomie 917,63 zł, tj. o 13,6% niższym niż średnio w Polsce.

GOSPODARKA

Podlaskie znajduje się w grupie województw o niewielkim udziale w tworzeniu produktu krajowego brutto. W 2012 r. udział ten wyniósł 2,2%, co uplasowało województwo na 14 miejscu w kraju. Wartość produktu krajowego brutto przypadająca na 1 mieszkańca ukształtowała się na poziomie 30055 zł, co stanowiło 71,7% średniej krajowej.

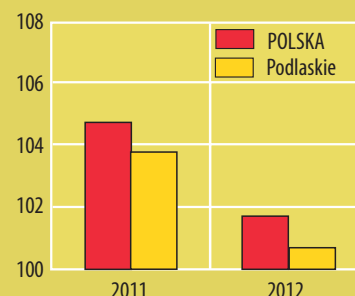
Na przestrzeni lat 2010–2012 w strukturze wartości dodanej brutto zaobserwowano wzrost udziału przemysłu, a zmniejszenie udziału budownictwa. Wydajność pracy, mierzona

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2854,02	3258,66	88,5	89,0
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3770,36	4669,98	114,1	117,6
przemysł i budownictwo	2661,37	3086,93	84,4	85,2
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^a ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^a ; informacja i komunikacja	2258,40	2541,71	78,2	77,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^a	3569,46	4251,79	75,7	79,0
pozostałe usługi	3247,34	3637,22	96,5	96,8

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	32863	36057
Polska=100	2,3	2,2
na 1 mieszkańca:		
w złotych	27288	30055
Polska=100	73,1	71,7
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	28943	31951
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	7,7	7,8
przemysł	19,7	20,3
budownictwo	8,0	7,6
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	28,1	28,9
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	9,7	8,7
pozostałe usługi	26,8	26,7

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

tem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany w tych jednostkach kapitał zagraniczny pochodził głównie z krajów Unii Europejskiej, a w znaczącej części z Holandii.

Województwo podlaskie jest regionem rolniczym z najwyższym w kraju udziałem rolnictwa w wartości dodanej brutto (w 2012 r. – 7,8%). Uprawia się tu głównie zboża i ziemniaki. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 79,1 tys., tj. o 6,0% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 5,00 do 9,99 ha (25,3% ogólnej liczby gospodarstw). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego ukształtowała się na poziomie 15,89 ha

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
białostocki	49,3	50,2	116,7	118,1
łomżyński	30,4	29,7	88,0	86,7
suwalski	20,3	20,1	87,5	86,5

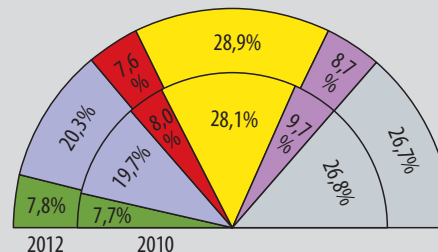
wartością dodaną brutto na 1 pracującego, wynosiła 80,8 tys. zł i była niższa o 21,5% od średniej krajowej.

W końcu 2013 r. liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w województwie wyniosła 96,5 tys. (udział w kraju – 2,4%). Wśród 21,5 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej zanotowano 5,6 tys. spółek handlowych, w tym 670 z udziałem kapitału zagranicznego. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły 77,7% ogółu podmiotów województwa. W strukturze zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według ro-

dzajów działalności dominowały usługi (74,8%) oraz przemysł i budownictwo (21,3%). Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowani		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Podlaskie	763	808	85	73	64	58
Podregiony:						
białostocki	889	950	103	90	61	67
łomżyński	660	696	68	58	53	48
suwalski	688	709	77	67	86	58

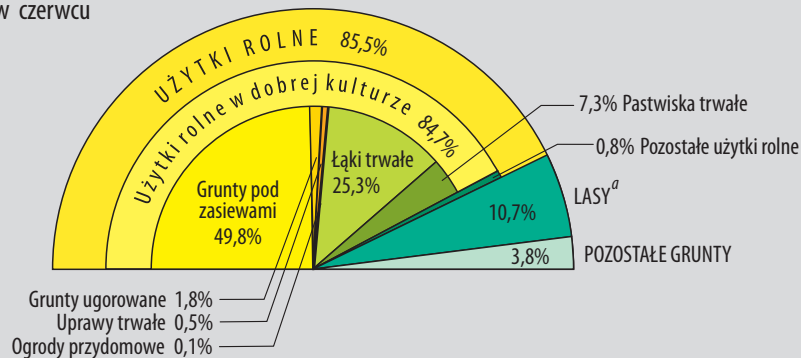
^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	1057,0	1074,1
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	98,1	99,1
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	83,5	77,5
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	12,42	13,63
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	83,1	89,1
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	52,3	32,7
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	196,1	200,0
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	1863	2198
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	106,2	97,6

^{a, b} Stan w: *a* – czerwcu, *b* – końcu lipca. ^c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

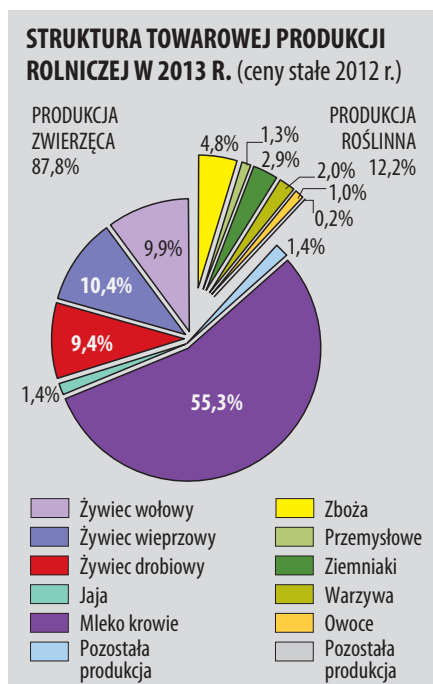
(w kraju – 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 17,1 tys. ha (tj. o 1,6%) i osiągnęła poziom 1074,1 tys. ha.

Ogólna powierzchnia zasiewów województwa wynosiła 625,7 tys. ha i stanowiła 6,1% powierzchni zasiewów w kraju. W ich strukturze dominowało

pszenżyto zajmujące 12,0% ogólnego arealu oraz żyto, które zasiano na 9,5% omawianej powierzchni. Uzyskane w 2013 r. w województwie zbiory owsa stanowiły 9,1% zbiorów krajowych, zaś zbiory ziemniaków – 6,3%. W strukturze użytków rolnych duży (największy w kraju po województwie małopolskim) jest udział łąk i pastwisk, które w 2013 r. stanowiły 38,1% ich powierzchni. Stwarza to dogodne warunki do chowu bydła mlecznego i mięsnego. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 956,6 tys. szt., tj. 16,3% pogłowia w kraju, co daje 2 lokatę po województwie mazowieckim. Liczebność stada trzody chlewnej, według stanu w końcu lipca, ukształtowała się na poziomie 350,8 tys. szt., tj. 3,1% stada krajowego. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2013 r. była najwyższa w Polsce i wynosiła 89,1 szt. przy średniej dla kraju 40,1 szt. Prowadzona na terenie regionu hodowla bydła mlecznego pozwoliła na wyprodukowanie w omawianym roku 2360,8 mln litrów mleka, tj. ponad 19% produkcji krajowej (2 lokata po województwie mazowieckim). Produkcja mleka w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wynosiła 2198 litrów i była ponad 2,5 razy wyższa od średniej w kraju, dzięki czemu województwo podlaskie uzyskało 1 lokatę w Polsce.

Województwo charakteryzuje się dużym stopniem czystości i naturalności środowiska przyrodniczego. Z roku na rok przybywa gospodarstw prowadzących ekologiczną produkcję rolną.

W 2013 r. na Podlasiu funkcjonowało 2235 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 1172 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono upra-

wę metodami ekologicznymi wyniosła 63,5 tys. ha (w 2010 r. – 42,9 tys. ha).

Województwo podlaskie w 2013 r. wytworzyło 6,6% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 6,1% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 90,5%, wobec 91,4% średnio w kraju. Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie 4404 zł, wobec 5312 zł w kraju.

Przemysł na Podlasiu jest stosunkowo słabo rozwinięty, jednak wiele dużych zakładów charakteryzuje wysoki stopień automatyzacji procesów produkcyjnych, a ich linie technologiczne należą do najnowocześniejszych w kraju. Potencjał przemysłowy skoncentrowany jest w największych miastach – Białymstoku, Suwałkach i Łomży. Przemysł związany jest głównie z dominującym w rejonie rolnictwem, dzięki czemu kluczową pozycję w strukturze sprzedanej produkcji przemysłowej zajmuje produkcja artykułów spożywczych. Znaczący w kraju jest udział produkowanego w regionie mleka, a także masła, serów i twarogów oraz mięsa. Podlaskie mleczarnie są największymi i najnowocześniejszymi wytwórniami produktów mlecznych w kraju. Ponadto istotne znaczenie w przetwórstwie przemysłowym mają również produkcja wyrobów z drewna, korka i wikliny, produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych oraz produkcja maszyn i urządzeń.

Udział województwa w krajowej produkcji sprzedanej przemysłu jest niewielki. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu w 2013 r. ukształtowała się na poziomie 20,9 mld zł, co stanowiło 1,8% produkcji przemysłowej Polski (najmniej w kraju obok województwa opolskiego). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 17,5 tys. zł, co również należało do jednej z najniższych wartości w kraju.

Wysokość nakładów inwestycyjnych w województwie jest niewielka (jedno z ostatnich miejsc w kraju). W 2013 r. udział województwa w krajowych nakładach inwestycyjnych ukształtował się na poziomie 2,4%, a wartość nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (4610 zł) była o 23% mniejsza niż średnio w kraju. W strukturze nakładów inwestycyjnych usługi stanowiły 64,5%, przemysł i budownictwo – 28,6%, a rolnictwo – 6,9% (1 lokata w kraju).

Niewielkie były również nakłady na działalność badawczo-rozwojową (11 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady te w 2013 r. wyniosły 171 zł i były o 54,4% niższe od średnich krajowych, a zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej stanowili jedynie 1,8% ogółu zatrudnionych w tej działalności w Polsce. Liczba zatrudnionych w B+R w przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo osiągnęła wartość 3,4 (dla kraju – 5,4).

W odniesieniu do 2010 r. nastąpił rozwój infrastruktury komunalnej. Najbardziej wzrosła długość sieci kanalizacyjnej (o 23,8%). Długość rozdzielczej sieci gazowej i wodociągowej zwiększyła się odpowiednio o 9,4% i o 6,1%.

W odniesieniu do 2010 r. nastąpił rozwój infrastruktury komunalnej. Najbardziej wzrosła długość sieci kanalizacyjnej (o 23,8%). Długość rozdzielczej sieci gazowej i wodociągowej zwiększyła się odpowiednio o 9,4% i o 6,1%.

Pałac Branickich w Białymstoku (fot. Marzena Bylińska)

Mimo to wskaźniki określające zagęszczenie sieci na 100 km² powierzchni były nadal niższe niż średnio w kraju.

W 2013 r. w zasobach mieszkaniowych województwa podlaskiego znajdowało się ponad 432,5 tys. mieszkań. Na 1000 ludności, podobnie jak w kraju, przypadały 362 mieszkania, a przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania (75,6 m²) była większa od średniej krajowej o 2,5 m². W wodociąg wyposażonych było 98,6% mieszkań w miastach i 83,0% na wsi. Centralne ogrzewanie funkcjonowało w 77,8% mieszkań regionu.

Geograficzne położenie województwa sprawia, że spełnia ono istotną rolę w krajowym i międzynarodowym systemie komunikacyjnym. Przez teren województwa przebiegają ważne szlaki komunikacyjne: pierwszy z nich biegnie z Berlina, przez Warszawę i Grodno do Sankt Petersburga, a drugi – z Warszawy do Helsinek, to droga tranzytowa szybkiego ruchu, częściowo zrealizowana jako droga ekspresowa VIA BALTICA, łącząca kraje bałtyckie z Europą Zachodnią. W końcu 2013 r. długość dróg o twardej nawierzchni wynosiła 12554 km, w tym 90,7% to drogi o nawierzchni ulepszonej. Na 100 km² powierzchni ogólnej przypadało 62,2 km dróg o twardej nawierzchni (pre-

ciętnie w kraju – 91,2 km). Ze względu na niezadowalającą ilość i jakość dróg (niewłaściwe parametry) województwo stanowi wąskie gardło w systemie tranzytowego przewozu towarów i osób w tej części Europy. Słabo rozwinięty transport to jedna z głównych barier wzrostu gospodarczego regionu. Niedostatecznie rozbudowana jest również infrastruktura kolejowa, a jej zagęszczenie jest najniższe spośród wszystkich województw. W omawianym roku w podlaskim eksploatowanych było 693 km linii kolejowych, ale jedynie 32% było zelektryfikowanych. Wskaźnik gęstości czynnej sieci kolejowej na 100 km² powierzchni województwa wyniósł 3,4 km (w kraju – 6,2 km).

W końcu 2013 r. ludność województwa podlaskiego korzystała z 341 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługiwała przeciętnie 3,5 tys. osób i był to wskaźnik korzystniejszy niż średnio w kraju (4,9 tys. osób). Liczba łączy głównych telefonii przewodowej na 1000 ludności w omawianym okresie kształtowała się na poziomie 150,5 i była nieco niższa od średniej krajowej (151,4).

W 2013 r. dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 5542,4 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca osią-

gnęły poziom 4632 zł. W strukturze dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa 41,1% stanowiły dochody własne, 33,4% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 14,6% – dotacje celowe z budżetu państwa.

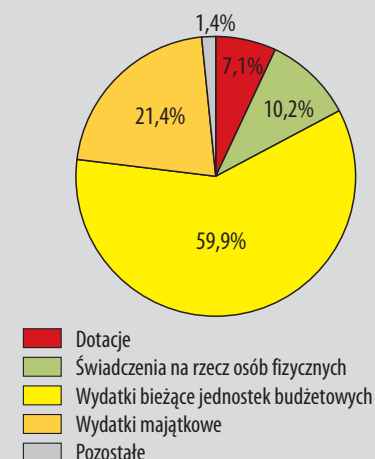
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 5550,9 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4639 zł (w kraju – 4775 zł).

Możliwości inwestycyjne regionu znacząco zwiększyły dofinansowania z Unii Europejskiej. Dzięki Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego, Europejskiemu Funduszowi Społecznemu oraz Funduszowi Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz Regionalnego Programu Operacyjnego. Fundusze unijne umożliwiły realizację wielu projektów ważnych dla regionu, m.in. budowę obwodnicy Zambrowa i Wiśniewa w ciągu drogi krajowej 58, poprawę jakości funkcjonowania systemu transportu publicznego miasta Białegostoku – etap II,

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	759	693
na 100 km ² w km	3,8	3,4
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	11999	12554
w tym: o nawierzchni ulepszonej	10629	11387
ekspresowe	—	33,1
autostrady	—	—
Telefoniczne łączy główne ^{ab} na 1000 ludności	192,2	150,5
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	3458	3504

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

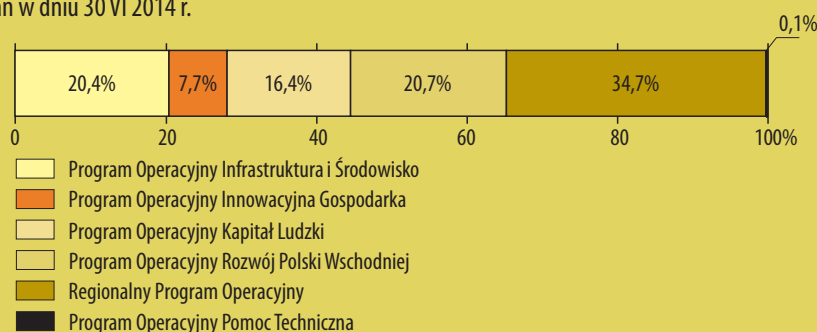

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	15132,0	3,0	12565	97,2
Dofinansowanie z UE	7809,9	2,8	6485	89,8

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

przebudowę drogi wojewódzkiej nr. 685 Hajnówka–Jelonka. Z dziedziny ochrony środowiska dofinansowano m.in. rozbudowę i modernizację sieci wodociągowo-kanalizacyjnej w Białymstoku i gminie Wasilków, budowę Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czerwonym Borze oraz kompleksowe rozwiązanie dla gospodarki wodno-ściekowej miast Kolno, Mońki i Drohiczyń.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W roku szkolnym 2013/14 w województwie funkcjonowało 689 placówek wychowania przedszkolnego. Wychowaniem przedszkolnym objętych było 36,3 tys. dzieci, w tym 31,3% w wieku 5 lat oraz 25,5% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku

3–6 lat wyniosła 723 i była nieco niższa niż średnio w kraju, gdzie ukształtowała się na poziomie 753. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w placówkach wychowania przedszkolnego, wśród których 31,3% stanowiły przedszkola.

Do 414 szkół podstawowych i 229 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio 63,9 tys. oraz 35,0 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 42,8 tys. młodzieży, przy czym 89,5% w szkołach,

które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. Do 79 szkół policealnych uczęszczało 11,2 tys. osób.

W roku akademickim 2013/14 funkcjonowało w województwie 18 szkół wyższych o zróżnicowanych profilach kształcenia. Wśród 42,8 tys. osób studiujących na terenie województwa 58,5% stanowiły kobiety.

Najważniejszym ośrodkiem naukowym w regionie jest Białystok. Mają tu siedzibę m.in. Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Medyczny oraz Politechnika Białostocka – największa uczelnia techniczna w północno-wschodniej Polsce. Ponadto funkcjonują filie warszawskich szkół wyższych (m.in. Uniwersytetu Muzycznego im. Fryderyka Chopina i Akademii Teatralnej). Szkoły wyższe działają również w Łomży i Suwałkach.

W 2013 r. opiekę zdrowotną w regionie zapewniało 35 szpitali, które dysponowały 5,9 tys. łóżek. Ambulatoryjna opieka zdrowotna świadczona była przez 576 przychodni w miastach i 161 na wsi oraz 180 praktyk lekarskich w miastach i 50 na wsi. Pomoc doraźną zapewniały 54 zespoły ratownictwa medycznego. Nad stanem zdrowia ludności czuwało 3,0 tys. lekarzy różnych specjalizacji, 6,6 tys. pielęgniarek oraz

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Podlaskie	90,6	78,3	13,1	91,5	90,6	88,3	8,0

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

Archikatedra Białostocka
(fot. Marzena Bylińska)

0,8 tys. położnych. Sieć placówek służby zdrowia uzupełniało 377 aptek oraz 67 punktów aptecznych. Na jedną aptekę przypadało w 2013 r. 3170 osób. Na terenie „Zielonych Płuc Polski” w otoczeniu Puszczy Augustowskiej znajduje się Sanatorium Uzdrowskie, z którego w 2013 r. skorzystało 1,9 tys. kuracjuszy. Wśród licznych bogactw, które oferuje natura znajdują się tu rozległe złoża borowiny oraz wody mineralne.

Mieszkańcy regionu mają możliwość korzystania z 8 teatrów i instytucji muzycznych oraz z 238 bibliotek publicznych (łącznie z filiami). Na terenie województwa funkcjonuje 13 kin oraz 27 muzeów i oddziałów muzealnych. Największą instytucją artystyczną regionu jest Opera i Filharmonia Podlaska z siedzibą w Białymstoku. W stolicy regionu ma również swą siedzibę Białostocki Teatr Lalek oraz Wydział Sztuki Łącarskiej warszawskiej Akademii Teatralnej, dzięki którym Białystok zyskał miano polskiego centrum sztuki łącarskiej.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	243	238
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3848	3894
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	132	122
Teatry i instytucje muzyczne ^a	7	8
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	309	278
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	680	673

^a Stan w dniu 31 XII.

Spośród licznych zabytków Podlaskia należy wymienić m.in.: dawny Pałac Branickich (obecnie siedziba Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku), kościół pw. Świętej Trójcy w Tykocinie ze wspaniale zachowanymi wnętrzami z XVIII wieku, synagogę z XVII wieku (obecnie muzeum) w Tykocinie oraz zespół pałacowo-parkowy w Korczewie. Atrakcją turystyczną jest Muzeum Przyrodniczo-Leśne w Białowieży oraz Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie.

Województwo podlaskie posiada warunki do wzbogacenia bazy i infrastruktury turystycznej poprzez pełniejsze wykorzystanie szlaków wodnych oraz rozwój ośrodków rekreacyjnych, sportowych i leczniczych. Bazę turystyczną w 2013 r. stanowiły **254** turystyczne obiekty noclegowe (o 10 i więcej miejscach noclegowych), w tym 34 hotele. Obiekty te dysponowały łącznie **12,9 tys. miejsc noclegowych**, a udzielono w nich 1018,6 tys. noclegów. Baza hotelowa koncentruje

się głównie w Białymstoku. Znajduje się tu 12 hoteli posiadających 1,6 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało 170 tys. osób, w tym 45,5% turystów zagranicznych.

Bogactwo przyrodnicze regionu stwarza korzystne warunki do uprawiania turystyki krajoznawczej, ekoturystyki oraz czynnego wypoczynku w ścisłym kontakcie z przyrodą. Atrakcją turystyczną województwa jest Kanał Augustowski, który przebiega przez Polskę i Białoruś. Jest usytuowany w szczególnym otoczeniu, pomiędzy Puszcą Białowieską, Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej, Biebrzańskim Parkiem Narodowym, Wigierskim Parkiem Narodowym i Suwalskim Parkiem Krajobrazowym. Na całkowitą długość kanału składa się 101,3 km uregulowanych koryt rzecznych i 21,3 km jezior. Od 1968 r. Kanał Augustowski jest chroniony prawem jako zabytkowy obiekt budownictwa wodnego, zabytek najwyższej rangi krajowej – pomnik klasy zerowej.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Podlaskie	29,2	29,0	38,3	38,2

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Podregiony (NTS 3)	–	4
Powiaty (NTS 4)	–	16
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	4
Miasta ogółem (NTS 5)	–	42
Gminy (NTS 5)	–	123

Województwo pomorskie położone jest w północnej części Polski, nad Morzem Bałtyckim, u ujścia Wisły do Zatoki Gdańskiej. W jego granicach znajduje się przylądek Rozewie – najdalej na północ wysunięty punkt Polski. Na Mierzei Wiślanej graniczy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Województwo zajmuje obszar 18,3 tys. km² (5,9% powierzchni kraju), który zamieszkuje 2,3 mln mieszkańców. Gdańsk – stolica województwa – wraz z Gdynią i Sopotem tworzą dużą aglomerację miejską zwaną Trójmiastem.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
				2013				2011		
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	122	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Pomorskie	123	55,8	50,2	10,0	26,5	41,8	15600	3,0	34,1	62,9

Źródło: Eurostat.

Województwo pomorskie należy do zróżnicowanych przyrodniczo i krajo-
obrazowo regionów Polski z niezwykle
urozmaiconą rzeźbą terenu pochodzenia
polodowcowego. We wschodniej części
województwa występują jedyne w Pol-
sce obszary depresyjne (tereny Żuław
Wiślanych), poprzecinane licznymi ka-
nałami. Najwyższym wzniesieniem jest
Wieżycza (329 m n.p.m.) w paśmie mo-
renowych Wzgórz Szymbarskich, które
jest jednocześnie najwyższym punktem
Nizy Polskiego. Na terenie regionu znaj-

dują się dwa parki narodowe – Słowiński
Park Narodowy i Bory Tucholskie.

Do najbardziej urozmaiconych tere-
nów, zarówno pod względem walorów
naturalnych, jak i tradycji kulturowych,
należą Kaszuby i Kociewie. Na terenie
województwa znajdują się bardzo do-
brze zachowane średniowieczne zamki,
w tym najwspanialszy z nich – zamek w
Malborku, była siedziba Zakonu Krzy-
żackiego, twierdza obronna wpisana
na Listę Światowego Dziedzictwa Kul-
tury UNESCO. Przepięknym miastem

ukształtowanym przez wiele kultur,
z bogatą historią i wspaniałymi zabytkami
jest Gdańsk.

Z budową geologiczną związane są
zasoby surowcowe występujące na tym
terenie. Powszechnie na terenie całego
regionu występują złoża: piasków, ilów,
żwiru, kruszywa naturalnego. Ponadto
znajdują się tu pokłady: kredy jeziornej,
soli potasowo-magnezowych, soli ka-
miennej, ropy naftowej, gazu ziemnego,
a w strefie brzegowej liczne nagroma-
dzenia bursztynu.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Pomorskie
Ludność na 1 km ²	123	125
Stopień urbanizacji w %	60,4	65,1
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	28,8
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	13,5
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,3
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	57,8
Pracujący na 1000 ludności	362	328
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	13,2
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3595,98
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	41045
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	109931
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	6031
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	1,08
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	6,2
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	36,3

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa pomorskiego w 2013 r. wyniosła 1831,0 tys. ha, tj. 5,9% ogólnej powierzchni kraju.

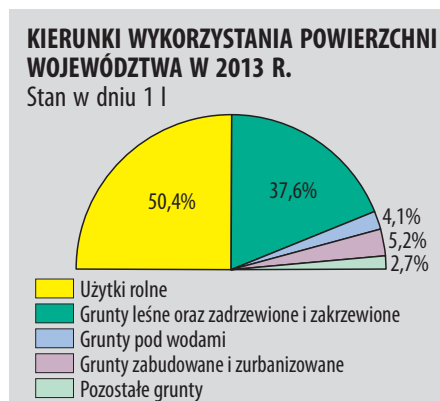
W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 2,9 tys. ha (4,7% tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. nieznacznie się zmniejszyła (o 0,3%). W wojewódz-

twie w 2013 r. funkcjonowało 220 oczyszczalni ścieków (o 39 mniej niż w 2010 r.) – 33 przemysłowe i 187 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni komunalnych zmniejszyła się o 32 obiekty, a przemysłowych – o 7. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wyniósł 83,1% (najwięcej w kraju) i zwiększył się w stosunku do 2010 r. o 3,8 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały 29,3% mniej zanieczyszczeń pyłowych i 17,8% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 598,0 tys. ha, co stanowiło 32,7% powierzchni województwa oraz 5,9% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2605 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). W regionie znajdują się dwa parki narodowe – Słowiński Park Narodowy (21,6 tys. ha) oraz Bory Tucholskie (4,6 tys. ha).

Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadł na obszary chronionego krajobrazu (390,4 tys. ha, tj. 65,3% powierzchni prawnie chronionej województwa) oraz parki krajobrazowe (154,8 tys. ha, tj. 25,9%). W regionie było 2,8 tys. pomników przyrody. Około 28% powierzchni lasów uznanych zostało za

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	171,4	157,5
w tym wymagające oczyszczania	125,3	127,0
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	79,3	83,1
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	3,4	2,4
gazowych (bez dwutlenku węgla)	35,3	29,0
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	1,8	2,1
w tym poddane odzyskowi	1,5	2,0
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	21,8	3,8

a Na terenach własnych zakładów.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	680,5	682,9
w tym lasy	662,7	665,2
Lesistość ^a w %	36,2	36,3

^a Stan w dniu 31 XII.

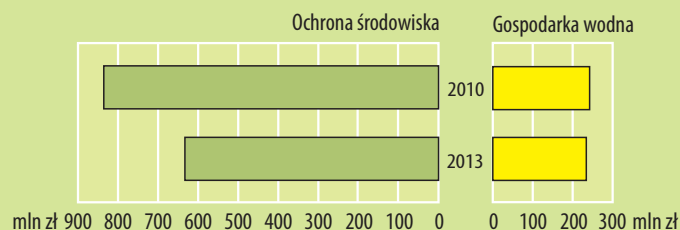
lasów ochronne (186,2 tys. ha). W porównaniu z 2010 r. lesistość zwiększyła się o 0,1 p.proc.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² w 2013 r. wyniosła 116,2 t (o 16,8% więcej niż w 2010 r.) i była znacznie niższa od średniej krajowej (417,7 t).

W 2013 r. w województwie pomorskim funkcjonowało 18 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 89,2 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była większa od średniej w kraju (281 kg wobec 246 kg). 58,6% odpadów przeznaczono do składowania, 13,2% do recyklingu, a pozostałą część do kompostowania i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 633,1 mln zł i były o 24,2% niższe niż w 2010 r. Stanowiły one 5,8% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce. Najwięcej nakładów przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska były o 2,1% niższe niż średnio w kraju i wyniosły 276 zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły 234,0 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były niższe o 3,4%. Stanowiły one 7,6% krajowych nakładów na ten cel (o 0,8 p.proc. więcej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 miesz-

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

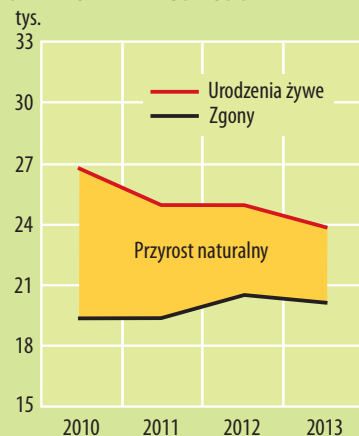

kańca wyniosły 102 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na obwałowania przeciwpodziowe (72,4 mln zł).

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Na koniec 2013 r. ludność województwa liczyła 2295,8 tys. osób, co stanowiło 6,0% ludności kraju i plasowało województwo na 7 miejscu. Województwo należało do regionów o wyższej niż średnia w kraju gęstości zaludnienia (125 wobec 123 osób na km²) i wyższym niż przeciętnie odsetku ludności miejskiej (65,1% wobec 60,4%). Spośród 42 miast – 27 to miasta z liczbą mieszkańców poniżej 20 tys., w 10 miastach liczba mieszkańców wyniosła od 20 tys. do

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

50 tys., trzy miasta: Wejherowo, Tczew i Słupsk mieściły się w przedziale od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców, natomiast dwoma największymi miastami w regionie były Gdańsk i Gdynia (461,5 tys. i 248,0 tys. mieszkańców).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Pomorskie	11,8	10,4	8,5	8,8	3,3	1,7
Podregiony:						
gdański	14,0	12,4	7,1	6,9	6,9	5,5
słupski	11,6	10,2	8,6	8,7	3,0	1,5
starogardzki	12,4	10,4	8,4	8,8	4,0	1,6
trójmiejski	10,1	9,2	9,5	10,1	0,5	−0,9

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Pomorskie	2749	3240	-100	-1377	1,2	0,8
Podregiony:						
gdański	5012	4205	-28	-275	9,4	7,1
słupski	-711	-952	-108	-456	-1,7	-2,9
starogardzki	-629	-713	-4	-430	-1,3	-2,3
trójmiejski	-923	700	40	-216	-1,2	0,6

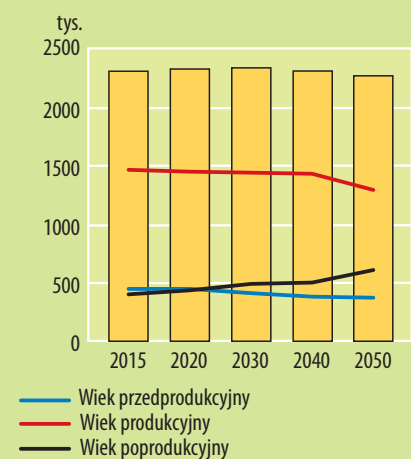
W latach 2010–2013 liczba ludności regionu wzrosła o 20,3 tys. osób, tj. o 0,9%. Było to efektem zarówno dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. W 2013 r. współczynnik przyrostu naturalnego był najwyższy w kraju i wyniósł 1,7‰ (w kraju – minus 0,5‰). W województwie odnotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały (napływ – 30,8 tys., odpływ – 27,6 tys.), natomiast dane administracyjne wskazują na ujemne saldo migracji z zagranicy – więcej osób wymeldowało

się za granicę – 2,5 tys. niż się zameldowało z zagranicy – 1,1 tys.

W omawianym okresie obserwowany był znaczny wzrost liczby ludności w wieku powyżej 65 lat (o 12,3%), która stanowiła 13,5% społeczeństwa (średnia krajowa – 14,7%). Jednocześnie udział ludności poniżej 25 roku życia w populacji ogółem był jednym z najwyższych w kraju, ale zmniejszył się o 1,6 p.proc. w stosunku do 2010 r.

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

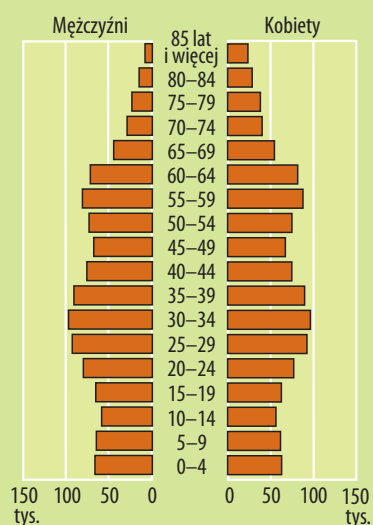

i wyniósł 28,8% (średnia w kraju – 27,3%).

Niekorzystnym zjawiskiem był spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym z 64,6% w 2010 r. do 63,4% w 2013 r. Natomiast województwo charakteryzowało się najwyższym w kraju

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.

Stan w dniu 31 XII

Stadion PGE Arena – Gdańsk (fot. Piotr Bojarski)

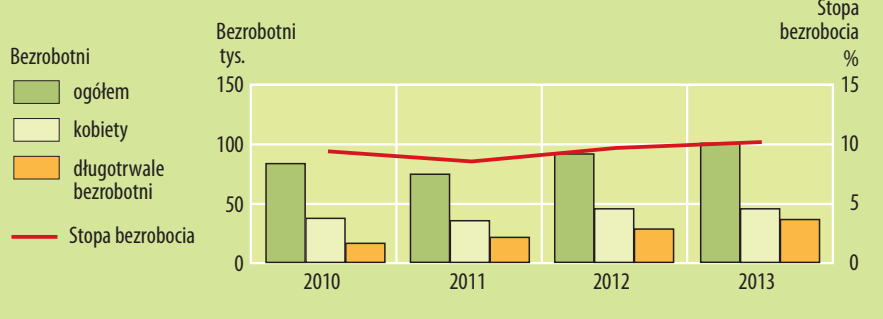
odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym, których udział w 2013 r. wyniósł 19,6% (18,2% w kraju) oraz najniższym po województwie warmińsko-mazurskim i wielkopolskim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym (17,1% wobec 18,4% w kraju).

W województwie pomorskim, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia. Średnia długość trwania życia była wyższa niż średnia w kraju i wyniosła dla mężczyzn – 74,1 roku, a dla kobiet – 81,2 roku (w Polsce odpowiednio 73,1 roku i 81,1 roku).

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. w województwie pomorskim pracowało 753,4 tys. osób, co stanowiło 5,4% ogólnej liczby pracujących w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 328 pracujących (w kraju – 362). Z sektorem usług związanych było blisko 63% pracujących, a ponad 28% znalazło zatrudnienie w przemyśle i budownictwie. Udział pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i ry-

BEZROBOTNIE WEDŁUG BAEŁ (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Gdańsk – gmina miejska	45227	Gdańsk – gmina miejska	18539
Gdynia – gmina miejska	28514	Gdynia – gmina miejska	16353
Sopot – gmina miejska	8196	Rumia – gmina miejska	6764
Słupsk – gmina miejska	6878	Wejherowo – gmina miejska	5344
Wejherowo – gmina miejska	5105	Tczew – gmina miejska	4996
Tczew – gmina miejska	4523	Słupsk – gmina miejska	4715
Starogard Gdański – gmina miejska	3910	Sopot – gmina miejska	4172
Kwidzyn – gmina miejska	3906	Reda – gmina miejska	3691
Pruszcz Gdański – gmina miejska	3834	Pruszcz Gdański – gmina miejska	3326
Chojnice – gmina miejska	3360	Puck – gmina miejska	3214

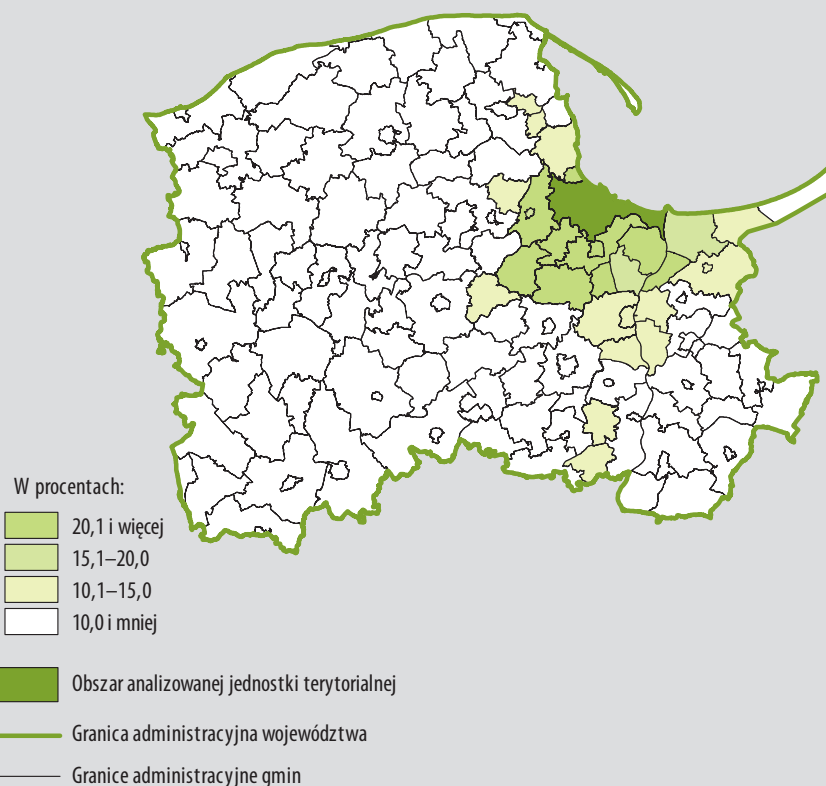
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	744,9	753,4
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8,9	8,8
przemysł i budownictwo	30,0	28,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	28,2	27,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	4,5	5,0
pozostałe usługi	28,4	30,3

Stocznia – Gdańsk (fot. Anna Borkowska)

MIASTO GDAŃSK
UDZIAŁ PRZYJEŹDZAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	3138,25	3595,98	97,3	98,3
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3300,03	3939,68	99,9	99,2
przemysł i budownictwo	3051,27	3477,39	96,8	96,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospo- darka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2740,03	3269,96	94,9	99,8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nierucho- mości ^Δ	4161,98	4821,43	88,2	89,5
pozostałe usługi	3375,19	3740,05	100,3	99,5

bactwie wyniósł 8,8%, prawie dwa razy mniej niż średnio w kraju (17,1%).

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej wyniosła 994 tys. osób,

co stanowiło 5,7% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej (55,8%) oraz wskaźnik zatrudnienia (50,2%) były na podobnym poziomie co średnia krajowa. Przeciętna liczba bezrobotnych

w województwie wyniosła 100 tys. osób, tj. 5,6% ogólnej liczby w kraju. Stopa bezrobocia – nieco niższa od przeciętnej krajowej – zwiększyła się w porównaniu z 2010 r. z 9,3% do 10,1%. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludności wiejskiej niż miejskiej (12,8% wobec 8,7%). W nieco trudniejszej sytuacji na rynku pracy były kobiety, dla których stopa bezrobocia wynosiła 10,2% i była wyższa niż dla mężczyzn o 0,3 p.proc.

W 2011 r. w województwie pomorskim 180,3 tys. mieszkańców dojeżdżało do pracy do gminy innej niż gmina zamieszkania, co stanowiło 5,8% ogólnej liczby dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat utrzymuje się na nieco niższym poziomie niż średnia krajowa. W 2013 r. wyniosło 3596 zł (tj. 98,3% średniej krajowej). Wynagrodzenia w województwie były niższe niż przeciętnie we wszystkich rodzajach działalności gospodarczej, od 89,5% średniej krajowej w działalności finansowej i ubezpieczeniowej; obsłudze rynku nieruchomości do 99,8% w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji.

Europejskie Centrum Solidarności – Gdańsk
(fot. Beata Bojarska)

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa wyniósł 1434 zł, a przeciętne miesięczne wydatki – 1084 zł, tj. więcej niż średnio w kraju, odpowiednio o 10,4% i 2,1%.

GOSPODARKA

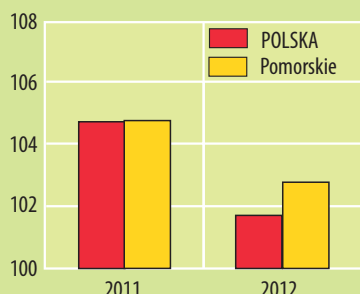
Udział województwa pomorskiego w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2012 r. wyniósł 5,8%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB osiągnął wartość 41,0 tys. zł i ukształtował się na poziomie 97,9% przeciętnej w kraju.

Największy udział w tworzeniu PKB województwa miał jeden z najlepszych podregionów w kraju (3 lokata) – podregion trójmiejski (49,5%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca podregion trójmiejski uzyskał 148,3% średniej krajowej, pozostałe podregiony: gdański, słupski i starogardzki uzyskały wyniki znacznie poniżej przeciętnej – odpowiednio 71,2%, 72,7% i 76,5% średniej krajowej.

Wydajność pracy, mierzona wartością dodaną brutto przypadającą na 1 pracującego, wyniosła 109,9 tys. zł i kształtowała się na poziomie wyższym niż średnia w kraju o 6,7%.

W końcu 2013 r. w województwie

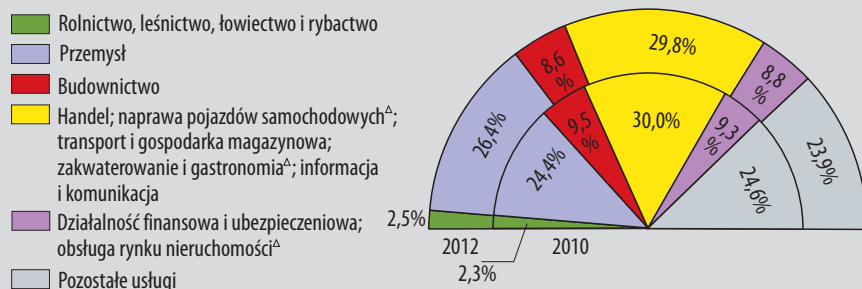
DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCĄ (rok poprzedni=100, ceny stałe)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	81392	93859
Polska=100	5,7	5,8
na 1 mieszkańca:		
w złotych	35845	41045
Polska=100	96,1	97,9
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	71684	83170
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2,3	2,5
przemysł	24,4	26,4
budownictwo	9,5	8,6
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	30,0	29,8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	9,3	8,8
pozostałe usługi	24,6	23,9

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
gdański	17,2	17,3	74,0	72,7
słupski	16,8	15,9	78,0	74,3
starogardzki	17,6	17,3	79,5	78,2
trójmiejski	48,3	49,5	146,5	151,5

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

pomorskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 271,8 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 6,7% ogólnej liczby podmiotów w kraju, w tym 97,1%

w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

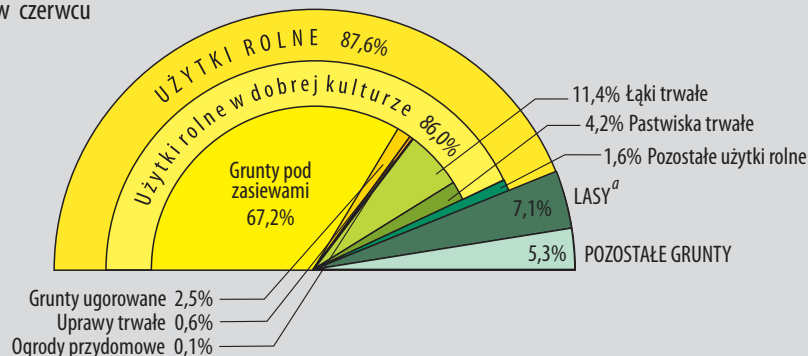

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Pomorskie	1143	1184	121	113	74	84
Podregiony:						
gdański	1051	1102	134	130	82	99
słupski	1040	1025	101	91	66	79
starogardzki	878	885	89	81	57	63
trójmiejski	1456	1550	146	136	85	91

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

Spośród 75,4 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły nieco ponad 35%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 11,2% większa niż średnia krajowa.

Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany tu kapitał zagraniczny pochodził głównie z Niemiec i Holandii.

Gleby województwa pomorskiego zaliczane są do średnio i mało urodzajnych, a jedynie na Żuławach Wiślanych znajdują się bardzo żyzne mady. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 40,0 tys., tj. o 2,9% mniej niż w 2010 r. Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w porów-

naniu z 2010 r. wzrosła o 1,0% i wynosiła 21,10 ha (w kraju – 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 1,6% i wynosiła 738,3 tys. ha.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	750,2	738,3
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	97,2	98,2
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	40,2	39,0
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	15,32	16,22
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	26,0	27,0
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	112,7	95,9
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	289,9	302,5
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	381	486
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	131,3	153,9

^{a, b} Stan w: ^a – czerwcu, ^b – końcu lipca. ^c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarów użytków rolnych w województwie pomorskim była korzystniejsza niż średnio w kraju ze względu na zwiększony udział gospodarstw o dużej powierzchni użytków rolnych. Gospodarstwa rolne dysponujące powierzchnią użytków rolnych do 1,99 ha stanowiły 14,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych (w kraju – 21,8%), natomiast gospodarstwa powyżej 15 ha – 27,6% (w kraju – 14,3%).

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 566,5 tys. ha, tj. 5,5% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 24,5%, rzepak i rzepik – 13,7%, żyto – 11,2% i pszenżyto – 11,1%. W 2013 r. województwo w krajowych zbiorach pszenicy, żyta oraz owsa zajmowało 6 lokatę. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 199,2 tys. szt. (3,4% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 708,4 tys. szt. (odpowiednio 6,3%).

W województwie pomorskim w 2013 r. funkcjonowało 645 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 248 w okresie przedstawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na

których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 28,7 tys. ha (w 2010 r. – 22,6 tys. ha).

Województwo pomorskie w 2013 r. wytworzyło 4,4% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 4,6% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 93,6% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętnie w kraju (o 8,4%) i wyniosła 4864 zł.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa pomorskiego w 2013 r. wyniosła 81,1 mld zł, co stanowiło 6,9% produkcji przemysłowej Polski (5 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 35,4 tys. zł, co stanowiło wartość powyżej średniej krajowej równej 30,7 tys. zł. Przetwórstwo przemysłowe to działalność odpowiedzialna za 90,9% produkcji. Specyfika produkowanych tu wyrobów związana jest z nadmorskim położeniem województwa – wytworzono 92,3% konserw rybnych oraz

35,5% krajowej produkcji filetów z ryb morskich, świeżych lub chłodzonych oraz 33,0% śledzi wędzonych, włączając filety.

Region posiada odpowiednie zaplecze badawczo-rozwojowe sektora gospodarki morskiej, które tworzą: Politechnika Gdańska, Akademia Morska w Gdyni, Centrum Techniki Okrętowej w Gdańsku, Instytut Maszyn Przemysłowych PAN oraz Morski Instytut Rybacki w Gdyni. Działają dwa liczące się porty morskie – zlokalizowane w Gdańsku i Gdyni oraz dwa mniejsze w Uście i Władysławowie.

Nakłady inwestycyjne, poniesione w województwie pomorskim w wysokości 13,8 mld zł, stanowiły 6,0% nakładów kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 6031 zł, tj. o 0,4% więcej od średniej krajowej. Na przemysł i budownictwo przeznaczono 33,5% nakładów inwestycyjnych, na usługi – 64,3%, a na rolnictwo jedynie 1,3%.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową stanowiły 6,5% nakładów na te cele w Polsce. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 407 zł i były o 8,5% wyższe od średniej krajowej. Za zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 6,4% zatrudnionych w tej działalności w kraju. W przelicze-

niu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 6,0 (dla kraju – 5,4).

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 5,8% nakładów krajowych na te cele. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był niższy od średniej w kraju.

W 2013 r. oddano do użytkowania 11,9 tys. mieszkań. Zasoby mieszkaniowe w województwie stanowiły 5,9% zasobów krajowych – 814,9 tys. mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wyniosła 71,4 m² (w kraju – 73,1 m²), a na 1 osobę przypadało 25,3 m² (w kraju – 26,3 m²).

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w 2013 r. wyniosła 15,0 tys. km, co zapewniło niemal pełne wyposażenie mieszkań w tą instalację – w 99,8% mieszkań w miastach i w 97,7% mieszkań na wsi. Sieć kanalizacyjna miała długość 9,6 tys. km. Długość rozdzielczej sieci gazowej wyniosła 5,1 tys. km i podłączonych do niej było 71,6% mieszkań w miastach i 8,7% na wsi.

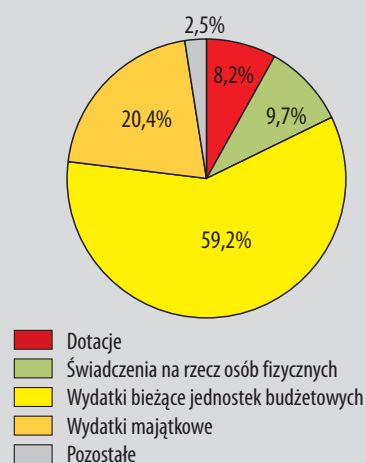
W województwie pomorskim gęstość eksploatowanych linii kolejowych wyniosła 6,6 km na 100 km² i była nieco większa niż średnia w kraju. Długość

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1241	1214
na 100 km ² w km	6,8	6,6
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	12224	12851
w tym: o nawierzchni ulepszonej	11347	11776
ekspresowe	54,4	72,3
autostrady	65,8	65,9
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	222,6	156,4
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4479	4895

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

dróg publicznych o twardej nawierzchni wyniosła 12,9 tys. km; na 100 km² powierzchni przypadało ich 70,2 km (w kraju – 91,2 km). Województwo posiada dogodne lotnicze połączenie komunikacyjne krajowe i międzynarodowe. W Gdańsku zlokalizowany jest Port Lotniczy Gdańsk im. Lecha Wałęsy. Lotnisko pełni funkcję również lotniska zapasowego dla stolicy. W 2013 r. liczba pasażerów przyjętych i odprawionych w porcie lotniczym wyniosła 2,8 mln osób.

W województwie działało 469 placówek pocztowych operatora wyznaczonego. Na jedną placówkę przypadało 4,9 tys. osób, podobnie jak średnio w kraju. Ilość głównych łączy na 1000 ludności telefonii przewodowej wyniosła 156 wobec 151 w kraju.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie pomorskim w 2013 r. wyniosły 11648,9 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 5081 zł (o 6,6% więcej od średniej krajowej; 3 lokata). W strukturze dochodów 49,2% stanowiły dochody własne,

26,7% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 12,8% – dotacje celowe z budżetu państwa.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 11573,7 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 5049 zł (o 5,7% więcej od średniej krajowej; 2 lokata).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013, realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz

regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie pomorskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 31533,1 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 17348,5 mln zł, tj. 7640 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 5,7% więcej niż średnia krajowa).

Spośród wielu inwestycji realizowanych dzięki środkom unijnym tymi o największej wartości były m.in. z dziedziny transportu: modernizacja linii kolejowej E65/C-E65 na odcinku Warszawa–Gdynia, budowa drogi ekspresowej S7 – odcinek Gdańsk (A1) – Koszwały, połączenie Portu Lotniczego z Portem Morskim Gdańsk – Trasa Słowackiego, z ener-

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	31533,1	6,3	13887	107,5
Dofinansowanie z UE	17348,5	6,2	7640	105,7

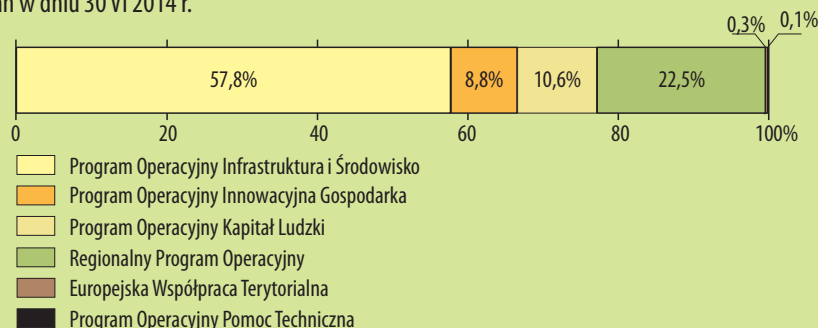
Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

Marina – Gdynia (fot. Beata Bojarska)

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

getyki: Gazociąg Szczecin–Gdańsk, Kavernowy Podziemny Magazyn Gazu Kosakowo, z ochrony środowiska: modernizacja gospodarki odpadami komunalnymi w Gdańsku, Gdański projekt wodno-ściekowy.

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 będą kontynuowane m.in. dalsze inwestycje w infrastrukturę, działania służące ochronie środowiska, rozwój Internetu, wsparcie działalności badawczo-rozwojowej.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie pomorskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 80,5 tys. dzieci, w tym 33,2% w wieku 5 lat oraz 23,9% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była znacznie niższa niż średnio w kraju i wyniosła 707, wobec 753. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 1328 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 45,2% stanowiły przedszkola.

Do 696 szkół podstawowych i 424 gimnazjów dla dzieci i młodzieży, uczęszczało odpowiednio 139,4 tys.

oraz 70,3 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 75,6 tys. młodzieży, przy czym 81,6% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania

świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 161 szkołach policealnych kształciło się 18,7 tys. osób.

W województwie znajdowało się 27 uczelni, większość miała siedzibę w Trójmieście, m.in. Uniwersytet Gdański, Politechnika Gdańska, Akademia Morska w Gdyni. W roku akademickim 2013/14 w województwie pomorskim studiowało 101,9 tys. studentów, tj. 6,6% ogólnej liczby studentów w kraju. Udział studentów na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych był wyższy niż średnio w kraju.

W województwie pomorskim w 2013 r. działały 54 szpitale ogólne po-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{a,b}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Pomorskie	92,9	71,9	22,3	93,7	91,8	86,5	6,0

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

Ruchome wydmy (fot. Beata Bojarska)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	336	319
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	2503	2360
Czytelnice bibliotek publicznych na 1000 ludności	136	161
Teatry i instytucje muzyczne ^a	13	13
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	339	339
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	1108	1216

^a Stan w dniu 31 XII.

siadające 9,5 tys. łóżek. Pomimo spadku liczby ludności na 1 łóżko w szpitalach ogólnych z 261 w 2010 r. do 243 w 2013 r., pod tym względem województwo nadal zajmowało ostatnią lokatę w kraju. W województwie działało 925 przychodni oraz 290 praktyk lekarskich, a liczba ludności na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej była najwyższa w kraju i wyniosła 1890. W województwie funkcjonowało 710 aptek – na 1 aptekę przypadało 3234 mieszkańców. Nadmorskie położenie województwa stanowi naturalną bazę rekreacyjną o wyjątkowym mikroklimacie. Przy wykorzystaniu bogatych pokładów wód leczniczych w uzdrowiskach w Ustce i w Sopocie prowadzona jest działalność lecznicza i rehabilitacyjna. Z 6 sanatoriów uzdrowiskowych na tym terenie skorzystało 22,8 tys. kuracjuszy, tj. 4,2% przebywających w tego typu ośrodkach w kraju.

Na Pomorzu znajduje się umieszczony na liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO zamek w Malborku. Gdańsk z historycznym zespołem Starego Miasta jest ośrodkiem kulturowym o randze ponadregionalnej oraz międzynarodowej. Na Pomorzu odnaleźć można również liczne obiekty sakralne, zamki pokrzyżackie, dwory i pałace oraz towarzyszące im parki. Wyjątkową atrakcją w skali kraju są fortyfikacje związane z ochroną por-

tów, jak chociażby Twierdza Wisłoujście. W województwie jest wiele miast i miasteczek, które uzyskały prawa miejskie już w XIV wieku. Istnieje też znaczna liczba miejscowości o rodowodzie sięgającym blisko 1000 lat.

W 2013 r. w województwie działało 13 teatrów i instytucji muzycznych, 24 kina oraz 65 muzeów i oddziałów muzealnych. W teatrach i instytucjach muzycznych odbyło się 2,7 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 778,2 tys. widzów i słuchaczy;

muzea i oddziały muzealne odwiedziło 1,8 mln osób. Obiekty kultury stanowią infrastrukturę społeczną o znaczeniu ponadlokalnym, sprzyjają organizowanym tu imprezom kulturalnym, w tym festiwalom: organowemu w Gdańsku Oliwie, piosenki w Sopocie, filmów fabularnych w Gdyni, Festiwal Open'er czy Top Trendy. Wspominając o Gdańsku, nie wolno zapomnieć o Jarmarku Dominikańskim organizowanym na początku sierpnia, którego tradycja liczy ponad 750 lat, a jego program to ponad 30 imprez, w tym m.in. Święto Chleba, Festiwal Carillonowy czy Festiwal Bursztynu.

Ważną gałęzią gospodarki województwa pomorskiego jest turystyka. Większość turystycznej bazy noclegowej zlokalizowana jest w strefie nadmorskiej i wykorzystywana głównie sezonowo. Pod względem posiadanych miejsc noclegowych w obiektach tu-

Okolice Ustki (fot. Anna Borkowska)

rystycznych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (94,3 tys.) województwo plasowało się na drugim miejscu w kraju (po województwie zachodniopomorskim). W 2013 r. w 1437 turystycznych obiektach noclegowych udzielono 6546,6 tys. noclegów (3 lokata), w tym 14,6% – turystom zagranicznym. Dobrze rozwija się agroturystyka, obejmująca pobyty wypoczynkowe w gospodarstwach rolnych oraz prywatnych domach i pokojach, wynajmowanych na terenach odznaczających się pięknem krajobrazu.

Atutem turystycznym województwa pomorskiego jest strefa nadmorska, w której funkcjonują porty, mariny i przystanie jachtowe oraz kąpieliska

morskie. Olbrzymią atrakcją turystyczną jest ciągnąca się wzdłuż całego wybrzeża piaszczysta plaża. W regionie dużą rolę odgrywa również turystyka rowerowa.

Atrakcyjność turystyczna jest również wynikiem ukształtowanego na przestrzeni dziejów dziedzictwa kulturowego – dużej intensywności wy-

stępowania obiektów oraz miejsc zabawkowych ukształtowanych przez nawarstwienie się różnych tradycji. Każda z pięciu krain województwa: Kaszuby, Kociewie, Pomorze Środkowe, Powiśle i Żuławy oprócz odrębnej historii, posiada wspólne cechy tworzące specyfikę Pomorza.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Pomorskie	34,7	35,6	40,9	41,4

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

Województwo śląskie pod względem powierzchni (12333 km²) jest jednym z najmniejszych województw w Polsce, a pod względem liczby mieszkańców – najliczniejszym po województwie mazowieckim regionem w kraju (4,6 mln osób, tj. 11,9% ludności w kraju). Województwo położone jest w południowo-zachodniej części Polski. Od południa graniczy z Czechami (150 km) i Słowacją (87 km). Ponadto województwo śląskie graniczy z województwami: opolskim, łódzkim, świętokrzyskim i małopolskim.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
		2013					2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Śląskie	375	53,5	48,3	9,7	25,6	43,6	17700	1,0	43,1	55,9

Źródło: Eurostat.

Województwo charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem środowiska geograficznego, znajduje się w obrębie Niziny Środkoeuropejskiej, Wyżyn Polskich oraz Karpat Zachodnich z Podkarpaciem. Fundament geologiczny stanowią prekambryjskie skały krystaliczne zalegające na dużych głębokościach. Przeważają skały osadowe (wapienie, dolomity, margle, łupki i piaskowce). Na szczególną uwagę zasługuje zapadlisko

górnos Śląskie, które charakteryzuje się występowaniem największych w Polsce i jedynych z największych w Europie złóż węgla kamiennego. Ukształtowanie terenu województwa jest bardzo zróżnicowane, występują tu góry, wyżyny i obszary nizinne, obejmujące obszar od Beskidu Śląskiego i Żywieckiego, poprzez Pogórze Beskidzkie, Nizinę Śląską i zurbanizowany obszar Wyżyny Śląskiej, aż po Wyżynę Krakowsko-Czę-

stochowską. Lasy stanowią prawie 32% powierzchni województwa. Największe kompleksy leśne ciągną się wzdłuż Małej Panwi, w Beskidach oraz na północny zachód od Rybnika. Eksploatacja surowców mineralnych, uprzemysłowienie oraz bardzo duża koncentracja ludności spowodowały, że województwo śląskie jest jednym z najbardziej przekształconych antropogenicznie obszarów Polski.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Śląskie
Ludność na 1 km ²	123	373
Stopień urbanizacji w %	60,4	77,4
Udział ludności <25 lat w %	27,3	25,4
Udział ludności >65 lat w %	14,7	15,5
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	5,1
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	56,7
Pracujący na 1000 ludności	362	356
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	11,3
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3786,14
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	44372
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	109699
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	6002
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,63
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	5,2
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	31,9

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa śląskiego w 2013 r. wynosiła 1233,3 tys. ha, tj. 3,9% ogólnej powierzchni kraju.

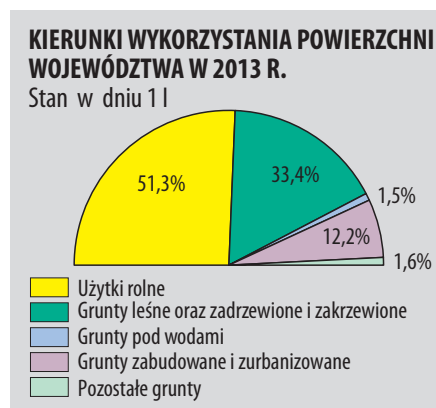
Obszary zdewastowane i zdegradowane w województwie śląskim związane są głównie z działalnością przemysłu wydobywczego oraz urbanizacją. Głównymi problemami na znacznych obszarach zdegradowanych przez gór-

nictwo podziemne są: osiadanie terenu, podtopienia i zalewiska, wstrząsy górotworu, składowanie skały płonnej. W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 4,8 tys. ha (7,7% tych gruntów w kraju) i w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 9,3%. W 2013 r. w województwie funkcjonowało 368

oczyszczalni ścieków (o 32 mniej niż w 2010 r.). Ścieki przemysłowe oczyszczane były w 164 oczyszczalniach, a komunalne – w 204 oczyszczalniach. W porównaniu z 2010 r. liczba przemysłowych oczyszczalni zmniejszyła się o 24 obiekty, a komunalnych – o 8 obiektów. W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 4,9 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja do atmosfery zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały prawie 21% mniej zanieczyszczeń pyłowych, jednak zanieczyszczenia gazowe (bez dwutlenku węgla) wzrosły o 3,6%.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 273,6 tys. ha, co stanowiło 22,2% powierzchni województwa oraz 2,7% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 595 m² powierzchni prawnie chronionej – najmniej w kraju (średnio w Polsce – 2641 m²). Dominujący udział w powierzchni terenów

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	393,9	371,5
w tym wymagające oczyszczania	391,2	369,4
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	72,0	76,9
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	13,4	10,6
gazowych (bez dwutlenku węgla)	689,8	714,5
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	35,5	38,5
w tym poddane odzyskowi	33,3	34,8
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	621,2	510,8

a Na terenach własnych zakładów.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	401,9	402,9
w tym lasy	392,1	393,0
Lesistość ^a w %	31,8	31,9

^a Stan w dniu 31 XII.

objętych ochroną przyrody przypadają na parki krajobrazowe (227,0 tys. ha, tj. 83,0% powierzchni chronionej województwa), natomiast obszary chronionego krajobrazu zajmowały 13,5% – 37,0 tys. ha. W regionie było ponad 1,5 tys. pomników przyrody. Ponad 74% powierzchni lasów zostało uznanych za lasy ochronne (291,7 tys. ha). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,1 p.proc.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² w 2013 r. wynosiła 3121,5 t (o 8,4% więcej niż w 2010 r.) i była ponad 7-krotnie większa od średniej krajowej (417,7 t).

W 2013 r. w śląskim funkcjonowało 26 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 147,5 ha. Ilość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była większa od średniej w kraju (293 kg wobec 246 kg). Do składowania przeznaczono 73,4% odpadów (w kraju – 63,1%), 17,3% – do recyklingu, a pozostałą część do kompostowania i przekształcenia termicznego.

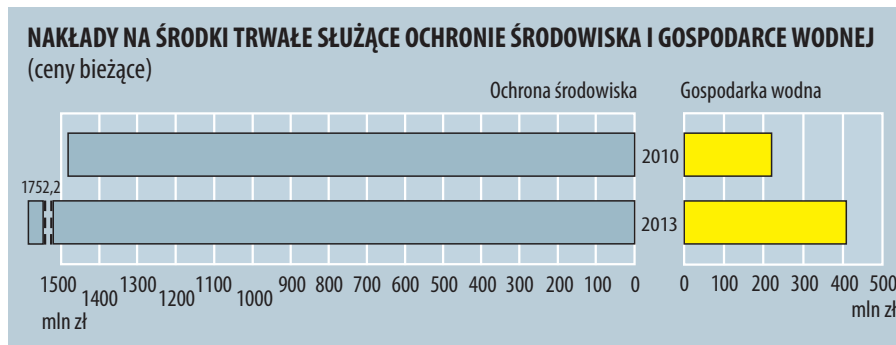
Beskid Mały – widok spod szczytu Czupla (fot. Piotr Porwisz)

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 1752,2 mln zł i były o 18,2% wyższe niż w 2010 r. Stanowiły one 16,1% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce. Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 35% wyższe niż średnio w kraju i wynosiły 380 zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły 407,3 mln zł i w porównaniu z 2010 r. były wyższe o 86,5%. Stanowiły one 13,3% krajowych nakładów na ten cel (o 7,2 p.proc. więcej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 88 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów

na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na zbiorniki i stopnie wodne oraz ujęcia i doprowadzenia wody.

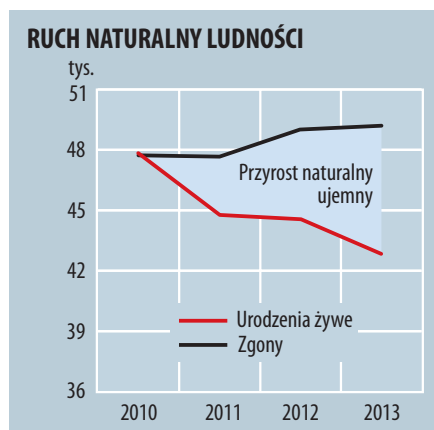
PROCESY DEMOGRAFICZNE

Na koniec 2013 r. ludność województwa liczyła 4599,4 tys. osób (w stosunku do 2010 r. spadek o 35,5 tys. osób, tj. o 0,8%). Województwo cechuje najwyższa w kraju gęstość zaludnienia, która wynosiła 373 osoby na km² (w kraju – 123 osoby) oraz najwyższy odsetek osób mieszkających w miastach (77,4%, wobec 60,4% średnio w kraju). Spośród 71 miast – 11 to miasta z liczbą mieszkańców od 50 tys. do 100 tys. osób, a w 12 miastach liczba ludności przekracza 100 tys. osób. Największymi miastami w województwie są Katowice (304,4 tys. mieszkańców), Częstochowa (232,3 tys.) oraz Sosnowiec (211,3 tys.). W województwie śląskim funkcjonuje związek 14 miast na prawach powiatu, tzw. Górnośląski Związek Me-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Śląskie	10,3	9,3	10,3	10,7	0,0	-1,4
Podregiony:						
bielski	11,0	10,0	9,6	9,5	1,4	0,6
bytomski	10,1	9,1	10,2	10,8	-0,2	-1,7
częstochowski	9,6	8,5	11,5	11,7	-1,9	-3,2
gliwicki	10,1	9,1	9,7	10,1	0,3	-1,0
katowicki	10,1	9,2	11,5	11,9	-1,4	-2,6
rybnicki	10,8	9,7	8,7	9,5	2,2	0,3
sosnowiecki	9,4	8,2	11,6	12,4	-2,2	-4,1
tyski	11,9	10,9	8,5	8,5	3,5	2,4

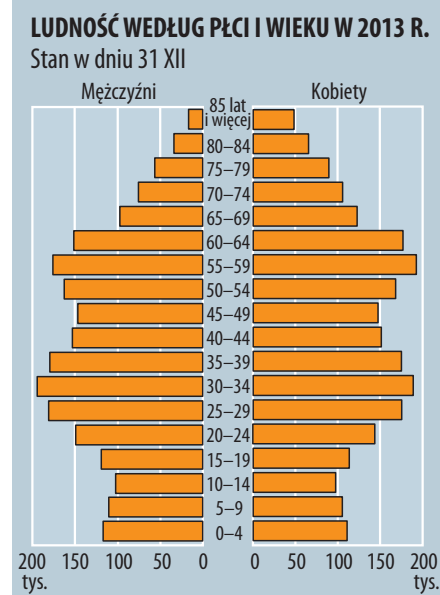

tropolitalny (GZM). Ten ośrodek metropolitalny zajmuje obszar 1,2 tys. km², który zamieszkuje 1,9 mln osób.

W latach 2010–2013 spadek przyrostu naturalnego i ogólne saldo migracji były znacznie głębsze niż średnio w kraju. W 2013 r. współczynnik przyrostu wyniósł minus 1,4‰ (w kraju – minus 0,5‰). W województwie odnotowano ujemne saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały (napływ – 45,1 tys., odpływ – 49,0 tys.). Również dane administracyjne wskazują na ujemne saldo migracji z zagranicy – więcej osób wymeldowało się za granicę – 7,1 tys. niż się zameldowało z zagranicy – 1,7 tys.

Województwo śląskie cechuje jeden z najniższych w kraju odsetek osób młodych do 25 lat, ich udział zmniejszył się z 26,9% w 2010 r. do 25,4% w 2013 r. Natomiast udział osób w wieku 65 lat i więcej był jednym z najwyższych w kraju i wyniósł 15,5% (wzrost o 1,3 p.proc. w porównaniu z 2010 r.).

Niekorzystnym zjawiskiem był spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym z 65,2% w 2010 r. do 63,8% w 2013 r. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły w 2013 r. 16,9% ogó-

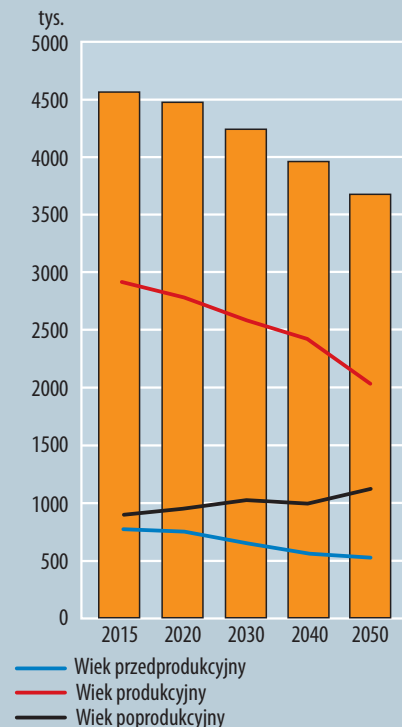

łu ludności województwa, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 19,3%. W województwie śląskim, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia. Średnia długość trwania życia była niższa niż średnia w kraju i wynosiła dla mężczyzn – 72,4 roku, a dla kobiet – 80,1 roku (w Polsce odpowiednio 73,1 roku i 81,1 roku).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Śląskie	-3194	-3880	-1744	-5438	-1,1	-2,0
Podregiony:						
bielski	1146	916	65	-349	1,8	0,9
bytomski	-160	-271	-577	-1321	-1,6	-3,6
częstochowski	38	-338	3	-184	0,1	-1,0
gliwicki	-1026	-806	-274	-618	-2,7	-3,0
katowicki	-1653	-1748	-499	-1048	-2,8	-3,7
rybnicki	-968	-832	-261	-1062	-1,9	-3,0
sosnowiecki	-936	-1107	-80	-464	-1,4	-2,2
tyski	365	306	-121	-392	0,6	-0,2

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. w województwie śląskim pracowało 1638,7 tys. osób, co stanowiło 11,8% ogółu pracujących w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 356 pracujących (w kraju – 362). Z sektorem usług związanych było 58,0% pracujących. Struktura pracujących odzwierciedla specyfikę regionu. W przemyśle i budownictwie udział pracujących wyniósł 35,8% – najwięcej w kraju, z kolei w sektorze rolnym ich udział wyniósł 6,2% – najmniej w kraju.

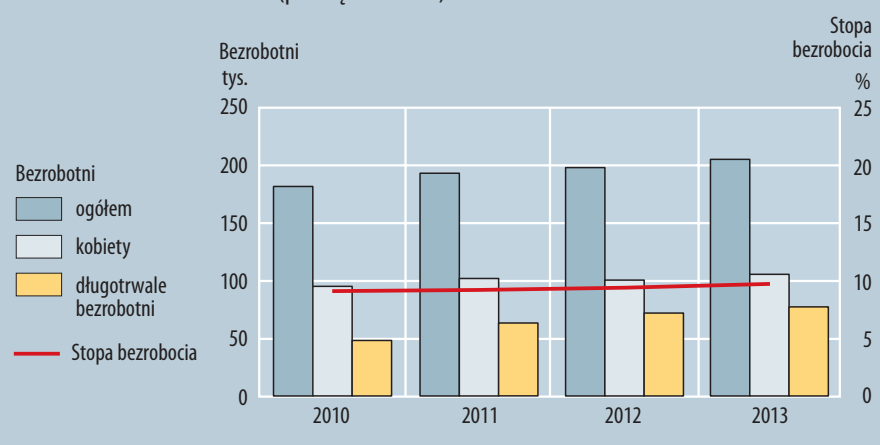
Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej wyniosła 2108 tys., co stanowiło 12,1% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	1637,3	1638,7
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	6,3	6,2
przemysł i budownictwo	36,7	35,8
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	25,7	25,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,8	4,0
pozostałe usługi	27,5	28,4

współczynnik aktywności zawodowej (53,5%), jak i wskaźnik zatrudnienia (48,3%) były niższe od średnich krajowych (wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wyniosła 205 tys. osób, tj. 11,4% ogólnej liczby w kraju. Stopa bezrobocia – niższa od przeciętnej krajowej – zwiększyła się w stosunku do 2010 r. z 9,1% do 9,7%. Wskaźnik ten był bardziej niekorzystny dla kobiet niż mężczyzn (11,2%, wobec 8,5%) oraz dla ludności miejskiej niż wiejskiej (10,1%, wobec 8,4%).

W 2011 r. w województwie śląskim 487,3 tys. mieszkańców dojeżdżało do

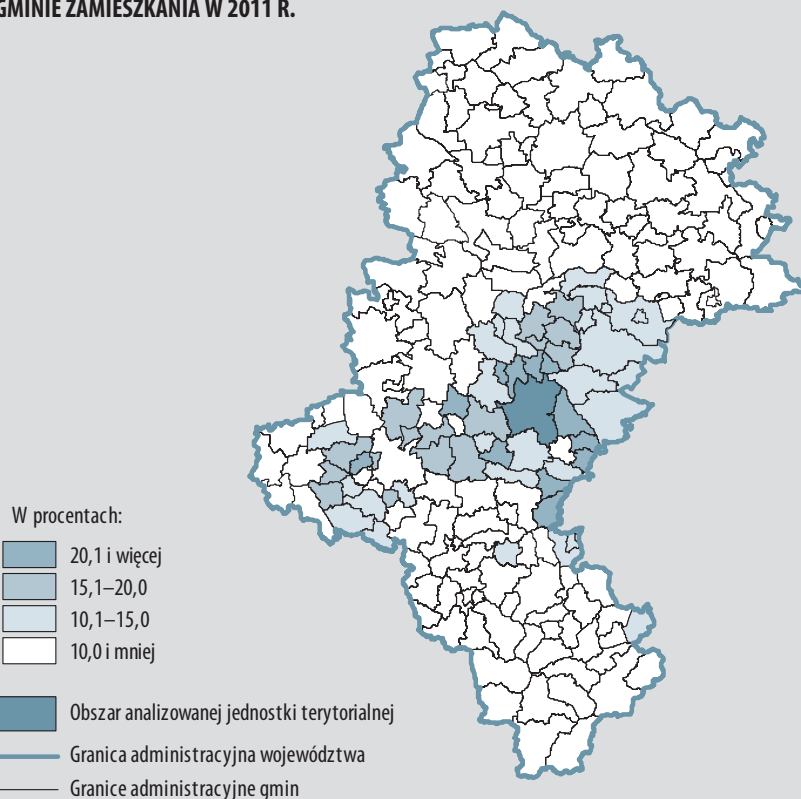
BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Katowice – gmina miejska	122315	Sosnowiec – gmina miejska	21957
Bielsko-Biała – gmina miejska	30581	Bytom – gmina miejska	18562
Gliwice – gmina miejska	27885	Katowice – gmina miejska	17819
Częstochowa – gmina miejska	17931	Zabrze – gmina miejska	15946
Jastrzębie-Zdrój – gmina miejska	17838	Dąbrowa Górnicza – gmina miejska	13275
Dąbrowa Górnicza – gmina miejska	16936	Tychy – gmina miejska	12982
Sosnowiec – gmina miejska	14817	Chorzów – gmina miejska	12115
Tychy – gmina miejska	14059	Ruda Śląska – gmina miejska	10728
Chorzów – gmina miejska	12630	Gliwice – gmina miejska	10427
Zabrze – gmina miejska	11409	Siemianowice Śląskie – gmina miejska	9987

MIASTO KATOWICE
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania, co stanowiło 15,6% ogółu dojeżdżających w Polsce (najwięcej w kraju).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat utrzy-

muje się na wyższym poziomie niż średnia krajowa. W 2013 r. wyniosło 3786 zł (tj. 103,5% średniej krajowej; 2 lokata). Płace w województwie były wyższe niż przeciętnie w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie, leśnictwie,

łowiectwie i rybactwie (odpowiednio o 19,0% i 4,8%), natomiast niższe – w działalności usługowej, w tym najniższe w działalności finansowej i ubezpieczeniowej; obsłudze rynku nieruchomości (81,4%).

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa wyniósł 1319 zł, a przeciętne miesięczne wydatki 1118 zł, tj. więcej niż średnio w kraju, odpowiednio o 1,5% i 5,3%.

GOSPODARKA

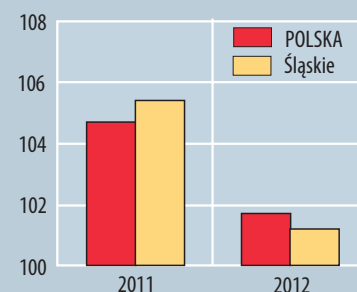
Województwo śląskie należy do grupy województw mających znaczący udział w tworzeniu produktu krajowego brutto – w 2012 r. wytworzyło 12,7% PKB (2 lokata w kraju po województwie mazowieckim). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wartość produktu krajowego brutto wyniosła 44,4 tys. zł (4 lokata) – przekraczając średnią krajową o 5,8%.

Wśród podregionów województwa śląskiego występuje duże zróżnicowanie w wytwarzaniu PKB na 1 mieszkańca. Wartość tego wskaźnika w 2012 r. w podregionie tyskim i katowickim przekraczała odpowiednio o 42,4%

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	3306,69	3786,14	102,6	103,5
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3374,87	4159,60	102,1	104,8
przemysł i budownictwo	3704,89	4311,05	117,5	119,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2446,94	2789,98	84,8	85,1
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3910,69	4384,17	82,9	81,4
pozostałe usługi	3193,73	3569,83	94,9	95,0

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

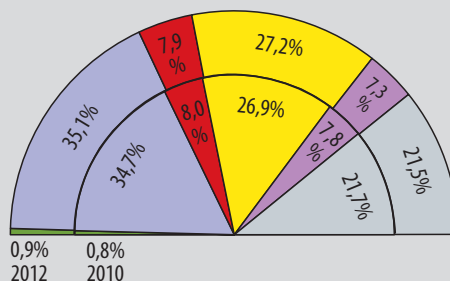

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	184964	205025
Polska=100	12,9	12,7
na 1 mieszkańca:		
w złotych	39884	44372
Polska=100	106,9	105,8
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	162901	181676
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,8	0,9
przemysł	34,7	35,1
budownictwo	8,0	7,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	26,9	27,2
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	7,8	7,3
pozostałe usługi	21,7	21,5

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
bielski	13,3	13,6	93,2	94,6
bytomski	7,0	6,8	72,2	70,4
częstochowski	9,0	9,1	78,4	79,7
gliwicki	11,5	11,8	109,9	113,2
katowicki	21,2	21,2	128,2	128,7
rybnicki	12,6	12,5	91,2	90,2
sosnowiecki	13,7	13,6	89,1	89,0
tyski	11,7	11,4	140,0	134,6

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

i 36,2% średnią krajową, najniższym podregionem w województwie był podregion bytomski, gdzie wartość PKB na 1 mieszkańca wynosiła 74,5% średniej.

Wydajność pracy, mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego, była w 2012 r. o 6,5% wyższa niż średnia w Polsce i wyniosła 109,7 tys. zł.

W końcu 2013 r. w województwie śląskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 460,4 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 11,3% ogółu podmiotów w kraju, w tym 96,5% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Spśród 122,0 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły 33,4%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność

Drewniany kościół św. Apostołów Piotra i Pawła – Mikołów-Paniowy
(fot. Piotr Porwisz)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Śląskie	974	1001	100	81	55	65
Podregiony:						
bielski	1102	1125	110	91	58	75
bytomski	901	932	89	74	48	58
częstochowski	951	979	108	90	64	75
gliwicki	992	1034	95	73	53	60
katowicki	1077	1111	107	88	57	68
rybnicki	758	781	82	61	43	50
sosnowiecki	1006	1015	107	84	62	72
tyski	948	979	96	80	49	59

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

gospodarczą na 10 tys. ludności była o 4,3% niższa niż średnia krajowa.

Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany tu kapitał zagraniczny pochodził głównie z Niemiec, Luksemburga i Włoch.

W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 59,0 tys., tj. o 8,9% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały małe gospodarstwa – powierzchnią użytków rolnych poniżej 5 ha dysponowało 71,9% gospodarstw. Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 7,2% i wynosiła 7,37 ha (w kraju 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 2,2% i wynosiła 382,6 tys. ha.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 260,8 tys. ha, tj. zaledwie 2,5% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 23,9%, następnie pszenżyto, żyto i jęczmień (odpowiednio: 13,5%, 11,3% i 10,8%). Zbiory zbóż podstawowych

uzyskane w 2013 r. w województwie stanowiły 2,7% zbiorów krajowych,

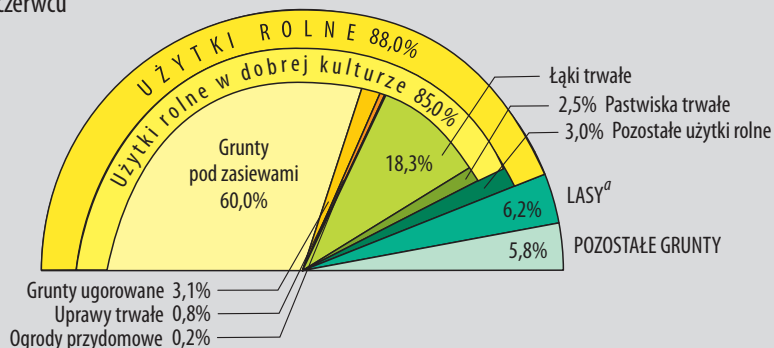
rzepaku i rzepiku – 2,4%, ziemniaków – 2,2%. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 122,0 tys. szt. (2,1% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 245,2 tys. szt. (2,2%).

W województwie śląskim w 2013 r. funkcjonowało 205 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 37 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 7,2 tys. ha.

W 2013 r. województwo wytworzyło po 2,8% krajowej globalnej produkcji rolniczej i towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 93,1% (średnio w kraju – 91,4%). Towa-

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

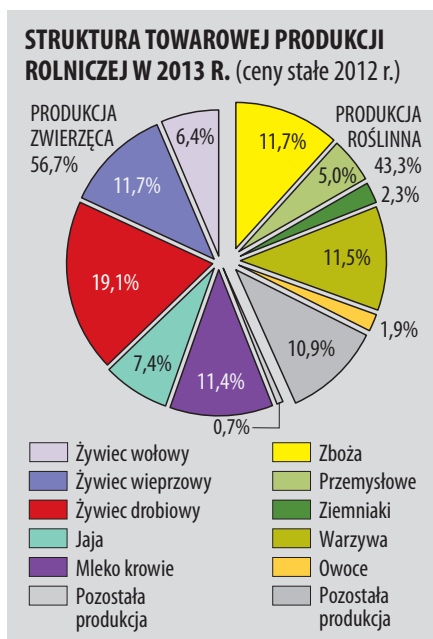
Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	391,2	382,6
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	95,0	96,6
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	62,5	56,7
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	5,78	6,26
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	32,6	31,9
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	89,2	64,1
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	341,8	332,1
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	584	630
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	112,7	112,9

^{a, b} Stan w: ^a – czerwcu, ^b – końcu lipca. ^c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

rowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie wyższym niż przeciętnie w kraju (o 7,6%) i wyniosła 5717 zł.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa śląskiego w 2013 r. wyniosła 190,6 mld zł, co stanowiło 16,1% produkcji przemysłowej Polski (2 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 41,4 tys. zł i był to drugi najwyższy wynik w kraju po województwie mazowieckim.

Do przeważających obszarów działalności gospodarczej regionu zalicza się produkcję pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (24,0% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu), produkcję metali (13,2%) oraz wydobywanie węgla kamiennego i węgla brunatnego (12,8%). Województwo przoduje w wydobywaniu węgla kamiennego (84,8% produkcji krajowej) oraz koksu i półkoksu (88,5%). Śląskie jest też znaczącym producentem piwa otrzymywanego ze słodu oraz producentem makaronu czy soków (udział

w kraju odpowiednio: 29,3%, 24,8% oraz 17,5%).

Nakłady inwestycyjne w 2013 r. poniesione w województwie śląskim (27,6 mld zł) stanowiły 12,0% nakładów kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej i wyniosły 6002 zł. Najwięcej nakładów inwestycyjnych przeznaczono na przemysł i budownictwo (51,3%) – był to najwyższy udział w kraju, natomiast na rolnictwo przeznaczone było jedynie 0,7% nakładów – najniższy udział w kraju.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową stanowiły 8,8% nakładów przeznaczonych na te cele w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były o 26,7% niższe od średniej krajowej. Za trudnieni w działalności badawczo-rozwojowej stanowili 9,1% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 4,1 (dla kraju 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 12,9% nakładów krajowych na te cele.

Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był nieco wyższy od średniej w kraju.

W 2013 r. na terenie województwa oddano do użytkowania 10,4 tys. mieszkań. Znajdujące się w województwie zasoby mieszkaniowe (1722,3 tys. mieszkań) stanowiły 12,4% zasobów kraju (najwięcej po województwie mazowieckim). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 69,9 m² (w kraju 73,1 m²), na 1 osobę przypadało średnio 26,2 m².

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w 2013 r. wyniosła 20,5 tys. km, w instalację wyposażone było 99,3% mieszkań w miastach i 96,1% na wsi. Długość sieci kanalizacyjnej wynosiła 13,5 tys. km. Długość rozdzielczej sieci gazowej wyniosła ponad 15,0 tys. km i podłączonych do niej było 72,3% mieszkań w miastach i 30,4% na wsiach.

Województwo śląskie ma bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę transportową. Wynika to ze specyfiki regionu i koncentracji przemysłu, w tym wydobywania węgla kamiennego i potrzebą do-

Droga Trasa Średnicowa i osiedle Walentego Roździeńskiego w Katowicach (fot. Piotr Porwisz)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	2155	1978
na 100 km ² w km	17,5	16,0
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	21264	23180
w tym: o nawierzchni ulepszonej	19594	21579
ekspresowe	102,5	115,8
autostrady	107,4	168,9
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	200,5	141,8
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	5837	5793

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

starczenia surowców do innych części kraju i za granicę. W 2013 r. eksploatowanych było 1978 km linii kolejowych, ich gęstość była największa w kraju i wynosiła 16,0 km na 100 km² (pomimo spadku wobec 2010 r.). Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni w 2013 r. wyniosła 23,2 tys. km. Gęstość sieci drogowej w regionie była 2-krotnie większa niż średnio w kraju. Na 100 km² powierzchni przypadało 188,0 km dróg (w kraju 91,2 km).

W województwie działa między-narodowy port lotniczy w Pyrzowicach (około 30 km od Katowic). Lotnisko

jest jednym z kluczowych elementów infrastruktury komunikacyjnej regionu, w 2013 r. obsłużono ponad 2,5 mln pasażerów.

W województwie działały 794 placówki dla usług pocztowych. Na jedną placówkę przypadało 5,8 tys. osób wobec 4,9 tys. średnio w kraju. Ilość głównych łączy telefonii przewodowej na 1000 ludności wynosiła 142 wobec 151 w kraju.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie śląskim w 2013 r. wyniosły 20477,8 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca

kształtowały się na poziomie 4446 zł (o 6,7% mniej od średniej krajowej). W strukturze dochodów 55,1% stanowiły dochody własne – była to 3 lokata w kraju, 24,2% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 11,2% – dotacje celowe z budżetu państwa.

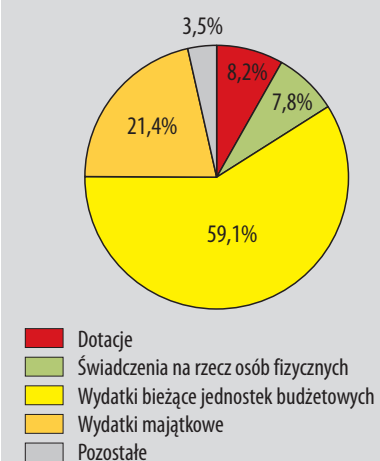
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 20922,7 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4542 zł (o 4,9% mniej od średniej krajowej).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie śląskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 43244,9 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło

Siedziba Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach (fot. Piotr Porwisz)

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

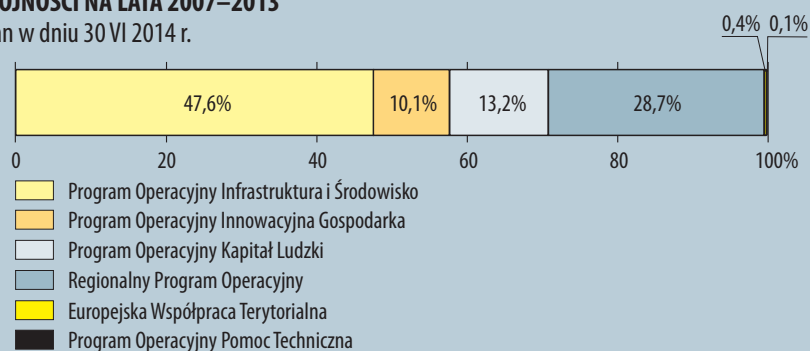

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	43244,9	8,7	9325	72,2
Dofinansowanie z UE	24649,2	8,9	5315	73,6

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

24649,2 mln zł, tj. 5315 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 26,4% mniej niż średnia krajowa).

Realizowane projekty o największej wartości to m.in. budowa autostrady A1 – odcinek Pyrzowice-Maciejów-Sosnica, budowa drogi ekspresowej S69 Bielsko Biala – Żywiec, zakup taboru kolejowego oraz elektrycznych zespołów trakcyjnych dla PKP Intercity S.A., z dziedziny badania, rozwój, innowacje – budowa linii produkcyjnej nowatorskiego małego silnika benzynowego przez Fiat Powertrain Technologies Poland, a z ochrony środowiska – projekt „Oczyszczanie ścieków na Żywieczyźnie”.

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 będą kontynuowane m.in. dalsze inwestycje w infrastrukturę, działania służące ochronie środowiska, rozwój Internetu, wsparcie działalności badawczo-rozwojowej.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie śląskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 151,0 tys. dzieci, w tym 30,2% w wieku 5 lat oraz 24,2% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była znacznie wyższa niż średnio w kra-

Rotunda św. Mikołaja w Cieszynie
(fot. Łukasz Łopato)

ju i wyniosła 785, wobec 753. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 1926 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 72,5% stanowiły przedszkola (najwyższy udział w kraju).

Do 1244 szkół podstawowych i 760 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio 237,0 tys. oraz 122,5 tys. uczniów. W 745 szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 141,2 tys. młodzieży, przy czym 84,7% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 335 szkołach policealnych kształciło się 40,4 tys. osób.

Województwo jest ważnym ośrodkiem akademickim i naukowym w Polsce, mieściło się tu 41 szkół wyższych.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b					
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat	
	w wieku							
	5 lat	6	7–12 lat					
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania							
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6	6,3
Śląskie	94,6	81,6	13,9	94,9	92,1	88,4	7,7	

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

W roku akademickim 2013/14 we wszystkich typach uczelni studiowało 144,5 tys. studentów – udział w kraju 9,3%. Na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych w województwie studiowało więcej studentów niż przeciętnie w kraju.

Uczelnie o największej liczbie studentów to Uniwersytet Śląski w Katowicach, Politechnika Śląska w Gliwicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Politechnika Częstochowska, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach.

W województwie śląskim w 2013 r. działało 145 szpitali ogólnych, tj. 15% szpitali działających w kraju, dysponujących 25,9 tys. łóżek. Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych była najmniejsza w Polsce i wyniosła 178 (w kraju średnio 205). W województwie działały 2702 przychodnie oraz 476 praktyki lekarskie, liczba ludności na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej wyniosła 1447. W województwie funkcjonowało 1401 aptek – na 1 aptekę przypadało 3283 mieszkańców. Z 17 zakładów uzdrowiskowych działających w regionie skorzystało 5,0%, tj. 33,9 tys. kuracjuszy.

Województwo śląskie charakteryzuje się wyjątkowo bogatą i oryginalną tradycją kulturową. Kulturę województwa cechuje zróżnicowanie będące efektem przenikania się różnych tradycji i kultur.

Zabytkowe osiedle górnicze Nikiszowiec w Katowicach (fot. Piotr Porwisz)

W 2013 r. w 18 teatrach i instytucjach muzycznych (druga lokata w kraju wspólnie z województwem małopolskim) odbyło się 6,9 tys. przedstawień i koncertów, które obejrzało 1265,6 tys. widzów i słuchaczy. Opera Śląska w Bytomiu jest organizatorem Konkursu Wokalistyki Operowej o międzynarodowym zasięgu, a Filharmonia Śląska – Międzynarodowego Konkursu Dyrygentów. W województwie znajdują się 54 kina (w tym 12 multiplexów). Upowszechnianiem dziedzictwa kulturowego, gromadzeniem i przechowywaniem oraz udostępnianiem zbiorów zajmuje się 57 muzeów i oddziałów, które zwiedziło

1203,6 tys. osób. W województwie przeważają muzea o tematyce regionalnej. Należy podkreślić, że muzea prowadzą również badania naukowe i działalność edukacyjną, są także animatorami lokalnego życia kulturalnego, organizatorami licznych imprez i przedsięwzięć regionalnych oraz artystycznych.

Województwo śląskie charakteryzuje się zróżnicowanymi uwarunkowaniami rozwoju turystyki. Decydują o tym zarówno walory środowiska przyrodniczego oraz różnorodność form krajobrazowych. Na południu województwa (Beskidy, Przedgórze) rozwija się turystyka i rekreacja. To jeden z najciekawszych przyrodniczo obszarów południowej Polski. Region jest również ważnym ośrodkiem turystyki pielgrzymkowej (klasztor Ojców Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie). Aktywną turystykę, zarówno latem jak i zimą, uprawiać można m.in. na obszarze Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Turystów przyciągają również średniowieczne ruiny zamków obronnych na

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	814	800
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3610	3597
Czytelnice bibliotek publicznych na 1000 ludności	190	185
Teatry i instytucje muzyczne ^a	20	18
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	306	275
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	1178	1003

^a Stan w dniu 31 XII.

„Szlaku Orlich Gniazd” (Ogrodzieniec, Będzin, Olsztyn, Mirów, Bobolice) oraz urokliwy zespół pałacowo-parkowy Zamek Książąt Pszczyńskich w Pszczynie. Na terenie województwa znajdują się niepowtarzalne i unikatowe zabytki dawnej techniki. Do atrakcji turystycznych należy zwiedzanie korytarzy Zabytkowej Kopalni Rud Srebrnośnych oraz spływ łodziami w Sztolni Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach. W 2013 r. w regionie funkcjonowało 621 turystycznych obiektów noclego-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Śląskie	30,9	30,7	36,1	37,4

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

wych posiadających 10 i więcej miejsc (6,4% obiektów w kraju), które dysponowały 44,2 tys. miejsc noclegowych. Korzystających z noclegów w obiektach

turystycznych województwa śląskiego było 1861,1 tys. i stanowili oni 8,0% ogółu korzystających z bazy noclegowej kraju.

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Podregiony (NTS 3)	–	2
Powiaty (NTS 4)	–	13
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	1
Miasta ogółem (NTS 5)	–	31
Gminy (NTS 5)	–	102

Województwo świętokrzyskie, usytuowane w środkowo-południowej części Polski, zalicza się do najmniejszych obszarowo województw w kraju (3,7%) oraz najmniej zaludnionych (1,3 mln). Położone jest w obrębie Wyżyny Małopolskiej, na obszarze obejmującym Wyżynę Kielecką, Niekę Nidziańską oraz wschodnią część Wyżyny Przedborskiej. Głównymi rzekami województwa są Wisła, która stanowi jego południową i wschodnią granicę oraz jej lewe dopływy – Nida i Kamienna. Świętokrzyskie graniczy z sześcioma innymi województwami (mazowieckim, lubelskim, podkarpackim, małopolskim, śląskim oraz łódzkim).

Stolica województwa – Kielce, miasto z ponad 900-letnią historią, stanowi gospodarcze, turystyczne i kulturalne centrum regionu.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
2013						2011				
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Świętokrzyskie	109	55,2	48,1	13,0	32,2	47,8	12200	5,9	36,4	57,8

Źródło: Eurostat.

Na terenie województwa znajdują się rozmaite zasoby naturalne oraz wieloraka pokrywa glebowa. Gleby o dużej przydatności rolniczej skoncentrowane są we wschodniej i południowej części województwa. Ważną rolę w gospodarce województwa odgrywa ją surowce mineralne. Tereny te bogate

są w surowce węglanowe, piaskowce i piaskowce kwarcytowe, gipsy, surowce ilaste oraz siarkę. Województwo dysponuje zbiornikami wód podziemnych, natomiast niska jest zasobność w wody powierzchniowe. W regionie występują również wysokiej wartości złoża wód leczniczych. Świętokrzyskie, podobnie

jak większość obszaru Polski, ma klimat umiarkowany, przy czym w części górzyściej chłodny a na południu cieplejszy.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Świętokrzyskie
Ludność na 1 km ²	123	108
Stopień urbanizacji w %	60,4	44,8
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	26,6
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	16,1
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,9
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	59,0
Pracujący na 1000 ludności	362	358
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	16,6
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3165,93
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	31459
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	78932
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	3895
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,30
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	1,5
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	28,1

a 2012 r.

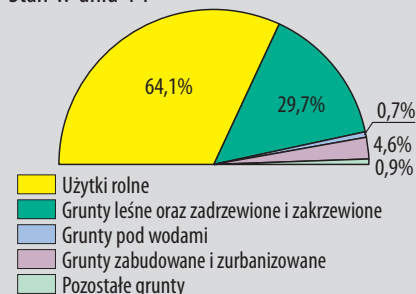
STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa świętokrzyskiego w 2013 r. wynosiła 1171,1 tys. ha, tj. 3,7% ogólnej powierzchni kraju.

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 3,4 tys. ha (5,6% tych gruntów w kraju), tj. o 1,8% więcej w porównaniu z 2010 r. Źródłem

KIERUNKI WYKORZYSTANIA POWIERZCHNI WOJEWÓDZTWA W 2013 R.

Stan w dniu 1 I

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	1334,2	1191,9
w tym wymagające oczyszczania	75,7	86,3
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	48,9	56,3
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	2,8	2,4
gazowych (bez dwutlenku węgla)	78,1	70,0
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	2,0	4,4
w tym poddane odzyskowi	1,9	2,3
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	14,8	46,3

a Na terenach własnych zakładów.

zanieczyszczenia i degradacji gruntów oraz zasobów wodnych są m.in. ścieki przemysłowe i komunalne. W 2013 r. odprowadzono 1191,9 hm³, w tym bezpośrednio z zakładów przemysłowych 97,1%. Ścieki były oczyszczane w 157 oczyszczalniach (42 przemysłowych i 115 komunalnych). W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni wzrosła o 8 obiektów. Z oczyszczalni ścieków

korzystało 56,3% ludności województwa (wobec 70,3% w kraju). Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w porównaniu z 2010 r. zwiększył się o 7,4 p.proc. i był drugim największym po notowanym w województwie mazowieckim.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w 2013 r. wyemitowały w stosunku do 2010 r. o ponad 14% mniej zanieczyszczeń pyłowych i ponad 10% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Świętokrzyskie to obszar o wysokiej jakości środowiska. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodni-

zych w 2013 r. obejmowała ponad 760 tys. ha, co stanowiło 64,9% powierzchni województwa (1 lokata) oraz 7,5% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju (6 lokata). Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 5996 m² powierzchni prawnie chronionej, wobec 2641 m² w kraju (2 lokata po województwie warmińsko-mazurskim).

Znaczący udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadł na obszary chronionego krajobrazu (622,9 tys. ha, tj. 81,9% powierzchni chronionej województwa), a także na parki krajobrazowe (125,5 tys. ha, tj. 16,5%). Pozostałe formy ochrony przyrody zajmowały 12,1 tys. ha. Na obszarze województwa przeważają zbiorowiska leśne, stanowiące pozostałości Puszczy Świętokrzyskiej (lasy jodłowo-bukowe i bory mieszane sosnowo-dębowe). Znajduje się tu Świętokrzyski Park Narodowy, który obejmuje Góry Świętokrzyskie – pasmo Łysogóry ze szczytami Łysicą, Łysą Górą i Górą Chełmową oraz część Pasma Klonowskiego. Do obszarów prawnie chronionych w województwie świętokrzyskim należy zaliczyć m.in. 9 parków krajobrazowych, 72 rezerваты przyrody i 709 pomników przyrody. W województwie świętokrzyskim blisko 48% powierzchni lasów została uznana za lasy ochronne (157,0 tys. ha). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,2 p.proc.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	333,6	336,0
w tym lasy	327,1	329,5
Lesistość ^a w %	27,9	28,1

^a Stan w dniu 31 XII.

Poważne zagrożenie dla środowiska stwarza gospodarka odpadami. W 2013 r. ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² wynosiła 379,0 t i była ponad dwukrotnie wyższa niż w 2010 r. Udział województwa w ogólnej masie odpadów komunalnych zebranych w kraju wyniósł 1,8%. Wielkość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca była najniższa w kraju i wyniosła

Rzeka Nida (fot. Bank zdjęć ROT WŚ)

134 kg. Ponad 82% odpadów przeznaczono do składowania, 13,2% do kompostowania, a pozostałą część do recyklingu i przekształcenia termicznego.

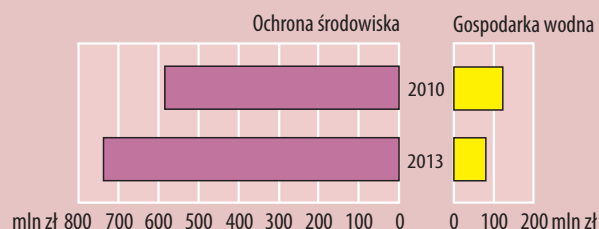
W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 737,4 mln zł i były o 26,2% wyższe niż w 2010 r. Stanowiły one 6,8% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 5,3%). Najwięcej środków przeznaczono na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska były ponad dwukrotnie wyższe niż przeciętnie w kraju i wyniosły 580 zł. Nakłady na środki trwałe słu-

żące gospodarce wodnej wyniosły 79,8 mln zł, co stanowiło 2,6% krajowych nakładów przeznaczonych na ten cel. W przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady te wynosiły 63 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na ujęcia i doprowadzenia wody.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

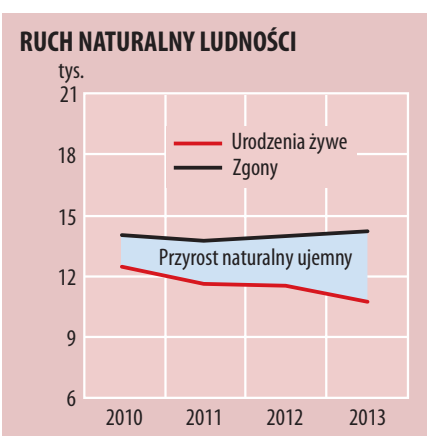
Świętokrzyskie zamieszkuje 1,3 mln osób (3,3% ludności kraju). Województwo należy do regionów najstąbiej zurbanizowanych. Wskaźnik urbanizacji

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

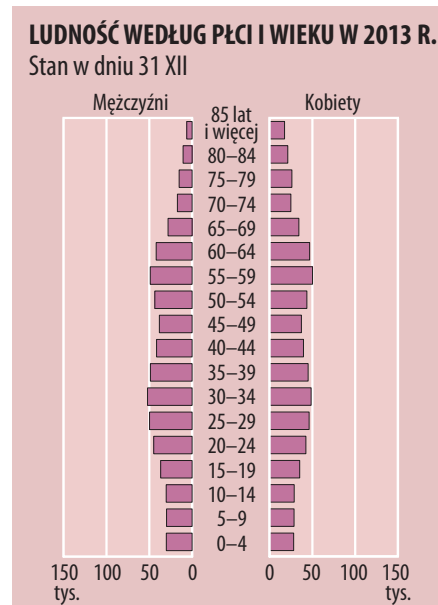
WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Świętokrzyskie	9,7	8,4	10,9	11,2	-1,2	-2,7
Podregiony:						
kielecki	9,7	8,5	10,0	10,6	-0,3	-2,1
sandomiersko-jędrzejowski	9,7	8,3	12,3	12,1	-2,6	-3,8

wyniósł 44,8%, przy średnim wskaźniku dla Polski 60,4%. Największe miasto regionu – Kielce (199,9 tys. mieszkańców) skupiało 35,2% ludności miejskiej województwa. Do znaczących ośrodków miejskich należy zaliczyć: Ostrowiec Świętokrzyski (72,3 tys. mieszkańców), Starachowice (51,2 tys.), Skarżysko-Kamienna (47,5 tys.) oraz Sandomierz (24,6 tys.). Ludność regionu jest skoncentrowana w otoczeniu miasta Kielce, pozostałe obszary – głównie z uwagi na rolniczy charakter – cechuje niska

gęstość zaludnienia. Średnia gęstość zaludnienia w województwie wynosi 108 osób na 1 km² (wobec 123 średnio w kraju).

Sytuacja demograficzna w regionie należy do najbardziej niekorzystnych w kraju. Liczba ludności województwa świętokrzyskiego w porównaniu

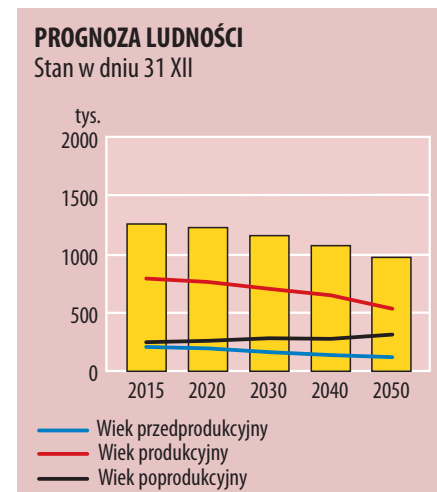
z 2010 r. zmniejszyła się o 14,3 tys. osób, tj. o 1,1%. Było to efektem zarówno ujemnego przyrostu naturalnego, jak również dużej skali wyjazdów mieszkańców na stałe. Wskaźnik przyrostu naturalnego oraz saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały liczone na 1000 ludności były ujemne i w 2013 r. wyniosły odpowiednio: minus 2,7 (wobec minus 0,5 w kraju) oraz minus 2,2 (wobec minus 0,5 w kraju).

Pogarsza się struktura demograficzna mieszkańców województwa. Udział ludności w grupie poniżej 25 lat w populacji ogółem obniżył się w porównaniu z 2010 r., podobnie jak średnio w kraju, o 1,6 p.proc. i wyniósł 26,6% (w kraju – 27,3%). Jednocześnie odnotowano wzrost udziału ludności w wieku 65 lat i więcej, który wyniósł 16,1% i był wyższy o 1,4 p.proc. niż przeciętnie w kraju.

Ludność województwa cechuje niższy niż dla kraju udział osób w wieku produkcyjnym, który w 2013 r. wyniósł 62,9%. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 19,8% ogółu ludności województwa, wobec 18,4% średnio w kraju.

Przeciętne dalsze trwanie życia ludności województwa było dłuższe niż

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Świętokrzyskie	-2567	-2618	22	-191	-2,0	-2,2
Podregiony:						
kielecki	-1421	-1501	-21	-146	-1,8	-2,1
sandomiersko-jędrzejowski	-1146	-1117	43	-45	-2,2	-2,4

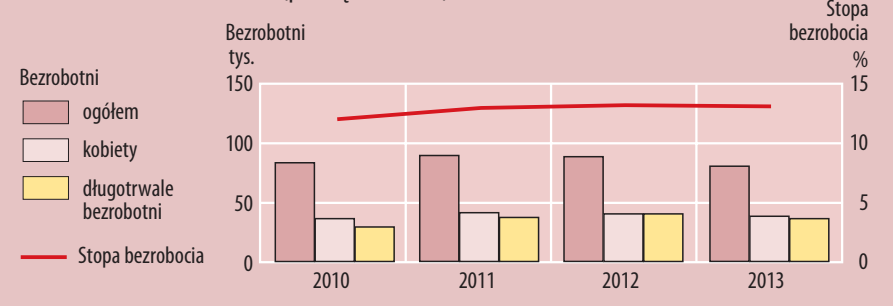
w 2010 r. i wyniosło dla mężczyzn – 72,8 roku, a dla kobiet – 81,5 roku (wobec odpowiednio 73,1 roku i 81,1 roku średnio w kraju).

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. świętokrzyskie skupiało 3,3% pracujących w Polsce (12 lokata), a na 1000 ludności przypadało 358 osób pracujących, wobec 362 w kraju. W strukturze pracujących w gospodarce narodowej najczęściej pracujących znalazło zatrudnienie w usługach (blisko 45%), a następnie w rolnictwie (33%). Udział pracujących w przemyśle i budownictwie był niższy od średniej krajowej. W sektorowej strukturze pracujących wyraźny charakter rolniczy wykazuje podregion sandomiersko-jędrzejowski, natomiast w podregionie kieleckim dominuje sektor usług.

Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wykazało, że przeciętna roczna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. liczyła 637 tys. osób, tj. 3,7% ludności

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Kielce – miasto	25690	Kielce – miasto	5743
Starachowice – miasto	5223	Ostrowiec Świętokrzyski – miasto	2857
Skarżysko-Kamienna – miasto	4915	Skarżysko-Kamienna – miasto	2440
Sandomierz – miasto	4584	Końskie – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	2293
Końskie – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	3730	Starachowice – miasto	1937
Ostrowiec Świętokrzyski – miasto	3495	Busko-Zdrój – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1850
Busko-Zdrój – miasto w gminie miejsko-wiejskiej ...	2550	Brody – gmina wiejska	1688
Staszów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2470	Piekoszów – gmina wiejska	1662
Włoszczowa – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2309	Pawłów – gmina wiejska	1565
Jędrzejów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2017	Staszów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1529

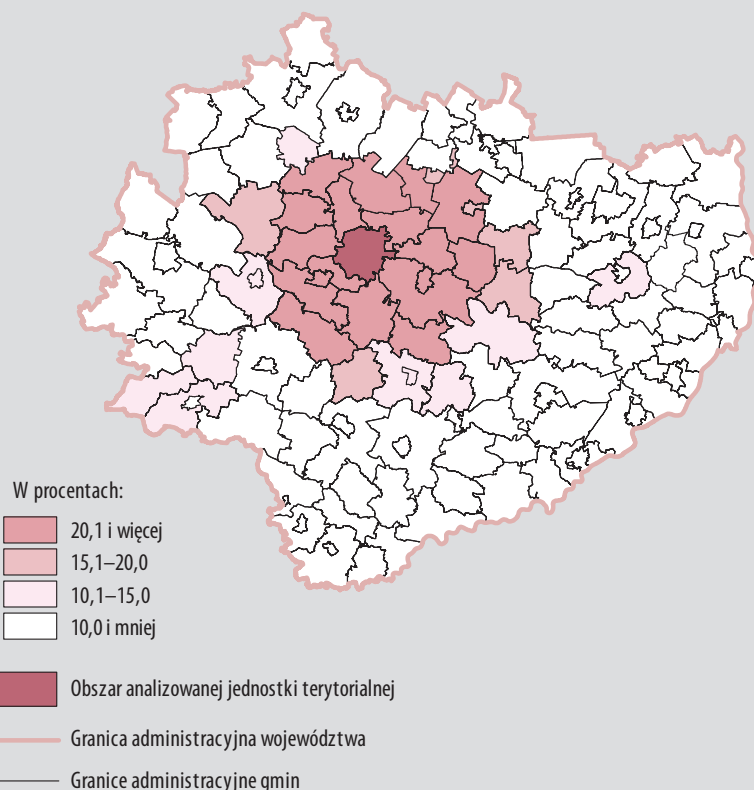
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	458,4	454,0
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	32,6	33,0
przemysł i budownictwo	23,6	22,2
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	18,8	18,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	2,1	2,0
pozostałe usługi	22,9	24,3

Europejskie Centrum Bajki – Pacanów (fot. Zbigniew Masternak)

MIASTO KIELCE
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 55,2%, a wskaźnik zatrudnienia – 48,0% (wobec odpowiednio: 55,9% i 50,2% średnio w kraju). Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wy-

niosła 83 tys. osób (4,6% ogólnej ich liczby w kraju). Stopa bezrobocia w porównaniu z 2010 r. wzrosła o 1,0 p.proc. do poziomu 13,0%, i była niższa jedynie od notowanej w województwie podkarpackim. W regionie bezrobocie

w większym stopniu dotyczyło ludności miast, gdzie stopa bezrobocia była o 2,7 p.proc. wyższa niż na wsi. W trudniejszej sytuacji na rynku pracy były kobiety, dla których stopa bezrobocia wynosiła 13,6% i była wyższa niż dla mężczyzn o 1,0 p.proc.

W 2011 r. w województwie świętokrzyskim 96 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania, co stanowi 3,1% ogółu dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie utrzymuje się na poziomie niższym niż średnio w kraju. W 2013 r. wyniosło 3166 zł (tj. 86,5% średniej krajowej), przy czym wyższy niż przeciętnie w kraju poziom płac dotyczył rolnictwa.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa świętokrzyskiego (1153 zł) oraz przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę (922 zł) były niższe niż średnio w kraju odpowiednio o 11,2% i 13,1%.

GOSPODARKA

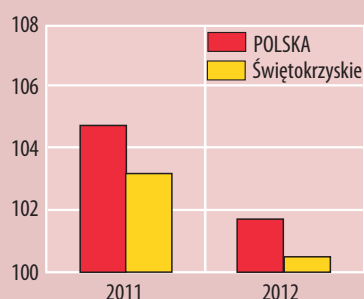
Świętokrzyskie należy do grupy województw o najniższym udziale w tworzeniu produktu krajowego brutto (2,5% w 2012 r.; 13 lokata). Produkt krajowy brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 31459 zł i był niższy o 25,0% od przeciętnej wartości dla kraju. Podregiony różniły się względem siebie – kielecki wytworzył dwukrotnie więcej produktu krajowego brutto niż podregion sandomiersko-jędrzejowski. W przeliczeniu na 1 mieszkańca oba podregiony uzyskały poziom PKB poniżej średniej krajowej (odpowiednio 81,3% i 65,2%).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2793,23	3165,93	86,6	86,5
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3773,86	4511,23	114,2	113,6
przemysł i budownictwo	2707,33	3073,58	85,9	84,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	2117,66	2439,39	73,4	74,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^A	3465,93	3891,34	73,5	72,3
pozostałe usługi	3215,84	3583,39	95,5	95,3

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	37087	40126
Polska=100	2,6	2,5
na 1 mieszkańca:		
w złotych	28866	31459
Polska=100	77,4	75,0
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	32664	35556
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3,9	4,1
przemysł	26,0	26,1
budownictwo	9,8	9,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	27,4	28,1
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	8,4	7,6
pozostałe usługi	24,4	24,7

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

W 2012 r. wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego ukształtowała się na poziomie 76,6% średniej krajowej.

W końcu 2013 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 109,9 tys. podmiotów gospodarki narodowej (2,7% podmiotów ogółem w kraju), w tym 97,0% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców był niższy niż przeciętnie w kraju.

Spśród 24,7 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej prawie 23% stanowiły spółki handlowe. Liczba osób

fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 12,6% niższa od średniej krajowej.

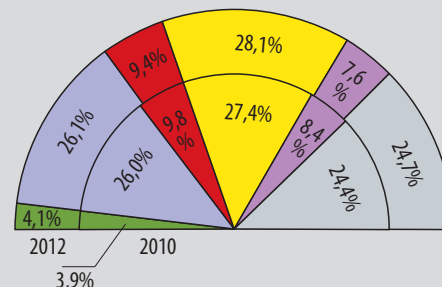
Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany tu kapitał zagraniczny pochodził głównie z krajów europejskich, m.in. z Cypru i Wielkiej Brytanii.

Świętokrzyskie, a zwłaszcza jego południowo-wschodnia część, posiada korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 90,2 tys., tj. o 6,7% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 2,00 do 4,99 ha (42,7%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 6,38 ha (w kraju 11,54 ha). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
kielecki	65,5	66,3	107,3	108,4
sandomiersko-jędrzejowski	34,5	33,7	88,6	86,8

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

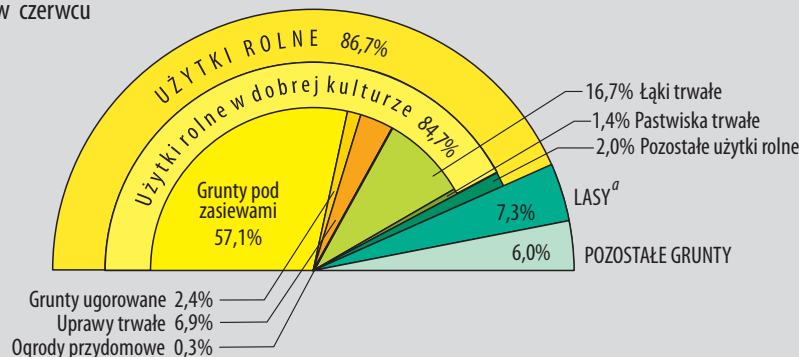

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Świętokrzyskie	848	866	82	75	58	59
Podregiony:						
kielecki	956	978	96	90	70	71
sandomiersko-jędrzejowski	678	691	60	52	39	42

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	516,3	499,4
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	95,9	97,7
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	95,2	88,4
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	5,35	5,59
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	35,1	33,1
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	74,0	45,5
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	196,7	191,0
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	709	534
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	85,6	126,2

^{a, b} Stan w: ^a – czerwcu, ^b – końcu lipca. ^c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

zmniejszyła się o 16,9 tys. ha (tj. o 3,3%) i wynosiła 499,4 tys. ha.

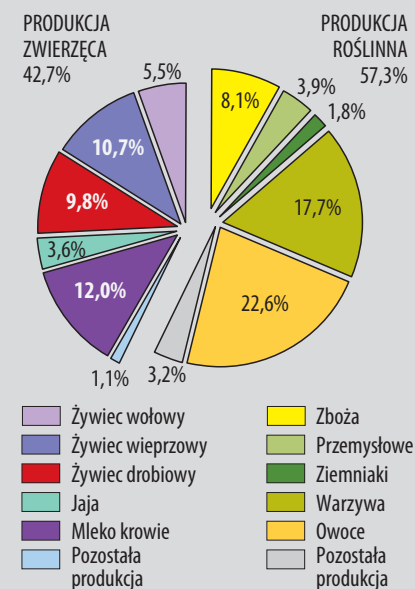
W 2013 r. powierzchnia zasiewów województwa wyniosła 328,7 tys. ha, tj. 3,2% powierzchni zasiewów w kraju (13 lokata). W strukturze zasiewów

ogółem województwa 63,0% powierzchni zasiewów stanowiły zboża podstawowe. Największy areal zajmowała pszenica (23,4%), a w następnej kolejności jęczmień i pszenżyto (odpowiednio – 15,5% i 13,1%). Zbiory jęczmie-

nia stanowiły 5,1% krajowej produkcji, ziemniaków – 4,0%. Udział województwa w 2013 r. w krajowych zbiorach owoców z drzew wyniósł 11,9%, a w zbiorach warzyw gruntowych – 8,0%. Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 165,3 tys. szt. (2,8% pogłowia w kraju), trzody chlewnej (według stanu w końcu lipca) – 227,1 tys. szt. (2,0% pogłowia ogółem).

Większa część województwa świętokrzyskiego posiada dobre warunki do produkcji zdrowej żywności. W 2013 r. liczba gospodarstw ekologicznych wyniosła 1207 (4,5% gospodarstw tego typu w kraju), jednak w porównaniu z 2010 r. odnotowano spadek tych gospodarstw o blisko 3%. Zwiększyła się natomiast liczba gospodarstw z certyfikatem (z 928 do 1081). Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi w 2013 r. wyniosła 15,1 tys. ha (84,2% stanowiła powierzchnia gospodarstw z certyfikatem) wobec 13,1 tys. ha w 2010 r.

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

Województwo świętokrzyskie w 2013 r. wytworzyło 3,2% krajowej globalnej produkcji rolniczej. Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych była o 14,5% niższa niż średnio w kraju.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa świętokrzyskiego w 2013 r. wyniosła 23,6 mld zł, co stanowiło 2,0% produkcji przemysłowej Polski (14 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 18,5 tys. zł (wobec 30,7 tys. zł w kraju).

Najwyższą sprzedaż zanotowano w produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (23,0% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu) oraz produkcji artykułów spożywczych (13,5%) i produkcji wyrobów z metali (8,9%).

Siłą regionalnej gospodarki jest przemysł materiałów budowlanych, bazujący na własnych surowcach. Województwo jest znacznym w skali kraju producentem gipsu, cementu, wapnia. Ważnym działem gospodarki jest także przemysł metalurgiczny, maszynowy i precyzyjny, a także spożywczy i tekstylny.

Nakłady inwestycyjne w 2013 r. poniesione w województwie świętokrzyskim (4,9 mld zł) stanowiły 2,1% nakładów kraju (15 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 3895 zł i były o 35,1% niższe niż średnio w kraju. Najwięcej nakładów inwestycyjnych przeznaczono na usługi – ponad 55%, a następnie na przemysł i budownictwo – 40,7% oraz na rolnictwo – 3,6%.

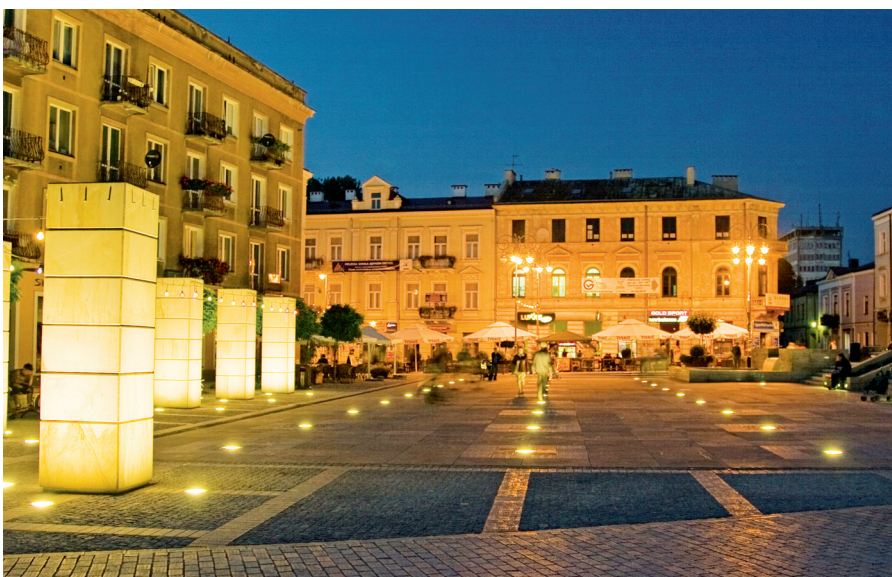
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową kształtowały się na poziomie znacznie niższym niż w pozostałych województwach. W 2013 r. stanowiły 1,0% nakładów poniesionych na te cele

w Polsce. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były ponad trzykrotnie niższe niż średnio w kraju. Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 1,0% zatrudnionych w tej działalności w kraju. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo odnotowany wskaźnik był najniższym w kraju i wyniósł 1,5 (przeciętnie w kraju – 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produkcyjnych i procesowych w przemyśle stanowiły 1,6% nakładów krajowych. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną wyniósł 23,5% (najniższy w kraju).

W 2013 r. w województwie świętokrzyskim długość sieci wodociągowej rozdzielczej wyniosła 13,2 tys. km, sieci kanalizacyjnej – 5,2 tys. km, a sieci gazowej – 3,5 tys. km. Długość sieci wodociągowej była w regionie ponad dwukrotnie większa niż sieci kanalizacyjnej, przy czym w porównaniu z 2010 r. długość sieci kanalizacyjnej wzrosła najbardziej (o 53% wobec

24% w kraju). Pod względem wyposażenia w sieć wodociągową i kanalizacyjną w przeliczeniu na 100 km² województwo w 2013 r. zajmowało 6 lokatę (odpowiednio – 112,3 km i 44,1 km wobec 92,0 km i 42,5 km w kraju). Wskaźnik gęstości sieci gazowej wyniósł 29,8 km² na 100 km² (7 lokata) wobec średnio w kraju – 38,3 km².

Zasoby mieszkaniowe województwa świętokrzyskiego w 2013 r. wyniosły 433,0 tys. mieszkań, tj. 3,1% zasobów ogółem. Na 1000 ludności przypadało 341 mieszkań (wobec 360 w kraju). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania była wyższa niż średnio w kraju, ale w przeliczeniu na 1 osobę lokowała województwo na 13 miejscu (25,1 m²). Budownictwo mieszkaniowe nie jest mocną stroną regionu. Liczba oddanych mieszkań utrzymuje się na niskim poziomie. W 2013 r. oddano w województwie do użytkowania 2,9 tys. mieszkań (2,0% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania w kraju). W przeliczeniu na 1000 ludności dało wskaźnik 2,3 wobec 3,8 średnio w kraju.

Plac Artystów w Kielcach (fot. Bank zdjęć ROT WŚ)

Dzięki dofinansowaniu z Unii Europejskiej, zrealizowano wiele inwestycji w systemie transportowym województwa. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wzrosła w porównaniu z 2010 r. o 3,1% (w kraju o 4,2%) i wyniosła 13,5 tys. km (tj. 4,7% długości tych dróg w kraju). Pod względem gęstości dróg województwo uplasowało się na 3 miejscu w kraju (po województwach śląskim i małopolskim). Na 100 km² powierzchni województwa przypadało 115,1 km dróg publicznych o twardej nawierzchni wobec 91,2 km w kraju. Dla rozwoju i otwarcia komunikacyjnego regionu niezmiernie ważny jest transport kolejowy. W 2013 r. linie kolejowe stanowiły 3,6% linii kolejowych kraju. Gęstość sieci kolejowej (liczona na 100 km²) była niższa niż przeciętnie i wyniosła 5,9 km wobec 6,2 km w kraju.

Zmniejsza się liczba placówek pocztowych. W 2013 r. na terenie województwa świętokrzyskiego zlokalizowane były 273 placówki pocztowe, tj. o 11,4% mniej niż w 2010 r. Dostępność placówek była lepsza niż przeciętnie w kraju. Na 1 placówkę w województwie przypadało 4,6 tys. mieszkańców wobec 4,9 tys. w Polsce.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa

Rynek w Sandomierzu (fot. Bank zdjęć ROT WŚ)

świętokrzyskiego w 2013 r. wyniosły 5883,3 mln zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4632 zł (o 2,8% mniejsze niż średnio w kraju). W strukturze dochodów budżetu jednostek samorządu terytorialnego województwa blisko 37% stanowiły dochody własne, natomiast otrzymana z budżetu państwa subwencja ogólna – ok. 34%, a dotacje celowe – ok. 17%.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 5976,8 mln zł. W przeliczeniu

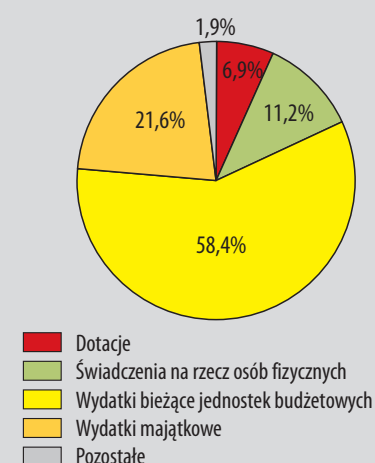
na 1 mieszkańca były o 1,5% niższe od średnich wydatków na mieszkańca kraju.

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	722	696
na 100 km ² w km	6,2	5,9
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	13067	13478
w tym: o nawierzchni ulepszonej	10872	11721
ekspresowe	29,4	57,1
autostrady	–	–
Telefoniczne łącza główne ^{a,b} na 1000 ludności	175,2	114,3
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4164	4646

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

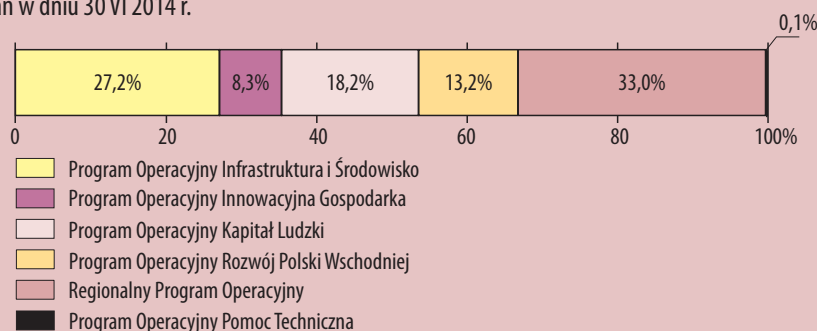

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	14886,5	3,0	11587	89,7
Dofinansowanie z UE	8947,5	3,2	6964	96,4

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie świętokrzyskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 14886,5 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej było na poziomie 8947,53 mln zł (w przeliczeniu na 1 mieszkańca były o 3,6% niższe niż przeciętnie).

Realizowane projekty o największej wartości wiążą się z głównie z transportem, m.in. budową drogi ekspresowej S7 – Radom (Jedlinsk)–Jędrzejów, przebudową drogi krajowej 12/74 do parametrów drogi ekspresowej na odcinku Kielce–Cedzyna, budową północnej obwodnicy Jędrzejowa oraz obwodnicy Końskich, a także rozbudową dróg wojewódzkich nr 751, 786 i 765. Duże dofinansowanie przeznaczono również na rozbudowę infrastruktury dydaktycznej

Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (II etap budowy Campusu Uniwersyteckiego), modernizację i rozbudowę infrastruktury edukacyjno-badawczej Politechniki Świętokrzyskiej w Kielcach, rozwój bazy badawczej specjalistycznych laboratoriów uczelni publicznych regionu świętokrzyskiego, budowę infrastruktury Kieleckiego Parku Technologicznego, modernizację i rozbudowę infrastruktury Targów Kiel-

ce jako Międzynarodowego Ośrodka Wystawienniczo-Kongresowego.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie świętokrzyskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 37,5 tys. dzieci, w tym 32,0% w wieku 5 lat oraz 25,9% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była niższa niż średnio w kraju i wyniosła 731. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 833 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 35,7% stanowiły przedszkola.

Do 569 szkół podstawowych i 254 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało w roku szkolnym 2013/14 odpowiednio: 66,8 tys. oraz 37,5 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 45,8 tys. młodzieży, przy czym 87,0% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 85 szkołach policealnych kształciło się 9,1 tys. osób.

W województwie znajduje się 15 szkół wyższych. Największym ośrodkiem akademickim są Kielce, gdzie działają dwie największe w regionie uczelnie

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Świętokrzyskie	92,0	79,5	14,1	94,0	93,3	92,3	6,1

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

publiczne – Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego i Politechnika Świętokrzyska. W roku akademickim 2013/14 na terenie województwa studiowało 33,8 tys. studentów (59,9% stanowiły kobiety), tj. 2,2% ogółu studentów w kraju. W strukturze kształcenia wyższym niż przeciętnie w kraju udziałem charakteryzowały się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne.

Województwo posiada niewystarczającą ilość placówek opieki zdrowotnej. W 2013 r. 25 szpitali ogólnych (2,6% ogółem szpitali w Polsce) dysponowało 6,2 tys. łóżek. Dostępność usług medycznych w szpitalach pogorszyła się w porównaniu z 2010 r.; liczba ludności na 1 łóżko zwiększyła się ze 199 do 204. Poprawiła się natomiast dostępność ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Zapewniała ją mieszkańcom regionu 557 przychodni lekarskich (wzrost o 12,1% w porównaniu z 2010 r.), a na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało w 2013 r. 1575 osób (wobec 1674 – w 2010 r.) i 248 praktyk lekarskich (spadek o 7,8%). Opiekę zdrowotną

w województwie cechuje zróżnicowanie infrastruktury i dostępności. Korzystniejsza sytuacja występuje w podregionie kieleckim niż sandomiersko-jędrzejowskim. W województwie w 2013 r. funkcjonowało 410 aptek (ok. 22% na wsi). Dostępność do apteki mieszkańca województwa świętokrzyskiego była nieco łatwiejsza niż przeciętnie w kraju (3093 wobec 3150).

Ważną dziedziną ochrony zdrowia jest lecnictwo uzdrowiskowe. Na szczególną uwagę zasługuje wykorzystanie cennych zasobów wód mineralnych i termalnych uznanych za lecznicze na południu województwa (m.in. Busko-Zdrój, Solec-Zdrój, powiat kazimierski). W 2013 r. zakłady uzdrowiskowe

posiadające 2831 łóżek przyjęły 53,5 tys. kuracjuszy leczenia stacjonarnego.

Uczestnictwo w kulturze zapewniają różnorodne instytucje kultury. Znajduje się tu 28 muzeów i oddziałów muzealnych, wśród których należy wymienić Muzeum Narodowe w Kielcach oraz Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach (największe i najstarsze muzeum zabawek w Polsce). Region posiada 4 teatry i instytucje muzyczne (w tym Teatr im. Stefana Żeromskiego i Filharmonia Świętokrzyska im. Oskara Kolberga w Kielcach). W 2013 r. w teatrach i instytucjach muzycznych odbyło się w województwie ogółem 1,6 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 283,3 tys. widzów i słuchaczy.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	291	274
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3465	3418
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	137	140
Teatry i instytucje muzyczne ^a	4	4
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	212	223
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	431	536

^a Stan w dniu 31 XII.

Regionalne Centrum Naukowo-Techniczne w Podzamczu Chęcińskim (fot. Zbigniew Masternak)

Bazę kulturalną tworzą również działające w województwie kina (13, w tym 1 multiplex) oraz galerie sztuki (11). Instytucje kultury uzupełniają biblioteki publiczne; w 2013 r. łącznie z filiami było ich 274, tj. 3,4% bibliotek w kraju.

Województwo świętokrzyskie zachwyca ciekawą przyrodą, historią, wspaniałymi zabytkami sztuki i architektury, bezcennymi pamiątkami historycznymi, archeologicznymi i geologicznymi. Odwiedzając region warto zobaczyć m.in. ruiny Zamku Królewskiego w Chęcinach oraz Zamku „Krzyżtopór” w Ujeździe koło Opatowa, a także malowniczo położony na wiślanej skarpie

Sandomierz. Do chętnie odwiedzanych miejsc należy również Park Jurajski w Bałtowie (w którym prezentowane są naturalnej wielkości modele /rekonstrukcje/ dinozaurów), Zespół Pałacowy w Kurozwękach z jedyną w Polsce hodowlą bizonów, ale również kopalnia krzemienia pasiastego w Krzemionkach Opatowskich.

Świętokrzyskie z czystym środowiskiem naturalnym posiada cenne walory krajoznawcze, co stawia go w grupie województw atrakcyjnych pod względem turystycznym. Obserwuje się wzrastające zainteresowanie turystów regionem. W 2013 r. bazę noclegową turystyki w województwie świętokrzyskim tworzyło 215 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (2,2% ogółem obiektów w kraju) oferujących 14,2 tys. miejsc noclegowych. W ciągu roku zatrzymało się w nich 448,7 tys. turystów (z czego 27,4 tys. to obcokrajowcy), którym udzielono 1,3 mln noclegów (w tym 62,8 tys. turystom zagranicznym). Duże dysproporcje zauważa się w rozmieszczeniu obiektów noclegowych, większość z nich występuje w północnej części województwa (ponad 64% – w podregionie kieleckim).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Świętokrzyskie	32,7	30,8	34,1	32,8

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

Święty Krzyż (fot. Bank zdjęć ROT WŚ)

Niezwykłe bogata i urozmaicona jest oferta gospodarstw agroturystycznych województwa świętokrzyskiego. Zlokalizowane w najciekawszych zakątkach

regionu gospodarstwa świadczą wczasowiczom nie tylko usługi noclegowe ale także zapewniają wyśmienitą kuchnię regionalną i szereg dodatkowych atrakcji.

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO- MAZURSKIE

Podregiony (NTS 3)	– 3
Powiaty (NTS 4)	– 19
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	– 2
Miasta ogółem (NTS 5)	– 49
Gminy (NTS 5)	– 116

Województwo warmińsko-mazurskie leży w północno-wschodniej części Polski. Od północy graniczy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej (jednocześnie nie jest to granica Unii Europejskiej) oraz wodami Zalewu Wiślanego. Sąsiaduje z województwami: pomorskim, kujawsko-pomorskim, podlaskim i mazowieckim. Zajmuje obszar 24,2 tys. km² (7,7% powierzchni kraju) i liczy 1,4 mln mieszkańców (3,8% ogółu ludności kraju). Stolicą województwa jest Olsztyn, położony w środkowej części województwa nad rzeką Łyną.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktywno- ści zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
				2013				2011		
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Warmińsko-mazurskie	60	52,0	46,1	11,4	28,8	45,8	11800	8,9	32,3	58,8

Źródło: Eurostat.

Przeważająca część regionu leży na Pojezierzu Mazurskim. Obszary północne obejmuje Nizina Staropruska. Ziemię zachodnie to część Żuław Wiślanych, Pojezierze Iławskie oraz Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie. W województwie znajduje się najniżej położony punkt Polski – w Raczkach Elbląskich (1,8 m p.p.m.) oraz najniżej położona miejscowość – Żółwiniec (1,3 m p.p.m.). Województwo charakteryzuje się największą powierzchnią gruntów pod wodami

(5,7% powierzchni województwa). W regionie znajdują się dwa największe jeziora w Polsce: Śniardwy o powierzchni 113,4 km² oraz system wodny jeziora Mamry 102,8 km². Charakterystycznymi elementami krajobrazu są liczne zbiorniki wodne, połączone systemem kanałów, zwiększające atrakcyjność żeglugi. Na szczególną uwagę zasługuje system żegludowy Kanału Elbląskiego, będący świadectwem najwyższego poziomu dziewiętnastowiecznej kultury technicz-

nej oraz jedynym na świecie nieprzerwanie działającym kanałem wykorzystującym system zabytkowych pochylni. Kanał Elbląski w 2011 r. uzyskał status pomnika historii, a od sierpnia 2011 r. do maja 2015 r., przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej, została przeprowadzona jego rewitalizacja.

Środowisko naturalne regionu jest mało przekształcone i stosunkowo mało zanieczyszczone. W obrębie Warmii i Mazur znajduje się wiele parków kraj-

obrazowych, rezerwatów przyrody i pomników przyrody. Naturalne bogactwo regionu, duże i zwarte kompleksy leśne to: Puszcza Piska, Borecka, Nidzicka, część Rominckiej oraz Lasy Łańskie i Taborskie. Unikatowe wartości środowiska przyrodniczego sprawiły, że obszar województwa został włączony do ekoregionu „Zielone Płuca Polski”. Warunki ukształtowane przez środowisko naturalne regionu sprzyjają rozwojowi działalności opartej na czystych technologiach, przyjaznych dla środowiska naturalnego.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Warmińsko-mazurskie
Ludność na 1 km ²	123	60
Stopień urbanizacji w %	60,4	59,3
Udział ludności <25 lat w %	27,3	28,8
Udział ludności >65 lat w %	14,7	12,8
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	5,9
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	54,6
Pracujący na 1000 ludności	362	290
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	21,6
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3106,89
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	30065
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	90842
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	4275
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,49
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	2,1
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	31,0

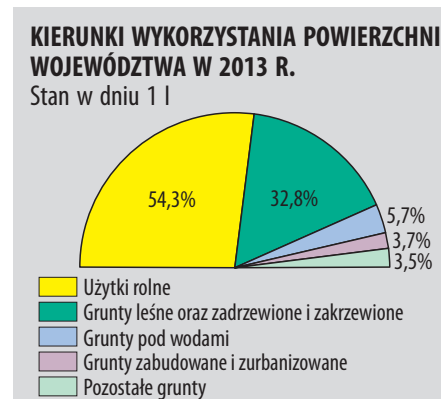
a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa warmińsko-mazurskiego wynosiła 2417,3 tys. ha, tj. 7,7% ogólnej powierzchni kraju.

W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 4,7 tys. ha (7,7% tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 0,7%. W województwie w 2013 r. funkcjonowały 253 oczyszczalnie ścieków – 232 komunalne i 21 przemysłowych. W porównaniu z 2010 r. liczba komunalnych oczyszczalni wzrosła o 14, a przemysłowych – o 3 obiekty. W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej

z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 4,0 p.proc.

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 4,0 p.proc.

Emisja zanieczyszczeń powietrza zarówno pyłowych, jak i gazowych w województwie należy do najniższych w kraju. W 2013 r. emisja zanieczyszczeń pyłowych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 9,0%, a gazowych (bez CO₂) o 7,1%.

W 2013 r. powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona obejmowała 1129,5 tys. ha, co stanowiło 46,7% powierzchni województwa oraz 11,1% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju (najwięcej w kraju). Przeciętnie na

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	65,8	63,4
w tym wymagające oczyszczania	50,1	48,9
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	70,8	74,8
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	1,2	1,1
gazowych (bez dwutlenku węgla)	9,6	8,9
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	1,0	1,1
w tym poddane odzyskowi	0,9	1,0
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	1,2	1,2

a Na terenach własnych zakładów.

1 mieszkańca przypadało jej 7806 m², tj. 3-krotnie więcej niż średnio w kraju. Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadł na obszary chronionego krajobrazu (932,2 tys. ha, tj. 82,5% powierzchni chronionej województwa) oraz na parki krajobrazowe (139,4 tys. ha, tj. 12,3%). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 57,9 tys. ha. W regionie było prawie 2,6 tys. pomników przyrody. Lasy ochronne obejmowały powierzchnię 195,7 tys. ha (26,1% powierzchni lasów ogółem). W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,4 p.proc.

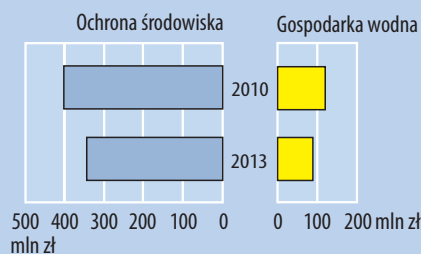
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	761,4	768,8
w tym lasy	740,8	748,4
Lesistość ^a w %	30,6	31,0

^a Stan w dniu 31 XII.

Ilość wytworzonych w ciągu roku odpadów (z wyłączeniem komunalnych) w przeliczeniu na 1 km² powierzchni województwa w 2013 r. była najmniejsza w kraju (ponad 9-krotnie mniejsza niż średnio w kraju). W 2013 r. w regionie funkcjonowało 19 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 71,5 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była niższa niż średnio w kraju (238 kg wobec 246 kg). Ponad połowę odpadów przeznaczono do składowania – 54,9%, do kompostowania lub fermentacji – 21,5%, a pozostałą część do recyklingu i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska stano-

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

wiły 3,2% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 3,7%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te wynosiły 238 zł i były o 15,6% niższe niż średnio w kraju. Najwięcej środków z tych nakładów przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej stanowiły 2,9% krajowych nakładów na ten cel (o 0,4 p.proc. mniej niż w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca były o 22,8% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 61 zł. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na budowę ujęć i doprowadzenia wody.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

Obszar województwa warmińsko-mazurskiego w końcu 2013 r. zamieszkiwało ponad 1,4 mln osób, tj. 3,8% ogółu ludności Polski. W miastach mieszkało

857,4 tys. osób (3,7% miejskiej ludności kraju), a na wsi 589,6 tys. (3,9% ogółu ludności wiejskiej). Średnia gęstość zaludnienia w regionie wynosiła 60 osób na km² i była (po województwie podlaskim) najniższa w kraju. Województwo należy do średnio zurbanizowanych – w miastach mieszka 59,3% ludności (w kraju – 60,4%). W grupie 49 miast województwa najwięcej miast liczyło od 2 tys. do 5 tys. mieszkańców (18) oraz od 10 tys. do 20 tys. mieszkańców (13). Największe miasta regionu – Olsztyn (174,7 tys. mieszkańców) i Elbląg (122,9 tys. osób) – skupiały ok. 35% ludności miejskiej województwa. Do znaczących miast regionu należy zaliczyć Ełk – 59,8 tys. mieszkańców. Kobiety stanowiły 51,0% ogółu ludności województwa, a na 100 mężczyzn przy-

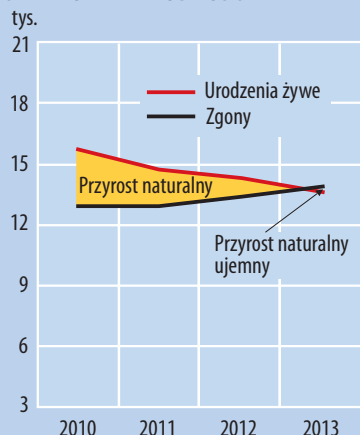

Zalew Wiślany (fot. Edward Ginter)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Warmińsko-mazurskie	10,8	9,4	8,9	9,6	1,9	-0,2
Podregiony:						
elbląski	11,2	9,7	9,2	9,8	1,9	-0,1
ełcki	10,6	9,3	8,7	9,2	2,0	0,1
olsztyński	10,7	9,2	8,7	9,6	1,9	-0,4

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

padało ich 104. W 2013 r. statystyczny mieszkaniec regionu miał przeciętnie 38,0 lat (w Polsce 39,1 roku).

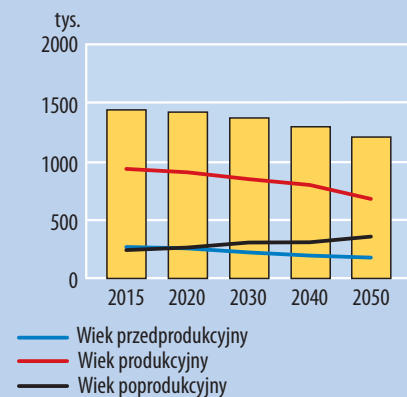
Liczba ludności regionu w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 6,9 tys. osób (0,5%), m.in. w efekcie ujemnego przyrostu naturalnego, jak i ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 ludności w 2013 r. był wyższy niż przeciętnie w kraju (minus 0,2, wobec minus 0,5). Udział osób poniżej 25 roku życia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Warmińsko-mazurskie	-2721	-2707	15	-991	-1,9	-2,6
Podregiony:						
elbląski	-1403	-1536	-23	-379	-2,6	-3,6
ełcki	-650	-539	100	-89	-1,9	-2,2
olsztyński	-668	-632	-62	-523	-1,2	-1,9

w populacji ogółem wynosił 28,8% (w kraju – 27,3%), natomiast odsetek osób w wieku powyżej 65 lat kształtował się na poziomie 12,8% i był najniższy w kraju (w kraju – 14,7%). Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 64,7% ludności województwa (2 lokata w kraju). Osób w wieku przedprodukcyjnym było 19,0% (więcej niż średnio w kraju), a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym był najniższy w kraju i wynosił 16,3%. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 55 osób

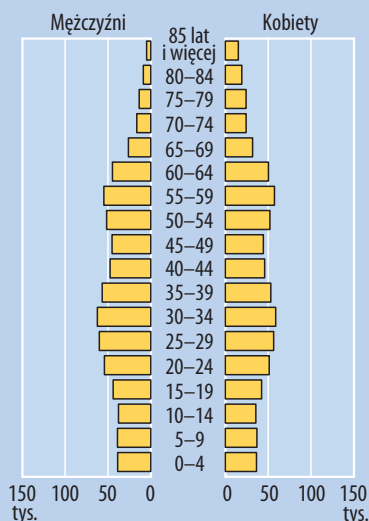
PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R.

Stan w dniu 31 XII

Zabytkowe mosty w Stańczykach (fot. Anna Sławińska)

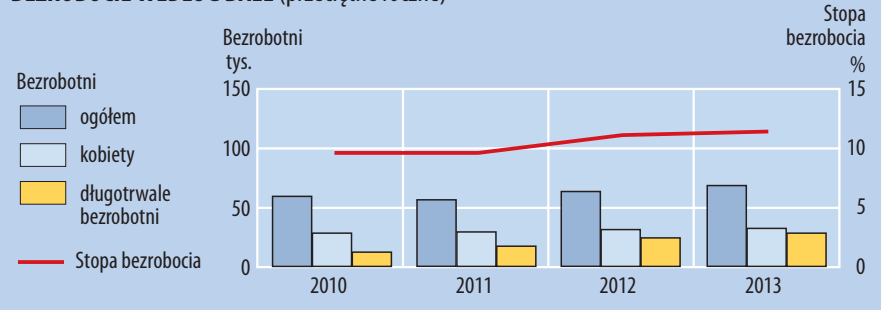
w wieku nieprodukcyjnym. W regionie, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużenie przeciętnego okresu trwania życia. Średnia długość trwania życia była nadal niższa od średniej w kraju i wynosiła dla mężczyzn – 71,9 roku, a dla kobiet – 80,8 roku.

RYNEK PRACY. DOCHODY

W województwie warmińsko-mazurskim w 2013 r. liczba pracujących wyniosła 419,6 tys., co stanowiło 3,0% ogółu pracujących w kraju. Na 1000 ludności przypadało 290 pracujących, wobec 362 średnio w kraju. W strukturze pracujących największą grupę stanowili pracujący w usługach – 55,0%. W przemyśle i budownictwie znalazło zatrudnienie 28,3%, a w rolnictwie 16,7% pracujących.

Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wykazało, że przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w 2013 r. liczyła 597 tys. osób, co stanowiło 3,4% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Współczynnik aktywności zawodo-

BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Olsztyn – miasto	18328	Olsztyn – miasto	4678
Elbląg – miasto	3590	Elbląg – miasto	3183
Lubawa – miasto	2788	Ostróda – miasto	2288
Ostróda – miasto	2561	Elk – miasto	1954
Ława – miasto	2295	Ostróda – gmina wiejska	1823
Giżycko – miasto	1955	Ława – miasto	1789
Elk – miasto	1519	Giżycko – miasto	1594
Działdowo – miasto	1487	Ława – gmina wiejska	1445
Szczytno – miasto	1459	Lubawa – gmina wiejska	1403
Kętrzyn – miasto	1391	Szczytno – miasto	1399

wej regionu wyniósł 52,0% i był niższy od średniego w kraju o 3,9 p.proc.,

a wskaźnik zatrudnienia – 46,1% – niższy o 4,1 p.proc. Przeciętna liczba osób

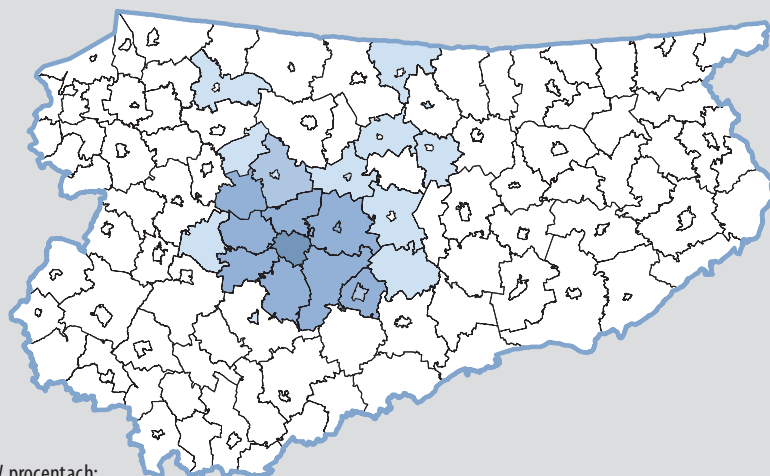
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	423,3	419,6
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	16,5	16,7
przemysł i budownictwo	29,7	28,3
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	22,1	21,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,2	3,2
pozostałe usługi	28,5	30,4

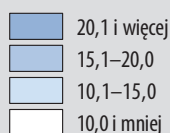
Frombork – widok na katedrę i Zalew Wiślany (fot. Alina Hoczyk)

MIASTO OLSZTYN
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

W procentach:

Obszar analizowanej jednostki terytorialnej

Granica administracyjna województwa

Granice administracyjne gmin

W 2011 r. w województwie warmińsko-mazurskim 88,8 tys. osób zamieszkujących region dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 2,8% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w regionie od lat należy do najniższych w Polsce. W 2013 r. wyniosło 3107 zł i było o 15,1% niższe niż średnio w kraju. Niższy poziom płac niż przeciętnie dotyczył wszystkich rodzajów działalności, z wyjątkiem rolnictwa.

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu wynosił 1109 zł, a przeciętne miesięczne wydatki – 883 zł (mniej niż średnio w kraju odpowiednio o 14,6% i o 16,8%).

GOSPODARKA

Województwo warmińsko-mazurskie należy do grupy województw o najniższym udziale w tworzeniu produktu krajowego brutto. W 2012 r. region wytworzył 2,7% PKB o wartości 43,7 mld zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca uzyskał poziom 30,1 tys. zł (71,7% średniej krajowej, 13 lokata).

W województwie obserwuje się zróżnicowany udział podregionów w tworzeniu produktu krajowego brutto – w podregionie olsztyńskim wytworzono blisko połowę, a w podregionie elbląskim ponad 1/3 PKB województwa. W podregionach wartości PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca były na poziomie znacznie niższym niż przeciętnie w kraju. W podregionie ełckim produkt krajowy brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 24,8 tys. zł, co stanowiło 59,2% średniej krajowej (najmniej w kraju po podregionie przemyskim).

bezrobotnych w województwie wyniosła 68 tys. (3,8% ogólnej ich liczby w kraju). Stopa bezrobocia – wyższa od przeciętnej w kraju – wzrosła z 9,7% w 2010 r. do 11,4% w 2013 r. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło

ludności wiejskiej, gdzie stopa bezrobocia wyniosła 11,8%. W trudniejszej sytuacji na rynku pracy były kobiety, dla których stopa bezrobocia wynosiła 12,2% i była o 1,4 p.proc. wyższa niż dla mężczyzn.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2722,00	3106,89	84,4	84,9
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3386,09	3995,30	102,5	100,6
przemysł i budownictwo	2529,44	2930,29	80,2	80,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ⁴ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ⁴ ; informacja i komunikacja	2078,79	2316,25	72,0	70,7
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ⁴	3498,39	3966,29	74,2	73,7
pozostałe usługi	3144,73	3507,77	93,4	93,3

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	39437	43653
Polska=100	2,7	2,7
na 1 mieszkańca:		
w złotych	27120	30065
Polska=100	72,7	71,7
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	34733	38682
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	6,4	6,9
przemysł	24,4	24,7
budownictwo	8,3	7,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	25,3	25,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	9,4	8,2
pozostałe usługi	26,3	26,8

W tworzeniu wartości dodanej brutto według rodzajów działalności w województwie w latach 2010–2012 odnotowano wzrost udziału rolnictwa i przemysłu, natomiast zmniejszył się udział usług i budownictwa. Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego wyniosła 90,8 tys. zł i była niższa o 11,8% od średniej w kraju.

W końcu 2013 r. w województwie w rejestrze REGON zarejestrowanych było 122,2 tys. podmiotów gospodarki

narodowej, tj. 3,0% ogółu podmiotów w kraju, w tym 95,4% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

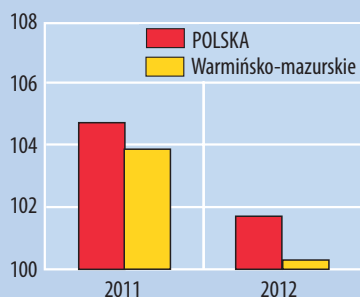
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności wynosiła 606 i była o 21,2% mniejsza niż średnia krajowa.

W 2013 r. w regionie było 7,3 tys. spółek handlowych, co stanowiło 21,2% ogółu osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej zarejestrowanych na terenie województwa. Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że znaczna część zainwestowanego w regionie kapitału zagranicznego pochodziła z Niemiec oraz Francji.

Gleby Warmii i Mazur są mocno zróżnicowane – od zwięzłych i zlewnych czarnych ziem w rejonie Kętrzyna, gleb brunatnych na Nizinie Sępoleńskiej i mad w okolicach Elbląga do lekkich piaszczystych na południu województwa. Polska północno-wschodnia należy do najzimniejszych obszarów kraju i ma stosunkowo krótki okres wegetacji.

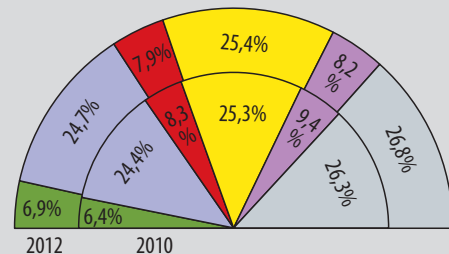
WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
elbląski	35,4	35,2	95,6	95,1
etcki	16,8	16,6	83,9	82,5
olsztyński	47,7	48,3	111,3	112,4

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (rok poprzedni=100, ceny stałe)

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^Δ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^Δ; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^Δ
- Pozostałe usługi

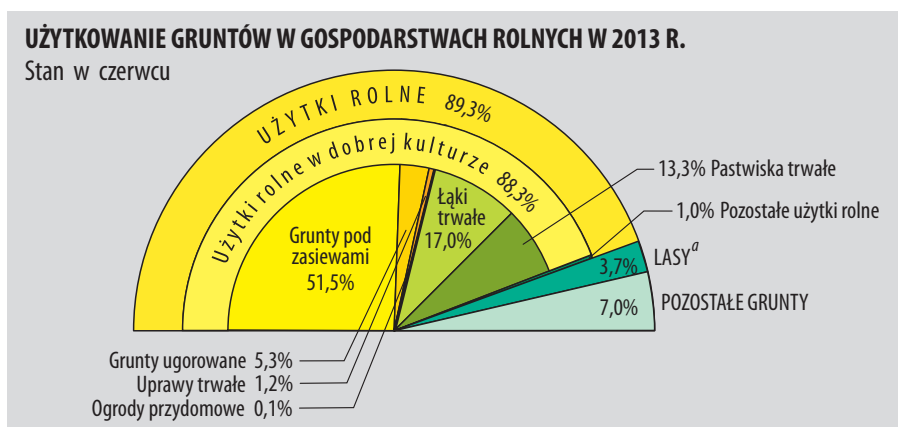

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Warmińsko-mazurskie	819	845	94	82	65	65
Podregiony:						
elbląski	762	778	92	79	61	63
ełcki	779	797	88	74	80	63
olsztyński	886	925	98	88	61	67

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 41,9 tys., tj. o 4,2% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 5,00 do 9,99 ha (17,6%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 27,28 ha (w kraju – 11,54 ha) – 2 lokata po województwie zachodniopomorskim. Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 20,1 tys. ha (o 2,0%) i wynosiła 1021,1 tys. ha.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 588,8 tys. ha, tj. 5,7% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 21,6% (6,0% krajowych za-

siewów), pszenżyto – 14,4% (7,2%) oraz rzepak i rzepik – 11,9% (7,6%). W 2013 r. udział województwa warmińsko-mazurskiego w krajowych zbio-

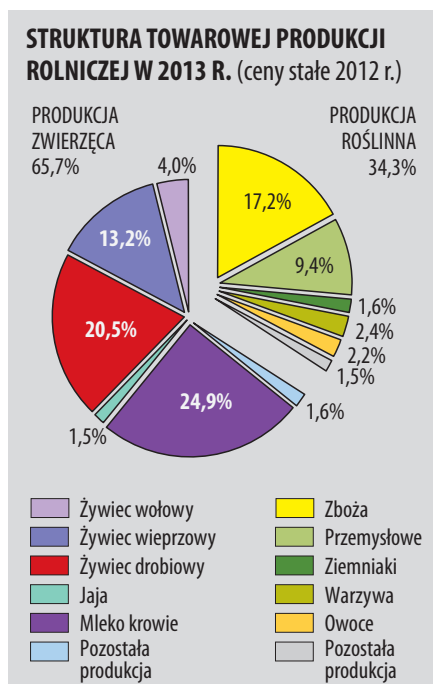
rach pszenżyta wyniósł 8,1% (5 lokata), rzepaku i rzepiku – 7,2% (6 lokata), siana łąkowego – 7,7% (4 lokata w kraju). Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 451,2 tys. szt. (7,7% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 520,2 tys. szt. (4,7%). W produkcji mleka region zajmuje piątą pozycję (7,2% produkcji krajowej).

Województwo warmińsko-mazurskie należy do najczystszych ekologicznie regionów Polski, co stwarza dobre warunki do produkcji zdrowej żywności oraz rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego. W regionie w 2013 r. funkcjonowało 2606 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 1629 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 116,2 tys. ha (w 2010 r. – 75,2 tys. ha).

W 2013 r. region wytworzył 5,2% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 5,3% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej kształtował się na poziomie 95,9% (w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	1001,0	1021,1
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	97,4	98,9
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	42,9	41,0
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	20,11	21,48
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	43,5	44,2
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	66,9	51,0
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	263,5	249,8
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	921	868
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	109,1	107,7

^{a, b} Stan w: ^a – czerwcu, ^b – końcu lipca. ^c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie 4050 zł wobec 5312 zł w kraju.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa warmińsko-mazurskiego w 2013 r. wyniosła 27,9 mld zł, co stanowiło 2,4% produkcji przemysłowej w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 19,3 tys. zł i była o 37,3% niższa niż przeciętnie w kraju. Najwyższą sprzedaż zanotowano w produkcji artykułów spożywczych (36,2% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu) oraz w produkcji mebli (10,6%). W 2013 r. udział regionu w krajowej produkcji okien i drzwi, ościeżnic i progów drewnianych był znaczący i wyniósł 13,3%.

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. wyniosły 6,2 mld zł, co stanowiło 2,7% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca uzyskały poziom 4275 zł, tj. o 28,8% mniej od średniej krajowej. W województwie 64,2% nakładów inwestycyjnych przeznaczono

na usługi, 29,4% – na przemysł i budownictwo, a 6,4% – na rolnictwo (prawie 2,5-razy więcej niż średnio w kraju).

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową stanowiły 1,1% nakładów na te cele w kraju, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca były ponad 3-krotnie mniejsze niż średnia krajowa. Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 1,6% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 2,5 (w kraju – 5,4). Nakłady poniesione w województwie na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 1,1% nakładów w kraju na tę działalność. Udział przedsiębiorstw w przemyśle, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był niższy niż średnio w kraju.

W 2013 r. oddano do użytkowania 4,8 tys. mieszkań (tj. 3,3% mieszkań oddanych w kraju). Zasoby mieszkaniowe w końcu 2013 r. wyniosły 497,0 tys. mieszkań, tj. 3,6% zasobów w kraju. Na 1000 ludności przypadały 344 mieszkania (wobec 360 w kraju). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 67,7 m², a na 1 osobę przypadało 23,3 m² (najmniej w kraju). Poprawie uległy wskaźniki charaktery-

zujące warunki mieszkaniowe ludności. Nastąpił rozwój infrastruktury komunalnej; w porównaniu z 2010 r. najbardziej wzrosła (o 31,4%) długość rozdzielczej sieci kanalizacyjnej (2 lokata po województwie świętokrzyskim).

Stopień rozwoju infrastruktury transportu kolejowego województwa jest niewystarczający. Gęstość sieci kolejowej w regionie (liczona na 100 km²) jest znacznie niższa niż średnia krajowa (4,5 km wobec 6,2 km). Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wy-

Ratusz w Olsztynie (fot. Joanna Balcerzak)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1215	1078
na 100 km ² w km	5,0	4,5
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	12644	13080
w tym: o nawierzchni ulepszonej	11731	12212
ekspresowe	57,7	140,5
autostrady	–	–
Telefoniczne łącza główne ^{a,b} na 1000 ludności	171,8	115,3
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	3429	3818

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

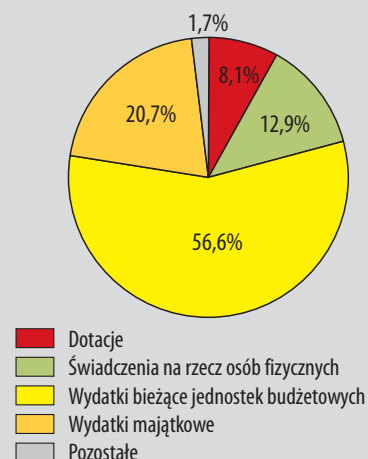

nosiła 13,1 tys. km, w tym o nawierzchni twardej ulepszonej 12,2 tys. km. W województwie w 2013 r. znajdowało się 140,5 km dróg ekspresowych (11,3% krajowych dróg o tym statusie, 2 lokata po województwie mazowieckim).

Na terenie województwa można było korzystać z 379 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługiwała w województwie przeciętnie 3,8 tys. mieszkańców (w kraju 4,9 tys.). Ilość głównych łączy telefonii przewodowej na 1000 ludności była niższa niż średnio w kraju (115,3 wobec 151,4).

W 2013 r. dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego wyniosły 7251,8 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca były wyższe niż średnio w kraju (5007 zł wobec 4765 zł). W strukturze dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa 38,3% stanowiły dochody własne, 32,5% – subwencja ogólna z budżetu państwa, 17,7% – dotacje celowe z budżetu państwa.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

Wydatki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego województwa wyniosły 7252,5 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca były wyższe niż średnio w kraju (5008 zł wobec 4775 zł).

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013, realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie warmińsko-mazurskim (stan w dniu 30 VI 2014 r.) wyniosła 22145,4 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 13354,0 mln zł, tj. 9184 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (naj-

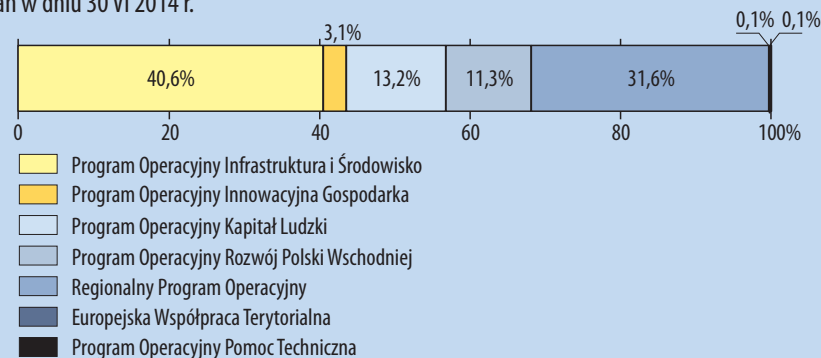
więcej w kraju – o 27,1% więcej niż średnia krajowa). Realizowane projekty o największej wartości wiążą się głównie z transportem m.in.: budowa drogi ekspresowej S7, odcinek: Elbląg (S22)–Olsztyn (S51), Elbląg–Miłomłyn, Olsztyn–Nidzica. Ponadto pozyskane fundusze pozwoliły na realizację projektów m.in. z dziedziny energetyki – budowa bloku energetycznego na biomasę ENERGA KOGENERACJA Sp. z o.o. w Elblągu, a z ochrony środowiska m.in.: budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych wraz ze składowiskiem odpadów w Siedliskach k/Ełku. Projekty wspierające naukę i edukację to m.in.: rozbudowa, modernizacja i wyposażenie zespołu laboratoriów edukacyjno-badawczych technologii, jakości i bezpieczeństwa zdrowotnego żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	22145,4	4,4	15229	117,9
Dofinansowanie z UE	13354,0	4,8	9184	127,1

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZA SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie warmińsko-mazurskim w roku szkolnym 2013/14 funkcjonowało 771 placówek wychowania przedszkolnego, z czego 41,1% stanowiły przedszkola. Wychowaniem przedszkolnym objętych było 44,6 tys. dzieci, w tym 33,8% w wieku 5 lat oraz 26,2% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była niższa w kraju (671 wobec 753).

Do 529 szkół podstawowych i 288 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio – 83,6 tys. i 44,4 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 49,4 tys. młodzieży. Prawie 83% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych pobierało naukę w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 97 szkołach policealnych kształciło się prawie 10,0 tys. osób.

W województwie znajduje się 7 szkół wyższych, w tym największe uczelnie – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu. W roku akademickim 2013/14 na terenie województwa studiowało 39,4 tys. studen-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	316	302
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3504	3257
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	158	148
Teatry i instytucje muzyczne ^a	5	5
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	250	253
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	647	628

^a Stan w dniu 31 XII.

tów (57,1% stanowiły kobiety), tj. 2,5% ogółu studentów w kraju. W strukturze kształcenia kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne charakteryzowały się udziałem wyższym niż przeciętnie w kraju.

W 2013 r. w województwie funkcjonowały 42 szpitale ogólne (4,3% szpitali działających w kraju), dysponujące 6,7 tys. łóżek. Opiekę ambulatoryjną zapewniało mieszkańcom regionu 810 przychodni oraz 389 praktyk lekarskich, a na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało najmniej osób w kraju (1207 wobec 1506). W 2013 r. z sanatorium i szpitala uzdrowiskowego skorzystało 5,9 tys. kuracjuszy.

W 2013 r. w województwie funkcjonowało 5 teatrów i instytucji muzycznych, 22 kina (w tym 1 minipleks), 29 muzeów i oddziałów muzealnych, 12 galerii sztuki. W teatrach i instytu-

cjach muzycznych na terenie województwa odbyło się 2,6 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 366,2 tys. widzów i słuchaczy. Mieszkańcy województwa mieli możliwość korzystania z 302 bibliotek (łącznie z filiami). Liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną była niższa niż w kraju (3495 wobec 4103).

Na terenie województwa organizowane są liczne imprezy kulturalne, często o długoletniej tradycji i międzynarodowym znaczeniu. Wśród cyklicznych imprez kulturalnych na szczególną uwagę zasługują: Międzynarodowy „Piknik Country” w Mrągowie, Międzynarodowy Festiwal Jazzu Tradycyjnego „Złota Tarka” w Iławie, Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej i Morskiej „Szanty w Giżycku”, Międzynarodowe Spotkania Rodzin Muzykujących w Dobrym Mieście, Ogólnopolskie Spotkania Zamkowe „Śpiewajmy poezję”, Międzynarodowy Festiwal Tańca „Baltic Cup” w Elblągu oraz Międzynarodowe Spotkania Artystyczne w Elblągu, które prezentują twórczość artystów niepełnosprawnych.

Region warmińsko-mazurski posiada wybitne walory przyrodnicze nie spotykane w innych częściach Europy, które sprzyjają rozwojowi turystyki. Po malowniczych terenach krajobrazowych przebiega wiele szlaków turystycznych,

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Warmińsko-mazurskie	90,2	74,3	16,9	91,6	89,0	83,2	5,5

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

które docierają do licznych miejsc historycznych i umożliwiają turystom aktywny wypoczynek. Duża liczba jezior stwarza bardzo dobre warunki rozwoju żeglarstwa i kajakarstwa oraz innych sportów wodnych.

W 2013 r. bazę noclegową turystyki stanowiło 489 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (5,0% obiektów w kraju). Blisko 46% turystycznych obiektów noclegowych województwa zlokalizowanych było w podregionie olsztyńskim. W ciągu roku udzielono ogółem 2,7 mln noclegów (w tym 14,9% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki skorzystało 1,1 mln osób. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej regionu wyniósł 28,0% i był niższy niż średnio w kraju. W 2013 r. najwięcej hoteli mieściło się w Olsztynie (12), Mrągowie (8), Elblągu (7) i Giżycku (6). Dysponowały one ponad 3,9 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało ok. 242 tys. osób (29,5% stanowili turyści zagraniczni).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Warmińsko-mazurskie	27,4	28,0	33,0	34,3

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

Sporty wodne na Jeziorze Dadaj (fot. Joanna Balcerzak)

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

Wielkopolska – najstarszy region Polski – jest województwem drugim pod względem wielkości i trzecim pod względem liczby mieszkańców. Zajmuje obszar 29,8 tys. km² (9,5% powierzchni kraju) i jest zamieszkiwane przez 3,5 mln osób (9,0% ludności kraju). Województwo wielkopolskie leży w środkowo-zachodniej części Polski, na Pojezierzu Wielkopolskim oraz Nizinie Wielkopolskiej. W promieniu około 300 km od Poznania, który jest stolicą regionu, znajdują się aglomeracje: Warszawa, Łódź, Trójmiasto oraz Śląsk, a także stolica Niemiec – Berlin.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 mies- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
	2013							2011		
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Wielkopolskie	116	58,1	53,0	8,8	21,9	45,2	17000	5,6	36,1	58,2

Źródło: Eurostat.

Baza surowców mineralnych województwa wielkopolskiego jest zróżnicowana, obejmuje m.in. złoża węgla brunatnego, gazu ziemnego, ropy naftowej, torfu, kruszywa i surowców ceramicznych oraz borowiny o znaczeniu leczniczym. Węgiel brunatny, który jest bazą dla przemysłu energetycznego, występuje głównie we wschodniej części regionu, w rejonie Konina i Turku. W Kłodawie funkcjonuje największa

w kraju czynna kopalnia soli. Znajduje się tu również najgłębsza na świecie podziemna trasa turystyczna. W regionie działa największa w Polsce nowoczesna i ekologiczna kopalnia gazu ziemnego w Kościanie.

Wielkopolska to ciekawy krajobraz, bogactwo natury i zabytki tysiącletniej historii; przyroda stanowi jeden z największych walorów regionu. Znajdują się tu liczne kompleksy leśne, wśród nich

dwa parki narodowe, Puszcza Notecka (drugi co do wielkości kompleks leśny w Polsce) i część Puszczy Drawskiej, a w północnej i środkowej części regionu – liczne jeziora pochodzenia polodowcowego, w tym najbardziej charakterystyczne jeziora rynnowe – długie, wąskie, głębokie o stromych brzegach. Przez Wielkopolską płynie Warta, trzecia pod względem długości rzeka w Polsce, a także Noteć i Obrą.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Wielkopolskie
Ludność na 1 km ²	123	116
Stopień urbanizacji w %	60,4	55,2
Udział ludności < 25 lat w %	27,3	28,7
Udział ludności > 65 lat w %	14,7	13,5
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	4,5
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	57,1
Pracujący na 1000 ludności	362	394
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	9,6
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3335,93
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	44567
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	99697
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	5450
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,88
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	6,6
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	25,7

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa wielkopolskiego wynosiła 2982,7 tys. ha, tj. 9,5% ogólnej powierzchni kraju.

Województwo wielkopolskie ma największą (po województwie dolnośląskim) powierzchnię gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania, głównie za sprawą działalności gór-

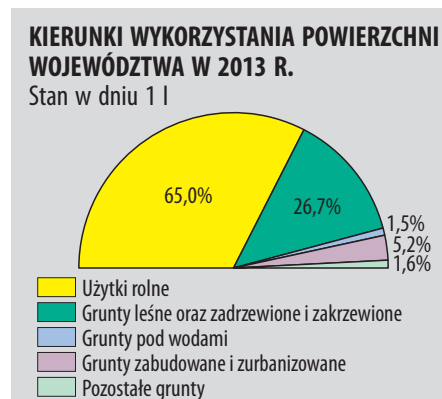
nictwa i kopalnictwa surowców, m.in. eksploatacji złóż węgla brunatnego. W końcu 2013 r. powierzchnia tych gruntów wyniosła 9,1 tys. ha, co stanowiło 14,7% ogółu gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w kraju (w porównaniu z 2010 r. spadek o 5,2%).

W 2013 r. w województwie wielkopolskim funkcjonowały 442 oczyszczal-

nie ścieków (o 23 więcej niż w 2010 r.) – 96 przemysłowych i 346 komunalnych. W porównaniu z 2010 r. liczba oczyszczalni komunalnych wzrosła o 38, a przemysłowych zmniejszyła się o 15 obiektów. W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 5,3 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń pyłowych do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza; w porównaniu z 2010 r. emisja spadła o ok. 20%. W tym czasie zwiększyła się natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) – o 0,8% (wobec spadku średnio w kraju o ok. 7%).

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. w województwie wielkopolskim obejmowała 943,6 tys. ha, co stanowiło 31,6% powierzchni województwa oraz 9,3% powierzchni gruntów ogólnie chronionych w kraju (3 lokata w kraju). Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przyspadały 2722 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	1430,5	1626,1
w tym wymagające oczyszczania	200,2	212,2
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	62,5	67,8
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	5,6	4,5
gazowych (bez dwutlenku węgla)	79,1	79,7
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	5,2	5,6
w tym poddane odzyskowi	3,4	2,9
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	51,1	56,0

a Na terenach własnych zakładów.

2641 m²). W regionie znajdują się dwa parki narodowe: Wielkopolski Park Narodowy, znajdujący się w odległości ok. 15 km od Poznania (7597,2 ha) oraz część (377,8 ha) Drawieńskiego Parku Narodowego.

Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadał na obszary chronionego krajobrazu (747,7 tys. ha, tj. blisko 80% powierzchni chronionej województwa). Pozostałe formy ochrony przyrody (parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 195,9 tys. ha. W regionie było prawie 3,9 tys. pomników przyrody. Lasy ochronne obejmowały powierzchnię 314,5 tys. ha i stanowiły 41% powierzchni lasów ogółem. W latach 2010–2013 lesistość zwiększyła się o 0,1 p.proc.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	784,7	786,7
w tym lasy	764,1	766,6
Lesistość ^a w %	25,6	25,7

^a Stan w dniu 31 XII.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku na 1 km² w 2013 r. wynosiła 187,4 t (o ponad 8% więcej niż w 2010 r.) i była ponad 2-krotnie mniejsza od średniej krajowej.

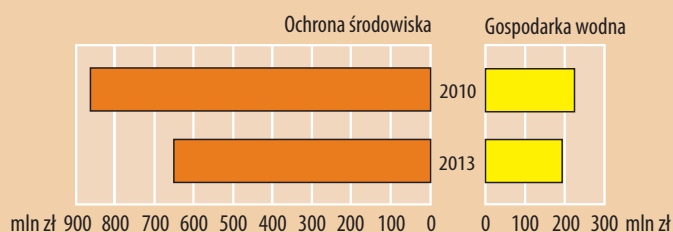
W 2013 r. w województwie wielkopolskim funkcjonowały 43 czynne składowiska odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 242,9 ha (stanowiącej największy odsetek powierzchni odpadów komunalnych w kraju – 12,5%). Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była

większa od średniej w kraju (274 kg wobec 246 kg). Do składowania przeznaczono 64% odpadów komunalnych zebranych, do recyklingu – 26% (największy udział w kraju po województwie podkarpackim), a pozostałą część do kompostowania i przekształcenia termicznego.

W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 651,9 mln zł i były o blisko 25% niższe niż w 2010 r. Stanowiły one 6,0% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 7,9%). Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę

ściekową i ochronę wód. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady były o ponad 33% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 188 zł. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły 193,1 mln zł i w porównaniu z 2010 r. obniżyły się o blisko 14%. Stanowiły one 6,3% krajowych nakładów na ten cel (podobnie jak w 2010 r.), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 56 zł wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na budowę i modernizację stacji uzdatniania wody.

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

Brama Poznania ICHOT – centrum interpretacji dziedzictwa (fot. Hanna Cieślińska)

PROCESY DEMOGRAFICZNE

W końcu 2013 r. w województwie wielkopolskim mieszkało 3467,0 tys. osób. Gęstość zaludnienia w regionie (116 osób na 1 km²) oraz wskaźnik urbanizacji (55,2%) były nieco mniejsze od średniej krajowej. Województwo charakteryzuje największa liczba miast w kraju (109), w których mieszkało 1,9 mln osób, przy czym przeważały miasta małe do 5 tys. mieszkańców (50 miast). Największym miastem jest Poznań (548,0 tys. mieszkańców), który koncentrował 15,8% ogółu mieszkańców województwa i 29,0% ludności miejskiej. Do innych znaczących ośrodków miejskich należą: Kalisz (104,0 tys. mieszkańców), Konin (77,2 tys.), Piła (74,6 tys.), Ostrów Wielkopolski (72,9 tys.), Gniezno (69,9 tys.) oraz Leszno (64,6 tys.).

Systematycznie rośnie liczba ludności w regionie; w 2013 r. w porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost o 20,3 tys., tj. 0,6%. Przyrost naturalny na 1000 ludności, pomimo spadku w analizowanym okresie (o 1,7 pkt.), nadal należał do najwyższych w kraju (po woj. pomorskim i małopolskim) i wyniósł 1,2 (przy

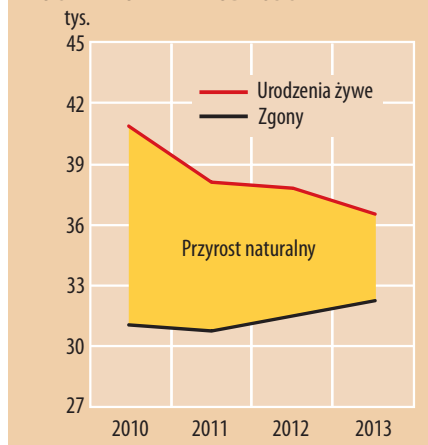
WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Wielkopolskie	1706	1645	-433	-1479	0,4	0,0
Podregiony:						
kaliski	-557	-654	13	-181	-0,8	-1,2
koniński	-756	-887	-1	-217	-1,1	-1,7
leszczyński	10	-305	-13	-175	0,0	-0,9
piłski	-551	-674	-60	-340	-1,5	-2,4
poznański	6245	6371	-52	-194	10,5	10,0
m. Poznań	-2685	-2206	-320	-372	-5,4	-4,7

średniej krajowej minus 0,5). Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych

na 1000 ludności wyniosło 0,0 (spadek w stosunku do 2010 r. o 0,4 pkt.), a wielkopolskie było jednym z pięciu województw w kraju, gdzie notowano dodatnie saldo migracji.

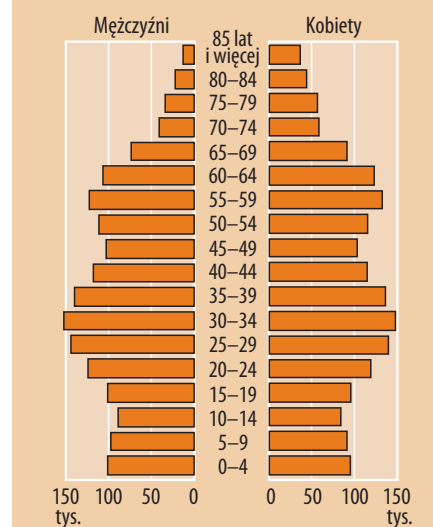
Na tle innych regionów ludność województwa wielkopolskiego jest stosunkowo młoda. Udział osób poniżej 25 roku życia w populacji ogółem wynosił 28,7% (w kraju 27,3%), natomiast odsetek ludzi starszych, tj. powyżej 65 lat, kształtował się na poziomie 13,5% (w kraju 14,7%). W porównaniu z 2010 r.

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Wielkopolskie	11,9	10,6	9,0	9,3	2,9	1,2
Podregiony:						
kaliski	11,3	10,2	9,4	9,9	1,9	0,3
koniński	11,6	10,0	9,2	9,4	2,4	0,7
leszczyński	12,6	11,1	8,9	8,9	3,7	2,2
piłski	11,8	10,1	8,7	9,4	3,2	0,8
poznański	13,2	11,5	7,8	7,9	5,4	3,5
m. Poznań	10,9	10,3	10,1	10,5	0,7	-0,2

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R. Stan w dniu 31 XII

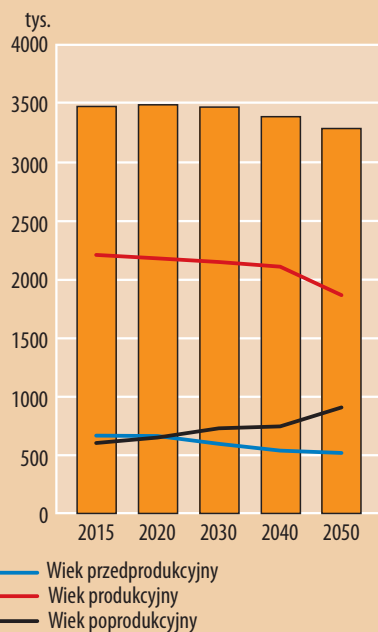

odsetek ludności poniżej 25 lat zmniejszył się o 1,6 p.proc., a powyżej 65 lat wzrósł o 1,7 p.proc.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2013 r. stanowiła 19,3% ludności województwa, a na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 57 osób w wieku nieprodukcyjnym. Przeciętny wiek życia mężczyzn w stosunku do 2010 r. wydłużył się o rok, zaś kobiet nie zmienił się znacząco. W 2013 r. średnia długość trwania życia dla mężczyzn wyniosła 73,5 roku, a dla kobiet – 80,6 roku.

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. w województwie wielkopolskim liczba pracujących wyniosła 1367,2 tys., co stanowiło 9,8% ogółu pracujących w gospodarce narodowej i plasowało region na 3 miejscu w kraju, po województwach mazowieckim i śląskim. Na 1000 ludności przypadało 394 pracujących (w kraju 362).

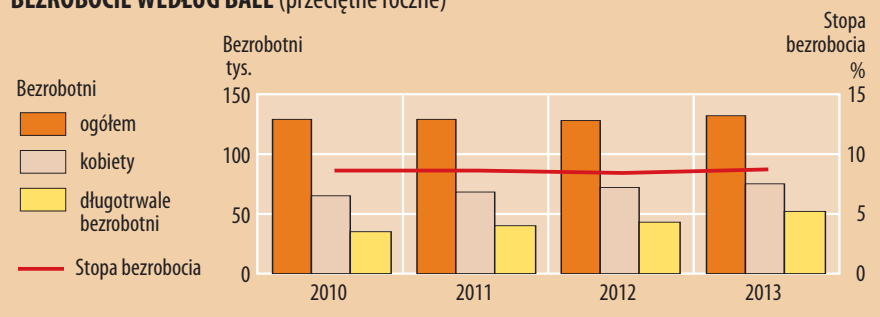
WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	1327,8	1367,2
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	16,0	15,6
przemysł i budownictwo	31,8	30,8
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^a ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^a ; informacja i komunikacja	25,2	25,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^a	3,1	3,3
pozostałe usługi	23,9	24,9

W strukturze pracujących w gospodarce narodowej największą grupę stanowili pracujący w usługach – 53,6%.

W przemyśle i budownictwie znalazło zatrudnienie 30,8%, a w rolnictwie 15,6% pracujących. Sektor usług dominował w podregionie miasto Poznań, a w podregionie poznańskim najwięcej pracujących było w przemyśle i budownictwie. Wyraźnie rolniczy charakter miał natomiast podregion kaliski.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej w województwie wielkopolskim w 2013 r. liczyła 1497 tys. osób, co stanowiło 8,6% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej (58,1%), jak wskaźnik zatrudnienia (53,0%) były wyższe od średnich w kraju (wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna liczba bez-

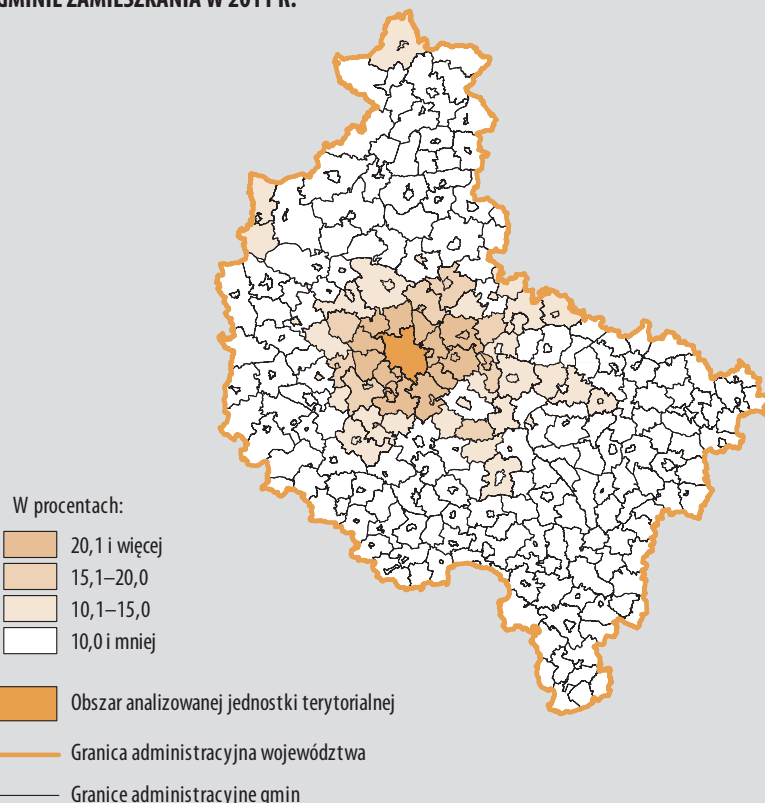
BEZROBOCIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Poznań – miasto	90755	Poznań – miasto	25641
Tarnowo Podgórne – gmina wiejska	12538	Swarzędz – obszar miejski w gminie miejsko-wiejskiej	5893
Kalisz – miasto	8994	Luboń – miasto	5451
Konin – miasto	7842	Czerwonak – gmina wiejska	5269
Leszno – miasto	7587	Gniezno – miasto	4940
Ostrów Wielkopolski – miasto	7526	Ostrów Wielkopolski – miasto	4929
Komorniki – gmina wiejska	6299	Konin – miasto	4755
Kórnik – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	5537	Kalisz – miasto	4677
Czerwonak – gmina wiejska	4909	Śrem – obszar miejski w gminie miejsko-wiejskiej	4037
Suchy Las – gmina wiejska	4867	Leszno – miasto	3778

**MIASTO POZNAŃ
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.**

robotnych w województwie wyniosła 132 tys., tj. 7,4% ogółu bezrobotnych w Polsce. Stopa bezrobocia – niższa od przeciętnej w kraju – wzrosła z 8,7% w 2010 r. do 8,8% w 2013 r. Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło kobiet, gdzie stopa bezrobocia wyniosła 11,4% (w kraju 11,1%).

W 2011 r. 363 tys. osób zamieszkujących województwo wielkopolskie dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania. Stanowiło to 11,6% całej zbiorowości dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie wielkopolskim od lat kształtuje się poniżej średniego wynagrodzenia w Polsce; w 2013 r. było o 8,8% niższe niż prze-

ciętne. Niższy poziom płac dotyczył wszystkich rodzajów działalności.

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych regionu wyniósł 1207 zł, a przeciętne miesięczne

wydatki – 953 zł (tj. mniej niż średnio w kraju odpowiednio o 7,1% i 10,3%).

GOSPODARKA

Województwo wielkopolskie należy do najsilniejszych gospodarczo regionów kraju. Udział województwa w tworzeniu produktu krajowego brutto w 2012 r. wyniósł 9,5%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca PKB był o 6,3% wyższy

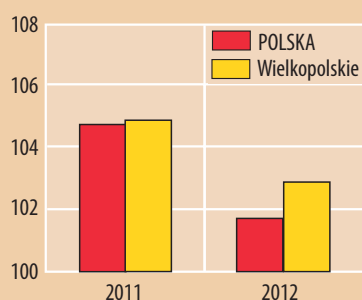
Andersia Tower w Poznaniu
(fot. Leszek Siwka)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2947,27	3335,93	91,4	91,2
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2990,25	3510,55	90,5	88,4
przemysł i budownictwo	2934,75	3384,73	93,1	93,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^A ; transport i gospo- darka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^A ; informacja i komunikacja	2555,05	2893,43	88,5	88,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nierucho- mości ^A	4027,10	4573,19	85,4	84,9
pozostałe usługi	3244,78	3611,23	96,4	96,1

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	135124	154153
Polska=100	9,4	9,5
na 1 mieszkańca:		
w złotych	39263	44567
Polska=100	105,2	106,3
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	119006	136597
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4,4	4,8
przemysł	27,3	28,0
budownictwo	8,7	7,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	29,7	30,1
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	7,9	7,4
pozostałe usługi	22,0	21,8

DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

łych podregionach poziom tego miernika kształtował się poniżej przeciętnej

wartości dla kraju, a najniższy odnotowano w podregionie pilskim (75,1% średniej w kraju).

W 2012 r. wydajność pracy, mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego, wyniosła 99,7 tys. zł i była o 3,2% niższa od średniej w kraju.

W województwie wielkopolskim w 2013 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 397,9 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 9,8% wszystkich podmiotów w kraju. W porównaniu z 2010 r. liczba podmiotów na 10 tys. mieszkańców wzrosła o 5,4%.

Spośród 97,9 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej spółki handlowe stanowiły ponad 37%. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności była o 12,5% większa

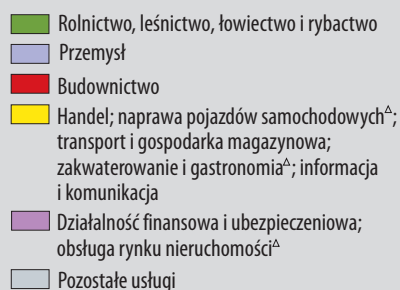
WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
kaliski	15,0	15,4	76,8	78,9
koniński	14,0	14,0	73,2	73,6
leszczyński	13,1	13,2	82,1	82,8
pilski	8,7	8,5	72,2	70,6
poznański	18,8	19,4	110,0	110,8
m. Poznań	30,3	29,5	187,4	184,7

niż przeciętnie w kraju i stawiał województwo na 3 miejscu po mazowieckim i dolnośląskim.

Największy udział w generowaniu produktu krajowego brutto miał podregion m. Poznań (29,5% PKB województwa), a najniższy – pilski (8,5%).

Wysoki poziom PKB na 1 mieszkańca, powyżej przeciętnej dla kraju, odnotowano w podregionach m. Poznań i poznańskim (odpowiednio 196,3% i 117,7% średniej krajowej). W pozosta-

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI (ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Wielkopolskie	1089	1148	111	103	65	75
Podregiony:						
kaliski	897	932	98	82	56	64
koniński	854	889	93	82	56	66
leszczyński	994	1030	103	90	78	68
pilski	816	848	97	87	56	64
poznański	1216	1282	121	112	61	80
m. Poznań	1765	1917	156	165	85	107

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

niż średnia krajowa, a w podregionie m. Poznań wyniosła 1266 i była największa (po podregionie Warszawa – 1267) ze wszystkich podregionów (miast) w Polsce.

Z przeprowadzonego badania, obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, wynika, że znaczna część ulokowanego kapitału pochodziła z Niemiec, Holandii, Francji i Belgii.

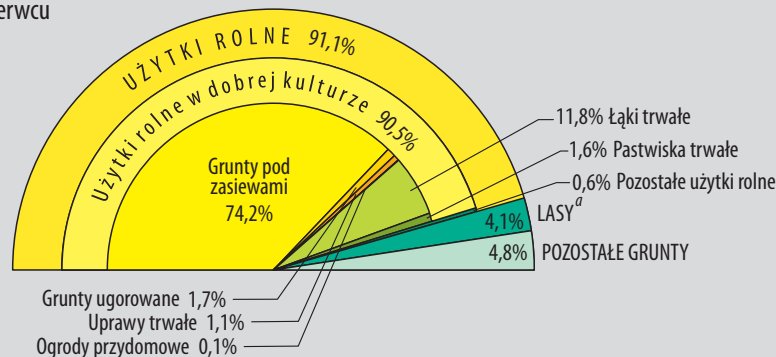
Województwo wielkopolskie zajmuje czołową pozycję w polskim rolnictwie. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wynosiła 122,8 tys., tj. o 2,3% mniej niż w 2010 r. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych dominowały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 5,00 do 9,99 ha (23,9%). Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wynosiła 15,6 ha (w kraju – 11,5 ha), tj. o 0,6% więcej niż w 2010 r. W porównaniu z 2010 r. powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła się o 25,3 tys. ha (tj. o 1,4%) i wynosiła 1748,2 tys. ha.

Powierzchnia zasiewów ogółem w województwie wielkopolskim wynosiła 1423,5 tys. ha, tj. 13,8% powierzchni zasiewów w kraju (1 lokata). W strukturze zasiewów województwa przeważały zboża podstawowe

(56,3%). Zarówno pod względem arealu, jak i produkcji zbóż podstawowych w 2013 r. wielkopolskie osiągnęło największe udziały w kraju (odpowiednio 14,0% i 15,1%). Województwo wielkopolskie jest również największym producentem buraków cukrowych (21,8% zbiorów ogólnopolskich), a w produkcji krajowej ziemniaków (11,6%) oraz rzepaku i rzepiku (13,0%) zajmuje 2 lokatę. Uzyskane plony ziemiopłodów z 1 ha były znacznie wyższe niż przeciętnie w kraju. Województwo odgrywa rów-

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

^a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

Stary Rynek w Poznaniu (fot. Maciej Pilarski)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	1773,5	1748,2
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	98,8	99,4
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	122,1	118,5
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	12,1	12,7
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	47,6	52,7
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	271,4	225,4
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	484,4	474,5
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	807	1003
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	150,5	151,1

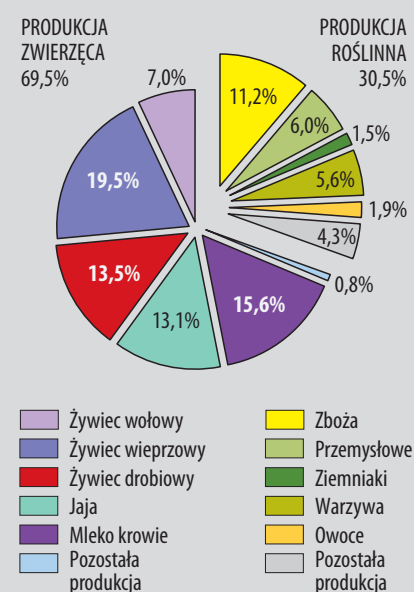
a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

niez znaczącą rolę w produkcji zwierzęcej. Pogłowie trzody chlewnej w końcu lipca 2013 r. liczyło ponad 3,9 mln szt. (35,3% pogłowia w kraju; 1 lokata) i było ponad 3-krotnie większe niż w drugim pod tym względem województwie kujawsko-pomorskim, a pogłowie bydła (stan w czerwcu) liczyło 920,9 tys. szt. (15,7%; 3 lokata). W produkcji żywca rzeźnego, w przeliczeniu na mięso, region zajmuje 1 pozycję w kraju (21,2% produkcji krajowej), a w produkcji mleka – pozycję 3 (14,2% produkcji krajowej).

W 2013 r. w regionie funkcjonowały 762 gospodarstwa ekologiczne posiadające certyfikat oraz 244 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi wyniosła 41,6 tys. ha (w 2010 r. – 32,5 tys. ha).

W 2013 r. województwo wielkopolskie wytworzyło 16,9% krajowej globalnej produkcji rolniczej i 17,7% towarowej produkcji rolniczej, co plasuje województwo na 1 miejscu w kraju. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

93,1% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych była najwyższa w kraju i wyniosła 7850 zł (5312 zł w kraju).

Produkcja sprzedana przemysłu województwa wielkopolskiego w 2013 r. wyniosła 133,4 mld zł, co stanowiło 11,3% produkcji przemysłowej Polski (3 lokata). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 38,5 tys. zł, co również należało do jednej z wyższych wartości w kraju.

W strukturze produkcji przemysłowej dominuje przetwórstwo artykułów spożywczych, gdzie zanotowano najwyższą sprzedaż (na poziomie ponad 21% regionalnej produkcji sprzedanej przemysłu). Duży udział ma również produkcja: pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (13,8%), urządzeń elektrycznych (8,3%), wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych oraz mebli (po 6,5%). Ponadto ważne znaczenie gospodarcze odgrywa przemysł paliwo-energetyczny oparty o wydobycie

Pałac w Rzęszkowie (fot. Wojciech Skowroński)

węgla brunatnego w Zagłębiu Konińskim.

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. w województwie wielkopolskim wyniosły 18,9 mld zł, co stanowiło 8,2% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dało to kwotę 5450 zł, tj. o 9,2% mniej niż średnio w Polsce. Najwięcej nakładów inwestycyjnych przeznaczono na przemysł i budownictwo – 37,8% oraz na usługi – 57,7%.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w 2013 r. wyniosły 996,5 mln zł i stanowiły 6,9% nakładów poniesionych na ten cel w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były one o 23,2% mniejsze od średniej krajowej. Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 6,6% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 4,1 (dla kraju – 5,4). Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle stanowiły 10,2% nakładów krajowych na te cele. Udział przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był mniejszy niż przeciętnie w kraju.

Województwo wielkopolskie zajmuje ważne miejsce na mapie gospodarczej kraju. W Poznaniu organizowane są

corocznie Międzynarodowe Targi Poznańskie, które należą do najstarszych i największych w Polsce, jak i w Europie. Międzynarodowa ranga targów przyciąga wystawców handlowych z całego kraju i świata.

W 2013 r. w województwie wielkopolskim oddano do użytkowania 13,6 tys. mieszkań, co stanowiło 9,4% ogółu mieszkań oddanych w kraju. Zasoby mieszkaniowe obejmowały 1149,5 tys. mieszkań i były o 3,4% większe niż w 2010 r. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wyniosła 80,4 m² (w kraju 73,1 m²), a na 1 osobę przypadało 26,7 m². W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost długości sieci kanalizacyjnej (o 21,3%) oraz – w mniejszym stopniu – sieci gazowej i wodociągowej, odpowiednio o 7,4% i 4,5%.

W 2013 r. z 27,8 tys. km dróg publicznych o twardej nawierzchni 91,7% stanowiły drogi o nawierzchni ulepszonej. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni oraz linii kolejowych normalnotorowych, w przeliczeniu na 100 km² były większe od średniej krajowej.

W 2013 r. na terenie województwa wielkopolskiego prowadziło działalność 750 placówek pocztowych; 1 placówka obsługiwała przeciętnie 4,6 tys. osób. Ilość głównych łączów telefonii przewo-

dowej, liczona na 1000 ludności, była mniejsza niż średnio w kraju.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie wielkopolskim w 2013 r. wyniosły 15312,1 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4421 zł, tj. o 7,2% poniżej średniej krajowej. W strukturze dochodów budżetu województwa 51,6% stanowiły dochody własne, 28,9% – subwencje ogólne z budżetu państwa, a 12,7% – dotacje celowe z budżetu państwa.

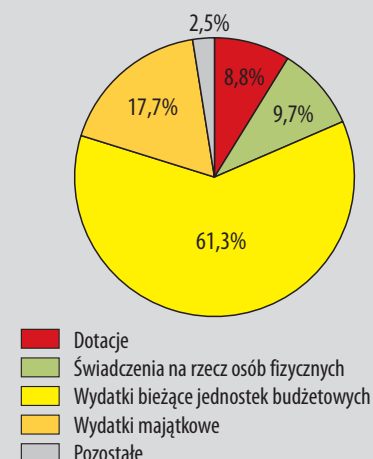
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 15374,7 mln zł i w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4439 zł, tj. o 7,0% niższe niż średnio w kraju.

Rozwój społeczno-gospodarczy regionu odbywał się przy wsparciu funduszy europejskich. Dzięki dofinansowaniu z UE, z funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013, realizowano projekty w ramach krajowo-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	2038	1907
na 100 km ² w km	6,8	6,4
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	26945	27792
w tym: o nawierzchni ulepszonej	24599	25499
ekspresowe	42,3	116,4
autostrady	195,1	210,5
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	200,8	142,9
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	4047	4623

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

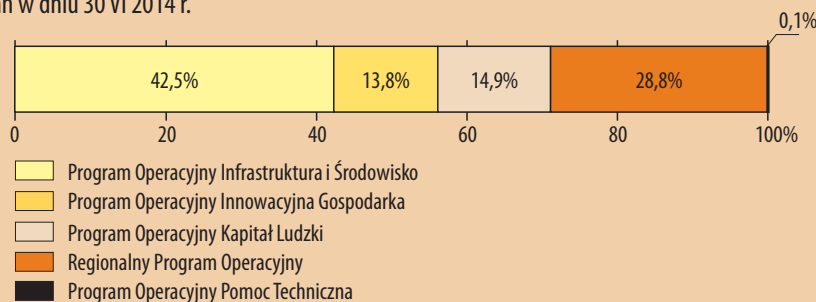

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	32971,0	6,6	9580	74,1
Dofinansowanie z UE	17903,5	6,4	5202	72,0

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZA SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

wych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie wielkopolskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 32971,0 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło o 17903,5 mln zł, tj. 5202 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 28,0% mniej niż średnia krajowa).

Wiele inwestycji, podobnie jak w całym kraju, dotyczyło projektów związanych z transportem, a do największych należą m.in.: budowa odcinka drogi ekspresowej nr S5 i S8, budowa zachodniej obwodnicy Poznania, zakup taboru dla PKP Intercity oraz modernizacja trasy kolejowej.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2013/14 wychowa-

niem przedszkolnym objętych było 132,2 tys. dzieci, w tym 30,5% w wieku 5 lat oraz 24,4% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była nieco większa niż średnio w kraju i wyniosła 787. Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 1892 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 57,4% stanowiły przedszkola.

Do 1212 szkół podstawowych i 676 gimnazjów dla dzieci i młodzieży,

uczęszczało odpowiednio: 208,9 tys. oraz 108,2 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 118,2 tys. młodzieży, przy czym dużą popularnością cieszyły się szkoły, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W szkołach tych pobierało naukę 80,0% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W 208 szkołach policealnych kształciło się 22,4 tys. osób.

Wielkopolskie to także znaczący ośrodek akademicki. W roku akademickim 2013/14 w województwie funkcjonowało 39 szkół wyższych (większość w Poznaniu), w których studiowało 143,3 tys. studentów (60,0% stanowiły kobiety), tj. 9,3% ogółu studentów w kraju. W strukturze kształcenia niższym udziałem niż przeciętnie w kraju charakteryzowały się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne.

Poznań – centrum akademickie województwa wielkopolskiego – koncentruje najwięcej wyższych uczelni. Największą uczelnią jest tu Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, duża liczba studentów kształci się także na: Politechnice Poznańskiej, Uniwersytecie Przyrodniczym, Uniwersytecie Ekonomicznym, Uniwersytecie Medycznym im. Karola Marcinkowskiego, Akademii

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Wielkopolskie	95,6	82,1	14,5	96,5	94,6	89,8	6,0

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego, Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego oraz Uniwersytecie Artystycznym.

W 2013 r. w województwie wielkopolskim działalność w zakresie ochrony zdrowia prowadziły 64 szpitale ogólne, dysponujące 14,7 tys. łóżek. Dostępność do usług medycznych w szpitalach pogorszyła się w porównaniu z 2010 r. (liczba ludności na 1 łóżko zwiększyła się z 220 do 237). W omawianym okresie nastąpiła poprawa dostępności do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. W regionie zapewniało ją 1807 przychodni oraz 785 praktyk lekarskich, a na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało 1,3 tys. osób (wobec 1,5 tys. osób w 2010 r.). Nad stanem zdrowia mieszkańców czuwało 5,1 tys. lekarzy różnych specjalizacji oraz 14,0 tys. pielęgniarek i 2,3 tys. położnych. Sieć placówek służby zdrowia uzupełniało 1,2 tys. aptek, w tym 209 na wsi.

Pod względem liczby działających w województwie teatrów i instytucji muzycznych wielkopolskie zajmuje 6 miejsce w kraju. W 2013 r. odbyło się w nich 3,5 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło blisko 640 tys. widzów i słuchaczy.

Wielkopolskie jest jednym z ważniejszych ośrodków kultury w kraju. Odbywają się tutaj liczne imprezy, koncerty i przedstawienia. Najwięcej wydarzeń

Teatr Wielki w Poznaniu (fot. Leszek Siwka)

artystycznych oferuje Poznań z licznymi scenami dramatycznymi i muzycznymi oraz filharmonią (gdzie działa m.in. Chór Chłopięco-Męski „Poznańskie Słowiki”). Do najbardziej znanych i coraz bardziej popularnych imprez należą m.in. Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Malta”, którego specyfiką są spektakle wystawiane w plenerach miasta oraz Międzynarodowe Konkursy Skrzypcowe im. Henryka Wieniawskiego. Do znaczących wydarzeń kulturalnych organizowanych w województwie wielkopolskim należą też m.in. Kaziuki nawiązujące do kultury mieszkańców dawnych Kresów oraz Jarmark Świętojański. Bogate życie kulturalne cechuje także inne miasta

regionu; w Kaliszu i Gnieźnie działają teatry dramatyczne, znane są „Kaliskie Spotkania Teatralne” oraz Międzynarodowy Festiwal Pianistów Jazzowych i Festiwal Teatrów Ulicznych „La Strada” organizowane w Kaliszu. Popularnością cieszą się koncerty Kaliskiej Orkiestry Symfonicznej oraz festiwale chopinowskie w Antoninie.

W województwie wielkopolskim znajduje się 88 muzeów i oddziałów muzealnych. W ciągu 2013 r. muzea zwiedziło ok. 1,1 mln osób.

W 2013 r. baza noclegowa turystyki województwa liczyła 710 turystycznych obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych (5 lokata w Polsce), co stanowiło 7,3% obiektów ogółem w kraju. Większość bazy noclegowej województwa (ponad 64%) znajduje się w podregionie konińskim, leszczyńskim i poznańskim. W ciągu roku udzielono ogółem 2,8 mln noclegów (w tym 16,7% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki skorzystało w 2013 r. blisko 1,6 mln osób (7 lokata w kraju).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	714	693
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	3469	3452
Czytelniczy bibliotek publicznych na 1000 ludności	160	155
Teatry i instytucje muzyczne ^a	12	12
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	246	185
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	947	1032

^a Stan w dniu 31 XII.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Wielkopolskie	24,9	23,9	34,6	34,3

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

Baza hotelowa koncentruje się głównie w Poznaniu (22,5%). Znajduje się tu 50 hoteli dysponujących 5,9 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało blisko 440 tys. osób, z czego 32% stanowili turyści zagraniczni.

Sanktuarium Maryjne w Licheniu Starym (fot. Robert Chmielewski)

WOJEWÓDZTWO ZACHODNIO- POMORSKIE

Podregiony (NTS 3)	–	4
Powiaty (NTS 4)	–	18
Miasta na prawach powiatu (NTS 4)	–	3
Miasta ogółem (NTS 5)	–	64
Gminy (NTS 5)	–	114

Województwo zachodniopomorskie położone jest w północno-zachodniej części kraju, zajmuje powierzchnię 22,9 tys. km², co stanowi 7,3% powierzchni ogółem i czyni ten obszar piątym co do wielkości województwem w Polsce. Zamieszkuje go 1,7 mln osób (4,5% ludności kraju). Jest to region nadbałtycki, graniczący na zachodzie z Niemcami, na północy – przez Morze Bałtyckie – z Danią i Szwecją. Stolicą województwa jest, liczący ponad 408 tys. mieszkańców, Szczecin, który jest również największym miastem Euroregionu Pomerania, utworzonego w celu wspierania współpracy międzynarodowej, na płaszczyźnie kulturalnej, gospodarczej, turystycznej czy edukacyjnej, między państwami (tj. Polską, Niemcami i Szwecją), których terytoria tworzą ten euroregion.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność na 1 km ² w 2012 r.	Współ- czynnik aktyw- ności zawodo- wej w %	Wskaźnik zatrud- nienia w %	Stopa bezrobocia w %		Długo- trwale bezro- botni w % ogółem	Produkt krajowy brutto na 1 miesz- kańca w PPS	Wartość dodana brutto według rodzajów działalności w % ogółem		
				ogółem	osób w wieku poniżej 24 lat			rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budow- nictwo	usługi
				2013			2011			
UE 28	116	57,6	51,4	10,8	23,6	47,4	25100	1,7	25,4	72,9
Polska	123	55,9	50,2	10,3	27,3	42,5	16400	4,0	33,6	62,4
Zachodniopomorskie	75	52,5	47,2	10,1	32,2	44,5	13800	4,1	28,9	67,0

Źródło: Eurostat.

Przygraniczne położenie ma bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy zachodniej części województwa. Wyjątkowe położenie regionu i możliwe do wykorzystania środki transportu wodnego, kolejowego, lotniczego oraz drogowego, stanowią elementy, które przyciągają inwestorów.

Urozmaicona rzeźba terenu ukształtowana została przez działalność lo-

dowca skandynawskiego i jego wód roztopowych. Wybrzeże morskie, plaże i skupiska jezior w pasie pięciu pojezierzy oraz bardzo wysoki stopień zalesienia nadają regionowi niezwykły charakter i niewątpliwie wpływają na jego atrakcyjność turystyczną. Województwo posiada duże zasoby leśne o szczególnej wartości gospodarczej, rekreacyjnej i ekologicznej.

Na terenie tym występują kopaliny naturalne: ropa naftowa, gaz ziemny, wapienie, margle, kreda jeziorna, kamień drogowy i budowlany, kruszywa naturalne, wody mineralne, torfy borowinowe, torf, wody geotermalne i solanki. Na uwagę zasługuje występowanie na znacznym obszarze gleb torfowych z grupy bagiennych oraz czarnych ziem w okolicach Pyrzy i Stargardu Szczecińskiego.

Wymienione cechy wpłynęły na ukształtowanie się sieci osadniczej i układu komunikacyjnego, a także na rodzaj i lokalizację przemysłu i usług (zwłaszcza gospodarki morskiej) oraz rozwój rolnictwa i turystyki.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Zachodniopomorskie
Ludność na 1 km ²	123	75
Stopień urbanizacji w %	60,4	68,6
Udział ludności <25 lat w %	27,3	26,7
Udział ludności >65 lat w %	14,7	13,9
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	4,6	5,0
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57,6	55,2
Pracujący na 1000 ludności	362	295
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII) w %	13,4	18,0
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł	3659,40	3298,99
PKB ^a na 1 mieszkańca w zł	41934	35334
Wartość dodana brutto ^a na 1 pracującego w zł	103022	103665
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	6004	6249
Nakłady na działalność B+R ^a w relacji do PKB w %	0,89	0,37
Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	6,8	8,5
Lesistość (stan w dniu 31 XII) w %	29,4	35,4

a 2012 r.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa zachodniopomorskiego w 2013 r. wynosiła 2289,2 tys. ha, tj. 7,3% ogólnej powierzchni kraju.

Stan środowiska naturalnego w województwie zachodniopomorskim jest zróżnicowany terytorialnie. W największym stopniu degradacji ulega bardziej rozwinięty gospodarczo podregion szczeciński. Niski udział

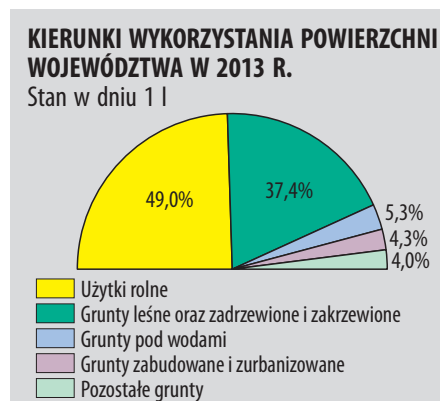
terenów zdegradowanych na terenie województwa wynika z dużej lesistości i stosunkowo niskiego poziomu uprzemysłowienia, jednakże w sąsiedztwie obecnych i byłych miejsc eksploatacji surowców mineralnych, w pobliżu niektórych zakładów przemysłu przetwórczego czy wzdłuż budowanych tras komunikacyjnych jest

wyższy. W końcu 2013 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 1,9 tys. ha (3,0% tych gruntów w kraju), a w porównaniu z 2010 r. zmalała o 35,0%. W 2013 r. w zachodniopomorskim funkcjonowało 341 oczyszczalni ścieków (250 komunalnych i 91 przemysłowych). W stosunku do 2010 r. odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zwiększył się o 3,7 p.proc.

W regionie systematycznie obniża się emisja zanieczyszczeń do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, które w porównaniu z 2010 r. wyemitowały o ponad 21% mniej zanieczyszczeń pyłowych i prawie 23% mniej gazowych (bez dwutlenku węgla).

Województwo zachodniopomorskie posiada znaczące walory przyrodnicze i krajobrazowe. Znajduje się tu wiele obszarów i obiektów prawnie chronionych tworzących system ochrony przyrody.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2013 r. obejmowała 496,9 tys. ha, co stanowiło 21,7% powierzchni woje-

Źródło: Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	1567,6	1461,2
w tym wymagające oczyszczania	115,0	113,7
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	78,2	81,9
Emisja zanieczyszczeń w tys. t:		
pyłowych	3,3	2,6
gazowych (bez dwutlenku węgla)	41,6	32,1
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) w mln t:		
wytworzone w ciągu roku	6,0	4,5
w tym poddane odzyskowi	2,1	1,7
dotychczas składowane (nagromadzone ^a ; stan w końcu roku)	113,4	119,8

a Na terenach własnych zakładów.

wództwa. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2891 m² powierzchni prawnie chronionej (w kraju – 2641 m²). Na terenie województwa znajdują się dwa parki narodowe — Wołiński i Drawieński o łącznej powierzchni ponad 13,5 tys. ha. Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przyrody przypadł na obszary chronionego krajobrazu (338,5 tys. ha, tj. 68,1% powierzchni chronionej województwa), a następnie na parki krajobrazowe (116,1 tys. ha, tj. 23,4%). Pozostałe formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zajmowały 28,8 tys. ha. W województwie było prawie 2,9 tys. pomników przyrody. Lasy ochronne (296,3 tys. ha) stanowiły 36,6% powierzchni lasów ogółem w województwie zachodniopomorskim. W latach 2010–2013 zanotowano nieznaczny wzrost lesistości w województwie (o 0,2 p.proc.).

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Powierzchnia gruntów leśnych ^a		
w tys. ha	828,7	834,0
w tym lasy	804,7	810,1
Lesistość ^a w %	35,2	35,4

a Stan w dniu 31 XII.

Ilość odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 km² powierzchni województwa w 2013 r. wynosiła 198,0 t i była ponad dwukrotnie mniejsza od średniej krajowej. W 2013 r. w zachodniopomorskim funkcjonowało 17 czynnych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 169,6 ha. Wielkość odpadów komunalnych zebranych na 1 mieszkańca była większa od średniej w kraju (302 kg wobec 246 kg). Ponad 44% odpadów przeznaczono do

Marina w Kamieniu Pomorskim (fot. Ireneusz Romanko)

składowania, prawie 29% do kompostowania, a pozostałą część do recyklingu i przekształcenia termicznego.

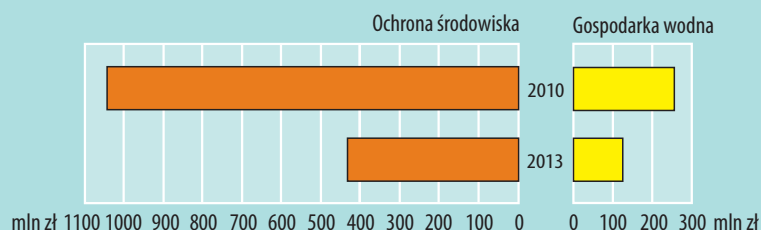
W 2013 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły 433,7 mln zł i były o ponad połowę niższe niż w 2010 r. Stanowiły 4,0% nakładów przeznaczonych na ten cel w Polsce (w 2010 r. – 9,5%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu nakłady te były o 10,6% niższe niż średnio w kraju i wynosiły 252 zł. Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły prawie 124,9 mln zł i stanowiły

4,1% krajowych nakładów na ten cel. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły 73 zł, wobec 79 zł średnio w kraju. Z nakładów na gospodarkę wodną najwięcej środków przeznaczono na obwałowania przeciwpowodziowe.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

W 2013 r. obszar województwa zamieszkiwało 1,7 mln osób, co stanowiło 4,5% ogółu ludności Polski. Gęstość zaludnienia była niska i wyniosła 75 osób na 1 km², wobec 123 – średnio w kraju. Zachodniopomorskie należy

NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ (ceny bieżące)

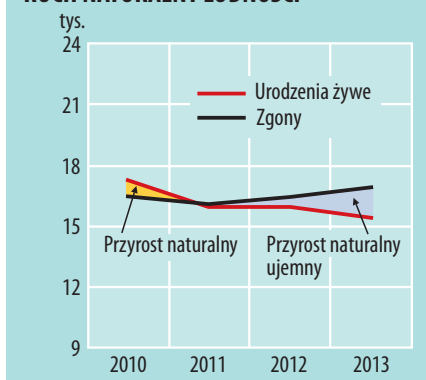
WYSZCZEGÓLNIENIE	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	na 1000 ludności					
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Zachodniopomorskie	10,1	9,0	9,6	9,9	0,5	−0,9
Podregiony:						
koszaliński	10,1	8,8	9,5	9,8	0,6	−0,9
stargardzki	10,7	9,6	9,8	10,0	0,9	−0,5
m. Szczecin	9,1	8,2	10,1	10,4	−1,0	−2,2
szczeciński	10,4	9,4	8,8	9,2	1,5	0,2

do regionów wysoko zurbanizowanych (3 miejsce w kraju). W 2013 r. ludność miejska stanowiła 68,6% ogółu ludności (w kraju – 60,4%). Do najludniejszych miast regionu należą: Szczecin – 408,2 tys. osób, Koszalin – 109,2 tys., Stargard Szczeciński – 69,3 tys. i Kołobrzeg – 46,9 tys.

W latach 2010–2013 liczba ludności województwa zmniejszyła się o 4,9 tys. osób, tj. o 0,3%. Wpłynął na to spadek liczby urodzeń żywych przy wzroście liczby zgonów oraz pogłębienie ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Zarówno saldo migracji wewnętrznych (napływ 20,7 tys., odpływ 21,4 tys.), jak i zewnętrznych (imigracja – 0,7 tys., emigracja – 1,0 tys.) było ujemne.

W ciągu trzech lat obserwowany był stopniowy wzrost liczby ludności

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

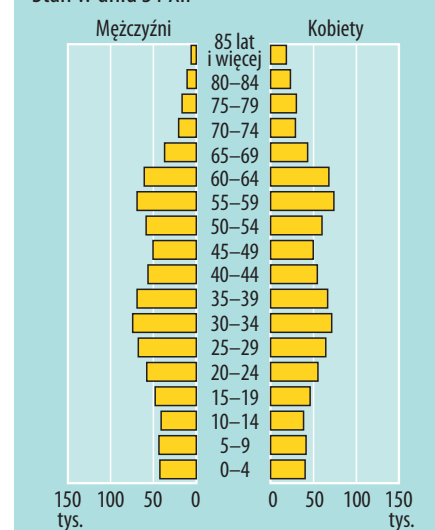
w wieku powyżej 65 lat (o 13,2% w porównaniu z 2010 r.), osiągając w 2013 r. poziom 238,8 tys. osób, co stanowiło 13,9% ogółu ludności województwa (średnio w kraju – 14,7%). Jednocześnie udział ludności poniżej 25 roku życia w populacji ogółem zmniejszył się w województwie zachodniopomorskim

o 1,6 p.proc. i wyniósł 26,7% (średnio w kraju – 27,3%).

Niekorzystnym zjawiskiem w województwie jest sukcesywny spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym (o 1,3 p.proc. do poziomu 64,5%, wobec 63,4% w kraju) i przedprodukcyjnym (o 0,8 p.proc. do poziomu 17,7%, wobec 18,2% w kraju) oraz wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym (o 2,2 p.proc. do 17,9%).

W województwie zachodniopomorskim, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się wydłużanie przeciętnego

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 2013 R. Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Saldo migracji ludności na pobyt stały					
	wewnętrznych		zagranicznych		wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Zachodniopomorskie	-1111	-665	174	-375	-0,5	-0,6
Podregiony:						
koszaliński	-616	-788	-27	-317	-1,1	-1,8
stargardzki	-999	-816	37	-109	-2,5	-2,4
m. Szczecin	-464	42	174	120	-0,7	0,4
szczeciński	968	897	-10	-69	2,9	2,5

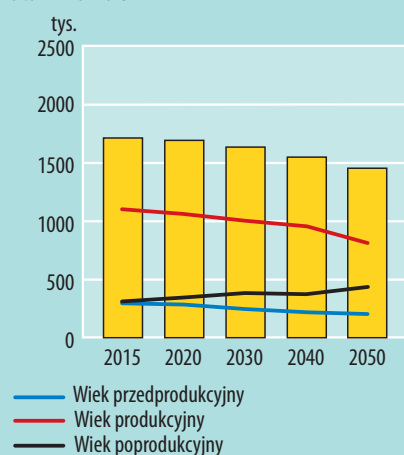

Bursztynowy Pałac w Strzegomiu
(fot. Mirela Gałka)

okresu trwania życia, jednak średnia długość trwania życia była nadal niższa od średniej w kraju i wynosiła dla mężczyzn – 72,7 roku, a dla kobiet – 80,5 roku.

PROGNOZA LUDNOŚCI

Stan w dniu 31 XII

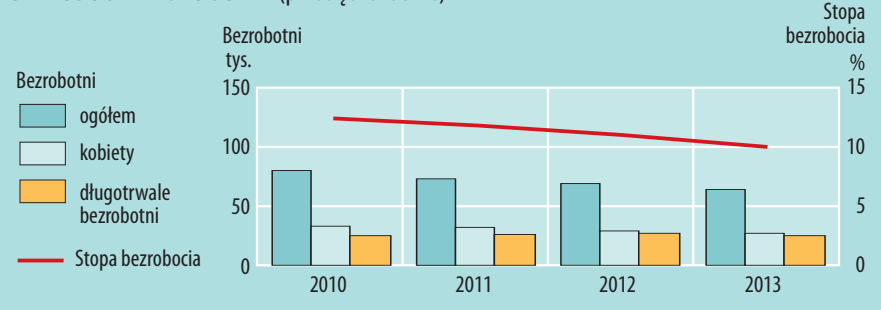

RYNEK PRACY. DOCHODY

W 2013 r. liczba pracujących w województwie zachodniopomorskim wyniosła 507,5 tys. osób, co stanowiło 3,6% ogółu pracujących w Polsce. Na 1000 ludności przypadało 295 pracujących,

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Pracujący (stan w dniu 31 XII):		
w tysiącach	507,6	507,5
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	9,7	9,8
przemysł i budownictwo	26,9	26,6
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	28,4	27,8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3,9	3,8
pozostałe usługi	31,1	32,0

BEZROBOTNIE WEDŁUG BAEL (przeciętne roczne)

Gminy z największą liczbą przyjeżdżających do pracy w 2011 r.		Gminy z największą liczbą wyjeżdżających do pracy w 2011 r.	
Szczecin – miasto	25755	Szczecin – miasto	8595
Koszalin – miasto	7590	Stargard Szczeciński – miasto	4254
Kołobrzeg – miasto	2789	Koszalin – miasto	4111
Stargard Szczeciński – miasto	2341	Gryfino – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2939
Gryfino – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	2292	Police – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1851
Goleniów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	2138	Wałcz – gmina wiejska	1466
Police – miasto w gminie miejsko-wiejskiej	1745	Dobra (Szczecińska) – gmina wiejska	1441
Szczecinek – miasto	1659	Goleniów – miasto w gminie miejsko-wiejskiej ...	1428
Dobra (Szczecińska) – gmina wiejska	1561	Białogard – miasto	1411
Goleniów – obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej	1545	Szczecinek – miasto	1409

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013	2010	2013
	w zł		Polska=100	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto	2885,51	3298,99	89,5	90,2
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3353,18	4060,88	101,5	102,3
przemysł i budownictwo	2689,26	3111,27	85,3	85,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	2398,48	2761,79	83,1	84,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości ^Δ	3630,45	4185,51	77,0	77,7
pozostałe usługi	3266,37	3671,02	97,0	97,7

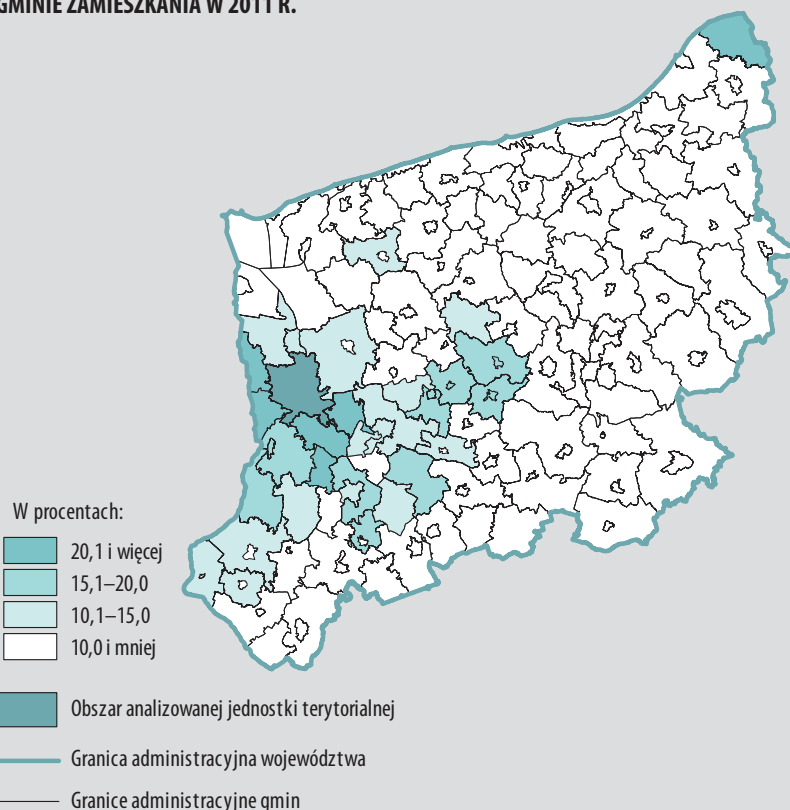
co stanowiło jedną z najniższych wartości w Polsce (przeciętnie w kraju – 362). W strukturze pracujących w gospodarce narodowej najwięcej pracujących znalazło zatrudnienie w usługach (63,6%), a najmniej w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (9,8%). Szczec-

gólna dominacja sektora usług zaznaczyła się w podregionach m. Szczecin i koszalińskim.

Według badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) w 2013 r. przeciętna liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej

MIASTO SZCZECIN
UDZIAŁ PRZYJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY W LICZBIE ZATRUDNIONYCH
W GMINIE ZAMIESZKANIA W 2011 R.

w zachodniopomorskim wyniosła 637 tys., co stanowiło 3,7% ludności aktywnej zawodowo w Polsce. Zarówno współczynnik aktywności zawodowej (52,6%), jak i wskaźnik zatrudnienia (47,2%) były niższe od średnich krajowych (wynoszących odpowiednio 55,9% i 50,2%). Przeciętna liczba bezrobotnych w województwie wyniosła 64 tys. osób, tj. 3,6% ogólnej ich liczby w kraju. Stopa bezrobocia – niższa od krajowej – systematycznie spadała (z 12,4% w 2010 r. do 10,0% w 2013 r.). Bezrobocie w większym stopniu dotyczyło ludności na wsi, gdzie stopa bezrobocia osiągnęła wartość 13,2%, natomiast w miastach wskaźnik ten był niższy i wyniósł 8,5%. Zachodniopomorskie jest jedynym województwem w Polsce,

w którym stopa bezrobocia dla kobiet (9,6%) była niższa niż dla mężczyzn (10,5%).

W 2011 r. w województwie zachodniopomorskim 98 tys. mieszkańców dojeżdżało do pracy do innej gminy niż gmina zamieszkania, co stanowiło 3,1% ogółu dojeżdżających w kraju.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie od lat kształtuje się poniżej średniego wynagrodzenia w Polsce, w 2013 r. było ono niższe o 9,8%.

W 2013 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych województwa wyniósł 1256 zł, o 3,3% mniej niż średnio w kraju, natomiast przeciętne miesięczne wydatki wyniosły 997 zł (średnia dla Polski 1062 zł).

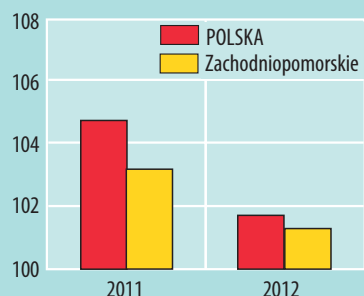
GOSPODARKA

W 2012 r. województwo zachodniopomorskie wytworzyło 3,8% produktu krajowego brutto (11 lokata). W prze-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2012
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	55182	60850
Polska=100	3,8	3,8
na 1 mieszkańca:		
w złotych	32005	35334
Polska=100	85,8	84,3
Wartość dodana brutto (ceny bieżące):		
w milionach złotych	48600	53920
w %:		
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3,4	3,8
przemysł	18,9	20,3
budownictwo	10,1	9,9
handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia ^Δ ; informacja i komunikacja	31,2	30,3
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa nieruchomości ^Δ	8,7	8,2
pozostałe usługi	27,7	27,5

**DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO
BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA**

(rok poprzedni=100, ceny stałe)

liczeniu na 1 mieszkańca wartość PKB wyniosła 35,3 tys. (84,3% średniej krajowej), co sytuowało województwo na 8 miejscu w Polsce.

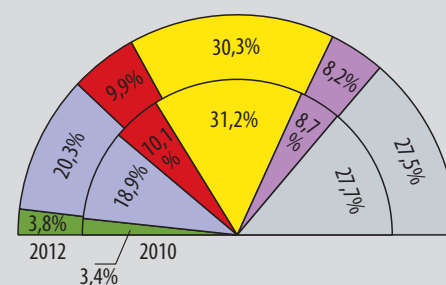
Udział podregionu m. Szczecin i podregionu koszalińskiego w tworzeniu PKB województwa był znacznie większy niż sąsiadujących z nimi podregionów szczecińskiego i stargardzkiego. Wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w podregionie m. Szczecin była znacznie wyższa niż przeciętna wartość dla kraju (o 18,0%). Pozostałe podregiony plasują się poniżej średniej krajowej, a najniższy poziom tego miernika na 1 mieszkańca odnotowano w podregionie stargardzkim (77,5% przeciętnej w kraju).

Wydajność pracy mierzona wartością dodaną brutto na 1 pracującego w 2012 r. była w zachodniopomorskim

STRUKTURA WARTOŚCI DODANEJ BRUTTO WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI

(ceny bieżące)

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Przemysł
- Budownictwo
- Handel; naprawa pojazdów samochodowych^a; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia^a; informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości^a
- Pozostałe usługi

WYSZCZEGÓLNIENIE	Podmioty gospodarki narodowej ^a zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
	ogółem		nowo zarejestrowane		wykreślone	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Zachodniopomorskie	1279	1277	121	110	90	94
Podregiony:						
koszaliński	1252	1215	106	98	80	93
stargardzki	1001	1006	115	94	88	80
m. Szczecin	1603	1649	145	140	107	108
szeeciński	1245	1244	125	112	88	96

^a Stan w dniu 31 XII; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

nico wyższa od średniej w kraju i wyniosła 103,7 tys. zł.

W końcu 2013 r. w województwie zachodniopomorskim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 219,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 5,4% ogółu podmiotów w kraju, w tym 96,8% w sektorze prywatnym. W porównaniu z 2010 r. odnotowano

nieznaczny spadek liczby podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności była o 24,2% większa niż średnia krajowa, a w podregionie m. Szczecin wyniosła 1162 i była jedną z największych spośród wszystkich podregionów w Polsce (po podregionie m.st. Warszawa – 1267, m. Poznań – 1266).

W 2013 r. w zachodniopomorskim było 16,5 tys. spółek handlowych, co stanowiło 29,7% ogółu osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej zarejestrowanych na terenie województwa. Z przeprowadzonego badania obejmującego podmioty z udziałem kapitału zagranicznego wynika, że ulokowany w zachodnio-

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkt krajowy brutto – województwo=100			
	ogółem		na 1 mieszkańca	
	2010	2012	2010	2012
Podregiony:				
koszaliński	31,8	30,6	90,5	87,3
stargardzki	16,5	17,1	74,6	77,5
m. Szczecin	33,2	33,3	139,4	140,1
szeeciński	18,5	19,0	97,8	99,4

pomorskim kapitał zagraniczny pochodził głównie z krajów Unii Europejskiej, m.in. z Niemiec i Danii.

Zachodniopomorskie charakteryzuje się korzystnymi dla rozwoju rolnictwa warunkami klimatycznymi – należy do najcieplejszych i najwilgotniejszych regionów Polski, okres wegetacyjny należy tu do najdłuższych w kraju. Przeważają gleby średniej jakości, które zajmują ponad połowę powierzchni wszystkich gruntów ornych. W 2013 r. liczba gospodarstw rolnych wyniosła 29,1 tys., tj. o 4,6% mniej niż w 2010 r. Rolnictwo w województwie cechuje duża powierzchnia gospodarstw – przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego była największa w Polsce i wynosiła 30,67 ha (w kraju – 11,54 ha), a w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 7,0%. W strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych udział gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 50,00 ha i więcej był najwyższy w Polsce – 11,6% (wobec 2,2% średnio w kraju). Powierzchnia użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 73,1 tys. ha (tj. o 8,0%) i wynosiła 836,8 tys. ha.

W 2013 r. powierzchnia zasiewów w województwie wyniosła 602,0 tys. ha,

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Użytki rolne ^a w tys. ha	909,8	836,8
w tym w dobrej kulturze rolnej w %	95,8	98,6
Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w tys.	29,5	28,2
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych ^a w ha	21,0	22,3
Bydło ^a na 100 ha użytków rolnych w szt.	11,5	11,1
Trzoda chlewna ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	41,8	33,3
Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 ha użytków rolnych w kg ...	185,6	195,3
Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	192	189
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych ^c w kg	129,0	136,8

a, b Stan w: a – czerwcu, b – końcu lipca. c Łącznie z wieloskładnikowymi; dotyczy lat gospodarczych 2009/10 i 2012/13.

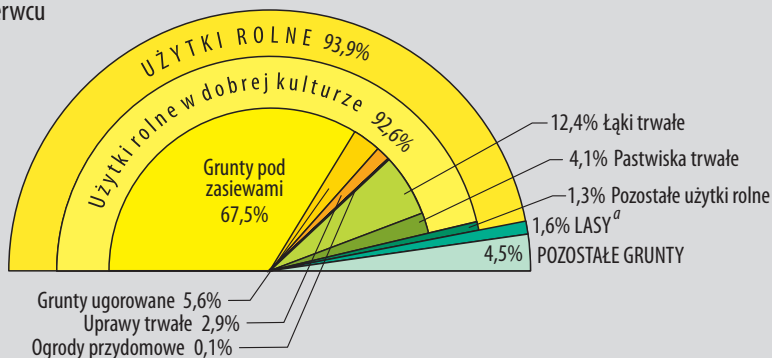
tj. 5,8% powierzchni zasiewów w kraju. W strukturze zasiewów największy areal zajmowała pszenica – 22,7% (6,4% krajowych zasiewów) oraz rzepak i rzepik – 17,2% (11,2%; 3 lokata). Spośród wszystkich ziemiopłodów najwyższy udział w zbiorach miał rzepak i rzepik (12,6% zbiorów ogólnopolskich). Zbiory zbóż podstawowych uzyskane w 2013 r. w województwie stanowiły 7,5% zbiorów ogólnopolskich, w tym największy udział miało żyto – 11,1% (4 miejsce w kraju). Pogłowie bydła w czerwcu 2013 r. liczyło 92,8 tys. szt. (1,6% pogłowia w kraju), a trzody chlewnej (stan w końcu lipca) – 278,6 tys. szt. (2,5%).

W 2013 r. w województwie funkcjonowało 2669 gospodarstw ekologicznych posiadających certyfikat oraz 971 w okresie przestawiania. Powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono uprawę metodami ekologicznymi była największa w kraju i wyniosła 129,6 tys. ha (w 2010 r. – 98,0 tys. ha).

Województwo zachodniopomorskie w 2013 r. wytworzyło 4,0% krajowej

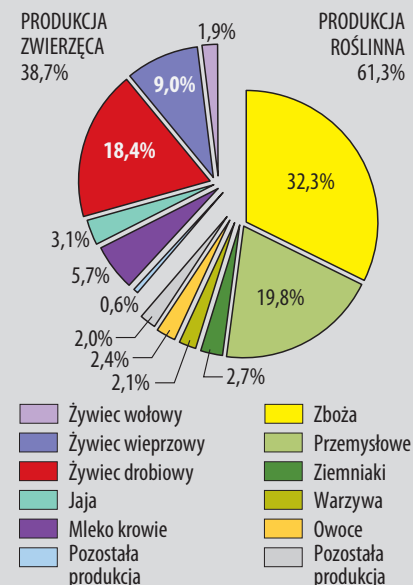
UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2013 R.

Stan w czerwcu

a Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

STRUKTURA TOWAROWEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ W 2013 R. (ceny stałe 2012 r.)

globalnej produkcji rolniczej i 4,2% towarowej produkcji rolniczej. Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej wyniósł 94,0% (średnio w kraju – 91,4%). Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętnie w kraju (o 25,9%) i wyniosła 3935 zł.

Produkcja sprzedana przemysłu województwa zachodniopomorskiego w 2013 r. stanowiła 2,9% produkcji krajowej i wyniosła 34,4 mld zł, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 20 tys. zł. Największy udział przychodów ze sprzedaży odnotowano w produkcji artykułów spożywczych (21,4%), produkcji papieru i wyrobów z papieru (14,5%) oraz produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych (11,1%).

Największym zakładem produkcyjnym będącym kluczowym pracodawcą na terenie województwa są Zakłady Chemiczne w Policach (od 2011 r. wchodzące w skład Grupy Kapitałowej „Azoty Tarnów”).

Nakłady inwestycyjne poniesione w 2013 r. w województwie zachodniopomorskim (10,7 mld zł) stanowiły 4,6% nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 6249 zł, o 4,1% więcej od średniej krajowej. Najwięcej nakładów inwestycyjnych w regionie przeznaczono na usługi – 57,8%, a następnie na przemysł i budownictwo (38,0%).

W 2013 r. nakłady na działalność badawczo-rozwojową w województwie zachodniopomorskim stanowiły 1,3% nakładów ogólnokrajowych. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 107 zł i były znacznie niższe niż przeciętnie (28,5% średniej krajowej). Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej stanowili 2,0% zatrudnionych w tej działalności w Polsce. W przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo wskaźnik ten wyniósł 3,0 (wobec 5,4 dla kraju). Udział przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną był niższy od średniej w kraju.

W 2013 r. w zachodniopomorskim oddano do użytkowania 5,5 tys. mieszkań. Znajdujące się w województwie zasoby mieszkaniowe (628,9 tys. mieszkań) stanowiły 4,5% zasobów w kraju. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 70,1 m² (w kraju – 73,1 m²), a na 1 osobę przypadało 25,6 m².

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej w 2013 r. wyniosła 10,6 tys. km, a kanalizacyjnej – 7,3 tys. km. W porównaniu z 2010 r. odnotowano wzrost zarówno długości sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej – odpowiednio o 9,9% i 30,6%. Wskaźniki określające zagęszczenie sieci na 100 km² powierzchni były jednak poniżej średnich wielkości dla kraju.

Długość sieci gazowej wyniosła 5,3 tys. km (wzrost w stosunku do 2010 r. o 6,2%). W gaz z sieci wyposażonych było 78,6% mieszkań w miastach i jedynie 18,5% mieszkań na wsi.

W województwie zachodniopomorskim w 2013 r. eksploatowanych było 1183 km linii kolejowych, a ich gęstość wynosiła 5,2 km na 100 km², wobec 6,2 km średnio w kraju. W województwie istnieje dobrze rozwinięta sieć dróg. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wyniosła 13,7 tys. km; gęstość sieci drogowej wyniosła 59,8 km na 100 km² (w kraju – 91,2 km). Znajduje się tu blisko 140 km, tj. 11,2% ogółu dróg ekspresowych w kraju oraz 21,6 km dróg o statusie autostrad. Przez województwo przebiegają tranzytowe drogi krajowe stanowiące część międzynarodowej trasy Skandynawia–Triest oraz drogi Berlin–Szczecin–Goleniów.

Międzynarodowy Port Lotniczy Szczecin-Goleniów zlokalizowany jest na skrzyżowaniu ważnych tras komunikacyjnych i należy do Transeuropejskiej

Elektrownia szczytowo-pompowa w Żydowie (fot. Mirela Gałka)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe ^a : w km	1203	1183
na 100 km ² w km	5,3	5,2
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ^a w km	13549	13700
w tym: o nawierzchni ulepszonej	12322	12442
ekspresowe	121,5	139,4
autostrady	21,6	21,6
Telefoniczne łącza główne ^{ab} na 1000 ludności	207,9	143,9
Liczba ludności na 1 placówkę pocztową ^a	3764	3845

^a Stan w dniu 31 XII. ^b Dane dotyczą operatorów telekomunikacyjnych sieci publicznej.

Sieci Transportowej (TEN-T). W 2013 r. liczba pasażerów portu lotniczego (przyloty i odloty) wyniosła 323,7 tys. osób, w tym 76,1% stanowili pasażerowie w ruchu międzynarodowym.

W województwie działało 447 placówek pocztowych. Jedna placówka obsługuje 3,8 tys. osób, wobec 4,9 tys. średnio w kraju. Ilość głównych łączy na 1000 ludności telefonii przewodowej wynosi 143,9, podczas gdy przeciętnie w kraju – 151,4.

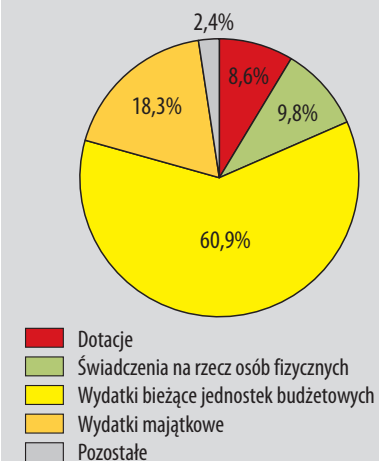
Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie zachodniopomorskim w 2013 r. wyniosły 8509,0 mln zł, a w przelicze-

niu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4948 zł (o 3,8% więcej od średniej krajowej). W strukturze dochodów 50,2% stanowiły dochody własne, 26,8% – subwencja ogólna z budżetu państwa, a 14,1% – dotacje celowe z budżetu państwa.

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa w 2013 r. wyniosły 8550,2 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na poziomie 4972 zł (o 4,1% więcej od średniej w kraju).

Rozwój społeczno-gospodarczy województwa odbywa się przy wsparciu finansowym z Unii Europejskiej.

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W 2013 R.

W ramach funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny) oraz Funduszu Spójności na lata 2007–2013 realizowano projekty w ramach krajowych programów operacyjnych oraz regionalnego programu operacyjnego. Wartość całkowita tych projektów w województwie zachodniopomorskim (według stanu z czerwca 2014 r.) wyniosła 23389,7 mln zł, z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło 11253,4 mln zł, tj. 6527 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca (o 9,7% mniej niż średnia krajowa).

Realizowane projekty o największej wartości koncentrują się przede wszystkim wokół infrastruktury drogowej i technicznej. Środki przeznaczono m.in. na budowę bądź rozbudowę dróg (najwięcej na budowę drogi ekspresowej S3, odcinek Szczecin–Gorzów Wielkopolski), na budowę terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu, na zakup elektrycznych zespołów trakcyjnych dla PKP Intercity S.A., na modernizację toru wodnego Świnoujście–Szczecin (Kanał Piastowski

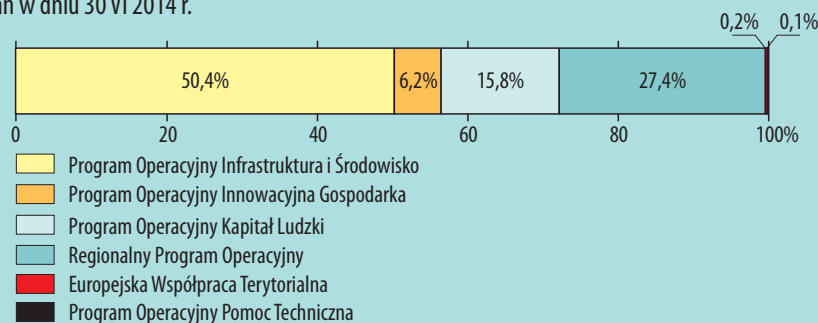
Wały Chrobrego w Szczecinie (fot. Ireneusz Romanko)

Okres programowania 2007–2013 (stan w dniu 30 VI 2014 r.)	W mln zł	Udział w wartości dla kraju w %	Na 1 mieszkańca	
			w zł	Polska=100
Wartość projektów	23389,7	4,7	13566	105,0
Dofinansowanie z UE	11253,4	4,0	6527	90,3

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

DOFINANSOWANIE Z UNII EUROPEJSKIEJ Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA LATA 2007–2013

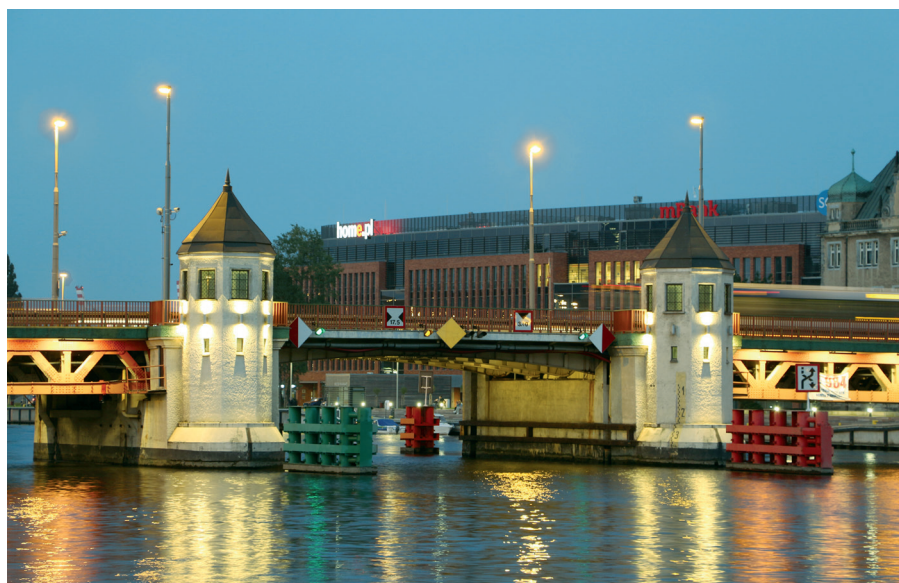
Stan w dniu 30 VI 2014 r.

Źródło: dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

i Mielniński) czy na budowę gazociągów: Szczecin–Gdańsk oraz Szczecin–Lwówek. Ponadto pozyskane fundusze pozwoliły na realizację projektów m.in. z ochrony środowiska (np. budowa zakładu

termicznego unieszkodliwiania odpadów dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego), ochrony zdrowia (np. budowa Centrum Diagnostyki i Leczenia Nowotworów Dziedzicznych w Szpitalu

Most na Odrze w Szczecinie (fot. Ireneusz Romanko)

Klinicznym nr 1 w Szczecinie) czy kultury i sztuki (np. przebudowa Opery na Zamku w Szczecinie).

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 będą kontynuowane m.in. dalsze inwestycje w infrastrukturę, działania służące ochronie środowiska, rozwój Internetu, wsparcie działalności badawczo-rozwojowej czy inicjatywy dotyczące zatrudnienia.

WYBRANE USŁUGI SPOŁECZNE

W województwie zachodniopomorskim w roku szkolnym 2013/14 wychowaniem przedszkolnym objętych było 53,4 tys. dzieci, w tym 32,3% w wieku 5 lat oraz 25,2% w wieku 6 lat. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat była jedną z niższych w kraju i wyniosła 713 (wobec 753 średnio w kraju). Wczesna edukacja dzieci realizowana była w 819 placówkach wychowania przedszkolnego, z czego 42,5% stanowiły przedszkola.

Do 489 szkół podstawowych i 303 gimnazjów dla dzieci i młodzieży uczęszczało odpowiednio 92,0 tys. oraz 47,7 tys. uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 52,7 tys. młodzieży, przy czym 84,1% w szkołach, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości i kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W 120 szkołach policealnych kształciło się 10,8 tys. osób.

W roku akademickim 2013/14 w województwie zachodniopomorskim funkcjonowało 18 szkół wyższych. Liczba studentów ogółem wyniosła 57,8 tys. (tj. 3,7% ogółu studentów w kraju), z czego 56,6% stanowiły kobiety. W strukturze kształcenia kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dzieci objęte edukacją przedszkolną ^{ab}		Uczniowie w szkołach ^b				
			podstawowych		gim- nazjach w wieku 13–15 lat	ponad- gimnazjal- nych w wieku 16–18 lat	policeal- nych w wieku 19–21 lat
	w wieku						
	5 lat	6	7–12 lat				
	w % ludności w grupie wieku odpowiadającej temu poziomowi nauczania						
	Polska	93,6	79,0	15,5	94,5	92,6	88,6
Zachodniopomorskie	90,1	74,8	16,6	91,0	87,4	81,0	5,3

^a W placówkach wychowania przedszkolnego; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą. ^b W roku szkolnym 2013/14.

charakteryzowały się wyższym udziałem niż przeciętnie w kraju.

Największą zachodniopomorską uczelnią wyższą jest Uniwersytet Szczeciński. Ponadto znaczna część studentów w Szczecinie studiuje na Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym (utworzonym w 2009 r. z połączenia Politechniki Szczecińskiej i Akademii Rolniczej) i Akademii Morskiej oraz w Koszalinie na Politechnice Koszalińskiej.

W 2013 r. na terenie województwa funkcjonowało 51 szpitali ogólnych (5,3% działających w kraju), dysponujących 8,4 tys. łóżek. Dostępność do usług medycznych w szpitalach poprawiła się w porównaniu z 2010 r. – liczba ludności na 1 łóżko zmniejszyła się z 221 do 205. W omawianym okresie nastąpiła również poprawa dostępności do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej; w 2013 r. zapewniało ją mieszkańcom około 0,9 tys. przychodni i blisko 0,4 tys. praktyk lekarskich; na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało 1360 osób (w 2010 r. – 1468).

Dzięki odkrytym w XIX w. złożom solanek i borowin, a także zasobom wód geotermalnych w województwie funkcjonują liczne zakłady uzdrowiskowe oferujące m.in. zabiegi przyrodolecznicze. W 2013 r. z 43 sanatoriów

i 5 szpitali uzdrowiskowych skorzystało łącznie 180,8 tys. kuracjuszy (z czego 169,6 tys. osób z sanatoriów), co stanowiło największą liczbę przebywających

w zakładach uzdrowiskowych w Polsce (26,5% ogółu kuracjuszy w kraju).

Województwo zachodniopomorskie jest znaczącym ośrodkiem kulturalnym w kraju. Ważniejszymi miastami pod tym względem są Szczecin i Koszalin, gdzie swoją siedzibę mają teatry, filharmonie oraz większość muzeów. W 2013 r. w województwie działało 28 muzeów i oddziałów muzealnych. W ciągu roku muzea i wystawy zwiedziło 456 tys. osób, z czego 18,8% stanowiła młodzież szkolna. W teatrach i instytucjach muzycznych odbyło się 1,9 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło prawie 383 tys. wi-

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2013
Biblioteki publiczne (z filiami) ^a	378	373
Księgozbiór bibliotek publicznych ^a w wol. na 1000 ludności	4096	4061
Czytelnice bibliotek publicznych na 1000 ludności	160	152
Teatry i instytucje muzyczne ^a	12	8
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	230	223
Widzowie w kinach ogółem na 1000 ludności	911	677

^a Stan w dniu 31 XII.

Dni Morza – Szczecin (fot. Mariola Maj)

dzów i słuchaczy. Liczba bibliotek (łącznie z filiami) na terenie województwa nieznacznie się zmniejszyła w stosunku do 2010 r. i wynosiła 373.

Zachodniopomorskie oferuje szeroki wachlarz imprez kulturalnych kierowanych do różnorodnego grona miłośników kultury. Organizowane są tutaj liczne festiwale, m.in. Festiwal Słowian i Wikingów na wyspie Wolin, Festiwal Artystyczny Młodzieży Akademickiej (FAMA) w Świnoujściu czy Festiwal Gwiazd w Międzyzdrojach. W Szczecinie odbywa się festiwal artystyczny „Spoiwa Kultury”, a także mają miejsce Dni Morza, z szeregiem koncertów plenerowych. Repertuar scen teatralnych wzbogacany jest dorocznym Przeglądem Teatrów Małych Form „Kontrapunkt” w Szczecinie. Dla melomanów organizowane są cykliczne wydarzenia, m.in. Międzynarodowy Festiwal Organowy w Szczecinie oraz w Koszalinie.

Ofertę turystyczną Pomorza Zachodniego charakteryzuje ogromna różnorodność form wypoczynku. Związane jest to ze 185-kilometrowym piaszczystym wybrzeżem, otoczonym pasem wydm i lasów. Atrakcją regionu są klify, w tym najwyższe w Polsce wybrzeże klifowe na wyspie Wolin z najwyższej położonym punktem widokowym,

tj. górą Gosań (95 m n.p.m.). Zachodniopomorskim wybrzeżem ciągnie się szlak 7 latarni morskich, m.in. w Kołobrzegu, Świnoujściu czy Gąskach. Jednym z najbardziej znanych obiektów na wybrzeżu są pozostałości gotyckiego kościoła w Trzęsaczu, który pierwotnie wzniesiono w odległości ok. 2 km od morza, a w wyniku procesów abrazyjnych popadł w ruinę. Do dzisiaj zachowała się jedynie południowa ściana kościoła, znajdująca się u szczytu klifu, która prawdopodobnie za kilka lat też ulegnie całkowitemu zniszczeniu.

Charakterystyczną cechą województwa jest bardzo wysoki stopień zalesienia oraz skupiska jezior w pasie pięciu pojezierzy. Będąc na wyspie Wolin warto wybrać się nad Jezioro Turkusowe w Wapnicy czy do rezerwatu żubrów.

W 2013 r. baza noclegowa województwa liczyła 1293 turystyczne

obiekty noclegowe, posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych, co stanowiło 13,2% obiektów ogółem w kraju (3 lokata). Ponad połowa tych obiektów zlokalizowana była w podregionie koszalińskim. Udział miejsc noclegowych w zasobach ogółem wyniósł 17,6% i był najwyższy w kraju. W ciągu roku w zachodniopomorskim udzielono również największej liczby noclegów – 11,2 mln (w tym 24,1% turystom zagranicznym). Z obiektów noclegowych turystyki w 2013 r. skorzystało blisko 2,1 mln osób.

Baza hotelowa skoncentrowana jest przede wszystkim w Szczecinie. Znajduje się tu 19 hoteli (17,9% wszystkich obiektów tego typu w województwie) dysponujących 3,1 tys. miejsc noclegowych, z których w 2013 r. skorzystało ok. 317 tys. osób (w tym 39,3% stanowili turyści zagraniczni).

WYSZCZEGÓLNIENIE	Baza noclegowa turystyki ^a			
	stopień wykorzystania miejsc noclegowych w %		stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych w %	
	2012	2013	2012	2013
Polska	33,6	33,8	41,1	41,6
Zachodniopomorskie	44,0	44,4	50,1	52,2

^a Dotyczy obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.